TC

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER DENİZ HUKUKU SÖZLEŞMELERİ ÇERÇEVESİNDE ULUSLARARASI HUKUKTA DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI

MUHAMMED BEHÇET

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. SİBEL TURAN

EDİRNE 2021

Tezin Adı: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri Çerçevesinde Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması

Hazırlayan: Muhammed BEHÇET

ÖZET

Deniz Hukukunun tarihsel gelişim süreci uluslararası teamül kurallarından oluşmaktadır. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun kodifiye ettiği uluslararası teamül kuralları Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri ile yazılı metinler haline dönüşmüştür. Deniz hukukuna ilişkin birçok kavram ve kural Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri'nde yer alsa da bu kavram ve kuralların somut bir olayda uygulanması uluslararası yargı organlarının önüne gelen davalarla mümkün olmuştur. Özellikle Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri'nde sınırlandırma konusunda herhangi bir yöntemin belirlenmemiş olması uluslararası yargı organlarına geniş takdir hakkı tanımıştır.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında öne çıkan en önemli mesele deniz yetki alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlıklarında hangi ilke ve yöntemlerin uygulanacağıdır. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri'nde kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında hukuk kaynağı olarak Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. Maddesine işaret edilmiştir. Buna göre uyuşmazlığın hakça bir çözüme ulaşması için öncelikli olarak anlaşma yoluna gidilmesi tavsiye edilmiştir. Uyuşmazlığın uluslararası yargı organlarına havale edilmesi durumunda da yine izlenmesi gereken yolun hakça bir çözüme ulaşmak adına teamül kurallarının öngördüğü hakkaniyet ilkeleri olduğu hem Statünün 38. Maddesinin ilgili hükmünde belirtilmiş hem de uluslararası yargı organları tarafından sıklıkla vurgulanmıştır.

Uluslararası deniz hukuku, anlaşma hukuku ile teamül hukukunun belirgin bir şekilde iç içe geçtiği bir hukuk alanı olduğundan bir uyuşmazlık ister anlaşma yolu ile isterse de yargı kararıyla sonuçlansın, sınırlandırma hukukunda izlenecek yol teamül kuralları temelinde hakkaniyet ilkelerine göre bir sınırlandırmanın

yapılmasıdır. Bunun yanı sıra sözleşmelere taraf olmayan devletler ile sınırlandırmaya konu olan üçüncü devletler bakımından dikkate alınacak ilkeler de teamül hukukuna göre belirlenmiş ilkeler olacaktır.

Bu tez çalışması deniz alanlarının sınırlandırılmasında temel hukuk kaynağının uluslararası teamül kuralları olduğunu ileri sürerek, uluslararası yargı organlarının somut bir uyuşmazlık davasında teamül hukukuna göre nasıl bir yaklaşım sergilediklerini incelemektedir. Bu itibarla uluslararası yargı organlarının karar verirken gösterecekleri hukuki refleks davanın hakça bir sonuca ulaşması bakımdan büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri, Deniz Alanlarının Sınırlandırılması, Uluslararası Teamül Hukuku, Hakkaniyet İlkeleri, Uluslararası Adalet Divanı

Name of Thesis: Delimitation of Maritime Areas in International Law within the Framework of United Nations Law of the Sea Conventions

Prepared by: Muhammed BEHÇET

ABSTARCT

The historical development process of the Law of the Sea has consisted of international customary law, which have been codified by the International Law Commission and which have turned into written legal documents through the United Nations Maritime Law Conventions. Despite the fact that quite many concepts and rules regarding the law of the sea are included in the United Nations Law of the Sea Conventions, the implementation of these concepts and rules in a concrete case has been possible only through the cases brought before international judicial bodies. In particular, the fact that no method has been specified for restriction in the United Nations Convention on the Law of the Sea has given the international judicial bodies wide discretion.

The most important issue that comes to the fore in the delimitation of maritime areas is the question of which principles and methods will be applied in the disputes on the limitation of maritime jurisdiction areas. The United Nations Maritime Law Conventions points out to Article 38 of the Statute of the International Court of Justice as a source of law for the delimitation of the continental shelf and the exclusive economic zone. This article recommends that parties firstly reach a common agreement as a priority in order to reach a fair solution. In the case of referral of the dispute to international judicial bodies, the courts have frequently emphasized that the way to be followed is the principles of fairness stipulated by the common law in order to reach a fair solution.

Due to the fact that international law of the sea is a field of law in which law of treaties and customary law are clearly intertwined, regardless of the fact that a dispute is concluded by agreement or judicial decision, the way to follow in restriction law is to make a limitation according to the principles of equity. In

addition, the principles to be taken into account in terms of states that are not party to the Conventions and third states subject to restrictions will also be principles determined in accordance with customary law.

This thesis explores how the international judicial bodies approach the customary law in a concrete dispute case, arguing that the basic source of the law of delimitation of maritime areas is the customary law provisions. In this respect, the legal reflex to be shown by the international judicial bodies while making their decision is of great importance for the case to be able to reach a fair conclusion.

Key Words: United Nations Law of the Sea Conventions, Maritime Delimitation, International Customary Law, Equitable Principles, International Court of Justice

ÖNSÖZ

Hazırlamış olduğumuz tez çalışması Hukuk Yüksek Lisans eğitimi almış bir uluslararası ilişkiler mezununun uluslararası hukuk alanında kendisini akademik anlamda daha ileri taşımasını amaçlamaktadır. Deniz Hukuku gibi saf hukuk kuralarından müteşekkil olan bir alanda çalışma yaparak hak, hukuk, adalet ve hakkaniyet kavramlarını deniz alanlarının sınırlandırılması davaları üzerinden anlamaya çalışmak öncelikli hedefimizdir. Bu bağlamda başta çalışmamızın hipotezini oluşturan uluslararası teamül hukukunun sınırlandırma hukukundaki yerini, uluslararası hukukun diğer kaynaklarını oluşturan anlaşma hukuku ve hukukun genel ilkeleriyle birlikte ele alarak, Uluslararası Adalet Divanı ve diğer uluslararası yargı organlarının kararları çerçevesinde incelemek tezimizin ana fikrini oluşturmaktadır.

Doktora eğitimime başladığım günden beri öğrencisi olma şansını yakaladığım kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Sibel TURAN'a yol göstericiliği ve akademik duruşu sebebiyle öncelikli olarak teşekkürlerimi sunuyorum. Tez İzleme Komitesi üyeleri Prof. Dr. Berkan DEMİRAL ve Dr. Öğretim Üyesi. Emre KALAY'a da tez yazım süreci boyunca vermiş oldukları akademik destekle birlikte yapıcı ve kolaylaştırıcı yaklaşımlarından dolayı teşekkür ederim. Son olarak da beni sürekli destekleyen aileme ve özellikle de motivasyon kaynağımı oluşturan oğlum Abdullah ve kızım Eylül'e sonsuz teşekkürler ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Özet...……...……..…..i
Abstract……...……..…..iii
Önsöz……..……v
İçindekiler…….……..vi
Kısaltmalar…….……...……..ix
Giriş……..……...……1
Konunun Önemi ……..……3
Analitik Yapı……..……..4
Araştırma Sorusu ……..……...5
Çalışmanın Sınırlandırılması ……..……5
Yöntem ……...5

1. DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI HUKUKUNUN GELİŞİMİ VE KAYNAKLARI 6

1.1. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun Kodifikasyon Çalışmaları 12

1.2. 1958 Cenevre Sözleşmeleri 15

1.3. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi 19

1.4. Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. Maddesi Çerçevesinde Devletlerarası Uyuşmazlıklarda Uluslararası Hukukun Kaynakları 26

1.5. Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukukunda Temel Kaynak Olarak Uluslararası Teamül Hukuku 29

2. DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA UYGULANAN KURALLAR, İLKELER VE YÖNTEMLER 37

2.1. Hak Kazanım Esası Çerçevesinde Doğal Uzantı ve Mesafe İlkeleri 38

2.2. Uluslararası Teamül Hukukunun Bir Açılımı Olarak Sınırlandırma İşleminde Hakkaniyet İlkeleri 42
2.2.1. Sınırlandırma İşleminde Coğrafi Unsurların Önceliği İlkesi 49
2.2.2. Tarafların Birbirlerinin Doğal Uzantısını Kapatmaması ve Kesmemesi İlkesi 53
2.2.3. Orantılılık ve Sonucun Hakkaniyete Uygunluğunun Sınanması İlkesi 58
2.2.4. Sınırlandırma İşleminin İlgili/Özel Koşullar Çerçevesinde Yapılması İlkesi 63
2.2.4.1. İlgili Koşul Olarak Coğrafya 67
2.2.4.2. İlgili Koşul Olarak Kıyıların Yapısı 71
2.2.4.3. İlgili Koşul Olarak Adalar 76
2.2.4.4. Sınırlandırma İşleminde İkincil Koşullar 81
2.3. Eşit Uzaklık Yöntemi 89
3. DENİZ YETKİ ALANLARI VE BU ALANLARA İLİŞKİN YARGI KARARLARI 95
3.1. Karasuları 96
3.1.1. İngiltere-Norveç Davası 100
3.2. Kıta Sahanlığı 106
3.2.1. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları 111
3.2.2. Manş Denizi Tahkimi 115
3.2.3.Tunus-Libya Davası 119
3.2.4. Libya-Malta Davası 124
3.3. Münhasır Ekonomik Bölge 129
3.3.1. Maine Körfezi Davası 133
3.3.2. Romanya-Ukrayna Davası 137
3.3.3. Nikaragua-Kolombiya Davası 142

3.3.4. Bangladeş-Myanmar Davası 148
3.3.5. Peru-Şili Davası 154
3.4. Balıkçılık Bölgesi 160
3.4.1. Grönland-Jan Mayen Davası 163
3.5. Adalar 167
3.5.1. Güney Çin Denizi Tahkimi 169
3.5.2. Kosta Rika-Nikaragua Davası 177
3.6. Körfezler 183
3.6.1. Piran Körfezi Tahkimi 187
4. SONUÇ 198
5. KAYNAKÇA 204
6. EKLER ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AJIL:	American Journal of International Law
BM:	Birleşmiş Milletler
BMDHK:	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı
BMDHS:	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
CKBBS:	Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi
CKSS:	Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi
Gös. yer:	Gösterilen Yer
ICLQ:	International and Comparative Law Quarterly
ICJ:	International Court of Justice
MPEPIL:	Max Planck Encyclopedia of Public International Law
Para:	Paragraf
PCA:	Permanent Court of Arbitration
UAD:	Uluslararası Adalet Divanı
UN:	United Nations
Vb:	Ve benzeri
VJIL:	Virginia Journal of International Law

GİRİŞ

Uluslararası hukukun diğer alt dallarına göre nispeten yeni gelişmekte olan uluslararası deniz hukuku, devletlerin ülkesel egemenlik meselelerinde önemli bir yer işgal etmektedir. Devletlerin deniz alanları üzerinde daha fazla hak iddia etmesi beraberinde hak iddia edilen alanlar üzerinde anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Modern uluslararası hukuktan önce devletler arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması karasularından ibaretken, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry S. Truman'ın 1945 yılında yayınladığı bildiride, gelişen teknoloji ile birlikte devletlerin deniz kaynaklarından daha fazla yararlanması yönündeki görüşleri, deniz alanlarının sınırlandırması hukukunu yönlendiren önemli gelişmelerden biri olmuştur.

Truman Bildirisi ile deniz hukukuna dahil olan Kıta Sahanlığı kavramı, devletlerin herhangi bir bildirimde bulunmadan denizler üzerinde kendiliğinden hak sahibi olmasını sağlamakla birlikte, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair uluslararası çalışmaların başlamasına da zemin hazırlamıştır. Birleşmiş Milletler bünyesindeki Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun başlattığı kodifikasyon çalışmaları, deniz alanlarına ilişkin bir çok konuya açıklık getirmeye çalışmış ve akabinde gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansları ile önce 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri daha sonra da 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi uluslararası deniz hukukuna kazandırılmıştır.

Uluslararası teamül kurallarının yazılı hale getirilmesinden müteşekkil olan deniz hukuku sözleşmeleri, gerek denizler üzerinde hak sahibi olmak bakımından gerekse de sınırlandırmada kullanılacak ilke ve yöntemler bakımından uluslararası teamül hukukuna sıkı sıkıya bağlıdır. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin ilgili maddelerinde kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında dikkate alınacak hukuk kaynağının, Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. Maddesinde yer alan anlaşma ve teamül kuralları olduğu belirtilmiştir.

1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin sınırlandırma hükümlerine ilişkin ilgili maddelerinde ifade edilen, "hakça" bir çözüme ulaşmak

maksadı ile hakkaniyetli bir sınırlandırma yapmak, soyut kavramları somut bir olayda tatbik etmek anlamına geldiğinden uluslararası yargı organlarına geniş takdir hakkı sunulmuştur. Bu sebeple yargıçların teamül hukuku çatısı altında başvuracakları ilke ve yöntemler davanın selameti açısından büyük önem arz etmektedir.

Uluslararası yargı kararları uluslararası hukukta yardımcı kaynaklar arasında sayılmaktadır. Oysa deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda yargı kararları asli kaynaklar kadar önem taşımaktadır. Uluslararası Adalet Divanı ve diğer uluslararası mahkemelerin bir uyuşmazlığı çözüme kavuştururken başvurduğu ilke ve yöntemler sonraki davalara içtihadi bakımından yol gösterici olmaktadır.

Deniz hukukunun gelişim süreci dikkate alındığında, deniz hukukuna ilişkin uluslararası teamül kuralları, sözleşmeler vasıtası ile yazılı hale getirilerek bir uluslararası belge niteliğine kavuşturulmuştur. Sözleşmelere taraf olmayan devletler açısından da yine uluslararası teamül kuralları geçerliliğini devam ettirmektedir. Bu bakımdan ister sözleşmeye taraf olunsun ister olunmasın, uluslararası yargı organlarının önüne gelen uyuşmazlık davalarında yol gösterici olan temel hukuk kaynağı uluslararası teamül hukukudur. Divan veya Mahkemelerin somut bir uyuşmazlık davasında uyguladığı ilke ve yöntemler bir teamül kuralının beyanı niteliğinde olabileceği gibi bir teamül kuralının değişmesine, kaldırılmasına hatta yeni bir teamül kuralının oluşmasına da neden olabilir. Bu sebeple, Divan veya Mahkemelerin deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin somut bir uyuşmazlık davasını çözüme kavuştururken gösterecekleri hukuki yaklaşımın, uluslararası teamül hukukunun içerisinde kalma çabası olması beklenir.

Konunun Önemi

Yeryüzünün yaklaşık dörtte üçünü suların kapladığı düşünüldüğünde devletlerin denizler üzerinde hak sahibi olma çabaları kaçınılmazdır. Bir devlet için denizler üzerinde hak sahibi olmak birçok bakımdan önemlidir. Siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal açıdan bakıldığında denizlerden elde edilecek her türlü imkan bir ülkenin geleceğini tayin etme bakımından büyük önem taşımaktadır. Özellikle kıta sahanlığından sonra 1982 BMDHS ile deniz hukukuna dahil olan münhasır ekonomik bölge kavramı, gelişen teknolojiyle birlikte devletlere denizler üzerinde birçok yönden faydalanma imkanı vermiştir.

Devletlerin denizler üzerindeki hak ve sorumlulukları hassaten uluslararası ilişkiler zemininde ele alındığında, deniz hukuku sözleşmelerine kadar devletler arasında sorun teşkil eden temel mesele sivil ve askeri gemilerin karasularından ve boğazlardan geçişi olmuştur. Zararsız geçiş ve transit geçiş kavramları ile hükme bağlanan bu sorunun ardından, diğer deniz yetki alanları üzerindeki hak ve yetki anlaşmazlıklarının çözümü için kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi deniz alanlarının sınırlandırılması da zorunlu bir hal almıştır. Konu bu çerçevelerde ele alındığında, uluslararası yargı organlarının önüne gelen uyuşmazlık davalarından çıkan kararlar, bir ulusun diğer uluslarla olan ilişkileri üzerinde etki sahibi olduğu gibi bir ulusu oluşturan toplum üyelerinin her birinin hakları üzerinde de etki sahibidir. Bu itibarla Divan veya Mahkemeler karar alırken uluslararası teamül hukukunun gereği olarak davayla ilgili tüm koşulları ele almalı ve bu yönde karar vermelidir.

Deniz hukuku sözleşmelerinin teamül hukukunun kodifiye edilmiş hali olduğu düşünüldüğünde, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin yapılan akademik çalışmalarda uluslararası teamül hukukuna değinilmemesi elbette düşünülemez. Bu çalışmayı farklı kılan, uluslararası teamül hukukunu özellikle deniz alanlarına ilişkin uyuşmazlıklar çerçevesinde ayrı bir başlık altında incelemek ve uluslararası yargı organlarının uluslararası teamül kurallarına olan yaklaşımını ele almaktır.

Analitik Yapı

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, deniz hukukunun gelişim süreci ve kaynaklarına değinilecektir. Deniz hukukunun gelişim süreci çerçevesinde kısa bir tarihçe verildikten sonra Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansları ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmelerine yer verilecektir. Çalışmanın bu bölümünün devamında, Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. Maddesi çerçevesinde deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunun kaynakları uluslararası teamül kuralları temelinde ele alınacaktır.

İkinci bölümde, deniz alanlarının sınırlandırması hukukunun normlarını oluşturan hak kazanım esasları, hakkaniyet ilkeleri ve ilgili koşullar gibi kavramlar uluslararası teamül hukuku çatısı altında ele alınacak ve uyuşmazlık davalarında nasıl değerlendirildiklerinin tespiti yapılacaktır.

Üçüncü bölümde, devletlerin üzerinde hak ve yetki sahibi olduğu deniz yetki alanları olan karasuları, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge ve balıkçılık bölgesi ile sınırlandırma davalarına konu olan coğrafi oluşumların meydana getirdiği adalar ve körfezlerin oluşturduğu sular örnek yargı kararlarıyla birlikte ele alınacaktır. Seçilen örnek davaların her biri deniz alanlarının sınırlandırılmasında ayrı bir öneme sahip olmakla birlikte uluslararası teamül hukukunun yorumlanması bakımından da önem arz etmektedir.

Sonuç bölümünde ise çalışma boyunca değinilen tüm yargı kararlarının uluslararası teamül hukukunu yansıtıp yansıtmadığı değerlendirilecektir. Bu çerçevede, Divan ve Mahkemelerin yargılama boyunca nasıl bir tutum sergiledikleri, uluslararası teamül kuralları ile hakkaniyet ilkeleri arasında nasıl bir bağ kurdukları ve nihayetinde hakça bir çözüme ulaşıp ulaşmama yolunda hangi noktada oldukları konusunda bir fikir oluşturulmaya çalışılacaktır.

Araştırma Sorusu

Araştırma sorusu deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunun temel kaynağı olan uluslararası teamül kurallarının incelenen yargı kararlarına hangi ölçüde yansıtıldığıdır. Buradan hareketle Divan ve Mahkemeler uluslararası teamül kurallarını uygularken hangi ilke ve yöntemleri kullanmıştır? Uluslararası teamül hukukuna göre uygulanacak bir kural bulunmadığı zaman nasıl bir yol izlenmiştir? Uluslararası yargı organları uluslararası teamül hukukunun gelişimine olumlu veya olumsuz nasıl etki etmiştir?

Çalışmanın Sınırlandırılması

Çalışmanın sınırı, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmelerine göre belirlenen hükümler ile uluslararası teamül hukuku kurallarının yargı kararlarına nasıl yansıtıldığını belirlemek adına 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmelerinden sonraki davaları kapsamaktadır. 1951 tarihli İngiltere-Norveç Davası daha önce sonuçlanmasına karşın dava devam ederken Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun çalışmaları başlamış olduğu için ve ayrıca bu davadaki bazı hükümler 1958 Cenevre Sözleşmelerine aktarıldığı için bu dava da çalışmaya dahil edilmiştir. Benzer şekilde Güney Çin Denizi Tahkimi de bir sınırlandırma davası olmayıp ilgili uyuşmazlık alanında ileride yapılması muhtemel bir sınırlandırma davası için önemli hukuki tespitler içermektedir ve bu sebeple bu dava da çalışmaya dahil edilmiştir.

Yöntem

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunun temel hukuk kaynağını oluşturan teamül kuralları, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri ile yazılı hale gelmiş ve uluslararası yargı organlarının kararlarıyla birlikte gelişimini devam ettirmiştir. Buradan haraketle, birincil kaynak olarak Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri ile Sözleşme hükümlerinin uygulandığı deniz alanlarının sınırlandırılması davalarının karar dosyaları incelenecektir. Sözleşme hükümlerinin davalara nasıl yansıdığı Divan ve Mahkemelerin içtihatlarının karşılaştırılması ile birlikte analiz edilecektir. Bunun dışında yetkin yazarların deniz hukukuna ilişkin kitapları ve yargı kararlarıyla alakalı makaleleri ikincil kaynak olarak kullanılacaktır.

1. DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI HUKUKUNUN GELİŞİMİ VE KAYNAKLARI

Deniz hukukunun temeli yüzyıllar boyunca süre gelen teamül kurallarından oluşmaktadır. 19. yüzyılın sonlarına kadar geçen zaman diliminde denizler üzerinde resmi olarak yürütülen kodifikasyon çalışmaları genel olarak belirli deniz alanlarının hukuki özellikleri, belirli ihtilafların çözümü ve savaş esnasında dikkate alınması gereken ilkelere dayanmaktaydı. Bu sebeple denizler üzerindeki sorunlar bu döneme kadar daha çok devletler arasındaki yazılı veya yazılı olmayan anlaşmalar ile ikili veya çok taraflı anlaşmalardan ibaret kalmıştır.

Modern uluslararası hukuktan çok önceki zamanlarda insan topluluklarının denizler üzerindeki faaliyetleri bazı kuralların ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır. 7. yüzyıl ile 14. yüzyıl arasında uygulanan "*Rodos yasası"*, "*Amalfi Kuralları*" ve "*Consolato del Mar*" buna örnek olarak gösterilebilir.[1] Denizler üzerindeki gelişmeler ortaçağın ikinci yarısına gelindiğinde karasuları kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu kavramın ortaya çıkışının altında yatan düşünce karasularının devletlerin ülkelerinin bir parçasını oluşturmasıdır. Bu gelişmelerle birlikte 13. yüzyılda karasuları kavramının tam olarak deniz faaliyetlerine yerleştiğini söylemek mümküdür.[2]

Karasuları dışında devletlerin denizler üzerindeki faaliyetlerine yön veren diğer bir kavram da "bitişik bölge" kavramı olmuştur. Bitişik bölge kavramı ilk olarak 1736 tarihinde İngiltere tarafından ilan edilen "*Howering Acts"* kurallarıyla uygulanmıştır. Bitişik bölge uygulamasıyla birlikte kıyı devleti ile diğer devletler arasındaki problemlerin çözümü için bir takım kurallar benimsenmiştir.[3] Böylelikle, karasularının sonlandığı yerden belirli bir sınıra kadar kıyı devletine birtakım hak ve yetkiler tanınmıştır.[4]

---

[1] Aydoğan Özman, *Deniz Hukuku 1*, Turhan Kitabevi, Ankara 2006, s. 18-22.
[2] Mehmet Gönlübol, *Barış Zamanında Sahil Sularının (Karasuları ve Bitişik Bölge) Hukuki Statüsü*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1959, s. 5-6.
[3] Winston C. Extavour, "*The Exclusive Economic Zone: A Study of the Evolution and Progressive Development of the Internatioanal Law, American Journal of Internatioanl Law*", Vol. 74, Issue. 3, 1980, s. 725-726.
[4] Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 8. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara 2009, s. 251.

Modern ulus devletlerin denizlerden faydalanma konusundaki girişimleri denizlerin serbestliği (freedom of seas-laissez-faire) ilkesine dayanmakta olup 17. yüzyıl ile 19. yüzyıllar arasında kabul edilen bir durumdu. Modern uluslararası hukuk kurallarının hazırlanmasında hukukçuların görüşleri önemli rol oynamıştır. Denizlerin serbestliği ilkesinin en önde gelen savunucusu olan uluslararası hukukun kurucularından Hollandalı hukukçu Hugo Grotius'un 1604'te basılan eseri "*Mare Liberum*" (*Serbest Denizler*) deniz hukukunun tarihi gelişim sürecindeki en önemli kaynaklardan birisi olarak kabul edilmektedir.[5]

19. yüzyılın sonlarına doğru yukarıda bahsi geçen ikili ya da çok taraflı teamül kurallarının yerini kodifikasyon amacıyla düzenlenen anlaşmalar almıştır.[6] Bunlardan en önemlilerinden biri Kırım Savaşı devam ederken 1856'da düzenlenen Paris Kongresi'nde gerçekleşmiştir. Kongrede üzerinde uzlaşı sağlanan sonuç bildirisinde, korsanlık faaliyetleri yasaklanmış, savaş esnasında tarafsız gemilerdeki düşman mallarının ve düşman gemilerdeki tarafsız devletlere ait malların dokunulmazlığına dair kurallar kabul edilerek deniz ablukası faaliyetleri hususunda belirli kurallar getirilmiştir.[7]

Devletlerin denizler üzerindeki hak ve yetki iddialarını oluşturan sebepler belirli ihtiyaçların zaman içerisindeki gelişimiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu sebeplere bakıldığında ilk olarak güvenlik ihtiyacından doğan taleplerin söz konusu olduğu görülmektedir. 20. yüzyılın ortalarına kadar yaşanan I. ve II. Dünya Savaşları özellikle karasularının genişiliği ve askeri gemilerin zararsız geçiş meslelerini gündeme getirmiştir. Bu gelişmeler denizlerin hukuki rejimlerinin yenilenmesine ve daha etraflıca oluşturulmalarına zemin hazırlamıştır.[8] Savaşların yoğun olarak yaşandığı 1900'lü yılların ilk çeyreği geçilirken, Türkiye'nin de katıldığı 47 ülke uluslararası hukuk ile ilgili güncel meseleleri ele almak üzere 3 Nisan 1930 tarihinde Milletler Cemiyeti bünyesinde gerçekleştirilen La Haye Konferansı'nda bir araya gelmiştir. Konferansta uluslararası deniz alanlarındaki ihtilafların barışçıl yollardan

---

[5] Yücel Acer-İbrahim Kaya, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı,* 9. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s. 193.
[6] Aydoğan Özman, *a.g.e.*, s. 29-30
[7] Seha L. Meray, "Bazı Türk Anlaşmalarına göre, Korsanlık ve Deniz Haydutluğu'nun Yasaklanması", *A.Ü.S.B.F.D.*, C. XVII, S. 3-4, 1963, s. 140, 188.
[8] Gös. yer.

çözümü, deniz savaşları ile alakalı bazı ilke ve kurallar, denizlerde zapt ve müsadere konularıyla ilgili meseleler ile birlikte karasularının genişliği meselesi ele alınmıştır.[9] Konferansta öncelikle karasularının genişliği konusu ele alınmış ve tartışmalar sonucunda 3 mil olması hususunda görüş bildirilmiştir. Ayrıca karasularının hukuki statüsü konusunda da bir taslak metin oluşturulup konferansın sonuç tutanaklarına eklenmiştir. Katılımcı ülkelerin üzerinde ittifak sağlayamaması üzerine nihayete erdirilemeyen konferansta en kısa sürede başka bir konferansın ele alınması tavsiye edilmiştir. Nitekim, ilerleyen zamanlarda Birleşmiş Milletler bünyesinde başlatılan kodifikasyon çalışmalarında uzmanlar, bu çalışma belgelerinden büyük ölçüde istifade etmişlerdir.[10]

Milletler Cemiyeti sonrasında Birleşmiş Milletler bünyesinde gerçekleştirilen kodifikasyon çalışmalarında, uluslararası organisazyonların deniz hukukuna ilişkin gerçekleştirdiği çalışmalardan da ciddi şekilde faydalanılmıştır. Bu bağlamda, 1873 tarihinde kurulan Uluslararası Hukuk Derneği (International Law Association) ile Devletler Hukuku Enstitüsü (Institut de Droit International) karasuları, içsular, deniz kirliliği, açık denizler, deniz haydutluğu, deniz dibi kaynakları ve uluslararası su yolları gibi konularda çeşitli rapor ve tutanaklar hazırlamışlardır. Benzer şekilde Harvard Hukuk Fakültesi'nde hazırlanan ve Harvard Tasarısı[11] olarak bilinen çalışmada, karasuları ve boğazlardan zararsız geçiş konuları üzerine yapılan çalışmalar deniz hukukunun gelişim sürecinde başvurulan önemli belgeler arasındadır.[12]

---

[9] Aydoğan Özman, *a.g.e.*, s. 31.

[10] Neil Guy, "The Relevance Of Non-Legal Technical And Scientific Concepts In The Interpretation And Application Of The Law Of The Sea: Analysis Of The United Nations Convention On The Law Of The Sea", *University of Cape Town, Institute of Marine Law*, Monaco, 2000, s. 10.

[11] Harvard Hukuk Fakültesi'nin deniz hukukunun kodifikasyonuna ilişkin çalışmaları çerçevesinde hazırladığı tasarının 10. maddesinde savaş gemileri haricindeki özel ve kamu gemilerinin açık denizleri birbirine bağlayan uluslararası boğazlardan serbestçe geçebileceği hükmüne yer verilmiştir. Böylelikle açık denizlerin serbestisi çerçevesinde tüm devletlerin ticari faaliyetlerde bulunması için kıyı devletinin karasularındaki egemenliği zararsız geçiş hakkı için kısıtlanmıştır. Devletin egemenliğini açık denizlerdeki ulaştırma özgürlüğü ile bağdaştırmak için zararsız geçiş kavramı ortaya çıkmış ve bu hak tüm devlet gemilerine tanınmıştır. Bkz. American Journal of Internatioanal Law, "Draft conventions and comments on nationality, responsibility of states for injuries to aliens, and territorial waters", *Prepared by the Research in International Law of the Harvard Law School*., Suppl. 23/1929, Part III., s. 281-282, https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/all-issues, (20.02.2021).

[12] Mehmet Gönlübol, *a.g.e.*, s. 34, Aydoğan Özman, *a.g.e.*, s. 31.

Deniz hukukundaki kodifikasyon çalışmalarında önemli bir yere sahip olan, devletlerin karasuları üzerindeki hak ve yetkileri sorunu 1930'lu yıllara gelindiğinde çözüme kavuşmuş olsa da karasularının genişliği meselesi ve karasuları üzerinde hangi genişliğe kadar yetki sahibi olunacağı bu kavramın ortaya çıktığı günden bu güne kadar devletler arasında ihtilaf konusu olmaya devam etmektedir.[13]

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konularının başını çeken kıta sahanlığı kavramının kara ülkesinin bir doğal uzantısı olduğu görüşü ilk olarak 1910 tarihinde Portekiz tarafından balıkçılık faaliyetleri için kullanılmıştır.[14] Aynı görüş 1916 tarihinde Rusya tarafından Kuzey Kutbu adalarının Sibirya kıta alanının bir uzantısı olduğu savıyla ortaya atılmıştır. Kıta sahanlığının derinlik ölçütü gözetilerek 200 metre derinliğe kadar kıyı devletine bir takım hak ve yetkiler tanıması konusundaki ilk görüş ise 1916 tarihinde İspanya Ulusal Balıkçılık Kongresinde öne sürülmüştür. Benzer şekilde 1918 tarihinde Arjantinli uluslararası hukuk profesörü *Jose Suarez* özellikle balıkçılık faaliyetlerinden daha fazla faydalanmak amacıyla karasularının genişletilmesi fikrini savunmuştur.[15]

Kıta sahanlığının hukuki bir kavram olarak ortaya çıkışına, Birleşik Krallık ile Venezüella arasındaki 1942 tarihli Paria Körfezi'nin Denizaltı Alanları Anlaşması örnek olarak gösterilmektedir. Kıta Sahanlığı tanımıyla ilgili bu durum tartışmalı olmakla birlikte söz konusu anlaşmada; Venezüella ve Trinidad karasularının ötesindeki deniz yatağının bir kesimi yalnızca Birleşik Krallık'a, diğer kesimi ise yalnızca Venezüella'nın egemenliğine bırakılmıştır. Bu karşılıklı anlaşma çerçevesinde adı daha anılmamış olmasına rağmen kıta sahanlığı ilk defa tanınmış ve kıyı devletinin bu alan üzerinde belirli egemen haklara sahip olduğu kabul

---

[13] Ferit H. Baykal, *Deniz Hukuku Çalışmaları,* Alfa Yayınları, İstanbul 1998, s. 77.

[14] Selçuk Demirsoy, "Ege Denizi Kıta Sahanlığı Sorunu", *Madencilik Maden Mühendisleri Odası Dergisi*, Cilt: XIV Sayı.1,Ocak 197, s.3

[15] C.H.M. Waldock, "The Legal Basis of Claims to Continental Shelf",*Transactions of The Grotius Society*, Problems of Public and Private International Law, Transactions for the Year, Vol. 36, 1950, s. 122; Nurser G. Işık, *Kıta Sahanlığı, Hukuki Rejimi ve Ege Sorunu*, (Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), İzmir 2009, s. 8.

edilmiştir.[16] Truman Bildirisi'ne kadar Paria Körfezi haricindeki deniz alanları ile ilgili uyşmazlıklar karasuları, körfezler, boğazlar ve göllerden ibaret kalmıştır.[17]

Kıta sahanlığı üzerinde kıyı devletlerinin münhasır yetkilere sahip olması gerektiği fikri ilk olarak Truman Bildirisinde ortaya atılmıştır. ABD başkanı Harry S. Truman tarafından 1945 yılında yayınlanan bildiride, sahildar devletlerin miras denizi olarak adlandırdıkları, karasularına bitişik sularda, deniz yatağında ve toprak altında bulunan doğal kaynaklar üzerinde egemenlik hakları olduğu belirtilmiştir. Bu bölgenin 200 milin ötesine geçemeyeceğinin belirtildiği Truman Bildirisi'nde[18] ayrıca, ABD'nin deniz kaynakları üzerinde yargılama ve kontrol yetkisi olduğu ve bunun açık denizlerin serbestliği ilkesine zarar vermediği ifade edilmiştir.[19] Söz konusu bildiride gelişen teknoloji ile birlikte bu alanların kullanımının artık mümkün hale geldiği vurgulanmıştır. Bildiride kıyı devletinin güvenlik nedeniyle, kendi açıklarındaki kaynaklara ilgi gösteriyor olması da dikkate alınması gereken önemli bir faktör olarak vurgulanmış ve son olarak da komşu devletler arasında yapılacak kıta sahanlığı sınırlandırmalarının hakkaniyet ilkeleri temelinde yapılması gerektiği vurgulanmıştır.[20]

ABD başkanı Harry S. Truman'ın 1945 yılında yayınladığı bildiriye kadar açık denizlerin bir parçası olarak kabul edilen kıta sahanlığı, zamanla yalnızca kıyı devletlerinin münhasır yetkilere sahip olduğu bir deniz alanı olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Truman Bildirisi'nden önce deniz alanları arasındaki sınır uyuşmazlıkları daha çok kıyıları yan yana olan devletler arasında, çok fazla ortaya çıkmayan ve sadece karasularına özgü bir durumken, Truman Bildirisi ile birlikte kıyıları yan yana olan devletler arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkların daha büyük

---

[16] Selami Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku*, 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2016, s. 224.
[17] Sang-Myon Rhee, "Sea Boundary Delimination Between States Before Worl War II", *American Journal of International Law*, Vol. 76, No. 3, 1982, s. 555-588.
[18] Sertaç H. Başeren, "Münhasır Ekonomik Bölge Kıta Sahanlığının Kavramsal Yapısını Etkileyen Bir Kurum Değildir", *Barolar Birliği Dergisi*, S.1, 1995, s. 30.
[19] Hakan Arıdemir, "Münhasır Ekonomik Bölge Tartışmaları Çerçevesinde Devletlerin Açık Denizlerdeki Hakları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 7, S, 2, 2018, s. 790.
[20] Truman Proclamation, Policy of the United States With Respect to Naturel Resources of the Subsoil and Sea Bed of the Continental Shelf, Proclamation 2667 of September 28, 1945, 10 Federal Registrar12305, https://www.presidency.ucsb.edu/documents/proclamation-2667-policy-the-united-states-with-respect-the-natural-resources-the-subsoil, (10.10.2019).

deniz alanları ile bağlantılı olması gündeme gelmiş ve bu durum devletlerin deniz sınırı ihtilaflarında artışa neden olmuştur.[21]

Truman'ın Bildirisi pozitif hukuka katkısı bakımından değerlidir zira kıyı devletlerinin kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesindeki haklarını içeren bildiri, karasuları ve bitişik bölgenin yanı sıra açık denizler meselesini ve buna bağlı olarak yeni deniz alanlarının tartışılmasını gündeme getirmiştir. Truman Deklarasyonu olarak da bilinen açıklamada, kıta sahanlığı olarak adlandırılan deniz alanının devletler arasında ihtilaf yaratması halinde hakça ilkeler etrafında bir sınırlandırılmanın yapılması gerektiğine yer verilmiştir.[22] Bildiride kıta sahanlığının genişliği konusunda bir ifade yer almazken, kıyıları yan yana ve karşılıklı olan devletler arasındaki kıta sahanlıklarının sınırlandırılması meselelerine dair tavsiyeler de yer almıştır.[23]

Truman Bildirisi kıta sahanlığı konusunda başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere birçok ülkenin karasularını genişletmesine zemin hazırlamıştır. Bu doğrultuda 1945-1952 tarihleri arasında Meksika, Arjantin, Nikaragua, Şili, Peru, Guatemala, Kosta Rika, Honduras, Brezilya ve El Salvador jeolojik ve jeomorfolojik verilere dayalı olarak kıta sahanlığının ana kara parçasının bir doğal uzantısı olduğunu iddia etmişleridr. Bu ülkeler, bu alanlardaki deniz dibi kaynakları üzerinde hak sahibi olduklarını ileri sürerek, bu iddialarını başkanlık kararnameleri ve anayasaları ile kayıt altına almışlardır.[24] Aynı tarihler arasında İngiltere, sömürgeleri olan Honduras, Bahama ve Jamaika için kıta sahanlığı iddiasında bulunmuş benzer şekilde Körfez ülkeleri Suudi Arabistan, Umman, Bahreyn, Kuveyt ve Abu Dabi de

---

[21] Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk…*, s.251.

[22] Mustafa Koç, *Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Gelişmeleri ve Türkiye'nin Deniz Alanlarının Sınırlandırılması*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2006, s. 6-7.

[23] Aslan Gündüz, "The Concept of the Continental Shelf in Its Historical Evolution (With Special Emphasis on Entitlement)*", Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Yayını*, İstanbul 1990, s. 24-25.

[24] Mehmet Z. Akın, *Karasuları İçsular Gemilerin Bu Sulardaki Rejimi ve Kıta Sahanlığı*, Öztuğ Matbaası, Anakara 1978, s. 264-266,

kraliyet beyannameleri ve kanun hükmünde kararnameler yoluyla kendi kıta sahanlığı rejimlerini düzenlemişleridir.[25]

Deniz hukuku alanında yukarıda bahsettiğimiz gelişmeler 1950'li yıllara yaklaştıkça daha fazla önem kazanmış ve Milletler Cemiyeti'nin devamı olan Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından deniz hukuku ile ilgili kodifikasyon çalışmalarına başlanmıştır. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun çalışmaları deniz hukuku konferanslarına ve dolayısıyla da deniz hukuku sözleşmelerinin oluşturulmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda deniz hukukunun kaynakları yazılı hale gelmiş ve nihayetinde uluslararası sözleşmelerle birlikte pozitif hukukunun uygulanmasına imkan sağlanmıştır.

1.1. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun Kodifikasyon Çalışmaları

Birleşmiş Milletler Anlaşmasının 13/1-a Maddesi Genel Kurul'a uluslararası hukukun olumlu yönde geliştirilmesi ve kodifikasyonu için çalışmalar başlatma ve tavsiyelerde bulunma yetkisi vermektedir. Genel Kurul bu amacı gerçekleştirmek üzere 1947 tarihindeki ikinci oturumunda Uluslararası Hukuk Komisyonu'nu oluşturmuştur.[26]

Komisyon deniz hukuku ile alakalı birçok meseleyi ele aldığı ilk toplantısını 1949 yılında gerçekleştirmiştir. Komisyonun 2 bölüm ve 73 maddeden oluşan raporunda Açık Denizler, Bitişik Bölge, Kıta Sahanlığı ve Karasuları ile ilgili konular öncelikli olarak gündeme gelmiştir. Ayrıca karasularıyla bağlantılı olarak karasularının genişliği, esas hatların tespiti, kıyıları bitişik ya da karşı karşıya olan devletler arasında uygulanabilecek sınırlandırma yöntemleriyle birlikte adalar,

[25] Seha L. Meray, "Devletler Hukukunda Kıta Sahanlığı Meseleleri", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 1, 1955, s. 109; C.H.M. Waldock, *a.g.m.*, s.131,
[26] United Nations General Assembly Resolution 174 (II) November 21, 1947, U.N. *Yearbook of I.L.C.* 1949, s. 278 (Official records of General Assembly Second Sess., Resolution, s. 105)

içsular, zararsız geçiş ve boğazlardan geçiş rejimleri gibi konular Komisyonun üzerinde çalıştığı başlıklar olmuştur.[27]

Komisyon, sınırlandırma hukuku konusunda en fazla kıta sahanlığı konusu üzerinde durmuştur zira kıta sahanlığının sınırlandırılması diğer deniz alanlarının sınırlandırılması meselelerine de ışık tutacaktır. Bu bağlamda, Komisyonun çalışmalarında öne çıkan hususlar kıta sahanlığının sınırlandırılması ve sınırlandırmada kullanılacak yöntemlerin (eşit uzaklık/orta hat) tartışılması olmuştur.[28]

Komisyonun 1951 yılında hazırladığı raporun 7. maddesinde, aynı kıta sahanlığı üzerinde iki ya da daha fazla devlet arasınadaki uyuşmazlıkların anlaşma yoluyla aksi takdirde ise *ex aequo et bono* (hak ve nıfset) çözüm yoluyla çözülmesi önerilmiştir.[29] Fakat bu çözüm yolu 1953 yılı çalışma döneminde devletlerin çoğu tarafından kabul edilmemiştir.[30]

1953 yılına gelindiğinde Komisyonun yoğun gündem başlığı, eşit uzaklık yönteminin hangi durum ve şartlarda sınırlandırma yöntemi olarak kullanılacağı olmuştur. Bu bağlamda genel bir sınırlandırma metodunun istisnalara yer vermesinin zorunlu olduğu durumlarda, her bir istisnaya ayrı bir kural düzenlenmesinin doğru olup olmayacağı konusu ele alınmıştır. Bazı raportörler eşit uzaklık yönteminin genel bir prensip olarak uygulanmasını teklif etse de bu teklife eleştiriler yöneltilmiştir.[31] Bu çerçevede istisnaların kural olmaması maksadıyla, istisnaların uygulanabileceği kuralların oluşturulması yaklaşımı benimsenmiştir. Komisyon nihayetinde, sınırlandırmayla ilgili taslak metnin maddelerine, "özel şartlar bir başka sınırı haklı kılmadığı takdirde" cümlesini ekleyerek; kıyıları bitişik ya da karşı karşıya olan devletler arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırılmalarında eşit uzaklık yönteminin kullanılmasını genel bir kural olarak sunmuştur.[32]

---

[27] Bernard H. Oxman, "Applying the Law of the Sea in the Aegean Sea, Problems of the International Seas 2001", *Proceedings of the Internatinal Symposium on the Problems of the Regional Seas,* İstanbul 2001, 122-126.
[28] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 9-11.
[29] Year Books of the International Law Comission, 1951, Vol. II, s.143.
[30] Year Books of the International Law Comission, 1953, Vol II, s. 231.
[31] Year Books of the International Law Comission, 1953, Vol I, s. 128.
[32] Year Books of the International Law Comission, 1953, Vol II, s. 216.

Komisyonun üzerinde yoğunlaştığı önemli meselelerden olan karasularının genişliği konusunda 3, 4, 6 ve 12 mil olması konusunda farklı görüşler tartışılmış ve nihayetinde hazırlanan tasarının 3. maddesinde yer alan hüküm ileride yapılması planlanan bir uluslararası konferansa referans olması gayesiyle sunulmuştur.[33] Komisyon ilgili maddede öncelikle uluslararası uygulamaların tek düze olmadığını kabul etmiş ve uluslararası hukukun karasularının genişliğinin 12 milin ötesine uzatılmasına cevaz vermediği konusunda görüş bildirmiştir. Komisyon, devletlerin farklı uygulamalar içerisinde olduklarını belirterek karasularının genişliğine dair herhangi bir karar almamıştır. Meselenin UAD'nin yargı yetkisine bırakılması da gündeme gelmesine rağmen, üzerinde ittifak sağlanamayan bir mesele için bu çözüm yolunun doğru olmayacağı benimsenmiştir.[34]

Komisyon, 1953 yılı çalışma döneminde kıta sahanlığı ile birlikte karasularının sınırlandırılması konusunda da kıta sahanlığının sınırlandırılmasında kullanılacak teknik meselelerden istifade edilmesi konusunda görüş bildirmiştir. Uzmanlar Komitesi karasularının sınırlandırılmasında eşit uzaklık yönteminin kullanılabileceğini ancak, seyrüsfer kolaylıkları ve balıkçılık hakları gibi özel şartların söz konusu olması halinde başka bir yönteme başvurulabileceği yönünde görüş bildirmiştir.[35]

Eşit uzaklık ile ilgili tartışmalar nihayetinde Komisyonun 1956 yılındaki son oturumunda belirli bir çerçeveye oturtulabilmiştir. Buna göre, coğrafi durumlar ve özel şartlar göz önünde bulundurulmak suretiyle, hem karasularının hem de kıta sahanlığının sınırlandırılmasında eşit uzaklık yönteminin kullanılabilir bir yöntem olduğu ifade edilmiştir. Uluslararası Hukuk Komisyonu 1956'da son oturumunu tamamlayarak, karasuları ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasında aynı prensiplerin esas alındığını belirtmiştir. Komisyon, karasularında olduğu gibi kıta sahanlığı sınırlandırmasında da kıyı şekillerinin farklılığı, adaların ve özel seyrüsefer

[33] United Nations General Assembly Resolution, 1105 (XI) February 21, 1957, *Reproduced in U.N. General Assembly Offical Records*, 12 Series, Suppl. No. 1, s. 120-121.
[34] Ferit H. Baykal, *a.g.e.*, s. 97-99.
[35] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 12.

rotalarının varlığı gibi durumlarda eşit uzaklığın sapmalara neden olabileceği bu nedenle eşit uzaklık yönteminin esnek olarak hazırlandığı beyan edilmiştir.[36]

Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun kodifikasyon çalışmaları deniz hukuku ile alakalı Cenevre Sözleşmelerine kadar yapılmış olan en ciddi çalışmadır. Komisyon çalışmalarını hala sürdürmektedir.

1.2. 1958 Cenevre Sözleşmeleri

II. Dünya Savaşının sonlanması ile birlikte dünya siyasetinde değişen roller ve teknolojinin gelişmesi, devletleri karasuları haricindeki deniz alanları üzerinde de hak sahibi olmaya yöneltmiştir.[37] Bu gelişmeler kıyı devletinin denizler üzerinde daha fazla yetki sahibi olması yönünde bir eğilimin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili bu yeni gelişmeler doğrultusunda ilk olarak teamül kurallarının kodifikasyonunun yapılması gerektiği konusu gündeme gelmiştir.[38]

Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından oluşturulan taslağı daha da geliştirmek maksadıyla, 1957 yılında, Birleşmiş Milletler kararı ile 1958 yılında Cenevre'de Deniz Hukukuna ilişkin I. Deniz Hukuku Konferansı toplanmıştır. Türkiye'nin de bulunduğu 86 devletin iştirak ettiği konferansta dört sözleşme kabul edilmiştir. Bunlar Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi, Açık Deniz Sözleşmesi, Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ile Balıkçılık ve Açık Denizin Canlı Kaynaklarının Korunması Sözleşmeleridir.[39]

Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi karasuları ve bitişik bölge kavramlarının hukuki durumunu düzenlemesine rağmen özellikle karasularının genişliği olmak üzere birçok konuda net hükümler koymamıştır. Sözleşme ayrıntılı olmamakla birlikte karasularının sınırları belirlenirken kullanılan hukuki normlara açıklık getirmiştir. Bu bağlamda cezir yükseklikleri, düz esas hatların belirlenmesi,

---

[36] Year Books of the International Law Comission, 1953, Vol II, s. 300.
[37] Aydoğan Özman, *a.g.e.*, s. 26,27.
[38] David Anderson, *Modern Law of the sea*, Selected Essays, Leiden/Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2008, s. 6-7.
[39] Aslan Gündüz, *Milletlerarası Hukuk*, Beta Yayınları, 8. Baskı, (Ed). Reşat V. Günel, İstanbul, 2015, 198-215; Çalışma boyunca tüm deniz hukuku sözleşmeleri için Bkz. Selami Kuran, *Uluslararası Hukuk Temel Metinler*, Beta Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2014, s. 329-560.

körfezlerin ve adaların durumu ayrı maddelerde ele alınmıştır.[40] Sözleşmede sınırlandırma konusunda ise eşit uzaklık (orta hat) yöntemine vurgu yapılarak, kıyıları karşı karşıya ya da bitişik olan devletler arasında bir anlaşma olmadığı takdirde, taraflardan birinin karasularının genişliğini orta hattın ötesine geçiremeyeceği belirtilmiştir. Sözleşme benzer şekilde boğazlardan geçiş konusunda da ayrıntılı ve net hükümler ortaya koymamış yalnızca boğazlardan zararsız geçişin engellenemeyeceğini hüküm altına almıştır.[41] Sözleşmede son olarak "bitişik bölge" kavramına açıklık getirilmiş ve bitişik bölgenin, karasuları genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 12 mili aşamayacağı belirtilmiştir. Sınırlandırma konusunda da karasularında olduğu gibi orta hat yöntemine atıfta bulunulmuştur.[42]

Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi, sözleşmenin girişinde de belirtildiği üzere "Açık Deniz" ile ilgili uluslararası hukuk kurallarını tedvin etmek amacıyla belli başlı hususlara açıklık getirmeye çalışmıştır. Bu çerçevede öncelikle açık deniz kavramının tanımı yapılmış ve bu alan, bir devletin karasularına ve içsularına dahil olmayan deniz kısımları olarak tarif edilmiştir.[43] Sözleşmede denize kıyısı olan devletler ile denize kıyısı olmayan devletlerin açık denizlerdeki seyrüsefer hürriyeti, avlanma hürriyeti ve sualtı kablo ve boru döşeme hürriyeti gibi konulardaki hakları hüküm altına alınmıştır.[44] Sözleşmede ayrıca, açık denizlerde bayrak devletinin ve ülke bayrağına sahip gemilerin hak ve sorumlulukları, harp gemilerinin durumu ve kesintisiz takip gibi konulara açıklık getirilmeye çalışılmıştır.[45]

Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine gelince bu sözleşme 1958 Cenevre Konferansı'nın Dördüncü Komisyonu tarafından, tasarının kıta sahanlığıyla ilgili maddelerini ele almak amacıyla 20 Mart 1958 tarihinde müzakerelere başlamış ve 29 oturumun ardından Kıta Sahanlığı Sözleşmesi son biçimini almıştır.[46]

---

[40] CKBBS'nin 3., 4., 5., 7., 10., 11., ve 12. Maddeleri.
[41] CKBBS'nin 14. Maddesi.
[42] CKBBS'nin 24. Maddesi.
[43] 1958 Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi'nin 1. Maddesi.
[44] 1958 Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi'nin 2. ve 3. Maddeleri.
[45] 1958 Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi'nin 4., 5., 8., 11. ve 23. Maddeleri.
[46] Marjorie M. Whiteman "Conference on the Law of The Sea: Convention on The Continental Shelf", *The American Journal Of International Law,* Vol. 52, No: 4, 1958, s. 632

1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi öncelikle sınırlandırma konusunun başını çeken kıta sahanlığı tanımının hukuki yönlerine açıklık getirmiştir.[47] Sözleşme, kıyı devletinin kendisine ait kıta sahanlığı alanındaki doğal kaynaklar üzerinde araştırma ve işletme hakkına sahip olduğunu kayıt altına almıştır.[48] Sözleşmede ayrıca kıta sahanlığı alanındaki tesisler, doğal kaynakların işletilmesi faaliyetleri ve seyrüsefer konularında gerekli görüldüğü durumlarda kıyı devletinin güvenlik tedbirleri uygulama hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.[49] 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nde Kıta Sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin düzenleme Sözleşmenin 6. Maddesinde yer almaktadır. Buna göre kıyıları bitişik ya da karşı karşıya olan devletler arasındaki uyuşmazlıklarda anlaşma sağlanamaması halinde sınırlandırma işleminin eşit uzaklık yöntemiyle gerçekleştirileceği hüküm altına alınmıştır. İlaveten sınırlandırılacak alanda özel koşulların bulunması halinde sınırlandırmada başka bir yöntemin kullanılabileceği de belirtilmiştir.[50]

Son olarak Cenevre Balıkçılık ve Açık Denizin Canlı Kaynaklarının Korunması Sözleşmesi'nde, modern tekniklerin gelişmesiyle birlikte, yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması konusunda deniz kaynaklarının bir bölümünün haddinden fazla işletilmesi sorunları ele alınmış ve açık denizdeki canlı kaynakların korunması yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur. Sözleşmeye bakıldığında canlı kaynakların korunmasına ilişkin tedbirlerin daha çok kıyı devletinin vatandaşları olan balıkçılara uygulanacak şekilde düzenlendiği görülmektedir.[51] Sözleşmede ayrıca açık denizdeki canlı kaynakların korunmasına dair etkili koruma tedbirlerden bahsetmek pek mümkün değildir. Sözleşme bu konuda kıyı devletine vatandaşlarına uygulamak üzere bazı tedbirler ve uluslararası işbirliği tavsiyelerinde bulunmuştur.[52] Bu sözleşmenin düzenlenme sahasına giren birçok konu ve balıkçılığın yapılacağı

[47] CKSS'nin 1. Maddesi.
[48] CKSS'nin 2. Maddesi.
[49] CKSS'nin 5. Maddesi.
[50] 1958 CKSS'nin 6. maddesi.
[51] 1958 Cenevre Balıkçılık ve Açık Denizin Canlı Kaynaklarının Korunması Hakkında Sözleşme Madde.3.
[52] 1958 Cenevre Balıkçılık ve Açık Denizin Canlı Kaynaklarının Korunması Hakkında Sözleşme Madde. 1.

alanların açıkça tespiti, 1982 Sözleşmesiyle yeni kurulmuş olan münhasır ekonomik bölge kavramı altında yeniden düzenlenmiştir.[53]

I. Deniz Hukuku Konferansı'na katılan devletlerin üzerinde durduğu başka önemli bir husus da uyuşmazlıkların çözümü için atılacak adımlar olmuştur. Kıta sahanlığı gibi uyuşmazlık meselelerinin başını çeken bir konuda net ifadelerin bulunmaması[54] ve UAD'nin zorunlu yargı yetkisi bağlamında taraflara seçim hakkı verilmemesi gibi konular[55] konferansa katılan bazı devletlerce eleştirilmiş ve bu belirsizliğin ancak, uyuşmazlıkların çözümü için Sözleşmeye eklenecek açık hükümlerle giderilebileceği belirtilmiştir. Bu eleştirilere rağmen uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin ihtiyari protokol 29 Nisan 1958'de Cenevre'de kabul edilmiştir. Protokole göre, balıkçılık ve açık denizlerin korunması konusundaki uyuşmazlıklar hariç,[56] 1958 Cenevre Sözleşmelerinin yorumlanması ve uygulanmasından doğan uyuşmazlıklar üzerinde UAD zorunlu yargı yetkisine sahiptir.[57]

Nihayetinde, I. BMDHK hem geçmişten gelen teamül kurallarını ve üzerinde çalışılan kodifikasyonları hem de yeni birçok kuralın yazılı hale getirilmesini sağlamıştır. Ancak 1930 yılından beri çözüme kavuşturulamayan karasularının genişliği meselesi bu konferansta da neticelendirilememiştir.[58] Bu sebeple, kısa bir zaman sonra karasularının genişliği konusunu tekrardan görüşmek maksadıyla 1960 tarihinde II. Cenevre Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı düzenlenmiştir. Konferansta karasuları ve balıkçılık bölgesi için benimsenen 6 mil kuralı bir oy farkla kabul edilmeyince meselenin çözümü sonuçsuz kalmış ve herhangi bir ilerleme sağlanamadan Konferans sona ermiştir.[59]

1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri deniz hukukuna ilişkin oluşturulan ilk ciddi metindir. 1958 Cenevre Sözleşmeleri ayrıntılı ve yenilikçi

---

[53] Aslan Gündüz, *a.g.e.*, s. 215.
[54] Berat L. Akkutay, *1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Çerçevesinde Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, Aadalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 18.
[55] Natalie Klein, *Dispute Settlement in the UN Convention on the Law of the Sea*, Cambridge University Press, Cambridge 2005, s. 14.
[56] Gurdip Shing, *United Nations Convetion on the Law of the Sea: Dispute Settlement Mechanisms*, Academic Publication, New Delhi 1985, s. 4.
[57] Berat L. Akkutay, *a.g.e.*, s. 19.
[58] R. R. Chuchill- A.V. Lowe, *The Law Of The Sea*, Manchester University Press, Oxford, 1991, s. 15.
[59] Aydoğan Özman, *a.g.e.*, s. 35.

olmasa da deniz hukukuna dair belli başlı meseleleri kayıt altına alarak 1982 BMDHS için iyi bir temel oluşturmuştur. Karasularının genişliği konusunda net ifadelerin kullanılmaması en çok eleştirilen hususların başında gelmektedir. Artan teknolojik gelişmelere paralel olarak devletlerin karasularını ve kıta sahanlıklarını daha geniş tutmak istemeleri II. Deniz Hukuku Konferansı'nın olumsuz neticelenmesindeki en büyük nedendir. I. ve II. Deniz Hukuku Konferansları'nın deniz hukukuna ilişkin beklentileri istenilen ölçüde karşılayamamasının nedenleri arasında en önemlisi devletlerin denizlerle ilgili taleplerinin artış göstermesidir. Modern teknolojilerin gelişmesiyle birlikte deniz dibi ve toprak altındaki kaynakların işletilmesine yönelik taleplerin artması, gelişmekte olan devletlerin deniz kaynaklarının büyük devletlerce sömürülmesini engellemek istemeleri ve bu çerçevede bağımsızlıklarını yeni ilan etmiş olan devletlerin kendi deniz yetki alanlarını kullanmak istemeleri devletler arasındaki başlıca anlaşmazlık konuları olmuştur.[60]

1.3. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin hazırlık aşaması, 1958 Cenevre Sözleşmelerinde eksik kalan konuları tamamlamak ve ayrıca II. Deniz Hukuku Konferası'nda karşılanamayan taleplere cevap vermek adına 1974 tarihinde Venezuela'nın başkenti Karakas'ta III. Deniz Hukuku Konferansı ile başlamıştır. Konferans neticesinde ortaya çıkan 1982 BMDHS'nin hükümleri hem kavramsal olarak hem de tanımsal olarak 1958 Cenevre Sözleşmelerine göre daha ayrıntılı hazırlanmıştır. Sözleşme karasularının genişliği, denizlerde ulaşım hakları, deniz yatağındaki doğal kaynakların hukuki statüsü, adaların hukuki statüsü, takımada devletleri ve gemilerin dar boğazlardan geçişi gibi konularla birlikte denizlerde canlı kaynakların korunması ve yönetimi, deniz çevresinin korunması ve denizlerde bilimsel araştırma rejimi gibi deniz hukukunun tüm önemli başlıklarını düzenleme konusu yapmaktadır.[61]

---

[60] Nuray Karapınar, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Alanlarına İlişkin Bazı Kavramlar", *Maden Teknik Arama Genel Müdürlüğü, Deniz ve Çevre Araştırmaları, Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni*, S. 20, 2015, s. 13.
[61] Yücel Acer-İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 195.

1982 BMDHS, karasularının genişliği meselesi başta olmak üzere kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi deniz yetki alanlarının kavramsal tanımını, kıyı devletinin bu alanlardaki hak ve yetkilerini ve bu alanların sınırlandırılmasında uygulanacak hukuk ilkelerini kayıt altına almıştır.[62] Sözleşmede karasularının, karasularının üzerindeki hava sahasının ve deniz yatağının ve toprak altının hukuki statüsü sözleşmenin ilk maddelerinde belirtilmiş ve en önemlisi uzun yıllar boyunca üzerinde uzlaşma sağlanamayan karasularının genişliği meselesi azami 12 mil olarak belirlenip hüküm altına alınmıştır.[63]

Sözleşme, denize kıyısı olsun veya olmasın bütün devlet gemilerinin karasularından zararsız geçişi konusunda öncelikle "geçiş" kavramını açıklamış akabinde de zararsız geçiş kavramını açıklayarak, zararsız geçişte kullanılacak gemi, uçak vs. araçların hangi durumlarda bu eylemi ihlal edeceklerini maddeler halinde sıralamıştır.[64] Benzer şekilde uluslararası seyrüsefer amacıyla yapılacak transit geçişin, açık denizin veya münhasır ekonomik bölgenin bir bölümü ile açık denizin veya münhasır ekonomik bölgenin diğer bir bölümü arasında kalan boğazlarda uygulanacağı belirtilmiştir. Sözleşmede ayrıca, uluslararası seyrüseferden faydalanmak amacıyla boğazlardan gerçekleştirilecek zararsız geçişin ertelenemeyeceği belirtilmiş ve bu geçişin karasularıyla ilgili bölüme uygun olarak, açık denizin veya münhasır ekonomik bölgenin bir parçası ile yabancı bir devletin karasuları arasında kalan boğazları kapsayacağı kayıt altına alınmıştır.[65]

1982 BMDHS adalar konusunda da 1958 Cenevre Sözleşmelerine göre yeni hükümler getirmiştir. Bu çerçevede takımada devletlerine ait ada gruplarının hukuki statüsü, bu ada gruplarının esas hatları belirlenirken dikkate alınacak hukuki normlar ve bu ada gruplarının karasularının, bitişik bölgesinin, münhasır ekonomik bölgesinin ve kıta sahanlığının genişlikleri ölçülürken göz önüne alınacak kriterler detaylı bir şekilde belirtilmiştir.[66] Sözleşmede adalar konusunda ayrıca 1958 Cenevre Sözleşmelerindeki ada tanımına ilaveten adaların statülerine dair yeni hükümler

[62] İlgili maddeler için Bkz. Selami Kuran, *Uluslararası Hukuk Temel Metinler*, Beta Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2014, s. 356, 373-388.
[63] 1982 BMDHS'nin 2. ve 3. Maddeleri.
[64] 1982 BMDHS'nin 17., 18. ve 19. Maddeleri.
[65] 1982 BMDHS'nin 37., 38. ve 45. Maddeleri.
[66] 1982 BMDHS'nin 46., 47. ve 48. Maddeleri.

getirilmiştir. Bu çerçevede adaların deniz yetki alanlarına sahip olabilmeleri konusunda, insan yaşamına elverişlilik ve ekonomik yaşama sahip olma kriterleri benimsenmiştir.[67]

1982 BMDHS'de daha ayrıntılı olarak düzenlenen açık denizin canlı kaynaklarının korunması, deniz çevresinin korunması ve denizde bilimsel araştırmaların yapılması konularında ise öncelikle devletlerin kendi yasal düzenlemelerini yapması tavsiye edilmiş akabinde de milletlerarası işbirliğinin gerekliliği ayrı maddelerde hüküm altına alınmıştır.

1982 BMDHS'de açık denizin canlı kaynaklarının korunması bölümüne bakıldığında 1958 Cenevre Sözleşmelerine göre daha bağlayıcı hükümler getirmediği görülecektir. 1982 BMDHS'de açık denizlerin korunması konusunda öne çıkan hükümler daha çok balık avlama faaliyetlerinin miktarı, balık türlerinin ve deniz memelilerinin korunmasına yöneliktir.[68] Sözleşme devletlere bu konuda tedbir alma ve ayrıca bu tedbirleri vatandaşlarına da uygulatma sorumluluğu yüklemektedir. Sözleşmede ayrıca, müzakere ve işbirliği yapılması konusunda devletlere sorumluluk yüklenmiş ve bu doğrultuda özellikle balıkçılık örgütleri kurulması yönünde tavsiyede bulunulmuştur.[69] Açık denizlerin muhafazasına ilişkin 1982 BMDHS'de birçok hüküm bulunsa da Sözleşme maddelerinde devletlerin açık denizlerdeki yetkilerinin sınırı açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Bu durum açık denizlerde bir yetki belirsizliği eleştirilerine maruz kalmıştır.[70]

1982 BMDHS'nin önemli başlıklardan birini oluşturan Deniz çevresinin korunması konusu Sözleşmenin XII. Kısmı'nda düzenlenmiştir. Bu kısımda deniz çevresinin korunması dair genel bilgiler verilerek bir hukuksal çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Sözleşme bu çerçeveyi "*Devletler, deniz çevresinin korunmasına ve muhafazasına ilişkin olarak özel sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini işbu sözleşmenin genel prensipleri ve amaçları ile bağdaşır bir şekilde yerine getirirler*"

[67] 1982 BMDHS'nin 121. Maddesi.
[68] 1982 BMDHS'nin 119. ve 120. Maddeleri.
[69] 1982 BMDHS'nin 117. ve 118. Maddesi.
[70] Ayaka A. Öztürk, "Açık Denizlerde Biyoçeşitliliğin ve Hedef Dışı Türlerin Korunması Sorunu", Ulusal Yetki Alanları Dışında Kalan Açık Denizlerin Korunması ve Yönetilmesi, (Ed). Nesrin Algan-Onur Gönülal, *Türk Deniz Araştırmaları Vakfı*, No: 50, İstanbul, 2019, s. 55.

ifadesiyle hükme bağlamıştır.[71] Sözleşmede deniz çevresi olarak ifade edilen alan tanımlanmamış olsa da Sözleşmede yer alan, başta hassas ekosistemlerin korunması, deniz türlerinin ve her çeşit deniz canlılarının doğal yaşamlarının korunması ve dahası deniz dibinde bulunan arkeolojik ve tarihsel nitelikteki objelerin insanlığın tümünün çıkarına uygun olarak korunması ve sergilenmesi konusundaki hükümler, deniz çevresi tanımının oldukça kapsamlı tutulduğunu göstermektedir.[72]

1982 BMDHS'de Deniz Bilimsel Araştırması ile ilgili bölümde öne çıkan hususlar ise öncelikli olarak yapılacak araştırmanın barışçıl amaçlarla yürütülmesi konusundadır. Denizlerde yapılacak bilimsel araştırmaların, deniz çevresinin korunması ve muhafazası için yapılan çalışmalarla beraber bu Sözleşmeye uygun şekilde oluşturulan düzenlemelerle yürütüleceği belirtilmiştir. Bu bağlamda yapılan bilimsel araştırma faaliyetleri doğrultusunda deniz çevresinin veya kaynaklarının herhangi bir kısmı için bir talepte bulunulmasının hukuki olarak mümkün olamayacağı belirtilmiştir.[73] Sözleşmede, kıyı devletlerinin kendi yetki alanlarında gerçekleştirilecek olan bilimsel araştırma faaliyetleri de ayrı maddelerde düzenlenmiştir. Bu alanlardaki faaliyetler üzerinde kıyı devletinin hak ve yükümlülükleri vurgulanmıştır. Sözleşmede, devletlere diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da milletlerarası işbirliği sorumluluğu yüklenerek, bilimsel araştırmalar konusunda bir istikrar oluşturulmaya çalışılmıştır.[74]

1982 BMDHS'de yapılan en önemli düzenleme deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair sınırlandırma hükümleri olmuştur. 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. maddesinde yer alan anlaşma ile eşit uzaklık-ilgili/özel koşullar kuralı, 1982 BMDHS'nin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırma hükümlerini içeren 74. ve 83. Maddeleriyle birlikte yeniden düzenlenmiştir. Söz konusu maddelerde, kıyıları karşı karşıya veya yan yana devletler arasındaki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarının hakça bir çözüme ulaşmak üzere UAD Statüsünün 38. Maddesinde zikredilen

---

[71] 1982 BMDHS'nin 237/2. Maddesi.
[72] Şule A. Güneş, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Çevresinin Korunması", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 56, S. 2, 2007, s. 13-16.
[73] 1982 BMDHS'nin 240. ve 241. Maddeleri
[74] 1982 BMDHS'nin 242., 245., 246. ve 248. Maddeleri.

hükümler çerçevesinde anlaşma ile gerçekleştirileceği ifade edilmiştir.[75] Anlaşma sağlanamayıp uyuşmazlığın yargıya taşınması halinde ise yine hakça bir çözüme ulaşmak adına Statünün 38. Maddesinin 1/b bendinde belirtildiği üzere teamül hukukuna başvurulacağı açıkça ifade edilmiştir.[76]

1982 BMDHS'nin deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin hükümlerine bakıldığında, 1958 Cenevre Sözleşmelerine göre hakça çözüm lafsının ön plana çıktığı görülmektedir. Hakça çözüm ifadesi sözleşmenin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasına ilişkin 74. ve 83. Maddelerinde sınırlandırma işleminin öncelikli unsuru olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla söz konusu bir uyuşmazlık ister anlaşma yoluyla isterse de yargı yoluyla sonuçlandırılsın, sınırlandırma işleminin hakça bir sonuca ulaşması için hakça ilkelerin temel prensip olarak dikkate alınacağı vurgulanmıştır. Sözleşmenin sınırlandırmaya ilişkin hükümleri bu açıdan ele alındığında, Sözleşmede herhangi bir sınırlandırma yönteminin öngörülmediği, hakça çözüm ve uluslararası hukuka uygunluk ifadeleriyle uluslararası yargı organlarına geniş takdir yetkisi tanındığını söylemek mümkündür.

1958 Cenevre Sözleşmelerinden farklı olarak, 1982 BMDHS'de uyuşmazlıkların çözümü ve zorunlu yargı yetkisi konusunda daha net ifadeler kullanılmış ve bu konudaki boşluklar doldurulmaya çalışılmıştır. 1982 BMDHS'nin 279. maddesinde, BM anlaşmasının 2/3. Maddesine atıf yapılarak, taraflar arasında çıkacak uyuşmazlıkların, uzlaştırma, tahkim, uluslararası ve ulusal mahkemeler gibi tüm barışçıl yollarla çözülebileceği belirtilmiştir.[77] Bununla beraber uyuşmazlıkların çözüm yolları ile ilgili Sözleşmenin 280. Maddesinde, taraf devletler arasında çıkacak bir uyuşmazlığın herhangi bir zamanda kendilerinin seçebilecekleri barışçıl bir yolla çözebilecekleri belirtilmiştir. Böyle bir durumda, Sözleşmenin Ek XV. Kısmı'nın 2. Bölümü'nde öngörülen usuller çerçevesinde uyuşmazlık çözülüyor olsa

[75] 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddesi.
[76] 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddesi.
[77] E. D. Brown, "Dispute Settlement and the Law of the Sea: The UN Convetion Regime*", Maritime Policy*, 21 (1), 1997, s. 19-20.

bile taraflar bu usuller dışında başka bir çözüm yoluna gitmeye karar verirlerse daha önce başlattıkları sürecin duracağı belirtilmiştir.[78]

Sözleşmenin 281. Maddesinde ise tarafların kendi seçtikleri uzlaşma yolu ile çözüme gidememeleri halinde yine Sözleşmenin Ek XV. Kısmı'nın 2. Bölümünde öngörülen zorunlu yargısal yollardan birine başvurabilecekleri belirtilmiştir. Bu durumda uyuşmazlık zorunlu yargı ya da hakemlik yoluyla çözümlenmek durumundadır. Buna göre uyuşmazlığın, Sözleşmenin 287. Maddesi gereğince bağlayıcı karar verme yetkisi bulunan Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi, UAD, *ad hoc* hakem mahkemesi ve özel hakem mahkemesi adı altında dört farklı yargılama yoluyla çözüme kavuşma imkanı söz konusu olabilmektedir. Fakat taraflar çözüm yolu için farklı yöntemler seçmişler ise uyuşmazlığın çözümü *ad hoc* hakemlik mahkemesi (Tahkim) tarafından gerçekleştirilir.[79] 1958 Cenevre Sözleşmeleriyle karşılaştırıldığında 1982 BMDHS'nin yorumlanmasından ve uygulanmasından kaynaklanan uyuşmazlıklar, Sözleşmenin 281. ve 282. Maddelerinin sunduğu seçenekler sayesinde uyuşmazlığı Sözleşmenin zorunlu yargısal çözüm rejiminin kapsamı dışına çıkarılabilmektedir.[80]

1982 BMDHS'de imzası bulunmayıp 1958 Sözleşmelerine taraf olan devletler açısından 1958 Cenevre Sözleşmeleri geçerliliğini devam ettirmektedir. Ayrıca bu iki sözleşmeye taraf olmayan devletlerin uluslararası hukuk bakımından teamül kuralları ile bağlı olduklarını söylemek gerekir. Bu durum özellikle Türkiye gibi hiçbir deniz hukuku sözleşmesine taraf olamayan devletlerin uluslararası deniz hukuku kuralları ile bağlı olmalarını sağlamak açısından önem arz etmektedir.[81]

1982 BMDHS kıyı devletine[82] deniz alanlarında birtakım egemen haklar ve yetkiler vermiştir. 1982 BMDHS Vestfalya hukuk anlayışının ötesinde, bazen egemenlik ilkesini sınırlandırırken, bazı durumlarda ise geniş egemenlik yetkisi

---

[78] 1982 BMDHS.'nin 280. maddesi.
[79] Yusuf Aksar, Temel Metinler ve Davalarla Uluslararası Hukuk, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017, s. 468.
[80] Berat L. Akkutay, *a.g.e.,* s. 33.
[81] Yusuf Aksar, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015, s. 24-25.
[82] George K. Walker-John E. Noyes, "Definitions for the 1982 Law of the Sea Convention", *California Western International Law Journal*, Vol. 32, 2001-2002, s. 353.

vermiştir.[83] 1982 BMDHS'nin genel lafsına bakıldığında sınırlandırma hükümlerinde "hakça çözüm", açık denizin korunması ve buna benzer alanlardaki faaliyetler konusunda ise "barışçıl amaçlar" ifadesinin kullanıldığı görülecektir.[84] 1982 BMDHS hukuk otoriteleri tarafından gelişmekte olan ülkeler açısından kazanım olarak görülürken, gelişmiş ülkeler açısından ise kayıp olarak değerlendirilmiştir. Gelişmekte olan ülkeler açısından kazanım olarak kabul edilen, açık denizin "İnsanlığın Ortak Mirası" olarak kabul edilmesi ve insanlığın adil paylaşımına sunulmasına yönelik Sözleşme hükümleri gelişmiş devletler tarafından olumlu karşılanmamıştır.[85]

10 Aralık 1982 tarihinde imzalanıp 16 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe giren "1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi" uluslararası hukukun deniz hukuku alanındaki konularını etraflıca düzenleyen bu güne kadar yapılmış en ayrıntılı sözleşmedir. 1958 Cenevre Sözleşmelerinde kabul edilen birçok madde bu sözleşmede de aynı şekilde yerini korumuş bazı maddeler ise daha ayrıntılı olarak geliştirilmiştir. İlave olarak bazı kurumlar değiştirilmiş bazı kurumlar da ilk defa bu Sözleşme ile deniz hukukuna dahil edilmiştir. 1982 BMDHS, deniz hukukuna ilişkin birçok teamül kuralını yazılı hale getirmekle birlikte yeni kavram ve kurallarla deniz hukukunu zenginleştirmiştir.

---

[83] Ümmühan E. Ertuğrul, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXI, S. 1, 2017, s. 47.

[84] Sözleşmede denizlerin barışçıl kullanımı başlıklı 301. Maddesinde taraf devletlerin, haklarını kullanırken veya yükümlülüklerini yerine getirirken, herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda belirtilen ilkeler ile bağdaşmayacak şekilde tehdit veya kuvvet kullanmaktan kaçınacakları hükme bağlanmıştır. Bkz. Fevzi Topsoy, "1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Kapsamında "Barışçıl Amaçlar", Teriminin Anlamı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 61, S. 1, 2012, s. 385.

[85] Şule A. Güneş, *a.g.m.*, s. 10

1.4. Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. Maddesi Çerçevesinde Devletlerarası Uyuşmazlıklarda Uluslararası Hukukun Kaynakları

"*Uluslararası hukukun yazılı kaynakları anlaşmalar, uluslararası içtihat ve doktrinden oluşmaktadır. Yazılı olmayan kaynaklar ise genel ve soyut olarak, Uluslararası teamül ve genel hukuk ilkeleridir*".[86]

Uluslararası Hukukta Devletler arasında meydana gelen uyuşmazlıkların çözümü için hangi yollara başvurulacağı UAD statüsünün 38. Maddesinde ortaya konulmuştur. UAD Statüsü esasen diğer uluslararası mahkemeler bakımından bağlayıcı olmamakla birlikte günümüzde hemen hemen bütün devletlerin üye olduğu bir teşkilatın yargı organı olduğu için genel bir kabul olarak uluslararası hukukta otorite olarak görülmektedir. Bununla birlikte, UAD statüsünün 38. maddesine diğer uluslararası mahkemeler tarafından da sıklıkla atıfta bulunulması Divan'ı yargı organları arasında ön plana çıkarmaktadır.[87]

Milletler Cemiyeti bünyesindeki Danışma Komitesi'nin çalışmaları çerçevesinde 13 Aralık 1920 tarihli toplantıda Uluslararası Daimi Adalet Divanı Statüsünün 38. Maddesi ile ilgili bir taslak metin kabul edilmiştir. Bu taslak metin doğrultusunda devletler arasındaki uyuşmazlıklarda Divan'ın nasıl bir yaklaşım sergileyeceği, anlaşma ve teamül kuralları dışında yargıcın hangi unsurları göz önünde bulunduracağı ve hukukun genel ilkelerinin bu unsurlar arasında nasıl bir sıralamaya tabi olacağı tartışma konusu olmuştur.[88] Son olarak, 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler Şartı ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün kabulü öncesinde gündeme gelen Statünün 38. Maddesi Uluslararası Daimi Adalet Divanı'nın devamı olan Uluslararası Adalet Divanı tarafından da olduğu gibi kabul edilmiştir.[89]

UAD Statünün 38. Maddesinin 1. Fıkrasında: Kendisine sunulan uyuşmazlıkları uluslararası hukuka uygun olarak çözmekle görevli olan Divan: "*a)*

---

[86] Kamuran Reçber, *Uluslararası Hukuk*, Dora Yayınları, Bursa 2016, s. 37.
[87] Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk Giriş, Kaynaklar*, Ed.(Ayşe N. Tütüncü, Enver Arıkoğlu Vd.), Beta Yayınları, İstanbul 2017, s. 34-35.
[88] Mehmet E. Büyük, *Uluslararası Hukukun Genel İlkeleri*, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2018, s. 11.
[89] Mehmet E. Büyük, *a.g.e.,* s. 30.

uyuşmazlık durumundaki devletlerce açık seçik kabul edilmiş kurallar koyan, gerek genel gerekse özel uluslararası anlaşmaları; b) hukuk kuralları kabul edilmiş genel bir uygulamanın kanıtı olarak uluslararası teamül kurallarını;c) uygar uluslarca kabul edilen genel hukuk ilkelerini; d) 59. Madde hükmü saklı olmak üzere, hukuk kurallarının belirlenmesinde yardımcı kaynak olarak adli kararları ve ulusların en yetkin yazarlarının öğretilerini uygular. 2. *Ayrıca bu hükümler, tarafların görüş birliğine varmaları halinde, Divan'ın ex aequo et bono karar verme yetkisini zedelemez".*[90]

Statünün 38. Maddesinin 1. Fıkrasında ilk olarak anlaşmalar ikinci olarak da teamül kuralları zikredilmiştir. Uluslararası anlaşmalar, uluslararası hukukun kendilerine bu alanda yetki tanıdığı kişiler arasında, uluslararası hukuka uygun olarak, hak ve yükümlülükler doğuran, bunları değiştiren veya sona erdiren yazılı irade uyuşmalarıdır ve sadece kendilerine taraf olan devletler için bağlayıcıdır.[91] Uluslararası anlaşmaların temelini oluşturan teamül kuralları ise uluslararası hukuk kişilerinin tutum ve davranışları sonucu birlikte oluşturdukları yazılı olmayan uluslararası hukuk kurallarının bütünüdür ve uluslararası sözleşmelere taraf olamayan devletler bakımından da geçerliliğini devam ettirmektedir. Nitekim 1969 yılında kabul edilen ve 27 Ocak 1980 tarihinde yürürlüğe giren Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, uluslararası teamül kuralları temelinde oluşturulmuştur. Bu çerçevede değerlendirildiğinde uluslararası anlaşmaların hazırlanış aşaması bir kodifikasyon sürecinden ibarettir. Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'ne taraf olmayan devletler açısından anlaşmaların hazırlanışı, yapılışı ve yürürlüğe girişi gibi konularda uluslararası teamül hukukundan faydalanılmaktadır.[92]

UAD Statüsünün 38. Maddesinin 1. Fıkrasında başvurulacak kaynaklar arasında üçüncü sırada gösterilen hukukun genel ilkeleri bağımsız olarak ayrıca statünün 18. Maddesinde asli kaynaklar olarak ifade edilmiştir. Hukukun genel ilkeleri, hukukun varlığından günümüze kadar medeni uluslar tarafından kabul edilmiş genel hukuk prensipleri olarak yorumlanabilir. Bu ilkelerin en önemli işlevi, uluslararası hukukta var olan boşlukların doldurulmasını sağlamaktır. Örnek olarak

[90] Selami Kuran, *Uluslararası Hukuk*…, s. 37.
[91] Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*…, s.43.
[92] Kamuran Reçber, *a.g.e.*, s. 39.

devletlerin egemen eşitliği ilkesi, deniz hukuku çerçevesinde kara denize hakimdir ilkesi, anlaşmaların sadece tarafları bağlaması ilkesi, kuvvet kullanmanın yasak olması ilkesi hukukun genel ilkeleri arasındadır.[93]

Hukukun genel ilkeleri konusunda hukukçular arasında farklı yorumlar söz konusudur. Kimi hukukçular hukukun genel ilkelerini adalet ve hakkaniyet kavramları başlığı altında kabul etmekte kimi hukukçular ise hakkaniyetin sağlanması adına pozitif hukukun dışındaki unsurların yargılamaya dahil edilmesi olarak yorumlamaktadırlar.[94] Bu tartışmalar ışığında hukukun genel ilkeleri teamül kurallarının birer parçası olarak değerlendirilmekle birlikte bağımsız olarak ele alınıp hukukun tamamlayıcı nitelikteki kaynakları olarak da kabul edilmektedir. Başka bir ifadeyle bir uyuşmazlık halinde anlaşma ve teamül çözüm için yeterli olmuyorsa hukukun genel ilkelerine başvurulur.[95]

Uluslararası hukukun kaynakları arasında son olarak yardımcı kaynaklar olarak yargı kararları ve doktrin gösterilmektedir. Uluslararası yargı kararları, UAD Statünün 38. Maddesinde yardımcı kaynak olarak sayılsa da asli kaynaklarda var olan hukuk kurallarının beyan edilmesi bakımından genel ve bağlayıcı etkiye sahip oldukları kabul edilmektedir. Yargı kararları aynı zamanda gelecekteki uyuşmazlıklar için bağlayıcı olmasa da yol gösterici niteliktedir.[96] Özellikle konumuz olan deniz hukuku bağlamında ele alındığında, söz konusu bir uyuşmazlıkta uygulanacak hakkaniyet ilkelerinin teamül hukuku çatısı altında somutlaştırılmasında, uluslararası sözleşmelerdeki hukuki boşlukların doldurulmasında ve hukukun genel ilkelerinin açıklığa kavuşmasında uluslararası yargı kararlarının katkısı oldukça önemlidir.

Uluslararası hukukun yardımcı kaynakları arasında gösterilen doktrin ise uluslararası uyuşmazlıklar hakkında uzman hukukçuların ortaya koyduğu bilimsel çalışmalardır. Bu tür bilimsel görüşler özellikle örgütlü kurumlar tarafından

---

[93] Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk…*, s. 114-116.
[94] Yücel Acer-İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 58.
[95] Edip F. Çelik, *Milletlerarası Hukuk*, 1. Kitap, Filiz Kitapevi, İstanbul 1984, s.168; Kamuran Reçber, a.g.e., s. 133.
[96] İbrahim Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, Beta Yayınları, İstanbul 2008, s. 17.

desteklenmektedir.[97] BM bünyesindeki Uluslararası Hukuk Komisyonu, sivil toplum kuruluşu niteliğinde olan Uluslararası Hukuk Derneği, Uluslararası Hukuk Enstitüsü ve tüm dünyada üyeleri bulunan Amerikan Uluslararası Hukuk Derneği bu örgüt ve kurumlara örnek olarak gösterilebilir.[98]

Doktrin yardımcı kaynak olmanın yanı sıra bazı uluslararası yargı kararlarında referans olarak gösterilmiş ve yine bazı devletler bazı bilim insanlarından görüş talep etmiştir.[99] Dolayısıyla doktrinin uluslararası hukuka katkısı ancak dolaylı yoldan ve yardımcı nitelikte olabilmektedir. Başka bir ifade ile doktrin, hukuk kurallarının varlığının araştırılmasında, yorumlanmasında ve hukuki boşlukların giderilmesinde başvurulan bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.5. Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukukunda Temel Kaynak Olarak Uluslararası Teamül Hukuku

Genel uluslararası hukuk, pozitif hukukun uygulanması bakımından uluslararası teamül hukuku üzerine inşa edilmiş[100] olan anlaşmalar hukuku ile varlığını devam ettirmektedir.[101] Uluslararası teamül hukukunun teorik alt yapısını oluşturan, iradeci görüşün savunduğu rıza ve irade kavramı[102] ile objektivist görüşün savunduğu somut ve gerçek sosyal ihtiyaçların varlığı meselesi[103] konumuz olan deniz hukukunu uluslararası teamül hukuku içerisinde daha belirgin bir yere konumlandırmaktadır. Uluslararası teamül hukukunun maddi ve manevi unsurlarını oluşturan irade, uygulama, genellik ve süre gibi gözlenebilir olgular,[104] somut olaylar

---

[97] Yücel Acer-İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 60.
[98] Bkz. American Society of International Law, www.asil.org.
[99] Öreneğin Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ye üyelik başvurusunun hukuka aykırılığını göstermek amacıyla İngiliz hukukçu Mendelson'dan görüş istemiş ve daha sonra bu görüşler yayınlanmıştır. Benzer şekilde Avustralyalı hukukçu Crawford da Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi'ne bu bölgede üretilen petrolün ihracatının mümkün olduğuna dair kamuya açık bir yazı mütalaa vermiştir. Bkz. Yücel Acer-İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 61.
[100] Uluslararası teamül kuralları yukarıda ifade edilen yönleriyle birlikte sadece bazımsız bir uluslararası hukuk kaynağı olmayıp uluslararası hukukun diğer kaynakları üzerinde de belirleyici olabilen geniş bir kurallar manzumesi oluşturmaktadır. Dolayısıyla genel uluslararası hukukun birçok alanında uluslararası teamül hukukunun belirleyiciliği hakimdir. Bkz. Oriol Casanovas, *Unity and Pluralism in İnternatioanl Law*, Martinus Nijhoff Publishers, 2001, s. 27
[101] Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk*…, s.37.
[102] Emre Öktem, *Uluslararası Teamül Hukuku,* Beta Yayınları, İstanbul 2013, s. 23,28.
[103] Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 36.
[104] J. Patrick Kelly, "The Twilight of Customary International Law" in *V.J.I.L.*, Vol. 40, 1999-2000, s. 477-480.

bütününden ibaret olan deniz hukukunu uluslararası teamül kurallarının uygulanması bakımından daha elverişli hale getirmektedir.

Genel uluslararası hukuk doktrini incelendiğinde, uluslararası teamül hukukuyla ilgili teorik değerlendirmelere atıf yapılırken, deniz alanlarının sınırlandırılması davalarının bu konulardaki temel referansları oluşturduğu görülmektedir. Doktrinde günümüze en yakın olan çalışma, uluslararası hukuk kurallarının kodifikasyonu sürecinde en yoğun mesaiyi yürüten Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 2012 yılında başlayıp 2016 yılında sonuçlandırdığı "uluslararası teamülün oluşumu ve kanıtlanması" konulu taslak sonuç metnidir. Söz konusu taslak sonuç metninde, uluslararası teamül hukukunun maddi ve manevi unsurlarına atıf yapılırken, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları ve İngiltere-Norveç Balıkçılık Davası gibi yargı kararları örnek gösterilerek[105] Divan'ın bu konulardaki yorumları üzerinde sıklıkla durulduğu görülmektedir.[106]

UAD Statüsünün 38. Maddesi çerçevesinde uyuşmazlıkların çözümünde ilk sırada anlaşmalar (sözleşmeler) ikinci sırada ise uluslararası teamül kuralları sayılmıştır. Deniz hukuku açısından, uluslararası deniz hukuku kurallarını kodifiye eden ilk evrensel metin 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleridir. Bu sözleşmelerden önce Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından yapılan kodifikasyon çalışmaları da o zamana kadar oluşan teamüllerin geliştirilerek taslak haline getirilmesinden ibarettir. 1982 BMDHS deniz hukukuna ilişkin son evrensel metin olsa da bu metin esasen 1958 Cenevre Sözleşmelerinin kısmen düzeltilmiş ve geliştirilmiş halidir. Bu bağlamda açık bir şekilde ifade edilebilirki, bu süreçlerden geçen deniz hukukunun temel kaynağı uluslararası teamül hukukudur.[107]

---

[105] International Court of Justice Fisheries Case (United Kingdom v. Norway, *I.C.J. Reports* 1951, No.5, s. 131; https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/5/005-19511218-JUD-01-00-EN.pdf, (17.07.2018). (Bundan sonra İngiltere-Norveç Davası olarak anılacaktır); North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. The Netherlands), *I.C.J. Reports 1969*, para 77, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/52/052-19690220-JUD-01-00-EN.pdf, (08.09.2018), (Bundan sonra Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları olarak anılacaktır).

[106] Gökhan Albayrak, "Uluslararası Teamül Hukuku Hakkındaki Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun Taslak Sonuçlarının Çevirisi ve İncelenmesi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 22, 2018, s. 389-390.

[107] L.D.M. Nelson, "The Emerging New Law of the Sea", *M.L.R.*, C. XLII, S. 1, 1979, s. 42-43.

Teamül hukukunun uygulanmasında karşımıza hakkaniyet ilkeleri çıkmaktadır. Zira 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddelerinde, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarının, UAD Statüsünün 38. Maddesi gereğince önce anlaşma ile anlaşma sağlanamadığı takdirde ise teamül hukuku çerçevesinde hakkaniyete uygun olarak yapılması gerektiği hüküm altına alınmıştır.[108] Sözleşmenin 74. ve 83. Maddelerinden anlaşıldığı üzere, anlaşma sağlanamadığı takdirde temel sınırlandırma kaynağı teamül hukuku olup hakça bir sonuca ulaşmak için de hakkaniyet ilkelerinin yol gösterici olduğudur.

I. BMDHK neticesinde 1958 CKSS'nin 6. Maddesinde hüküm altına alınan ve hiçbir deniz alanı uyuşmazlığında tek başına uygulanmayan eşit uzaklık/ilgili-özel koşullar birleşik kuralı, sınırlandırma içtihadının gelişimi ve 1982 BMDHS'deki sınırlandırma hükümleriyle birlikte "hakkaniyete uygun çözüm" olarak anılmaya başlanmıştır. Hakkaniyet ilkeleri, deniz alanlarının sınırlandırılmasında teamül hukukunu yansıtan temel norm kabul edilmiş ve bu normu yansıtan ilke ve kurallar da yargı organları tarafından sınırlandırma hukukuna yerleştirilmiştir.[109]

Deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası yargı organlarının önüne gelen davalara bakıldığında, 2017 tarihli Piran Körfezi Tahkimi'ndeki içsuların (körfez) sınırlandırılmasına dair karar haricindeki uyuşmazlıkların karasuları, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge ve balıkçılık bölgesiyle ilgili olduğu görülmektedir. Karasularının sınırlandırılmasına dair 1958 CKBBS'nin 12. Maddesi ile 1982 BMDHS.'nin 15. Maddesinde düzenlenen eşit uzaklık/özel-ilgili koşullar kuralı kıta sahanlığı sınırlandırmaları için de hakkaniyet ilkeleri adı altında teamül kuralı haline gelmiştir.[110] Ayrıca 1982 BMDHS'nin 74. Maddesinde münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ilkelerin kıta sahanlığına ilişkin 83. Madde ile bire bir aynı olduğu düşünüldüğünde, tüm deniz alanlarının sınırlandırılmasında aynı ilke ve kuralların teamül kuralı haline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Grönland-Jan Mayen Davası ile Katar-Bahreyn Davası'nda, eşit uzaklık/ilgili-özel koşullar kuralının hakkaniyet ilkelerinin amacını yansıttığı vurgulanarak, karasularının sınırlandırılmasında uygulanan

[108] 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddeleri.
[109] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 170.
[110] İbrahim Gökalp, *a.g.e.*, 19-21.

ilkelerin balıkçılık bölgesi, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmaları için de teamül kuralı niteliği taşıdığı beyan edilmiştir.[111]

Uluslararası teamül hukuku, deniz alanlarının sınırlandırılmasında başta UAD olmak üzere diğer uluslararası yargı organlarının önüne gelen davalarda temel kaynak olarak alınmıştır. Uluslararası yargı kararları, uluslararası hukukun kaynakları arasında yardımcı kaynaklar olarak ifade edilse de özellikle deniz hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda teamül kurallarının açıklanması, yorumlanması ve başka kararlara yol gösterici olması bakımından asli kaynaklar gibi muamele görmektedir.[112]

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında yol gösterici olması nedeniyle referans alınması gereken davaların başında gelen Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda öncelikle yukarıda belirttiğimiz teamül hukuku ile hakkaniyet ilkeleri arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. UAD, kıta sahanlığı sınırlandırma işleminin teamül hukuku çerçevesinde, sınırlandırmanın bütün ilgili/özel koşulları dikkate alınarak hakkaniyet ilkeleri temelinde yapılacağını belirtmiştir.[113]

UAD, Maine Körfezi Davası'nda, uygulanacak hukukun teamül hukuku olduğunu belirtmiş ve teamül hukukunun içerdiği normun da uyuşmazlığı hakça bir sonuca götürmeyi amaçlayan hakkaniyet ilkelerinde olduğunu belirtmiştir.[114] Benzer şekilde Tunus-Libya Davası'nda, sınırlandırmada dikkate alınacak hukuk kaynağının teamül hukuku olduğu belirtilerek, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde tüm ilgili/özel

---

[111] *Case Conserning Maritime Delimitation in The Area Between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway), I.C.J. Reports 1993*, No.78, para 56, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-00-EN.pdf, (12.11.2018). (Bundan sonra Grönland-Jan Mayen Davası olarak anılacaktır); *Case Concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions Between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain), I.C.J. Reports 2001*, No. 87, Para, 174-223, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/87/087-20010316-JUD-01-00-EN.pdf, (30.09.2018). (Bundan sonra Katar-Bahreyn Davası olarak anılacaktır).

[112] Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, 1. Kitap, 10. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara 2004, s. 255.

[113] Kuzey Denizi Davaları, para 18.

[114] *Case Concerning Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America), I.C.J. Reports 1984*, No. 67, para 112, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/67/067-19841012-JUD-01-00-EN.pdf, (22.02.2019). (Bundan sonra Maine Körfezi Davası olarak anılacaktır).

koşulların sınırlandırma işlemine yansıtılması teamülün gereği olarak ifade edilmiştir.[115]

UAD dışında diğer uluslararası yargı organları da 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddeleri bağlamında, sınırlandırma işlemlerinde ilk olarak teamül hukukuna göre uygulanacak bir kuralın varlığını sorgulamışlardır. Tahkim Mahkemesi, Eritre ile Yemen arasındaki sınırlandırma davasında, tarafların, uyuşmazlığın 1982 BMDHS çerçevesinde çözümlenmesi konusunda anlaşması üzerine, Sözleşmenin 74. ve 83. Maddelerine atıf yaparak, teamül hukuku kurallarını oluşturan unsurların hali hazırda bu maddelerde bulunduğunu belirtmiştir.[116] Aynı şekilde Gine/Gine-Bissau Davası'nda Tahkim Mahkemesi kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge ve karasularının tek hatla sınırlandırılmasında başka hususlara değinmeden sınırlandırılacak tüm alanı 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddeleri gereğince teamül hukukuna göre belirlemiştir.[117]

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda uluslararası yargı organlarının en önemli işlevi, Sözleşmelerle yazılı hale gelen ilke ve kuralları hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde uygulanabilir teamüllere dönüştürmesi olmuştur. Divan ve Mahkemeler Sözleşmelerde yer alan ilke ve kuralları ancak teamülü yansıttığı ölçüde dikkate almışlardır. Teamül hukukunu yansıttığı düşüncesiyle Divan ve Mahkemeler tarafından sınırlandırma hukukuna yerleştirilen ve günümüze kadar devam eden teamül kuralları arasından en önemli olanı, önce geçici bir eşit uzaklık hattının çizilmesi ardından ise bu hattın ilgili/özel koşullar çerçevesinde ayarlanmasıdır. Söz konusu uygulama Tunus-Libya Davası[118] ile başlayıp Grönland-Jan Mayen Davası ile içtihada yerleşmiştir.[119] Teamül kuralı haline gelen başka bir

---

[115] *Case Concerning the Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya), I.C.J. Reports 1982*, No. 63, para 133, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/63/063-19820224-JUD-01-00-EN.pdf, (24.06.2018). (Bundan sonra Tunus-Libya Davası olarak anılacaktır).

[116] Dolunay Özbek, *Komşu Devletler Arasında Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2004, s. 9.

[117] Dolunay Özbek, *a.g.e.*, s. 10-11.

[118] Tunus-Libya Davası, para 126.

[119] Grönland-Jan Mayen Davası, para 53-54.

uygulama ise Maine Körfezi Davası ile başlayan tek hatla birden fazla deniz alanının sınırlandırılması uygulamasıdır.[120]

1958 Cenevre Sözleşmelerinde karasuları ve kıta sahanlığı hükümleri arasında yer alan eşit uzaklık/ilgili-özel koşullar hükmünün 1982 BMDHS'nin 15. Maddesine de aynen aktarılması, söz konusu hükmün yargı kararlarıyla geliştirilerek hakkaniyet ilkeleri temelinde sınırlandırma hukukuna yerleşmesini sağlamıştır. Eşit uzaklık uygulamasının tek başına bir teamül kuralı olmadığının yargı organları tarafından sıklıkla vurgulanması, Divan ve Mahkemeleri sınırlandırma işlemine yol gösterici olması bakımından bir başlangıç kuralı aramaya yöneltmiştir. Bu düşünceye paralel olarak, önce geçici bir eşit uzaklık hattının çizilip daha sonra bu hattın ilgili/özel koşullar ışığında düzeltilmesi hemen hemen bütün uyuşmazlık davalarında hakça bir sonuca götürmeye elverişli olması bakımından takip edilen bir uygulama olmuştur.

Grönland-Jan Mayen Davası'nı takiben, Kamerun-Nijerya Davası[121] ve Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi'nde[122] de söz konusu kuralın uygulanması bu kuralın gelişip hakkaniyet ilkeleri adı altında teamül kuralı haline dönüşmesini sağlamıştır. Nitekim UAD, Romanya-Ukrayna Davası'nda bu uygulamaya son aşama olarak orantılılık testini eklemiştir.[123] Üç aşamalı bir sınırlandırma yöntemini öngören bu kural devam eden davalar ve son olarak karar bağlanan Nikaragua-

---

[120] Maine Körfezi Davası, para 112.

[121] *Case Concerning the Land and Maritime Boundary Between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea Intervening), I.C.J. Reports 2002*, No.94, para 305-306, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/94/094-20021010-JUD-01-00-EN.pdf, (28.07.2019). (Bundan sonra Kamerun-Nijerya Davası olarak anılacaktır).

[122] *Arbitration between Barbados and the Republic of Trinidad and Tobago, relating to the delimitation of the exclusive economic zone and the continental shelf between them, Reports of International Arbitral Awards 2006*, Vol. XXVII, para 271, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXVII/147-251.pdf, (17.07.2018). (Bundan sonra Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi olarak anılacaktır).

[123] *Case Concerning Maritime Delimitation In The Black Sea (Romania v. Ukraine), I.C.J. Reports 2009*, ISBN 978-92-1-071059-6, para 122, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/132/132-20090203-JUD-01-00-EN.pdf, (12.12.2019). (Bundan sonra Romanya-Ukrayna Davası olarak anılacaktır).

Kolombiya,[124] Peru-Şili,[125] Bangladeş-Mynamar[126] ve Kosta-Rika-Nikaragua[127] uyuşmazlıklarında da uygulanarak teamül kuralı haline gelmiştir.

Uluslararası yargı organlarının uygulamalarıyla teamül kuralı haline gelen tek hatla sınırlandırma yöntemi de 1982 BMDHS'nin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarına ilişkin 74. ve 83. Maddelerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Maine Körfezi Davası'ndan sonra tek bir hat ile karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması yöntemi bu davadan sonra Kanada-Fransa,[128] Katar-Bahreyn,[129] Kamerun-Nijerya,[130] Nikaragua-Honduras[131] ve Guyana-Surinam[132] davalarında uygulanarak teamül kuralına dönüşmüştür. Söz konusu yöntem benzer şekilde nispeten yakın tarihli davalar olan Bangladeş-Myanmar,[133] Peru-Şili[134] ve Kosta Rika-Nikaragua[135] Davaları'nda da sınırlandırma yöntemi olarak uygulanmış ve bu yöntemin teamül kuralına dönüştüğü teyit edilmiştir.

---

[124] *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), I.C.J. Reports 2012*, ISBN 978-92-1-071148-7, para 240-243, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/124/124-20121119-JUD-01-00-EN.pdf, (04.05.2018). (Bundan sonra Nikaragua-Kolombiya Davası olarak anılacaktır).

[125] *Case Concerning Maritime Dispute (Peru v. Chile), I.C.J. Reports 2014*, No: 137, ISBN 978-92-1-071173-9, para 180, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/137/137-20140127-JUD-01-00-EN.pdf, (Bundan sonra Peru-Şili Davası olarak anılacaktır).

[126] *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary Between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal, Judgment, 14 March 2012,* No. 16, para 240, https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf, (30.02.2018). (Bundan sonra Bangladeş-Myanmar Davası olarak anılacaktır).

[127] *International Court of Justice, Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos, I.C.J. Reports 2018*, ISBN 978-92-1-157332-9, para 202-203, http://www.icj-cij.org/files/case-related/157/157-20180202-JUD-01-00-EN.pdf, (19.05.2019). (Bundan sonra Kosta Rika-Nikaragua Davası olarak anılacaktır).

[128] *Delimitation of maritime areas between Canada and France, Reports of International Arbitral Awards, 10 June 1992*, VOL. XXI para 37, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXI/265-341.pdf, (11.11.2019). (Bundan sonra Kanada-Fransa Davası olarak anılacaktır).

[129] Katar-Bahreyn Davası, para 235-236; Söz konusu davada 1958 Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'nin 12. Maddesi ile 1982 BMDS'nin 15. Maddesinin aynı şeyi yansıttığı ve her iki maddenin de teamül kuralına dönüştüğü vurgulanmıştır. Bkz. Katar-Bahreyn Davası, para 175.

[130] Kamerun-Nijerya Davası, para 288

[131] *Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), I.C.J. Reports 2007*, ISBN 978-92-1-071035-0, para 292, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/120/120-20071008-JUD-01-00-EN.pdf, (08.10.2018). (Bundan sonra Nigaragua-Honduras Davası olarak anılacaktır).

[132] *In The Matter Of An Arbitration Between Guyana and Suriname Award Of The Arbitral Tribunal, 17 September 2007*,para 330,342, https://pcacases.com/web/sendAttach/902, (21.07.2019). (Bundan sonra Guyana-Surinam Davası olarak anılacaktır.)

[133] Bangladeş-Myanmar, para 240.

[134] Peru-Şili Davası, para 184-185.

[135] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 188.

Uluslararası yargı organlarının önüne gelen uyuşmazlık davalarında UAD yetkili bir mahkeme olarak ön plana çıkmakla birlikte, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi, Tahkim ve Özel Hakem Mahkemelerinin de sınırlandırma sürecinde teamül hukukuna bağlı kaldıkları görülmektedir. Divan ve Mahkemelerin, 1958 Cenevre Sözleşmeleri ile 1982 BMDHS'de belirtilen ilke ve kuralları hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde yorumlayıp geliştirdiklerini söylemek mümkündür. Bu itibarla deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda sözleşmelerde öngörülmeyen ilke ve kuralların, uluslararası yargı organları tarafından oluşturulup teamül hukuku kuralına dönüştüğünü söylemek doğru olacaktır.

2. DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA UYGULANAN KURALLAR, İLKELER VE YÖNTEMLER

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukuku somut bir uyuşmazlığın soyut ilke, kural ve yöntemlerle sonuçlandırılmasını içermektedir. Bu bakımdan devletlerin denizler üzerindeki hak kazanım esasları başta olmak üzere sınırlandırma işleminin birçok aşamasında bir takım hukuki normlardan bahsedilmektedir. Bu hukuki normlar teamül hukukunun amacını yansıtan hakkaniyet ilkeleridir. Sınırlandırma işlemlerinde bahsi geçen ilkeler, yöntemler ve kurallar hakça bir sonuca ulaşmak adına hakkaniyetin gereği olarak pozitif hukukun bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Uluslararası yargı organlarının kararlarında, deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda başvurulabilecek söz konusu ilke, yöntem ve kuralların sabit ve belirli bir sayıda olmadığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda hakkaniyet ilkeleri ve buna bağlı olarak kullanılan yöntem ve kurallar sınırlandırma sürecine yol gösteren belli başlı birtakım ilkelerden oluşmaktadır. Bu çerçevede sınırlandırma işleminde coğrafi unsurların önceliği, sınırlandırma işleminin hakkaniyet ilkeleri ve ilgili/özel koşullar çerçevesinde yapılması hakça bir sonuca ulaşmak amacıyla sınırlandırma işlemine yön veren belli başlı ilkeleri temsil etmektedir. Bunların dışında sözü geçen ilke, yöntem ve kurallar da hakkaniyet ilkelerinin amacını yansıtan temel prensibin türevleridir. Bu bölümde sınırlandırma işleminin ilk aşamasını oluşturan denizler üzerindeki hak kazanım ilkeleri başta olmak üzere, hakkaniyet ilkeleri ve bu ilkeler altında ifade edilen coğrafi unsurlar, ilgili/özel koşullar, tarafların kıyılarının birbirlerini kapatmaması/kesmemesi, orantılılık ve eşit uzaklık yöntemi gibi sınırlandırma davalarında sıklıkla adı geçen hukuki normlar ele alınacaktır. Söz konusu bu hukuki normların ne anlama geldiği ve sınırlandırma sürecinde nasıl ele alındıkları Divan ve Mahkeme kararları üzerinden incelenecektir.

2.1. Hak Kazanım Esası Çerçevesinde Doğal Uzantı ve Mesafe İlkeleri

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda ortaya çıkan uyuşmazlıklar komşu devletlerin deniz alanlarının çakışması sonucu meydana gelmektedir. Deniz alanlarındaki bu çakışmanın altında yatan gerçek ise devletlerin bu deniz alanları üzerinde hak ve yetki sahibi olduklarını iddia etmeleridir.[136] Devletlerin denizler üzerinde hak ve yetki sahibi olması için denize kıyısının bulunması gerekmektedir. Bu durum bir çok yargı kararında "kara denize hakimdir" ve "kara denizler üzerindeki egemenliğini kıyı yüzü ile yapar" ilkeleriyle açıklanmıştır.[137]

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda devletler arasında ortaya çıkan ihtilaflar öncelikle hak kazanım esası olarak deniz yetki alanları üzerinde yukarıda bahsedilen tüm koşullar söz konusu olduğunda ortaya çıkabilmektedir. Bu ihtilafların hakkaniyetli bir şekilde çözüme kavuşturulması ise sınırlandırma hukuku çerçevesinde, deniz yetki alanlarının ilgili devletlere yine hak kazanım esasına göre verilmesi ile sağlanmaktadır. Netice olarak uyuşmazlığa konu olan devletlerin kıyıları vasıtası ile hak sahibi olacakları deniz alanlarını belirlemeye yönelik ilke ve kuralların tespit edilmesi, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukunun ilk basamağını oluşturmaktadır. Söz konusu bu ilke, yöntem ve kurallar Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri ile teamül hukuku vasıtasıyla belirlenmiştir.

Denizler üzerindeki hak kazanım esasları diğer meselelerde olduğu gibi teamül hukuku kuralları ile Deniz Hukuku Sözleşmeleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda hak kazanımı esasına ilişkin iki kavramdan söz edilmektedir. Bu kavramlar jeolojik ve jeomorfolojik verilerle ifade edilen "doğal uzantı" ve kıyıdan itibaren ölçülen uzaklığa dayalı olan "mesafe" ilkeleridir.[138]

Doğal Uzantı kavramı Truman Bildirisinde de adı geçen ve denizin açığında bulunan alanların kara ülkesinin uzantısı olduğu görüşüne dayanan, başka bir

[136] Nugzar Dundua, "Delimitation of Maritime Boundaries Between Adjacent States", *United Nations, The Nippon Foundation Fellow*, 2006-2007, s. 3.
[137] Maine Körfezi Davası, para 157; Katar-Bahreyn Davası, para 185.
[138] Hak kazanım esasına ilişkin kurallar için Bkz. 1982 BMDHS'nin 3, 33, 57, ve 76. Maddeleri.

ifadeyle kıta sahanlığı ile kara ülkesi arasında jeolojik bir ilişki olduğu gerçeğinden doğmuş olan bir hak kazanım kriteridir.[139] Kıta sahanlığı kavramının deniz alanlarının sınırlandırılmasında ortaya çıkmasının ardından, sadece belirli bir deniz alanının belirli bir kıyı devletine olan yakınlığının, bu kıyı devletine ilgili deniz alanı üzerinde bir takım haklar bahşettiği kabul edilmektedir. Bu durum Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda, "kıyı devletinin kara ülkesinin denizin içindeki ve altındaki doğal uzantısını oluşturan kıta sahanlığı alanı bakımından kaynaklanan hakları *ipso facto* ve *ab initio* olarak mevcuttur biçiminde ifade edilmiştir.[140]

Doğal uzantının hak kazanım kriteri olarak bir ilke olarak kabul edilmesi yeni davalardaki içtihatlarla giderek değişime uğramıştır.[141] Bu değişimin başlıca nedenleri arasında öncelikle kıta sahanlığı kavramının sadece jeolojik bir anlam taşımayıp ayrıca hukuki bir anlam da taşıdığı görüşü yer almaktadır. Zira 1958 CKSS ile birlikte kıta sahanlığı üzerinde hak sahibi olma kriterlerine jeolojik faktörlerin dışında işletilebilirlik kıstası da getirilmiştir. Başka bir ifadeyle kıyı devletlerinin kara ülkesine doğal uzantısı bulanmasa dahi işletebildiği deniz alanlarında kıta sahanlığı elde etme hakkı tanınmıştır.[142] Benzer şekilde 1982 BMDHS'de kıta sahanlığı üzerinde hak sahibi olma kıstaslarına 200 metre derinlik ölçütü getirilerek jeolojik ve jeomorfolojik faktörlere gerek kalmaksızın kıta sahanlığı üzerinde hak sahibi olma imkanı sağlanmıştır.[143]

Denizler üzerindeki hak kazanım kriterlerinin değişime uğramasının yukarıda saydığımız gerekçeler dışındaki en önemli nedeni münhasır ekonomik bölgenin deniz hukukuna dahil olmasıdır. 1982 BMDHS'nin münhasır ekonomik bölge üzerinde hak kazanım hükümlerini içeren maddesinde, münhasır ekonomik bölgenin uzandığı toprak altı ve deniz yatağına sadece mesafe ilkesiyle hak sahibi olunabileceği hüküm altına alınmıştır.[144] Özellikle münhasır ekonomik bölge kavramıyla birlikte tek bir hatla birden fazla deniz alanının sınırlandırılmasının

---

[139] Malcom D. Evans, *Relavant Circumtances and Maritime Delimination*, Clarendon Press, Oxford 1989, s. 99.
[140] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 19.
[141] İbrahim Gökalp, *a.g.e.*, s. 34-35.
[142] 1958 CKSS'nin 1. Maddesi.
[143] 1982 BMDHS'nin 76/1. Maddesi.
[144] 1982 BMDHS'nin 56. Maddesi.

teamül kuralı haline gelmesi, sadece kıta sahanlığı konusunda önem arz eden fakat münhasır ekonomik bölge kavramıyla bağlantısı olmayan doğal uzantı esasını geri plana itmiştir.[145]

Mesafe ilkesinin doğal uzantı ilkesine göre önem kazanması sınırlandırma hükümlerine de yansımıştır. Nitekim, 1982 BMDHS'de kıta sahanlığı sınırlandırma hükümleri ile münhasır ekonomik bölge sınırlandırma hükümlerinin aynı olması iç içe geçen bu iki deniz alanı için ortak bir kriterin öngörüldüğü düşüncesini desteklemektedir.[146]

Bu gelişmeler ile birlikte yargı kararlarında doğal uzantının hak kazanımı olarak değerlendirilmesi Libya-Malta Davası ile son bulmuştur. UAD, söz konusu davada sınırlandırılacak alan kıta sahanlığı alanı olsa da münhasır ekonomik bölgeyi ilgilendiren ilke ve kuralların tümüyle görmezden gelinemeyeceğini belirtmiştir. Divan buna gerekçe olarak bu iki deniz alanının hukuken iç içe geçtiğini ifade etmiş ve dolayısıyla kıta sahanlığını ilgilendiren hakların münhasır ekonomik bölgeyi de ilgilendirdiğini belirtmiştir. Divan, söz konusu bu yaklaşımın kıta sahanlığı kavramına halel getirmediğini ve mesafe ilkesinin her iki deniz alanı için de ortak kriter olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.[147]

Divan ayrıca, 1982 BMDHS'nin 76. Maddesine atıf yaparak, mesafe ilkesine göre kıta sahanlığı elde edilmesinin, kıta kenarının 200 mil genişliğe ulaşmadığı yerlerde söz konusu olduğunu vurgulayarak, doğal uzantı ve mesafe ilkelerinin birbirini tamamen dışlayan değil aksine hakkaniyet ilkeleri temelinde birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu ifade etmiştir.[148]

Libya-Malta Davası'nda hak kazanım esasının mesafe ilkesi üzerinden ele alınması ve münhasır ekonomik bölgenin kabul edilip sınırlandırmada doğal uzantı kavramının tamamen devre dışı bırakılması, devletlerin daha önce doğal uzantı

---

[145] Aslan Gündüz, *The Concept*…, s. 239

[146] Vladimir D. Degan, "Consiladiton of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Crotia in the North Adriatic", *Chinese Journal of International Law*, Vol. 6, No. 3, 2007, para 79.

[147] *Case Concerning The Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), I.C.J. Reports 1985,* No. 68, para 33, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/68/068-19850603-JUD-01-00-EN.pdf, (03.04.2018). (Bundan sonra Libya-Malta Davası olarak anılacaktır).

[148] Libya-Malta Davası, para 34.

ilkesine göre sahip oldukları haklarına halel getirmeyeceği Divan tarafından ayrıca belirtilmiştir.[149] Bu durum 1982 BMDHS'nin 76/10. Maddesinde de kıyıları bitişik ya da karşı karşıya olan devletler için açıkça ifade edilmiştir.[150]

Hak kazanım kriterinin Libya-Malta Davası ile değişime uğraması müteakip davalarda hızlıca kendisini göstermiştir. UAD, Grönland-Jan Mayen Davası'nda, Libya-Malta Davası'nı referans göstererek, "modern hukukta kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kavramlarının birbiri içine geçtiğini belirterek, bu iki deniz alanının sınırlandırılmasında mesafe ilkesinin ortak bir uygulama olarak ön plana çıktığını" ifade etmiştir.[151] Benzer şekilde Tahkim Mahkemesi Trinidad-Tobago ile Barbados arasındaki sınırlandırma davasında, "doğal uzantının önceki dönemlerde karasularının ötesinde bulunan tek deniz alanı olan kıta sahanlığı için hak kazanım esası olduğunu fakat gelişen uluslararası hukukla birlikte münhasır ekonomik bölgenin ortaya çıkmasının bu durumu değiştirdiğini dolayısıyla mesafeye dayalı yaklaşımın önem kazandığını" belirtmiştir.[152]

Netice olarak, kıyı devletinin münhasır ekonomik bölgeyi ihlal edip etmediğine bakılmaksızın 200 mile kadar uzanan alanlarda, teamül hukuku bakımından hak kazanım esası, hem ana kara ülkesi için hem de adalar için artık doğal uzantı yerine mesafe ilkesi olarak değişmiştir.[153] Ayrıca yukarıda da belirtildiği üzere mesafe ilkesi çerçevesinde 200 deniz mili mesafeye kadar olan alanlarda hiçbir jeolojik veya fiziksel faktöre rol verilmesi söz konusu olmayacaktır. Bu durumda fiziksel anlamda devamlı ve müşterek, yani kesintisiz bir kıta sahanlığının varlığı önemini yitirmiştir. Fiziksel olarak mesafe ilkesi hak kazanım esasında bir kriter olarak doğal uzantı kavramının yerini almıştır.[154]

---

[149]Konferans kayıtları incelendiğinde, 200 millik mesafenin ötesinde veya içerisinde devletlerin kazanılmış haklarının korunacağının özellikle belirtmiş olduğunu görmek mümkündür. Yani yapılmış olan düzenlemelerde devletlerin asıl niyeti, devletler tarafından doğal uzantı esasına dayanılarak kazanılmış olan hakların sona erdirilmesi değildir. Kazanılmış olan haklara saygı gösterilmelidir ve daha önce doğal uzantı ile hak kazanmış olan bir devletin, başka bir devlet yararına haklarından vazgeçmeye zorlanması mümkün değildir. Bkz. İbrahim Gökalap, *a.g.e.*, s. 51.

[150] 1982 BMDHS'nin 76/10. Maddesi.

[151] Grönland-Jan mayen Davası, para 46.

[152] Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 224.

[153] Barbara Kwiatkowska, "Equitable Maritime Boundary Delimination": *A Legal Perspective, İnternational Journal of Estuarine and Coastal Law*, C. III. No. 4, 1988, s. 296.

[154] Aslan Gündüz, "The Concept…", s. 241.

2.2. Uluslararası Teamül Hukukunun Bir Açılımı Olarak Sınırlandırma İşleminde Hakkaniyet İlkeleri

Hakkaniyet ilkeleri deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda, uluslararası teamül hukukunun açılımı ve uygulayıcısı olarak ön plana çıkmaktadır. UAD Statüsü'nün 38/2. Maddesinde "hak ve nısfete" göre karar verme olarak Türkçeye çevrilen "*ex aequo et bono"* genel anlamda, objektif adaletin belli bir olayın özellikleri göz önünde bulundurularak uygulanması süreci olarak tanımlanmaktadır.[155] Somut olay adaleti olarak da ifade edilen kavram somut bir olayda adil olanı elde etmek anlamına gelmektedir. Bu sebeple adalete uygun bir çözüm getirmek durumunda olan kanun koyucu, bir hukuk kuralını uygularken bu kuralın uygulanacağı tüm somut olayları ve bu olayların özelliklerini göz önünde bulundurmak zorundadır.[156]

Hakkaniyet ilkeleri; i) "*infra legem*" (yasanın içinde): Hukuk kuralının her bir somut olayın kendi özgü şartlarına göre yorumlanarak yargıca hukuki boşlukları doldurma imkanının tanınması; ii) "*praeter legem*" (yasanın yanında): Somut olaya uygulanacak uluslararası hukuk kuralı veya ilkenin bulunmaması ya da yetersiz kalması durumunda, hukukun uygulanmasını yumuşatmak, yani somut olayın özelliklerine göre kuralı katı bir şekilde uygulamak yerine, mevcut hukuki boşluğu bir hukuk düzeninin iç mantığı çerçevesinde doldurularak adaletli bir sonuca ulaşılması; iii) "*Contra legem*" (yasanın karşısında): Somut olaya uygulanacak bir pozitif hukuk kuralının uygulanmasının durdurularak, uyuşmazlığın hak ve nısfete göre çözümlenmesinin sağlanması olarak üç başlık altında ifade edilmektedir.[157]

Hakkaniyet ilkeleri deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda yasanın içinde yani pozitif hukukun uygulayıcı bir unsuru olarak ele alınmakta olup "*infra legem"* başlığı altında değerlendirilirken, hak ve nısfete göre (*ex aequo et bono)* karar verme ise hukuk dışı bir yöntem olarak "*Contra legem"* başlığı altında incelenmektedir. Deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair bir uyuşmazlıkta

[155] Edip F. Çelik, Milletlerarası Hukuk, s. 182.
[156] Sevin Toluner, Milletlerarası Hukuk…, s. 59.
[157] Vaughan Lowe, "The Role of Equity in International Law", *Australian Yearbook of Internatioanal Law, University of Cambridge*, 1989, S. 12, s. 55, 58; Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri 1. Kitap*… s. 249; Aydoğan Özman, *a.g.e.*, s. 105-106.

mahkeme hakkaniyet ilkelerine başvurma konusunda tam yetkiliyken, *ex aequo et bono* çözüm yoluna başvurulması için uyuşmazlığa taraf olanların mahkemeyi önceden yetkilendirmesi gerekir.[158] Bu bağlamda değerlendirildiğinde hakkaniyet ilkeleri uluslararası hukukun bir parçası olarak hukuk sisteminin içerisinde bulunurken *ex aequo et bono* çözüm yolu ise hukuk sisteminin dışında bulunmaktadır.

Hakkaniyet ilkelerinin UAD Statüsü'nün 38/2. Maddesinde ifade edilen *ex aequo et bono* karar vermeden farklı olduğu yargı kararlarında açıkça belirtilmiştir. Tunus-Libya Davası'nda Divan, hakça ilkelerin tatbik edilmesinin hukuk dışı bir çözüm yolu olan *ex aequo et bono* karar vermeden farklı olduğunu ve *ex aequo et bono* karar yoluna ancak UAD Statüsü'nün 38/2. Maddesinde ifade edildiği gibi tarafların anlaşması yoluyla gidilebileceğini belirtmiştir.[159]

Hakkaniyet ilkelerinin sosyal bilimlerdeki bilinen anlamıyla sadece soyut ve göreceli bir özelliğe sahip olmadığı bunun yanında somut ve objektif özellikler de içermesi gerektiği yargı kararlarında dile getirilmiştir. Bu sebeple uluslararası yargı organları, uluslararası teamül hukukunun somut bir görünümü olan hakkaniyet ilkelerinin tanımını yapma gereği duymuşlardır.[160] Uluslararası yargı kararlarında hakkaniyet ilkelerinin adaletin doğrudan yansıması olduğuna sıklıkla vurgu yapılarak, sınırlandırma işleminde uygulanacak hukukun sadece soyut anlamdaki adaleti içermediği aynı zamanda pozitif hukuk kurallarının somut bir olaya uygulanmasını da kapsadığı belirtilmiştir.[161] Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi'nde Tahkim Mahkemesinin, "hakkaniyet ilkelerinin sınırlandırma işlemindeki misyonu hukukun ötesinde değil, hukukun içindedir" ifadesi hakkaniyet ilkelerinin yukarıda sözü geçen pozitif içeriğine atıfta bulunmaktadır.[162]

Hakkaniyet ilkelerinin sınırlandırma hukukunda pozitif hukuku yansıtması bakımından sahip olması gereken özelliklerin tutarlılık, öngörülebilirlik, esneklik ve

---

[158] Fevzi Topsoy, "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında "Hakkaniyet İlkesi", ve Dağıtıcı Adaletin Sağlanmasındaki Rolü", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol. 13, 2013, s. 197.
[159] Tunus-Libya Davası, para 71.
[160] Jonathan I. Charney, "Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law.", *The American Journal of International Law*, Vol. 88, No. 2, 1994, s. 233.
[161] Tunus-Libya Davası, para 70-71.
[162] Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 230.

objektiflik olduğu belirtilmektedir. Grönland-Jan Mayen Davası yargıcı "Robert Jennings, sınırlandırma sürecinin asıl hedefinin adaleti sağlamak olduğunu bu sebeple hukuk ve hakkaniyet kavramlarının beraber ele alınması gerektiğini aksi takdirde elde edilecek sonuç hakkaniyetin esnek yapısını yansıtsa da sonucun objektiflik ve öngörülebilirlik içermesinin söz konusu olmayacağını" ifade etmiştir.[163] UAD, tutarlılık ve öngörülebilirlik kavramlarına atıf yapılan Libya-Malta Davası'nda da bu konuyla ilgili olarak, *"hakkaniyetin amacı her bir sınırlandırma uyuşmazlığının kendine özgü durumlarını ele alarak hakça bir çözüme ulaşmak olmasına rağmen, hakkaniyet, adaletin sağlanması bakımından soyut bir kavramın somut bir olayda bir hukuk kuralı olarak icra edilmesidir. Bu sebeple hakkaniyetin esneklik yapısı dışında tutarlılık ve öngörülebilirlik özelliklerine de sahip olması gerekir*" ifadesini kullanmıştır.[164] Trinidad/Tobago ile Barbados davasında hakkaniyet ilkelerinin pozitif içeriğini tartışmaya devam eden Tahkim Mahkemesi, hakça bir çözüme ulaşmayı öngörülebilirlik kavramıyla ilişkilendirmiştir. Mahkemeye bu ilişkiyi, "hukuki ve metodolojik karakter içermeyen öznel kriterler yerine öngörülebilir ve objektif kriterlerin benimsenmesi" olarak ifade etmiştir. Mahkemeye göre bu durum hakkaniyet kavramını sınırlandırma işlemindeki rolünün dışına çıkarmaz aksine hukukun içine dahil eder.[165]

UAD, Maine Körfezi Davası'nda hakkaniyet ilkelerinin somut bir tanımının ve kodifikasyonunun yapılmasının zorluğuna vurgu yaparak uluslararası yargı kararlarında öne çıkan bazı yol gösterici ilkelere örnekler vermiştir. Divan, özel şartlar farklı bir sınırlandırmayı gerektirmedikçe, "kara denize hakimdir ilkesini, coğrafi unsurların sınırlandırma işlemindeki önceliği ilkesini, sınırlandırma işleminin ilgili/özel koşullar çerçevesinde yapılması ilkesini, devletlerin egemen eşitliği ilkesini,[166] tarafların birbirlerinin doğal uzantısını kesmeme/kapatmama ilkesini ve

[163] Barbara Kwıatkowska, "Equitable Maritime Boundary Delimination, as Exemplified in the Work of the Internatioanal Court of Justice During the Presidency of Sir Robert Yewdaa Jennings and Beyond", *Ocean Develepment &International Law*, Volume 28, Issue 2, 1997, s. 101.
[164] Libya-Malta Davası, para 45.
[165] Trinidad-Tobago/Barbados Tahkimi, para 230, 232, 244.
[166] Libya-Malta Davası'nda Malta, kendisi gibi bağımsız bir devlet olma özelliği taşıyan adaların da ana kara ülkelerinin sahip olduğu haklara sahip olduğunu iddia ederek devletlerin egemen eşitliği ilkesine atıfta bulunmuştur. Divan, Malta'nın iddiasını yerinde bularak bu davada Malta Adası'na bağımsız bir devlet olarak sınırlandırmada tam yetki tanımıştır. Divan bu davada Malta Adasının bağımsız bir devlet olarak diğer anakara ülkeleriyle hukuksal olarak eşit olduğunu vurgulamakla

taraflara bırakılan deniz alanlarının orantılılığa göre sınanması ilkesini hakça bir çözüme ulaşmak adına bu ilkeler arasında saymıştır.[167]

Uluslararası yargı organlarının hakkaniyet ilkelerinin tanımı konusundaki yaklaşımlarına bakıldığında belirli sayıda ve sabit bir hakkaniyet ilkeleri bütününün söz konusu olmadığına sıklıkla vurgu yaptıkları görülmektedir. Bunun yerine, hakkaniyet ilkeleri tüm sınırlandırma işlemi boyunca akılda tutulması gereken bir amaç olarak belirtilmiş ve hakça sonuca gitmek olan bu amaç doğrultusunda, hakça sonucu sağlamaya elverişli olan tüm ilke ve yöntemlerin birleşimi hakkaniyet kavramı içerisinde değerlendirilmiştir.

Tunus-Libya Davası'nda Divan, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında, sınırlandırılacak alanın bölgeye özgü bütün şartlarla birlikte ele alınması gerektiğini ve bu bağlamda kıta sahanlığı ile ilgili ilke ve kuralların davanın gidişatına göre değerlendirilip, uygulanacak yöntemler hakkında bir kurallar bütünü oluşturmanın doğru olmayacağını ifade etmiştir.[168] Söz konusu davada Divan'ın, "*esasen orantılılık ilkesi hakça bir sonuca ulaşmak amacıyla başvurulacak temel ilkenin bir parçasıdır",*[169] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları kararında da benzer şekilde, *sınırlandırma işleminde makul derecede orantılılığın bulunması hakkaniyetin bir gereğidir*[170] ifadesi sınırlandırma işleminde başvurulan ilkelerin hakkaniyet ilkelerinin sadece bir parçası olduğuna işaret etmektedir.

UAD, Hakkaniyet ilkelerinin sınırlandırma sürecinin tümünde akılda kalması gerektiğine vurgu yaptığı Kamerun-Nijerya Davası'nda, "hakça ilkelerin, sınırlandırma süreci boyunca sınırlandırmaya yön vermesi için göz önünde bulundurulması gereken bir amaç olarak değerlendirilmesi gerektiğini" belirtmiştir. Divan, hakkaniyetin üstlendiği rolün bir kriter veya bir yöntem olmadığını ifade etmiştir.[171] Divan, hakkaniyet ilkelerinin işlevine dair Maine Körfezi Davası'na da

---

birlikte, her devletin deniz alanına aynı koşullarda hak kazanabilmesinin her devlete mutlak olarak eşit deniz alanı verileceği anlamına gelmiyececeğini de belirtmiştir. Divan aksi takdirde diğer ilgili koşulların bir anlamı kalmayacağını ifade etmiştir. Bkz. Libya-Malta Davası, para 52,54.

[167] Maine Körfezi Davası, para 157.

[168] Tunus-Libya Davası, para 132.

[169] Tunus-Libya Davası, para 103.

[170] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 101.

[171] Kamerun-Nijerya Davası, para 294.

atıfta bulunarak, uluslararası teamül hukukunun esas olarak, hakça çözüme ulaşmak gayesiyle izlenmesi gereken belirli ilkeler ortaya koyduğunu ve sınırlandırma hukukunda bunların dışında uygulanması zorunlu yöntemlerin olmadığını belirtmiştir.[172]

Hakkaniyet ilkelerinin deniz alanlarının sınırlandırılmasına olan etkisi devam eden davalar ile birlikte sınırlandırma hukukunun bağlayıcı bir unsuru haline dönüşmüştür. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları[173] ile sınırlandırma hukukunda ön plana çıkan hakkaniyet ilkeleri, Grönland-Jan Mayen Davası'nda da Maine Körfezi Davası'nda olduğu gibi teamül hukuku çatısı altında yorumlanarak, hakkaniyet ilkelerinin teamül hukukunu yansıtan normlar olduğu vurgulanmıştır. Söz konusu iki kararda da 1958 CKSS 6. Maddesinde belirtilen eşit uzaklık-ilgili/özel koşullar ifadesinin teamül hukuku kurallarının bir açıklayıcı unsuru olduğuna vurgu yapılarak, sınırlandırmanın amacının hakkaniyetli bir çözüme ulaşmak olduğu beyan edilmiştir.[174]

Manş Denizi Tahkimi'nde eşit uzaklık yöntemi ile hakkaniyet ilkeleri ilişkisini yorumlayan Tahkim Mahkemesi, hakkaniyet ilkelerinin ne olduğundan ziyade somut bir olayda nasıl tatbik edileceği konusuna vurgu yapmıştır. Mahkemeye göre hakça bir çözüme götürecek bir sınırlandırma işleminde eşit uzaklık veya başka bir yöntemin uygulanması, farklı somut olayların ve diğer ilgili coğrafi koşulların bir işlevi veya bir yansımasıdır. Bu yüzden sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olarak belirlenmesinde kural veya kuralların seçiminin her bir somut olaydaki durumlarına bakılmalıdır.[175] Mahkeme bu yorumuyla anlaşmanın söz konusu olmadığı hallerde, kıta sahanlığı sınırlandırmasının, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde bölgenin coğrafi ve ilgili tüm koşulları dikkate alınarak yapılacağını ifade ederek, hakkaniyet ilkelerinin genel bir uluslararası hukuk kuralı olduğunu beyan etmiştir.[176]

---

[172] Maine Körfezi Davası, para 81
[173] Kuzey Denizi Davaları, para 101.
[174] Grönland-Jan Mayen Davası, para 54; Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 55.
[175] Manş Denizi Tahkimi, para 97.
[176] Manş Denizi Tahkimi, para 92.

Divan'ın ve Mahkemelerin hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde sınırlandırma işlemine uygulayacağı hazır bir reçetenin olmadığı[177] ve dolayısıyla genel uluslararası hukukun hakkaniyet ilkelerine yüklediği misyonun sınırlandırma işleminde uygulanacak usul ve süreci ifade ettiğini belirtmek gerekir.[178] Hakkaniyet ilkelerinin bu misyonu, hakkaniyeti *ex aequa et bono* karar uygulamasından ayıran ve sınırlandırma hukukunda doğrudan uygulanan genel bir ilke konumuna getirmektedir.[179]

Deniz alanlarının sınırlandırılması davalarında, her bir sınırlandırma uyuşmazlığının kendine has koşullarıyla ele alınması ilkesi, sınırlandırma uyuşmazlıklarına bakan Divan ve Mahkemeler tarafından üzerinde ittifak edilmiş bir husustur. Bunun en önemli nedeni hakkaniyet ilkelerinin soyut özelliğinden kaynaklanan ifade zorluğudur. Hakkaniyet kavramı sınırlandırma davalarında bir ilke olarak ele alındığı gibi yeri geldiğinde ilgili koşul olarak da değerlendirilmektedir. Örneğin sınırlandırma işleminde coğrafi şartların önceliği ilkesi aynı zamanda bölgenin coğrafi yapısından kaynaklanan ilgili/özel koşullar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Aynı şekilde orantılılık kavramı kıyılarının genel istikameti belirlenirken bir ilgili koşul olarak, sonucun hakkaniyete göre sınanması aşamasında ise bir ilke olarak kabul edilmektedir. UAD, Tunus-Libya Davası'nda, "kendi hususi durumları esas alınarak her bir kıta sahanlığı uyuşmalığının kendi içindeki mevcut somut olaya göre değerlendirilebileceğini belirterek", ilgili kurallar ve ilkelerin tatbik edilmesi konusunda genel geçer bir bakış açısı oluşturmaktan kaçınılması gerektiğini vurgulamıştır.[180] Divan, hakkaniyet ilkelerini uygulanması zorunlu sabit bir metotlar bütünü olarak değil, hakça bir sonuca ulaşmak adına takip edilmesi gereken yol gösterici ilke ve kurallar olarak tanımlamıştır.[181]

---

[177] Maine Körfezi Davası, para 111-112.
[178] Lawrence L. Herman, "The Court Giveth and the Court Taketh Away: An Analysis of the Tunisia-Libya Continental Shelf Case", *33 ICLQ 825*, 1984, s. 853.
[179] Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, Clarendon Press, Oxford, 1990, s. 226.
[180] Tunus-Libya Davası, para 132.
[181] UAD sınırlandırma davalarında hakkaniyet kavramını *infra legem* hukuk yoluyla ilişkilendirmiştir. Yani burada hakkaniyet somut bir hukuk kuralının uygulayıcısı olarak görülmüştür. Divan'a göre hakkaniyet kavramı ortaya çıkan sonuca göre değerlendirilmelidir. Dolayısıyla hakkaniyete uygun sonuca sınırlandırma alanındaki tüm ilgili/özel koşullara yer verilerek ulaşılabilir. Bkz. Tunus-Libya Davası, para 45, 48.

Hakkaniyet ilkelerinin her bir farklı davada tekrardan belirlenmesinin hakça bir çözüme götürmek için elzem bir durum olduğunu gösteren en önemli örnek UAD'nin Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları ile Libya-Malta Davası'nda birbirleri ile çeliştiği düşünülen kararlarıdır. Divan, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarında, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında hak kazanım esası olarak "doğal uzantı" kriterini kabul ederken,[182] Libya-Malta arasındaki kıta sahanlığı davasında 200 mile kadar olan deniz yetki alanlarında "mesafe" kriterini kabul etmiştir. Divan, doğal uzantı ile jeolojik ve jeomorfolojik oluşumları 200 mile kadar olan alanlarda hak kazanımı olarak değerlendirmeyip hakça bir çözüme ulaşmak adına daha elverişli olduğunu düşündüğü mesafe kriterini ilke olarak benimsemiştir.[183] Divan, Maine Körfezi Davası'nda bu kararına atıf yaparak, sınırlandırma uyuşmazlıklarında kullanılan her bir kriterin her somut uyuşmazlıkta aynı sonucu vermeyeceğini belirtmiştir. Divan, her bir uyuşmazlığın kendine has şartları altında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak, aynı kriterlerin başka sınırlandırma uyuşmazlıklarında farklı hatta tezat neticeler ortaya çıkarmasının doğal olarak beklenen bir durum olduğunu belirtmiştir.[184]

Bugüne kadar uluslararası yargı organlarının verdiği kararlara bakıldığında, Divan ve Mahkemelerin, deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunu yorumlarken devlet uygulamalarına, 1958 CKSS sınırlandırma hükümlerine veya 1982 BMDHS kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması hükümlerine tamamen bağlı kalmadıkları görülmektedir. Divan ve Mahkemelerin bunun yerine teamül hukuku çatısı altında ve önceki yargı kararlarını da göz önünde bulundurarak hakkaniyet ilkelerine göre sınırlandırma hukukunu inşa ettiklerini söylemek mümkündür.[185]

Hakkaniyet ilkeleri yukarıda sayılan tüm özellikleri ile ele alındığında öncelikle pozitif hukuk bakımından sınırlandırma hukukukun bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede uluslararası teamül hukukunun bir açılımı olan hakkaniyet ilkeleri, deniz alanlarının sınırlandırılmasında pozitif hukukun bir unsuru

[182] Kuzey Denizi Davaları, para 101.
[183] Libya-Malta Davası, para 40.
[184] Maine Körfezi Davası, para 158.
[185] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 167-168.

olarak uygulanmaktadır. Hakkaniyet ilkeleri ilgili/özel koşullar çerçevesinde her bir uyuşmazlığın kendine özel coğrafi yapısını dikkate alarak farklı bir yaklaşım sergilemektedir. Hakça bir çözüme ulaşmak maksadı ile çözüme elverişliliği en uygun olan yöntem ve kuralları belirleyen hakkaniyet ilkeleri, mutlak adaleti sağlamak amacıyla uluslararası yargı organlarına geniş takdir yetkisi bırakmaktadır.

2.2.1. Sınırlandırma İşleminde Coğrafi Unsurların Önceliği İlkesi

Coğrafya, deniz alanlarının sınırlandırılması sürecinin en belirleyici unsurunu oluşturmaktadır. Deniz alanlarının sınırlandırılması hukuki bir işlem olmakla beraber bu hukuki işlemin kaynağını oluşturan normlar ilgili kıyıların coğrafi özellikleriyle yakından ilişkilidir.[186] Bu durum kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge ve balıkçılık bölgesi gibi tüm deniz yetki alanları için geçerli bir durumdur. Coğrafi unsurların önceliği ilkesi yalnızca Divan ve Mahkemelerin önüne gelen davalar için değil aynı zamanda tarafların anlaşma yoluyla çözüme kavuşturacağı uyuşmazlıklar için de göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur.[187]

Sınırlandırma işleminde uygulanan kural ve yöntemlerin birçoğunun temelinde coğrafyadan kaynaklanan etkenler yer almaktadır. Coğrafi unsurların önceliği esasen uluslararası hukukun genel ilkeleri arasında sayılan "kara denize hakimdir"[188] ilkesiyle yakından ilişkilidir. Bu durum 1982 BMDHS'nin 2. Maddesinde "*kıyı devletinin egemenliği kıyıya bitişik deniz alanı olan karasularını kapsar*" ifadesiyle hüküm altına alınmıştır.[189] Birçok yargı kararında kara denize

---

[186] Prosper Weil, *The Law of Maritime Delimitation-Reflections*, Grotius Publications Limited, Cambridge, 1989, s. 216-217.

[187] Prosper Weil, "Geographic Consideration in Maritime Delimination", International Maritime Boundaries, (Ed). J.I. Charney and L.M. Alexander, C. I, Netherlands, *American Society of International Law*, 1993, s. 116.

[188] Kara denize hakimdir ilkesi hakkaniyet ilkeleri haricinde uluslararası hukukun genel ilkeleri arasında da sayılmaktadır. Deniz alanlarının sınırlandırılması meselelerinde sıklıkla ifade edilen ilke Truman Bildirisinde kıta sahanlığı ile ilgili taleplerin de çıkış noktasını oluşturmaktadır. UAD, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda kıyı devletinin kıta sahanlığına sahip olmasının altında yatan hukuki gerçeğin, devletlerin kara ülkesi üzerindeki egemenliği olduğunu belirtmiştir. Bkz. Sertaç H. Başeren, "Kıta Sahanlığı: Doğal Uzantı ve Mesafe İlkesi İlişkileri", *Dış Politika Dergisi*, C. VI, S. 1, 1995, s. 53; Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 39, 96.

[189] 1982 BMDHS'nin 2. Maddesi.

hakimdir ilkesine atıf yapılırken, coğrafi unsurların sınırlandırma işlemindeki önceliği vurgulanmış ve en önemlisi coğrafyadan kastedilenin kıyı coğrafyası olduğu ifade edilmiştir.[190]

Deniz alanlarının sınırlandırılması davalarına bakıldığında, sınırlandırma sürecine ilk olarak uyuşmazlığın coğrafi çerçevesi tarif edilerek başlanmaktadır. Uyuşmazlığın ilgili coğrafyasının sınırlandırma işleminin hemen hemen bütün evrelerinde belirleyici bir önceliğe sahip olduğu yargı kararlarında açıkça belirtilmiştir.[191]

Uluslararası yargı organları bir devletin belirli deniz alanları üzerindeki hakimiyetinin kıyı yüzü aracılığı gerçekleşebileceğini ifade etmişlerdir. Bu sebeple kıyıların coğrafi özellikleri aynı zamanda sınırlandırma sürecinde kullanılacak kural ve yöntemlerin belirlenmesinde de ışık tutucu niteliğe sahiptir. Özellikle eşit uzaklık yönteminin uygulanması sürecinde geçici eşit uzaklık çizgisinin çizilmesi kıyı coğrafyasıyla çok yakından ilişkilidir.[192]

UAD, Katar-Bahreyn Davası'nda, "devletlerin denizler üzerindeki egemenliğinin kara ülkesinden doğduğunu ve bu durumun kara denize hakimdir ilkesiyle açıklanabileceğini" belirtmiştir.[193] Divan, Nikaragua-Honduras ve Romanya-Ukrayna Davalarında, deniz yetki alanları üzerindeki hakların kıyı devletinin kara ülkesi üzerindeki egemenliğinden kaynaklandığını ifade ederek kıyı coğrafyasının sınırlandırma işlemindeki önemine açıklık getirmiştir.[194] Divan, Türkiye ile Yunanistan arasındaki Ege Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda da, "kara denize hakimdir" ilkesinin uluslararası hukukun genel bir ilkesi olduğuna vurgu yaparak, kıta sahanlığı üzerindeki araştırma ve işletme haklarının devletlerin kara ülkesi üzerindeki egemenliği vasıtasıyla mümkün olabileceğini ifade etmiştir.[195]

---

[190] Libya-Malta Davası'nda Divan, devletlerin kıta sahanlığı haklarını kullanırken bunu kara kütlesinin kıyı yüzü vasıtasıyla gerçekleştirebileceklerini ifade etmiştir. Divan, deniz alanlarının sınırlandırılmasında kara denize hakimdir ilkesinden ve aynı zamanda coğrafyanın önceliği ilkesinden kastedilenin kıyı coğrafyası olduğunu vurgulamıştır. Bkz. Libya-Malta Davası, para 49

[191] Dolunay Özbek, *a.g.e.*, s. 34.

[192] Dolunay Özbek, *a.g.e.*, s. 35.

[193] Katar-Bahreyn Davası, para 185.

[194] Nikaragua-Honduras Davası, para 113; Romanya-Ukrayna Davası, para 77.

[195] *Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey), I.C.J. Reports 1976*, para 86, https://www.icj-cij.org/en/case/62, (18.09.2018).

Kıyısal coğrafyanın sınırlandırma sürecindeki önceliği, öncü davaların başında gelen Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarından başlamak üzere 1982 BMDHS'nin imzalanmasından ardından UAD'nin önüne gelen Tunus-Libya Davası ile Libya-Malta Davası'nda da sıklıkla vurgulanmıştır. Bu davalarda, tarafların kıyı yapılarının yakından incelenmesi gerektiği belirtilerek,[196] kıyıların istikametleri ile biçimsel özelliklerinin hem başlama hattı[197] üzerinde hem de sınır hattı üzerinde öncelikli unsurlar olduğu ifade edilmiştir.[198]

UAD Maine Körfezi Davası'nda, coğrafi unsurların etkinliğine dikkat çekerek, sınırlandırma hattının hakkaniyete uygun olabilmesi için coğrafi unsurların ilgili-özel koşullar çerçevesinde ele alınıp, sınırlandırma hattına doğru kural ve yöntemlerle yansıtılması gerektiğini ifade etmiştir.[199] Benzer şekilde Trinidad/Tobago-Barbados Tahkiminde, sınırlandırma sürecine yol gösteren unsurlar ifadesiyle coğrafyanın ilgili koşullar ile olan bağlantısına vurgu yapılmış ve coğrafyanın sınırlandırma işlemindeki önceliğine dikkat çekilmiştir.[200]

Coğrafi unsurların önceliği ilkesinin altında yatan temel düşüncelerden birisi de "coğrafyanın yeniden şekillendirilmesinin" hakkaniyete uygun olmayan sonuçlara yol açmasıdır. Bu sebeple sınırlandırma işlemi yapılırken başvurulacak ilke ve yöntemler, coğrafyayı yeniden şekillendirmeyi değil aksine coğrafyaya uygun yöntemlerle sınırlandırmayı hakça bir çözüme götürmeyi amaçlamaktadır. Bu sebeple uluslararası yargı organlarının kararlarına bakıldığında, doğanın bahşettiği düzensizliklerin coğrafi olmayan unsurlarla giderilmeye çalışılmasının mümkün olmayacağı vurgulanmıştır. Dolayısıyla Divan ve Mahkemeler bu doğrultuda hareket ederek, sınırlandırılacak bölgenin coğrafi yapısına en uygun sınırlandırma yöntemlerini uygulamaya çalışarak uyuşmazlığı hakça bir çözüme kavuşturmaya gayret göstermişlerdir.

UAD, Kuzey Denizi Kıta Sahanları Davaları'nda bu meseleye değinerek hakkaniyet ve eşitlik kavramları üzerinden coğrafi unsurların sınırlandırma

[196] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 96
[197] Libya-Malta Davası, para 47.
[198] Tunus-Libya Davası, para 73.
[199] Maine Körfezi Davası, para 112.
[200] Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 316.

hukukundaki yerine dikkat çekmiştir. Divan'a göre hakkaniyet kavramı eşitlik manasında düşünülmemelidir zira denize kıyısı bulunmayan bir devlete doğanın yeniden şekillendirilmesi yoluyla kıta sahanlığı bahşetmek hakkaniyetin bir gereği değildir.[201] Benzer şekilde Tahkim Mahkemesi kararlarına bakıldığında da benzer içtihatların olduğu görülmektedir. Manş Denizi Tahkimi ile Guyana-Surinam Tahkiminde, doğanın sunduğu hakkaniyete aykırı orantısızlıkların, suni yöntemlerle yeniden oluşturmaya veya tamamen biçimlendirilmeye çalışmasının hakkaniyetin esas fonksiyonuna ters düştüğü belirtilmiştir.[202]

Coğrafi unsurların sınırlandırma sürecindeki önceliğinin buraya kadar bahsettiğimiz kısmında bu unsurların sınırlandırma işleminde mutlak göz önünde bulundurulması gereken unsurlar olduğuna değindik. Coğrafi unsurlar bununla beraber hakça bir sonuca ulaşmak adına bazı durumlarda göz ardı edilebilmektedir. Bir sınırlandırma işleminde ada, adacık vb. coğrafi oluşumlar konumlarına göre sınırlandırma hattı üzerinde önemli derecede belirleyici olabilmektedir. Bu sebeple bu coğrafi oluşumlar konumlarına ve statülerine göre sınırlandırma hattı üzerinde etki sahibi olabileceği gibi görmezden gelinerek hiçbir etkiye sahip olmaya da bilir. Örneğin bir ada ilgili/özel koşullar çerçevesinde dikkate alınması gereken unsurları taşıyorsa sınırlandırma hattında kaydırma veya ayarlama yapılabilir aksi takdirde ise o coğrafi oluşum göz ardı edilir. Coğrafyanın bu özelliği de yukarıda bahsi geçen "coğrafya bütün düzensizlikleri ve eşitsizlikleri ile ne ise onu temsil etmektedir" ifadesiyle açıklanmaktadır.[203] Özetle, coğrafi unsurların sınırlandırma sürecinde ilgili/özel koşullar bağlamında sınır hattının belirlenmesine etki ederek pozitif bir işlevi olduğu gibi bu koşulları sağlamadığı durumlarda da göz ardı edilmesi gibi negatif bir işlevi vardır.[204]

Doğanın bahşettiği coğrafyanın yeniden şekillendirilmemesi meselesi Türkiye'yi yakından ilgilendiren Ege ve Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları uyuşmazlıklarında da öne çıkan konuların başında gelmektedir. Türkiye ile Yunanistan arasında çizilecek sınır hattında Türkiye anakarası ile Ege Denizi'nin

[201] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 91.
[202] Manş Denizi Tahkimi, para 249, 251; Guyana-Surinam Tahkimi, para 374.
[203] İbrahim Gökalp, *a.g.e.*, s. 130.
[204] Prosper Weil, "Geographic Consideration…", s. 120.

doğusunda konumlanmış olan Yunan Adaları esas alındığında Türkiye'ye kalacak olan deniz alanı Yunanistan'a göre oldukça az olacaktır. Bu sebeple ilgili kıyıların tespitinde[205] sınır hattının ötesinde ve ters tarafta bulunan Yunan Adalarının dikkate alınması doğanın ilgili koşullar yoluyla yeniden şekillendirilmesi anlamına gelecektir.[206] Aynı durum Doğu Akdeniz'deki deniz yetki uyuşmazlığı meselesinde de söz konusudur. Ters tarafta konumlanmış olan Meis Adası'nın ilgili koşul olarak göz önünde bulundurulması, güney kesimde Yunanistan'a daha fazla deniz alanının bırakılmasına neden olacak ve Ege Denizi'nde olduğu gibi coğrafyanın yeniden biçimlendirilmesi durumu söz konusu olacaktır. Dolayısıyla bu durumun hakkaniyete aykırı sonuçlara yol açacağı ortada olduğu için olası bir sınılandırma davasında Türkiye tarafından güçlü bir tez olarak kullanılacağı kesindir.[207]

Coğrafi unsurlar denizler üzerinde hak kazanımı başta olmak üzere deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunun bütün aşamalarında karşımıza çıkmaktadır. Uyuşmazlığa konu olan deniz alanının belirlenmesinde, kıyıların başlama hattının tespit edilmesinde, geçici orta hattın belirlenmesinde, ilgili-özel koşulların belirlenmesinde ve nihayetinde hakkaniyete uygun sonuç için orantılılık testinin yapılması sonucunda ortaya çıkan nihai sınır hattının belirlenmesinde coğrafi unsurlar belirleyici olmuştur. Coğrafi unsurlar konunun daha iyi anlaşılması adına ilgili/özel koşullar başlığı altında ayrı bir yönden tekrar ele alınacaktır.

2.2.2. Tarafların Birbirlerinin Doğal Uzantısını Kapatmaması ve Kesmemesi İlkesi

Doğal uzantı kavramını hak kazanım esası başlığı altında geçtiğimiz bölümlerde ele almıştık. Libya-Malta Davası'na kadar doğal uzantı ilkesinin kıta sahanlığı üzerinde bir hak kazanım kriteri olarak kabul edilmesi bu kavramın fiziksel

---

[205] Cengizhan İpbüker-Çiğdem Göksel, "Ege Havzasında Farklı Kategorik Yaklaşımlar Altında Mesafe ve Alan Karşılaştırmaları" ve "Ege Denizinde Uzunluk ve Alan Ölçümlerinin Yapılmasında Kullanılacak Altlık Haritanın Uzay Teknolojileri Kullanılarak Elde Edilmesi", Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed). Aslan Gündüz-Hüseyin Öztürk, *Türk Deniz Araştırmaları Vakfı*, No:12, İstanbul 2002, s. 18-35.

[206] Sırrı Erinç-Talip Yücel, *Ege Denizi Türkiye Komşu Ege Adaları*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, No: 50, Ankara 1978, s. 9-13.

[207] Ali Kurumahmut, *Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı*, "Ege'de Temel Sorun", (Ed). Ali Karumahmut, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998, s. 7-25.

anlamdaki kullanımıyla ilgili bir durumdur. Münhasır ekonomik bölgenin 1982 BMDHS ile sınırlandırma hukukuna dahil olması ve akabinde kıta sahanlığı üzerinde hak kazanım esası olarak mesafe ilkesinin geçerli olmaya başlaması doğal uzantı kavramının yeniden yorumlanmasına neden olmuştur. Bu çerçevede doğal uzantı kavramına coğrafi bir anlam yüklenmiş ve sınırlandırma işlemi yapılırken hakça bir çözüme ulaşmak adına tarafların kıyı projeksiyonlarının birbirlerinin doğal uzantısını kapatmayacak veya kesmeyecek biçimde olması gerektiği görüşü ön plana çıkmıştır. Doğal uzantı kavramı, sınırlandırma hukukundaki bu yeni gelişmelerle birlikte, 200 mili aşmayan deniz alanlarında hak kazanım kriteri olarak değil hakkaniyetin sağlanması adına bir ilke olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede doğal uzantı kavramı sınırlandırma işlemi sürecinde hem bir ilke olarak hem de orantılılık ilkesi çerçevesinde bir ilgili koşul olarak varlığını devam ettirmektedir.[208]

Tarafların birbirlerinin doğal uzantısını kesmemesi/kapatmaması meselesi büyük oranda yukarıda bahsettiğimiz değerlendirmeler üzerinden anlaşılsa da yargı kararlarına bakıldığında bu hususta farklı içtihatların olduğu görülecektir. Öncelikle belirtmek gerekir ki tarafların birbirlerinin doğal uzantısını kesmemesi/kapatmaması ilkesi taraflar arasında kesintisiz ve ortak bir kıta sahanlığının olduğu durumlarda söz konusu olacaktır. Bu sebeple kime ait olduğu bir hak kazanım esası ile belirlenmemiş ortak kıta sahanlıklarında nasıl bir yol izleneceği yargı organlarının önüne gelen davalarda tartışma konusu olmuştur.[209]

UAD, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda, devletlerin kıta sahanlığı haklarının altında yatan gerçeğin ana karalarının doğal uzantısı olduğunu belirtmiş ve bu kıta sahanlıklarının diğer bir ülkenin doğal uzantısını kesmemesi gerektiğini ifade etmiştir.[210] Divan bu ifadeyle doğal uzantının sınırlandırma işleminde hem hak kaynağı olarak hem de ilgili bir koşul olarak önemli bir işleve sahip olduğuna dikkat çekmiştir. Divan, kesintisiz bir kıta sahanlığı arz eden Kuzey Denizi'nde tarafların kıta sahanlıklarının çakışmasının nedenini tarafların kıyı projeksiyonlarının coğrafi durumuyla açıklamış ve doğal uzantının kesilmemesi/kapatılmaması ilkesinin

[208] Malcom D. Evans, "Relevant Circumstances…", s. 103, 110.
[209] İbrahim Gökalp, *a.g.e.*, s. 122-123.
[210] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 85.

uygulama alanını tarafların kıyı yüzlerinin önündeki deniz alanları olarak ifade etmiştir.[211] Divan'ın bu konuyla ilgili yukarıda belirtilen yorumları, doğal uzantının sınır hattının tespitinde işlevsel bir özellik olarak değil tarif edici bir özellik olarak anlaşılmasına neden olmuştur.[212]

UAD, Tunus-Libya Davası'nda da benzer yorumlara yer vererek, coğrafi koşullar elverdiği takdirde doğal uzantının hakkaniyetli bir sınırlandırma için önemli olduğunu vurgulamış fakat bununla beraber bu durumun sınır hattının belirlenmesinde mutlak uygulanması gereken bir hakkaniyet ilkesi olmadığı vurgulanmıştır.[213] Divan, benzer şekilde Maine Körfezi Davası'nda bir devletin doğal uzantısının diğer bir devlet tarafından kesilmemesi durumunun bir zorunluluk olarak algılanmamasını belirtmekle birlikte, sınırlandırma işleminde kıyıların projeksiyonunun dikkate alınmasının hakkaniyeti sağlama konusunda önemli bir kriter olduğunu ifade etmiştir.[214]

Libya-Malta Davası ile birlikte doğal uzantı ilkesinin hak kazanımı olarak yerini mesafe ilkesine bırakması, UAD'nin bu davada, doğal uzantının kapatılmaması/kesilmemesi ilkesi konusundaki yorumlarında etkili olmuştur. Divan, jeofiziksel verilerin hak kazanımı bakımından bir önemi olmadığını belirttikten sonra bu verilerin sınırlandırma konusunda da belirleyici bir ilgili koşul olmadığını ifade etmiştir.[215] Divan'ın doğal uzantıyı reddeden görüşleri esasen 200 milin ötesine ulaşmayan alanlarla ilgilidir. Nitekim Divan, 200 mili aşan deniz alanlarında kapatmama/kesmeme ilkesini coğrafi anlamda bir hakkaniyet ilkesi olarak kabul etmiştir.[216]

Tarafların birbirlerinin doğal uzantısını kapatmaması/kesmemesi ilkesi müteakip davalarda Divan ve Mahkemeler tarafından sıklıkla ifade edilmiştir. Romanya-Ukrayna Davası'nda, nihai sınır hattı tarafların kıyı projeksiyonları doğrultusunda taraflara hareket alanı bırakacak biçimde kesme ve kapatma etkisi göz

---

[211] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 44, 99.
[212] Keith Highet, "Use of Geophysical Factors in Maritime Delimitation", *International Maritime Boundaries*, (Ed). Jonathan I. Charney, Lewis M. Alexander, C.1, 1993, s. 170-171.
[213] Tunus-Libya Davası, para 43-44.
[214] Maine Körfezi Davası, para 110, 170, 196.
[215] Libya-Malta Davası, para 39-40.
[216] Libya-Malta Davası, para 46.

önüne alınarak yapılmalıdır ifadesiyle karşılığını bulmuştur.[217] Nikaragua-Honduras Davası'nda ise sınırlandırma işleminde açıortay yönteminin uygulanması bu yöntemin kapatmama/kesmeme ilkesi ile uyumlu olmasıyla ilişkilendirilmiştir.[218] Benzer şekilde Trinidad/Tobago ile Barbados arasındaki uyuşmazlık davasında eşit uzaklık yöntemi uygulanırken muhtemel kesme/kapatma etkilerinin göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.[219]

Doğal uzantının coğrafi anlamdaki bu kullanımı deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunun gelişimiyle birlikte orantılılık ilkesiyle yakından ilişkili hale gelmiştir. Başka bir ifade ile hakça bir sonuca ulaşmak amacıyla sınır hattının orantılılık testine tabi tutulması sonucunda, tarafların kıyı projeksiyonları üzerinde belirgin bir kesme/kapatma etkisi meydana geliyorsa nihai sınır hattı bu doğrultuda düzeltilip sonucun hakkaniyete uygunluğu sağlanmaya çalışılmaktadır.

UAD, Nikaragua-Kolombiya Davası'nda, tarafların birbirlerinin doğal uzantısını kapatmama-kesmeme ilkesini ilgili/özel koşul çerçevesinde değerlendirmiş ve Nikaragua'nın doğal uzantısı üzerinde bulunan Kolombiya adalarının Nikaragua kıyılarının iz düşümünde kesme etkisi oluşturacağını belirterek, bu durumun geçici orta hattın düzeltilmesinde ilgili koşul olarak dikkate alınacağını ifade etmiştir. Divan ayrıca, Kolombiya'nın doğu kesimine uzanan münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanlarının herhangi bir kesme etkisine maruz kalmamasınını da göz önünde bulundurulacağını belirtmiştir.[220] Divan bu doğrultuda Kolombiya'nın deniz yetki alanlarının geçici orta hattın düzeltilmesi sırasında bir kesme etkisine maruz kalmaması için geçici orta hattı, doğu-batı yönündeki iki enlem hattı vasıtasıyla sınırlandırılan bölgenin en doğusuna kadar uzatmıştır.[221]

Yakın tarihli davalardan olan Kosta Rika-Nikaragua Davası'nda uyuşmazlığın temel noktasını oluşturan Corn Adaları'nın konumu kesme/kapatma etkisi üzerinden ele alınmıştır. Divan söz konusu adaların sınır hattına olan uzaklığını gerekçe göstererek bu adalara tam etki verilmesinin orantısızlığa neden olacağını

[217] Romanya-Ukrayna Davası, para 199-200.
[218] Nikaragua-Honduras Davası, para 290.
[219] Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 321, 375.
[220] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 209, 212, 234-235.
[221] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 232-238.

belirtmiştir. Divan bu sebeple sınırlandırma işleminde Corn Adalarına deniz yetki alanlarına sahip olmalarına rağmen tam etki değil yarım etki vermiştir. Divan, Kosta Rika sahillerinin içbükey yapısından meydana gelen kesme etkisinin bu adalara yarım etki verilmesi sayesinde daha hakkaniyetli bir sonuç yaratacağını belirtmiştir. Divan bu coğrafi koşullar gerekçesiyle sınır hattını Kosta Rika lehine düzeltmiştir.[222]

Diğer bir devletin doğal uzantısını kapatmama veya kesmeme ilkesinde üzerinde durulması gereken önemli bir husus da söz konusu bir sınırlandırma işleminde hak kazanımı olarak doğal uzantı ilkesinin mi yoksa mesafe ilkesinin mi kriter olarak baz alındığıdır. Maine Körfezi Davası ile Trinidad/Tobago-Barbados Tahkiminde bu soruya açıklık getirilmiştir. Buna göre doğal uzantının hak kazanım kriteri olarak kabul edildiği bir sınırlandırma işleminde kıyısına yakın veya uzak olduğuna bakılmaksızın her bir ülkenin kendi doğal uzantısı o ülkeye verilecek,[223] mesafenin hak kazanım kriteri olarak kabul edildiği sınırlandırma işleminde ise her bir devletin kıyısına yakın olan deniz alanları o ülkeye verilecektir.[224]

Doğal uzantı kavramı coğrafi anlamıyla, hakça bir sonuca ulaşmak adına her bir devletin kıyılarının karşısında ve yakınında bulunan deniz alanlarını kontrol etmesi gerektiği anlamına gelir. Başka bir ifade ile sınırlandırma işlemi yapılırken kıyı projeksiyonlarının denize olan uzanımlarını kesmeyecek/kapatmayacak bir sınırlandırma yönteminin uygulanması hakça bir sonuca ulaşmaya katkı sağlayacaktır.[225] Bununla beraber, başka ülkelerin kıyılarına tecavüz etmeme olarak da ifade edilen kesmeme/kapatmama ilkesi sınırlandırma işleminde uygulanan diğer hakkaniyet ilkeleri gibi uygulanması zorunlu ve formüle edilmiş bir ilke değildir. Burada önemli olan sınırlandırma hukukunun normlarına uygun olarak, ilgili coğrafyanın bahşettiği koşullar içerisinde söz konusu ilkenin sınırlandırmayı hakça bir sonuca götürme yolunda ne derecede elverişli olduğudur. Yakın tarihli davalara bakıldığında doğal uzantı kavramının coğrafi anlamda ön plana çıktığı görülmektedir. Divan ve Mahkemeler sınırlandırma yapılacak ilgili coğrafi alanının

[222] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 153-154, 156.
[223] Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 232.
[224] Maine Körfezi Davası, para 110.
[225] Dolunay Özbek, *a.g.e.*, s. 92-93.

özellikleri çerçevesinde doğal uzantının kesilmemesi/kapatılamaması konusunu bazen bir ilke olarak bazen de bir ilgili koşul olarak ele almıştır.

2.2.3. Orantılılık ve Sonucun Hakkaniyete Uygunluğunun Sınanması İlkesi

Deniz alanlarının sınırlandırılması işlemlerinde coğrafi unsurların öneminin tartışılmaz bir konu olduğuna birçok yerde değinmiştik. Bu durum hem Deniz Hukuku Sözleşmelerinde hem de uluslararası yargı organlarının kararlarında belirtilmiştir. Coğrafi unsurlardan kastedilenin kıyı coğrafyası olduğu ve kıyı coğrafyası ele alınırken de en fazla dikkate alınan unsurun kıyı uzunlukları olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla her ne kadar sınırlandırma işlemi boyunca coğrafi unsurların ve ilgili koşulların tamamı göz önünde bulundurulsa da sınırlandırma işleminin sonuncunda tarafların kıyı uzunluklarına göre elde ettikleri deniz alanlarında orantısızlıklar söz konusu olabilmektedir. Orantılılık ilkesinin deniz alanlarının sınırlandırılmasında hem bir ilke olarak hem de bir ilgili/özel koşul olarak benimsenmesine neden olan etkenlerin başında özellikle kıyıları yan yana olan devletlerin orantısız coğrafi unsurlarının sınırlandırma alanında ortaya çıkardığı karmaşıklık gelmektedir.[226]

Orantılılık kavramı, deniz alanlarının sınırlandırılması işlemlerinde, uyuşmazlığa taraf olan devletlerin ilgili sınırlandırma alanında bulunan kıyıları ile sınırlandırma işleminin sonucunda kendilerine verilen deniz alanı arasında makul bir oranın aranması olarak tarif edilmektedir.[227] Orantılılık kavramı üstü kapalı olarak 1982 BMDHS'de ifade edilmiştir. 1982 Sözleşmesinin 15. Maddesindeki "*sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasında aralarında bir anlaşma bulunmadığı takdirde, bu devletlerden herhangi birinin kendi karasularını, bütün noktaları bu iki devletin her birinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan orta hattın ötesine*

[226] Yoshifumi Tanaka, "Reflections on the Concept of Proportionality in the Law of Maritime Delimination", *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol. 16, No. 3, 2001, s. 443.
[227] Leonard Legault-Blair Hankey, "Method, Oppositeness and Adjacency, and Proportionality in Maritime Boundary Delimitation, International Maritime Boundaries, (Ed). J.I. Charney-L.M. Alexander, C. 1, *American Society of International Law, Netherlands*,1993, s. 217.

uzatmaya hakkı yoktur" hükmü eşit uzaklık ifadesine atfen orantılılık kavramına yapılan bir vurgu olarak değerlendirilmektedir.[228]

Orantılılık ilkesi deniz alanlarının sınırlandırılmasında hem bir ilke olarak hem de bir ilgili koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Orantılılığın ilk rolünde, ilgili koşul olarak kıyı hatlarının karşılıklı uzunluklarının hesaplanması ve sınırlandırılmada kullanılacak yöntemin belirlenmesi konusunda orantılılığa başvurulmaktadır. Orantılılığın bir hakkaniyet ilkesi olarak kabul edilmesinde ise sınırlandırma süreci bittikten sonra hakkaniyete uygun sonuca ulaşılıp ulaşılmadığını sınamak amacıyla tarafların kıyı uzunlukları arasındaki oranın taraflara verilen deniz alanına yansıyıp yansımadığı tespit edilmektedir. Başka bir ifadeyle orantılılık ilkesi, sınırlandırma işleminin hakkaniyete uygunluğunu test eden nihai bir kontrol işlevi görmektedir.[229] Orantılılığın her iki rolünde de kastedilen saf bir matematiksel işlem değildir.[230]

Orantılılık kavramının söz konusu bu iki kullanımının farklı işlevleri olduğu UAD tarafından Libya-Malta Davası'nda açıklanmıştır. Divan'a göre sınırlandırma işleminin ilk aşamasında tarafların kıyı uzunluklarının karşılaştırılması ilgili/özel koşullar kapsamında geçici orta hattın tespit edilmesi sırasında belirgin bir orantısızlığın engellenmesine yöneliktir. Orantılılığın bir hakkaniyet ilkesi olarak kullanımında ise sınırlandırma işlemi sürecinde hangi coğrafi koşul göz önüne alınırsa alınsın, sınırlandırma işleminin sonunda uygulanan sınırlandırma yönteminin hakkaniyete uygun bir sonuç ortaya koyup koymadığı test edilmektedir.[231]

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukukuna içtihadi olarak birçok katkı sağlayan Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda Federal Almanya'nın, sınırlandırma işleminin, kıyıların uzunluğu ve kıyının denize bakan yüzü arasındaki orana göre adil ve eşit bir şekilde yapılması gerektiği iddiası Divan tarafından kabul

---

[228] Süleyman Dost, "Uluslararası Hukukta Orantılılık İlkesi", *T.C. Uyuşmazlık Mahkemesi*, S. 12, 2018, s. 388-389; Tahkim Mahkemesi Trinidad-Tobago ile Barbados arasındaki sınırlandırma davasında bu duruma işaret ederek sınır hattının 1982 BMDHS hükümlerine uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme bu doğrultuda hakça bir sonuca ulaşmak amacıyla, sınırlandırma işleminde göz önünde bulundurulan coğrafi unsurların sınırlandırmanın son aşamasında orantılılık testine tabi tutulması gerektiğini ifade etmiştir. Bkz. Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 240.
[229] İbrahim Gökalp, *a.g.e.*, s. 111-112.
[230] Grönland-Jan Mayen Davası, para 69; Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 236.
[231] Libya-Malta Davası, para 66.

edilmemiştir. Divan, orantılılığı sınırlandırmada ilgili bir koşul olarak kabul etmiş fakat ayırt edici bir ilke olarak görmemiştir. Benzer şekilde Manş Denizi Tahkiminde de orantılılık hak sahibi olmayı gerektiren bir ilke olarak değil gerekli olduğu durumlarda hakkaniyetin sağlanması adına ilgili bir koşul olarak değerlendirilmiştir.[232]

Orantılılık kavramının ilgili/özel koşul olarak ele alınması özellikle Grönland-Jan Mayen ve Katar-Bahreyn Davalarında ön plana çıkmıştır. UAD, Grönland-Jan Mayen Davası'nda taraflar arasındaki kıyı uzunlukları arasındaki aşırı orantısızlığa dikkat çekerek bu durumun 1958 CKSS çerçevesinde ilgili/özel koşul oluşturduğunu dolayısıyla sınırlandırma işleminde eşit uzaklık yönteminin uygulanması halinde sonucun hakkaniyete uygun olmayacağını belirtmiştir.[233] Divan, Katar-Bahreyn Davası'nda ise Katar'ın ileri sürdüğü, kıyıların uzunluğu arasındaki farkın ilgili koşul oluşturduğu yönündeki iddiasını aşırı bir orantısızlık bulunmadığı sonucuna vararak kabul etmemiştir.[234] Benzer şekilde Eritre-Yemen ile Gine-Gine Bissau Tahkiminde, kıyı uzunlukları arasındaki yakınlıktan dolayı sınır hattının hakkaniyete uygun olduğu neticesine varılmıştır.[235]

Orantılılığın bir hakkaniyet ilkesi olarak ele alınması daha kapsamlı bir anlam ihtiva etmektedir. Bu anlamıyla orantılılık, sınırlandırma sürecinin hukuki bir zeminde devam ettirilmesini sağlamak adına hangi ilgili koşulların hangi dereceye kadar belirleyici olacağını belirleyen bir denge unsuru olarak ele alınmaktadır. Orantılılığın sadece ilgili bir koşul olarak değil hakkaniyet ilkelerinin bir parçası olarak da kabul edilip sınırlandırma hukukuna dahil edilmesi UAD'nin önüne gelen Tunus-Libya Davası ile gerçekleşmiştir. Bu davada tarafların kıyı uzunlukları ile taraflara verilen deniz alanlarının oranı, sonucun hakkaniyete göre sınanması ilkesi

---

[232] Musatafa Koç, *a.g.e.*, s. 233; Gine-Gine/Bissau Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi'nde Mahkeme, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'na atıfta bulunarak, kıyı uzunlukları ile taraflara bırakılacak deniz alanları arasında makul bir orantılılığın bulunması gerektiğini kabul etmiştir. Tahkim Mahkemesi bu görüşüne ilaveten söz konusu orantılılığın makul düzeyde olması gerektiğini ve hakkaniyet ilkeleri çatısı altında bir ilgili koşul olarak kabul edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Bkz. Gine-Gine/Bissau Tahkimi, para 119-120.

[233] Grönland-Jan Mayen Davası, para 65, 68-69.

[234] Katar-Bahreyn Davası, para 243.

[235] Eritre-Yemen Tahkimi, para 165-168.

kapsamında test edilmiş ve bu işlem sonucunda sınır hattında ayarlama yapılmıştır.[236] Divan, orantılılık ilkesinin sınırlandırma işleminde gündeme geldiği Maine Körfezi Davası'nda da orantılılık testi sonucu ortaya çıkan orantısızlığın eşit uzaklık çizgisinin kaydırılması suretiyle giderilmesi gerektiğine hükmetmiştir.[237] Divan, sınırlandırma hattındaki bu kaydırma işlemini, kıyı uzunlukları ile taraflara verilen deniz alanları arasında mutlak bir oranın aranması değil diğer ilgili koşulların belirgin bir orantısızlığa sebebiyet verdiği durumlarda makul düzeltmelerin yapılması olarak açıklamıştır.[238]

Orantılılık kavramı Libya-Malta Davası'nın ardından görülen Grönland-Jan Mayen, Katar-Bahreyn, Kamerun-Nijerya ve Nikaragua-Honduras Davalarında hakkaniyet ilkesi olarak değil de ilgili koşullar kapsamında ele alınmasına rağmen bu durum Trinidad/Tobago ile Barbados arasındaki sınırlandırma davasında son bulmuştur. Mahkeme bu davada, sınırlandırma sürecinde göz önünde bulundurulan coğrafi unsurların orantılılık testiyle hakkaniyete uygunluğunun sınanması gerektiği belirtilmiştir.[239] Nitekim UAD, Romanya-Ukrayna Davası'nda orantılılık ilkesini gündemine almış ve bu konuda açıklama yapma gereği duymuştur. Divan, orantılılık kavramını, Libya-Malta Davası'ndaki yorumuna paralel olarak ilgili kıyılar ile devletlere verilen deniz alanları arasındaki aşırı orantısızlığın giderilmesi[240] olarak değerlendirmiştir. Divan daha sonra Manş Denizi Tahkimine atfen, orantılılık testinin coğrafyanın tamamen yeniden şekillendirilmesi olmadığını, orantılılıktan anlaşılması gerekenin, hakkaniyetli bir sınırlandırma çerçevesinde ortaya çıkacak orantısızlığın giderilmesi[241] olduğunu açıklamıştır.

Orantılılık Romanya-Ukrayna Davası ile birlikte teamül kuralı haline gelen üç aşamalı sınırlandırma yönteminin son aşamasında uygulanan bir hakkaniyet ilkesi haline gelmiştir. Bu davadan sonra görülen Nikaragua-Kolombiya, Bangladeş-Myanmar, Peru-Şili ve Kosta Rika-Nikaragua Davalarında orantılılık kavramı hem ilgili koşul olarak hem de hakkaniyet ilkesi olarak ele alınmıştır.

---

[236] Tunus-Libya Davası, para 126.
[237] Yoshifumi Tanaka, "Reflections on the Concept..", s. 445.
[238] Maine Körfezi Davası, para 185.
[239] Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 239-240.
[240] Romanya-Ukrayna Davası, para 122.
[241] Manş Denizi Tahkimi, para 101.

Divan, Nikaragua-Kolombiya Davası'nın son aşamasında sonucun hakkaniyete uygunluğunu sınamak maksadıyla belirlenen nihai sınır hattını orantılılık testine tabi tutmuştur. Bu çerçevede tarafların ilgili kıyıları belirlenirken Nikaragua'nın lehine çıkan 1:8,2'lik oran son aşamada tüm ilgili/özel koşullar ışığında düzeltilerek Nikaragua lehine 1:3,44 olarak gerçekleşmiştir. Divan, ortaya çıkan bu oranın hakça bir sonucu yansıttığını belirterek davayı karar bağlamıştır.[242] Bangladeş-Myanmar Davası ile ilk sınırlandırma davasına bakan Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi de sınırlandırma aşamasının sonunda sınır hattını orantılılık testine tabi tutmuş ve nihai olarak çizilen eşit uzaklık hattında herhangi bir düzeltme yapılmasına gerek olmadığını ifade etmiştir.[243] Benzer şekilde UAD'nin karara bağladığı Peru-Şili Davası'nda son aşama olarak orantılılık testi uygulanmış ve bunun sonucunda ortaya çıkan nihai sınır hattında bir orantısızlık olmadığı sonucuna varılmıştır.[244] Orantılılık kavramı 2018 tarihinde karara bağlanan Kosta Rika-Nikaragua Davası'nda da hem ilgili koşul hem de hakkaniyet ilkesi olarak ele alınmıştır. Divan, sınırlandırma hattı civarındaki Corn Adaları başta olmak üzere diğer coğrafi unsurların sınırlandırma hattında yarattığı orantısızlıkları dikkate almış ve sınırlandırmanın son aşamasında sonucun hakkaniyete uygunluğunu sınamak için orantılılık testine başvurmuştur. Divan bu işlemin sonunda Kosta Rika lehine ortaya çıkan 1:1,30'luk oranın hakkaniyete uygun olduğu hükmüne varmıştır.[245]

Orantılılık kavramı deniz alanlarının sınırlandırılmasında hakça bir sonuca ulaşmak adına gerek ilke olarak gerekse de ilgili bir koşul olarak birbirini tamamlayan işlevlere sahiptir. Hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmak adına tarafların kıyı uzunlukları başta olmak üzere diğer coğrafi koşulların dikkate alınması ve sınırlandırma işleminin sonucunda taraflara bırakılan deniz alanlarının hakkaniyete göre uygunluğunun sınanması ve bunun neticesinde gerektiği takdirde sınır hattında düzeltme yapılması orantılılığın yukarıda bahsettiğimiz iki işlevi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, sınırlandırma hattı sadece kıyı uzunluklarının hesaplanması sonucunda elde edilen bir hat değil aynı zamanda tüm

[242] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 239-247.
[243] Bangladeş-Myanmar Davası, para 475, 499.
[244] Peru-Şili Davası, para 194.
[245] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 202-203.

coğrafi koşullar çerçevesinde ayarlanan/kaydırılan bir hattı temsil etmektedir. Bunun aksi olsaydı ilgili/özel koşullara bir misyon tanınmamış olacak dolayısıyla hakkaniyete uygun sonuca ulaşmak mümkün olmayacaktır. Buradan hareketle hakkaniyet ilkelerinin bir parçası olan orantılılık ilkesinin, kıyı uzunlukları ve diğer coğrafi koşulların sınırlandırmaya yansımasını engelleyecek diğer ilgili koşulların etkisini azalttığını söylemek mümkündür. Böyle bir durum söz konusu olduğunda hakça bir sonuca ulaşmak adına orantısızlığa neden olan ilgili koşullar dikkate alınmamakta veya etkisi azaltılmaktadır.[246] Orantılılık ilkesi bu açıdan ele alındığında bu ilkeye kıyı uzunlukları haricindeki diğer ilgili/özel koşullara hangi derecede etki tanınması gerektiğini ayarlayan bir kontrol mekanizması olarak da bakmak mümkündür.[247]

2.2.4. Sınırlandırma İşleminin İlgili/Özel Koşullar Çerçevesinde Yapılması İlkesi

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunun gelişim sürecinde eşit uzaklık yönteminin nasıl uygulanması gerektiği meselesi üzerinden tartışma konusu olan, sınırlandırılacak bölgeye özgü özel koşulların varlığı, Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun çalışmaları ile I. Deniz Hukuku Konferansı görüşmelerinde gündeme gelmiştir. Bu konu üzerine yapılan görüşmelerde özel koşulların varlığı durumlarında nasıl bir sınırlandırma yöntemi uygulanacağı ve özel koşulların sınırlandırma yöntemi karşısında nasıl konumlandırılacağı tartışılmıştır. Komisyon ve Konferans kayıtları incelendiğinde eşit uzaklık yönteminin genel bir kural olarak tarif edildiği ve özel koşulların bu kuralı etkileyecek pozisyonda olduğu anlaşılmaktadır.[248] Nitekim 1958 CKSS'nin 6. Maddesinde özel koşullar başka bir sınırlandırmayı gerekli kılmıyorsa sınırlandırma işleminin eşit uzaklık yöntemi ile yapılması gerektiğinin belirtilmesi, herhangi bir sınırlandırma yönteminin tespit

[246] Yoshifumi Tanaka, "Reflections on the Concept…", s. 434.
[247] Yücel Acer, "Ege Kıta Sahanlığı Sorunu ve Uluslararası Yargı Kararları", Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed)., Aslan Gündüz-Hüseyin Öztürk, *Türk Deniz Araştırmaları Vakfı*, İstanbul 2002, s. 75.
[248] Hiran W. Jayewardene, *The Regime of Islands in International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1990, s. 298.

edilmesinde özel koşulların belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.[249] Birçok yargı kararında teamül kuralı olarak kabul gören ve sınırlandırma hukukunda eşit uzaklık/özel şartlar birleşik kuralı olarak ifadesini bulan CKSS'nin 6. Maddesi, içtihadın gelişimi ile birlikte 1982 BMDHS'de hakça çözüm ifadesi altında anılmaya başlanmıştır.

Birçok yargı kararında hakkaniyet ilkeleriyle birlikte zikredilen ilgili/özel koşullar, deniz alanlarının sınırlandırılması işlemlerinde uluslararası yargı organlarının uygulayacağı kural ve yöntemleri belirleyen aynı zamanda da bu kural ve yöntemlere yol göstermeye çalışan koşullar olarak kabul edilmektedir.[250] İlgili/özel koşulların sınırlandırma uyuşmazlıklarına etki edebilmeleri için hakkaniyet ilkeleri ile birlikte ele alınması gerekir. Bu bağlamda ilgili/özel koşullar, hakkaniyet ilkelerinin ışığı altında eşit uzaklık veya başka bir sınırlandırma yönteminin uygulanmasını belirleyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsurlardan hangisinin sınırlandırma işleminde önceliğe sahip olduğu ise sınırlandırılacak alanın kendine özgü koşullarına göre değişkenlik gösterebilmektedir.[251] İlgili/özel koşullar üzerine değinilmesi gereken bir husus da "ilgili" koşullar ile "özel" koşullar arasında bir farkın olup olmadığıdır. Divan ve diğer uluslararası Mahkeme kararlarına bakıldığında, ilgili koşulların daha geniş bir yelpazeyi temsil ettiği belirtilmekle birlikte bu iki kavram arasında belirgin bir farkın olmadığı ve ikisinin de aynı amacı yansıttığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde bazı yazarlar "özel" koşulları "ilgili" koşullardan ayırarak "özel" koşulların daha dar bir anlamı ifade etiğini vurgulamışladır.[252]

Teamül hukuku çerçevesinde hakça bir sonuca ulaşmak amacıyla yapılacak olan sınırlandırma işleminde, söz konusu uyuşmazlığın bölgeye özgü ilgili/özel koşullar göz önünde bulundurulmadan yapılamayacağı uluslararası yargı kararlarında

---

[249] D. P. O'connell, *The International Law of the Sea*, Vol. II, (Ed). I. A. Shearer, Clarendon Press, Oxford 1984.
[250] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 187.
[251] Malcolm. D. Evans, "Maritime Delimination and Expanding Categories of Relevant Circumstances", *I.C.L.Q*. Vol.40, January 1991, s. 3.
[252] R.R Churchill-A.V. Love, "*The Law of the sea*", Menchester University Press, Oxford, 1991, s. 156-157.

açıkça ifade edilmiştir.[253] Bununla beraber, sınırlandırmada işleminde göz önünde bulundurulacak belirli sayıda ilgili koşullar listesi bulunmadığı, devletlerin kendi aralarında gerçekleştirecekleri sınırlandırma işlemleri de dahil olmak üzere tüm sınırlandırma işlemlerinde birçok faktörün ilgili koşul olarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir. UAD bu konuya ilişkin olarak, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda, "hakça bir sonuca ulaşmak amacıyla devletlerin kendi aralarında yapacakları deniz alanı sınırlandırmaları da dahil olmak üzere birçok ilgili koşulun göz önünde bulundurulabileceğini" ifade etmiştir.[254] Divan, sınırlandırma işleminde dikkate alınacak unsurları kıyıların genel biçimi, bölgenin kendine özgü coğrafi, jeolojik ve fiziki yapısı, üçüncü devletlerin hak ve menfaatleri ve makul seviyede orantılılık olarak açıklamıştır. Divan'ın bu açıklamasından anlaşılması gereken, sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerinin gereği olarak başta coğrafi koşullar olmak üzere tüm ilgili koşulların dikkate alınarak yapılmasıdır. Bu çerçevede göz önünde bulundurulacak ilgili koşullarda herhangi bir hukuki sınır bulunmamaktadır.[255]

UAD hakkaniyet ilkeleri ile ilgili/özel koşullar arasındaki bağı Maine Körfezi Davası'nda teferruatlı bir şekilde ele almıştır. Divan, sınırlandırma işleminin teamül hukukunun gereği olarak hakkaniyet ilkelerinin ışığında ve ilgili/özel koşullar gözetilerek yapılması gerektiğini belirtmiştir.[256] Divan, ilgili/özel koşulların tanımına açıklık getirmeye çalışarak, bu kavramların ilgili uyuşmazlık çerçevesinde sınırlandırılacak alana özgü olarak ele alınabileceğini belirtmiş ve ayrıca söz konusu ilgili/özel koşulların uluslararası hukuka ait genel geçer kural ve yöntemler olmadığını vurgulamıştır.[257] Bu davada özelinde ve genel olarak deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda hakkaniyet ilkeleri ve ilgili/özel koşullar meselesiyle ilgili olarak öne çıkan kavram "elverişlilik"[258] kavramıdır. Zira deniz alanlarının sınırlandırılması işlemlerinde göz önünde bulundurulan bir hakkaniyet ilkesi yeri geldiği zaman bir ilgili/özel koşul olarak da ele alınabilmektedir. Dolayısıyla soyut kavramlar olan hakkaniyet ilkeleri ve buna bağlı olarak ilgili özel/koşullar ancak söz

[253] Tunus-Libya Davası, para 71-72.
[254] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 93.
[255] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 93, 101.
[256] Maine Körfezi Davası, para 112.
[257] Maine Körfezi Davası, para 157.
[258] Maine Körfezi Davası, para 112.

konusu bir uyuşmazlığı hakça bir sonuca götürmedeki elverişliliğine göre önem kazanmaktadır.

İlgili/özel koşulların hakça sonucu sağlamaya yönelik iki tür fonksiyonunun bulunduğu kabul edilmektedir. İlgili koşullar, bir yandan sınırlandırma hattının ayarlanmasını ya da kaydırılmasını sağlayabilecek niteliğe sahipken diğer taraftan da sınırlandırmada uygulanacak yöntemin belirlenmesi sürecinde rol oynamaktadır. UAD, Kamerun-Nijerya Davası'nda, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde eşit uzaklık yöntemi ile ilgili/özel koşullar arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Buna göre önce geçici bir eşit uzaklık hattı çizilmeli akabinde de hakça sonucu sağlamak adına sınır hattının kaydırılmasını veya ayarlanmasını gerektirecek ilgili/özel koşulların varlığı aranmalıdır.[259] Divan aynı şekilde Grönland-Jan Mayen Davası'nda, "amacı hakça bir sonuca ulaşmak olan sınırlandırma işleminde, sınırlandırma hattının kaydırılmasını veya ayarlanmasını gerektirecek tüm ilgili/özel koşulların göz önünde bulundurulması gerektiğini" ifade etmiştir.[260]

Deniz alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlıklarında ilgili sınırlandırma alanlarının kendine has coğrafi biçimleri gereği farklılık gösterdiklerini sıklıkla ifade etmiştik. Özellikle kıyıların biçiminin içbükey veya dışbükey olmaları sınırlandırma hattının içe veya dışa doğru uzanmasına sebep olabilmektedir. Böyle durumlarda eşit uzaklık yönteminin kullanılması hakkaniyete uygun sonuç doğurmayacağı için başka bir yöntemin kullanılması gerekecektir. UAD, Maine Körfezi Davası kararında, ilgili koşulların bu işlevini açıklarken, "sınırlandırma işlemi yapılırken, sınırlandırma hattını belirleyecek yöntem bölgenin coğrafi yapısı çerçevesinde tespit edilmelidir" ifadesini kullanmıştır.[261]

Tahkim Mahkemesi, eşit uzaklık yönteminin terk edildiği Gine-Gine/Bissau Davası'nda söz konusu kararını sınırlandırma alanındaki bazı adaların varlığına, Batı Afrika'nın kıyı coğrafyasına ve taraf devletlerin içbükey kıyı biçimlerine dayandırmıştır.[262] İlgili/özel koşulların uygulanan yöntemi belirleme işlevini çok net bir şekilde ortaya koyan bu karar aynı zamanda birçok sınırlandırma uyuşmazlığında

[259] Kamerun-Nijerya Davası, para 288.
[260] Grönland-Jan Mayen Davası, para 54.
[261] Maine Körfezi Davası, para 216.
[262] Gine-Gine/Bissau Davası, para 103, 108.

tercih edilen eşit uzaklık yönteminin bir teamül kuralı olmadığını belirtmek açısından da önem arz etmektedir.

UAD, eşit uzaklık yönteminin terk edildiği başka bir dava olan Nikaragua-Honduras Davası'nda, benzer bir bakış açısıyla, sınır hattında belirleyici bir konumda olan "Coco Nehri" deltasının kara sınırının sonlandığı noktada değişken ve keskin bir dışbükey yapı oluşturduğunu belirtmiştir. Divan, bu durum göz önüne alındığında eşit uzaklık yönteminin uygulanmasının hakça bir sonuç doğurmayacağını ifade ederek sınırlandırma hattının açıortay yöntemi kullanılarak belirlenmesine karar vermiştir.[263]

Sınırlandırma hukukunda hakkaniyet ilkeleri ile beraber önemli bir işleve sahip olan ilgili/özel koşullar başta kıyı coğrafyasının yapısal özellikleri olmak üzere sınırlandırma alanında bulunan adasal yapılar ve benzer coğrafi oluşumları kapsamaktadır. İlgili/özel koşullar deniz alanlarının sınırlandırılması sürecinin her evresinde farklı işlevlere sahip olabilen, başta sınırlandırılacak alanın tespit edilmesi olmak üzere, hakkaniyete uygun kriterlerin belirlenerek, uygulanacak en elverişli yöntemin sınır hattına yansımasını sağlayan ve en önemlisi sınırlı sayıda olmayan hukuki normlardır.

2.2.4.1. İlgili Koşul Olarak Coğrafya

Coğrafi unsurların deniz alanlarının sınırlandırılmasında öncelikli bir konuma sahip olduğunu hakkaniyet ilkeleri başlığı altında coğrafyanın önceliği ilkesi olarak açıklamıştık. Coğrafyanın önceliği ilkesinde coğrafi unsurlara yüklenen işlev esasen "kara denize hakimdir" genel prensibinin kıyı coğrafyası üzerinden sınırlandırma işlemine dahil edilmesidir. Burada temel amaç ilgili sınırlandırma alanının belirlenmesinde önem arz eden karasularının dış sınırı, kıyı uzunlukları, esas noktalar gibi hukuki normların coğrafi unsurlar çerçevesinde tespit edilmesidir. Coğrafyanın ilgili/özel koşul olarak ele alınması ise bu ilkenin sınırlandırma işlemine yol gösterici olarak yansımasıdır. Bu bağlamda kıyıların biçimsel özellikleri ve

[263] Nikaragua-Honduras Davası, para 277, 288, 292; Benzer şekilde Maine Körfezi Davası'nda, sınırlandırma alanı üç farklı bölgeye ayrılmış ve üçüncü olarak sınırlandırılacak bölgenin ABD'ye ait kıyıların istikametini daha hakkaniyetli yansıtacağı belirtilerek eşit uzaklık yerine dikey sınırlandırma yönteminin uygulanmasına karar verilmiştir. Bkz. Maine Körfezi Davası, para 171.

sınırlandırma alanı civarındaki adasal yapıların varlığı coğrafi koşullar olarak sınırlandırma işleminde uygulanacak sınırlandırma yönteminin belirlenmesinde rol oynamaktadır.

Tabiatın sunduğu coğrafi koşuların doğal olmayan yöntemlerle yeniden yorumlanması onu yeni bir biçime sokmaya çalışmak anlamına geleceği için sınırlandırma yapılırken ilgili/özel koşulların göz önünde bulundurulması hakça bir çözüme ulaşmak adına elzem bir durumdur. Bu sebeple, sınırlandırma işlemlerinde, hakkaniyet ilkelerinde olduğu gibi ilgili/özel koşullar aranırken öncelikli olarak coğrafi koşullara bağlı kalınması deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda kabul görmüş evrensel bir ilkedir.[264] Coğrafi koşulların sınırlandırma yöntemi üzerindeki belirleyiciliği sınırlandırma alanına kıyısı olan üçüncü devletlerin hakları bakımından da önem taşımaktadır. Nitekim coğrafi koşulların genel çerçevesi Libya-Malta Davası ile Gine-Gine/Bissau Tahkiminde, sınırlandırma alanına yakın üçüncü devletlerin haklarına halel gelmemesi bakımından da ele alınmış ve uygulanacak sınırlandırma yönteminin ilgili coğrafyaya uygunluğu gözetilmiştir.[265]

Uluslararası yargı organlarının sınırlandırma işlemlerindeki yaklaşımına bakıldığında öncelikli olarak, ilgili sınırlandırma alanının coğrafi özelliklerini yansıtan geçici bir hat çizdikleri görülmektedir. Yapılan incelemeler neticesinde kıyı uzunlukları birbirine yakın ve kıyıların biçimsel özellikleri benzer ise genel olarak sınırlandırma işlemine eşit uzaklık (orta hat) yöntemi ile devam edilmektedir. Fakat kıyı uzunluklarının orantısızlığı, kıyı biçimlerinin farklılığı ve belirgin coğrafi oluşumların ilgili sınırlandırma alanında bulunması gibi durumlarda, hakkaniyete uygun bir çözüm için eşit uzaklık dışında başka bir sınırlandırma yöntemi de tercih edilebilmektedir.[266]

---

[264] Maine Körfezi Davası, para 37,112; Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 91.
[265] Libya-Malta Davası, para 69; Gine-Gine/Bissau Tahkimi, para 108-109.
[266] Divan ve diğer uluslararası mahkemeler coğrafi koşulların sınırlandırma yöntemini belirlerken belirleyici olduğunu belirtmekle birlikte, eşit uzaklık yönteminin sınırlandırma işlemine başlarken genel olarak uygulanabilir, pratik ve hakkaniyete uygun sonuçlar veren bir yöntem olduğunu ayrıca belirtmişleridr. Bu çerçevede eşit uzaklık yönteminin terk edilmesi için aşırı derecede orantısız ve çarpık bir coğrafi yapının varlığının söz konu olması gerekmektedir. Aşırı bozma etkisi yaratmayan coğrafi koşullar ise geçici eşit uzaklık çizgisi üzerindeki kaydırma ve ayarlamalarla hakkaniyete uygun bir duruma getirilmektedir. Geçici eşit uzaklık çizgisinin ilgili/özel koşullar çerçevesinde

İlgili koşulların sınırlandırma yöntemi üzerindeki etkisi 2007 tarihinde karara bağlanan Guyana/Surinam Tahkimi'nde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Mahkeme Surinam'ın sınırlandırma yöntemi olarak açıortay yöntemi kullanılması yönündeki talebini, sınırlandırma alanında eşit uzaklık yönteminin terk edilmesini gerektirecek coğrafi bozuklukların bulunmaması gerekçesiyle kabul etmemiştir. Mahkeme coğrafi koşulların etki derecesine vurgu yaparak hakça bir sonuca ulaşmak amacıyla küçük ve etkisiz coğrafi unsurların göremezden gelinebileceğini veya kısmi şekilde sınır hattının kaydırılmasıyla giderilebileceğini vurgulamıştır.[267] 2007 tarihinde UAD tarafından karara bağlanan Nikaragua-Honduras Davası'nda ise kıyıların önemli bir bölümünün dışbükey bir yapı göstermesinin ciddi orantısızlıklara sebebiyet verebileceği belirtilerek, bu coğrafi koşullar çerçevesinde uygun sınırlandırma yönteminin açıortay yöntemi olduğu sonucuna varılmıştır.[268] Bu iki uyuşmazlık davasından da anlaşıldığı üzere coğrafi koşullar etkisi nispetinde göz önünde bulundurulmakta aksi takdirde ise görmezden gelinerek nötr bir işleve tabi tutulmaktadır.

Tunus-Libya Davası'nda Divan, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde sınırlandırılacak alana ait ilgili/özel koşullar meselesine değinirken, gerek anlaşma yoluyla gerekse de yargı yoluyla çözüme kavuşturulacak sınırlandırma uyuşmazlıklarında en önemli ilgili/özel koşulların, Divan'ın Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'ndaki kararından beri uluslararası yargı organlarının üzerinde ittifakla durduğu coğrafi veriler olduğunu belirtmiştir.[269] Fransa ile Kanada arasındaki Saint Pierre ve Miquelon Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi'nde Mahkeme, tarafların iddialarını göz önünde bulundurarak, Maine Körfezi Davası'nda olduğu gibi ilk olarak coğrafi koşulların dikkate alınması gerektiğini belirtmiş ve hakça bir sonuca ulaşma yolunda uygulanacak sınırlandırma yöntemlerinin coğrafi unsurlarla direkt olarak bağlantılı olduğunu ifade etmiştir. Mahkeme, Manş Denizi Tahkimi'ne de atıfta bulunarak, söz konusu bir uyuşmazlık davasında sınırlandırma yöntemi olarak eşit uzaklık veya başka bir yöntemin kullanılmasını belirleyecek

---

ayarlandığı veya kaydırıldığı uyuşmazlıklar için Bkz. Tunus-Libya Davası, para 126; Grönland-Jan Mayen Davası, para 53-54; Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 271.

[267] Guyana-Surinam Tahkimi, para 372, 342.

[268] Nikaragua-Honduras Davası, para 277, 292.

[269] Tunus-Libya Davası, para 72, 75, 79.

öncelikli faktörlerin coğrafi şartlar olduğunu beyan etmiştir. Mahkeme ayrıca coğrafi koşulların hakkaniyet ilkeleri ışığı altında işlerlik kazanabileceğine vurgu yaparak, coğrafi koşulların ağırlığının belirlenmesinde uluslararası hukuk kurallarının yani hakkaniyet ilkelerinin devreye gireceğini vurgulamıştır.[270]

İlgili/özel koşullar belirlenirken coğrafi koşulların öncelikli faktörler olduğu UAD'nin önüne gelen farklı davalarda da sıklıkla ifade edilmiştir. Divan, Katar-Bahreyn ve Tunus-Libya Davası'nda sınırlandırma ile ilgili/özel koşullar arasındaki ilişkiyi kara denize hakimdir ilkesi üzerinden kurmuş,[271] Grönland-Jan Mayen Davası'nda, sınırlandırma işlemindeki temel unsurların coğrafyadan kaynaklanan koşullar olduğunu belirtmiş,[272] Libya-Malta Davası'nda da ilgili/özel koşullar bağlamında, kıyı coğrafyasının sınırlandırma hattının başlangıç noktasını belirlemede dikkate alınacak temel koşul olduğu ifade edilmiştir.[273]

Coğrafi koşullar sadece kıyıların biçimsel özelliklerinden ibaret değildir. Sınırlandırma alanında bulunan coğrafi oluşumlar da coğrafi çerçeve içerisinde değerlendirilmektedir. Özellikle sınırlandırma hattına yakın konumda bulunan adalar statülerine ve konumlarına göre sınırlandırma hattının kaydırılmasına neden olabilmektedir.[274] Yine benzer şekilde körfez ağızlarının oluşturduğu belirgin girintili çıkıntılı yapılar sınırlandırma hattını etkileyebilecek ilgili/özel koşullardır.

Coğrafi koşullar içerisinde en fazla gündeme gelen adasal yapılar, sınır hattı üzerinde birçok kez etki sahibi olabildiği gibi konum ve statülerine göre etkisiz de kalabilmektedir.[275] Adasal yapılar Katar-Bahreyn, Romanya-Ukrayna ve Kosta Rika-Nikaragua Davaları gibi adaların yoğun olarak gündeme geldiği uyuşmazlıklarda statülerine, büyüklüklerine ve de ana karaya olan yakınlıklarına göre dikkate alınmışlardır. Katar-Bahreyn Davası'nda iki ülkenin tam ortasında konumlanmış küçük bir ada olan *Qit'at Jaradah* Adası Divan tarafından ilgili/özel koşul olarak dikkate alınırken, Romanya-Ukrayna Davası'na konu olan Serpent Adaları ise

[270] Kanada-Fransa Tahkimi, para 24.
[271] Katar-Bahreyn Davası, para 185; Tunus-Libya Davası, para 73.
[272] Grönland-Jan Mayen Davası, para 12.
[273] Libya-Malta Davası, para 47.
[274] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 203.
[275] P. B. Beazley, "Technical Aspects Of Maritime Boundary Delimitation", *IBRU Maritime Briefing*, International Boundaries Research Unit, Vol. 1, No: 2, 1994, s. 10.

kıyılarının çok kısa olması ve Ukrayna'nın bir parçası olmaması gerekçe gösterilerek ilgili koşul olarak kabul edilmemiştir.[276] Benzer şekilde Kosta Rika-Nikaragua Davası'nda *Corn* Adaları'nın durumunu değerlendiren Divan, söz konusu adaların ciddi bir nüfus barındırdığını[277] ve kendilerine has bir ekonomik yaşama sahip olduklarını belirtmiştir.[278] Divan deniz yetki alanlarına sahip olma şartını sağlayan bu adaların geçici eşit uzaklık hattının çiziminde esas nokta olarak dikkate alınmasına karar vermiştir. Divan, kaya statüsünde olduğunu belrttiği *Cayos de Perlas*'ı ise esas nokta olarak göz önünde bulundurmamış ve sınırlandırma işleminde bu adasal yapıya herhangi bir etki tanınmayacağına hükmetmiştir.[279]

Uluslararası hukukta hukukun genel ilkeleri arasında ifade edilen "kara denize hakimdir" düsturundan hareketle, deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda hakça bir sonuca ulaşmak birinci derecede kıyı coğrafyasının dikkate alınmasıyla mümkün olabilmektedir. Uluslararası yargı organlarının önemle üzerinde durduğu, "coğrafya bütün eşitsizlikleri ve düzensizlikleri ile ne ise onu temsil etmektedir ifadesi" doğanın sunduğu coğrafi koşullara bağlı kalınarak bir sınırlandırma yapılması gerektiğinin altını çizmektedir. Bu açıklamalar ışığında, denizler üzerindeki hak ve yetkilerin kaynağının coğrafya olduğunu ve buna bağlı olarak, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde yapılacak deniz alanı sınırlandırmalarında asıl yol gösterici unsurlar olarak da coğrafi koşulların göz önünde bulundurulduğunu belirtmek sınırlandırma hukukunun anlaşılması bakımından önem arz etmektedir.

2.2.4.2. İlgili Koşul Olarak Kıyıların Yapısı

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında coğrafya kavramı sıklıkla ifade edilmektedir. Özellikle uluslararası yargı organları tarafından dile getirilen "kara denize hakimdir" genel ilkesinde kara ifadesiyle vurgulanmak istenen kıyısal coğrafyadır. Bu sebeple ilgili sınırlandırma alanındaki kıyıların uzunlukları ve

[276] Romanya-Ukrayna Davası, para 88, 100-103, 149.
[277] İki adadan oluşan ve Nikaragua egemenliğine tabi Corn Adaları, Nikaragua sahilinin 26 mil açığında bulunmaktadır. Büyük Corn Adası 9,6 kilometre kare Küçük Corn Adası ise 3 kilometre kare yüzölçümüne sahiptir ve yaklaşık 7400 kişilk nüfusları bulunmaktadır. Bkz. Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 49.
[278] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 140.
[279] Uğur Bayıllıoğlu, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosta Rika-Nikaragua Kararında Adalar Hakkındaki Tespitlerine İlişkin Bazı Gözlemler", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.8, Sayı. 2, 2018, s. 114.

biçimsel özellikleri birer ilgili koşul olarak öncelikli olarak dikkate alınması gereken faktörlerdir. Uyuşmazlığa taraf olan devletlerin kıyı uzunlukları ile kıyılarının biçimsel özellikleri, taraflara verilecek deniz alanlarının belirlenmesi başta olmak üzere, uygulanacak sınırlandırma yönteminin belirlenmesi ve ayrıca diğer bir devletin kıyı uzantısının kesilmemesi veya kapatılmaması gibi konularda önemli derecede belirleyici etkiye sahiptir.

Uluslararası yargı organlarının kıyı coğrafyasıyla ilgili içtihatlarına bakıldığında öncelikli olarak üzerinde durulan hususun, göz önünde bulundurulacak kıyıların kapsamı olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Divan ve Mahkeme kararlarında, sınırlandırma işleminde hesaba katılacak kıyıların uyuşmazlığın coğrafyasıyla ilgili kıyılar olması gerektiği belirtilmiş ve bu anlamda taraf devletlerin tüm kıyılarının sınırlandırmaya dahil edilemeyeceği vurgulanmıştır.[280] Kamerun-Nijerya Davası'nda genel olarak Gine Körfezi'nin özel olarak da Kamerun kıyılarının içbükey oluşu, sınırlandırma sürecinde göz önüne alınacak olan bir özel koşul oluşturmaktaydı.[281] Fakat Divan, kıyıların içbükey oluşunu bir özel şart kabul etmekle beraber, bu durumun bu davada özel koşul olarak kullanılamayacağını belirtmiştir. Divan'a göre, özel bir koşulun dikkate alınabilmesi için bu koşulun sınırlandırma yapılacak bölgede olması gerekmektedir.[282]

UAD, Nikaragua-Kolombiya Davası'nda, kıyıların önünde konumlanan adaların kıyı uzunluklarını adaların statülerinden dolayı Nikaragua'nın toplam kıyı uzunluğuna dahil etmemiştir. Divan söz konusu adaların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hattı belirlenirken dikkate alınacağını belirtmiştir. Divan, ayrıca kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin çakışmadığını belirterek, Kolombiya'nın ana karasının kıyılarını ilgili kıyılar kapsamına dahil edilmemesine karar vermiştir.[283] Nispeten daha yakın tarihte karara bağlanan Kosta Rica-Nikaragua Davası'nda da, bitişik sahillerde yapılacak sınırlandırma işleminde Corn Adaları'nın Nikaragua ana

[280] Tunus/Libya Davası, para 75; Kamerun-Nijerya Davası, para 300-301; Kamerun-Nijerya Davası'nda Kamerun'un ileri sürdüğü Bioko Adası'nın ilgili/özel koşul olarak göz önünde bulundurulması görüşü Divan tarafından kabul edilmemiştir. Divan taraflara ait olmayan bu adanın ilgili/özel koşul olarak hesaba kaıtılmasının mümkün alamayacağını belirtmiştir. Bkz. Kamerun-Nijerya Davası, para 291.
[281] Kamerun-Nijerya Davası, para 296.
[282] Kamerun-Nijerya Davası, para 297.
[283] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 145-152.

kara sahiline bakan doğu sahilleri sınırlandırma alanına projeksiyonları olmadığı için göz önünde bulundurulmamıştır.[284]

Sınırlandırma işleminde kıyıların en önemli fonksiyonu taraflara verilecek deniz alanının belirlenmesi sürecinde ortaya çıkmaktadır. Kıyı uzunluğu bir devletin deniz alanı elde etmesinde en belirleyici unsurdur. Bu ifadeden anlaşılması gereken matematiksel bir hak kazanımı değil orantılı ve makul bir hak kazanımıdır. Bu çerçevede, kıyı uzunlukları hesaplanırken kıyıların genel yüzü dikkate alınmakta girintili çıkıntılı olan bölümler ise esas hatların belirlenmesinde göz ardı edilmektedir.[285]

UAD kararlarına bakıldığında kıyı uzunlukları arasındaki farklılıkların sınırlandırma sürecinde belirleyici olduğunun sıklıkla vurgulandığı görülecektir. Divan, kıyı uzunluğunun ne ifade ettiğini Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarında açıklamaya çalışmıştır. Divan, sınırlandırma işleminin amacının kısa kıyıya sahip devletin kıyılarını uzun kıyıya sahip devletle aynı duruma getirilmesi olmadığını belirtmiştir.[286] Bu sebeple farklı yargı kararlarında da belirtildiği üzere, kıyılar arasındaki belirgin orantısızlıklar hakça bir sonuca ulaşmak adına, ilgili coğrafyanın diğer koşullarıyla birlikte ele alınıp geçici sınır hattı üzerinde yapılan düzeltmeler ile giderilmelidir.[287]

Danimarka ile Norveç arasındaki Grönland-Jan Mayen Davası'nda kıyı uzunluklarının sınırlandırma işlemine olan etkisi Divan'ın gündemini oldukça meşgul etmiştir. Grönland Adası kıyı uzunluğu bakımından Jan Mayen Adası'nın iki katı olmasına rağmen, teamül hukukuna göre Jan Mayen Adası'nın 200 millik bir bölgede egemenlik hakkı söz konusuydu. Divan tüm koşulları değerlendirdikten sonra daha kısa kıyı uzunluğuna sahip olan Jan Mayen Adası'na daha küçük bir kıta sahanlığı vermiştir.[288]

---

[284] Uğur Bayıllıoğlu, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosta Rika-Nikaragua…", s. 104.
[285] Coalter Lathrop, "The Technical Aspects of International Maritime Boundary Delimitation, Depiction and Recovery", *Ocean Development&International Law*, Vol. 28, 1997, s. 168.
[286] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 91.
[287] Maine Körfezi Davası, para 92, 98; Libya-Malta Davası, para 78; Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 240.
[288] Grönland-Jan Mayen Davası, para 79-80.

Kıyıların sınırlandırma işlemindeki diğer bir işlevi de biçimsel özelliklerinden dolayı uygulanacak sınırlandırma yöntemine etki etmeleridir. UAD Katar-Bahreyn Davası'nda kıyıların yapısal özelliklerinin sınırlandırma işlemi üzerindeki etkisini açıklarken, "*kıyı devletlerinin denizler üzerindeki egemenliğinin kaynağı kara ülkesi (kıyı coğrafyası) olduğu için deniz alanları üzerindeki hak ve yetkilerin belirlenmesi için gerçekleştirilecek sınırlandırma işleminde başlangıç noktası olarak kıyı devletlerinin karasal konumları göz önüne alınmalıdır*"[289] ifadesini kullanmıştır.

Uluslararası yargı organları önlerine gelen birçok sınırlandırma davasında, coğrafi koşullar göz önünde bulundurulurken ele alınması gereken ilk hususun ana kara kıyılarının genel yapısı olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda kıyıların uzunluğu, genel istikameti ve belirgin bir şekilde içbükey veya dışbükey olmaları sınırlandırma hattının belirlenmesinde büyük rol oynamaktadır. Kıyıların biçimsel özelliği ilgili/özel koşullar bağlamında sınırlandırma hattını belirlediği gibi bir coğrafi oluşumun sınırlandırma sürecinde etkisizliğine de neden olmaktadır. UAD Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda, eşit uzaklık yönteminin bir teamül kuralı olmadığına vurgu yaparak, "yapılacak sınırlandırma işleminde, sınır hattına etki edebilecek içbükey ve dışbükey kıyı şekillerinin neden olduğu düzensizliklerin göz önünde bulundurulması gerektiğini" vurgulamıştır.[290]

UAD, Tunus-Libya Davası'nda, sınırlandırma bölgesinde yer alan Gabes Körfezi'nin Tunus kıyılarının genel istikametinde keskin bir şekilde kıvrılmaya neden olduğunu bu sepeble söz konusu bu coğrafi koşulun dikkate alınmasının hakkaniyete aykırı sonuçlara yol açacağını belirtmiştir.[291] Divan, Libya-Malta Davası'nda kıyıların genel şekillerinin hakkaniyete uygun bir sınırlandırma adına ilgili koşullar olarak dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.[292]

Divan, Katar-Bahreyn Davası'nda ise sınırlandırma bölgesinde yer alan Fasht al-Jarim Adası'nın med zamanı çok az bir kısmının su üzerinde kaldığını ayrıca bu adanın iki ülkenin benzer kıyı özellikleri üzerinde bozulmaya yol açtığını

[289] Katar-Bahreyn Davası, para 185.
[290] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 8.
[291] Tunus-Libya Davası, para 122.
[292] Libya-Malta Davası, para 79.

belirtmiştir. Divan, sınırlandırma hattında hakkaniyete uygun olmayan sonuçlar doğurmaması adına bu coğrafi oluşuma hiçbir etki vermeyerek ihmal edilmesine karar vermiştir.[293]

Kıyıların biçimsel özellikleri Nikaragua-Honduras Davası'nda uygulanacak sınırlandırma yönteminin belirlenmesinde başlıca ilgili koşulu oluşturmuştur. Divan, kıyı yüzlerinin biçimsel özellikleri ile ilgili deniz alanı arasındaki ilişki nedeniyle açı ortay yönteminin uygulanmasının hakkaniyete uygun olacağını belirtmiştir.[294]

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin önüne gelen, Bangladeş-Myanmar Davası'nda ise eşit uzaklık hattı üzerinde düzeltme yapılmasını gerektiren ilgili koşullar sıralanırken, St. Martin Adası ile Bengal Körfezi'nin kıyı yapılarının içbükey oluşu ve kesme etkisine maruz kalması ilgili/özel koşullar bağlamında değerlendirilmiştir.[295]

UAD, Maine Körfezi Davası'nda kıyıların yan yana olduğu yerlerde geometrik bir yöntem kıyıların karşı karşıya olduğu yerlerde ise orta hat yöntemini kullanmıştır.[296] Benzer coğrafi koşulların gündeme geldiği Trinidad/Tabago ile Barbados arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması Tahkiminde, Trinidad/Tobago sınırlandırma işleminin iki ayrı bölgede farklı yöntemlerle yapılmasını talep etmiştir. Trinidad/Tabago'ya göre, Karayip kesiminin kısa kıyı hatları karşı karşıya bir yapı özelliği, Atlantik kesimi ise açık denize bakan bitişik bir kıyı özelliği göstermektedir.[297] Tahkim mahkemesi söz konusu iddiaları değerlendirdikten sonra Karayip ve Atlantik kesimleri arasında coğrafi manada ciddi bir ayrım yapılmasını doğru bulmamıştır. Mahkeme, Atlantik'e açılan kesimdeki sınırın yatay bir yapı oluşturduğunu kabul etmekle birlikte, sınırlandırma işleminin coğrafi yapının sadece bir bölümüyle değil tümüyle değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme, BMDHS'nin 74 ve 83. Maddelerine atıf yaparak, hakça bir sonuca ulaşmak için böyle bir ayrımın yapılmasının uygulanabilir hukukla çelişeceğini belirtmiştir.[298]

---

[293] Katar-Bahreyn Davası, para 247.
[294] Nikaragua-Honduras Davası, para 287.
[295] Bangladeş-Myanmar Davası, para 328.
[296] Maine Körfezi Davası, para 236, 331.
[297] Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 308-310.
[298] Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi, para 313-317.

Hakkaniyet ilkelerinin gereği olarak, deniz alanlarının sınırlandırılması sürecinde kıyı uzunlukları ile kıyı biçimleri büyük önem arz etmektedir.[299] Deniz alanlarının sınırlandırılması davalarına bakıldığında, sınırlandırma işleminde dikkate alınacak kıyıların uzunluğu taraflar arasında birçok kez ihtilaf konusu olmuştur. Divan ve Mahkemeler hakkaniyeti sağlamak adına sınırlandırma alanına dahil edilecek kıyıları belirlerken, kıyıların konumu başta olmak üzere biçimsel özelliklerini ve projeksiyonlarını öncelikli ilgili/özel koşullar arasında saymışlardır. Divan ve Mahkemeler, Kıyı coğrafyasının getirdiği karmaşıklıkları ilgili sınırlandırma alanının coğrafi koşullarını yansıtan yöntemlerle giderme yoluna gitmişlerdir. Bu durum bazen eşit uzaklık dışında başka bir yöntemin uygulanması ile gerçekleşmiş bazen de geçici eşit uzaklık hattının bu coğrafi koşullar çerçevesinde düzeltilmesi ile gerçekleşmiştir.

2.2.4.3. İlgili Koşul Olarak Adalar

Adalar, deniz alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlıklarında kıyı coğrafyasından sonra dikkate alınan en önemli ilgili/özel koşullar arasında sayılmaktadır. Adaların sınırlandırma hattı üzerindeki etkisini belirleyen faktörler; adanın konumu, nüfusu, büyüklüğü, siyasal statüsü ve ekonomik durumu gibi farklı kriterlerden oluşmaktadır.[300]

Adalar, coğrafi oluşum bakımından ilgili/özel koşul olarak dikkate alınmakla birlikte, 1982 BMDHS'nin 121. Maddesinde belirtilen şartları taşıdıkları takdirde tam yetkili ada statüsü de kazanabilmektedir. Böyle bir durumda bu şartları taşıyan adalar tıpkı ana kara ülkeleri gibi karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi deniz yetki alanlarına sahip olabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı ada statüsünü karşılayan coğrafi oluşumlar sınırlandırma hattına olan etkileri kadar deniz yetki alanlarına sahip olmaları bakımından da sınırlandırma süreciyle yakın ilişki içerisindedirler. Adaların deniz yetki alanlarına sahip olabilme durumu

---

[299] Sertaç H. Başeren, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı", *Stratejik Araştırmalar, Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi*, Cilt. 8, S. 14, 2010, s. 166.

[300] Caribbean Comminty Secretariat, Beckraund Paper For Report, Delimitation of Maritime Boundaries Within Caricom, http://www.coricomfisheries.com/website_content/publications/documentes/Delimitation_of_Maritime_Boundaries_within_CARICOM.pdf (10.07.2019).

ve dolayısıyla denizler üzerinde daha fazla alana sahip olma imkanının bulunması sınırlandırma uyuşmazlıklarında ciddi ihtilaflara neden olmuştur.[301] Adaların deniz yetki alanlarına sahip olma bakımından sınırlandırma süreciyle olan ilişkisine ilerideki bölümlerde yargı kararlarını ele aldığımız başlıklarda detaylı olarak değineceğiz. Bu bölümde adaların ilgili/özel koşul olarak sınırlandırma hattına olan etkisini ele alacağız.

Adalar yukarıda açıkladığımız özellikleri bakımından ana karalar ile benzer haklara sahip olsa da bu durum hak kazanım esası bakımından geçerlidir. 1958 CKSS'nin 1. Maddesi ve 1982 BMDHS 121/2. Maddesinde adalar ile ana karaların hak kazanım esasına göre benzer haklara sahip olduğu ifade edilse de sınırlandırma hukukunda ana karalar ile adalar sınırlandırma işlemine etki etme bakımından aynı önem derecesiyle ele alınmazlar. Dolayısıyla sınırlandırma hükümlerinde ana karalar ile adaların ayrı tutulması, adaları daha çok sınırlandırma sürecinde dikkate alınması gereken bir ilgili koşul olarak karşımıza çıkarmaktadır.[302] Bu durum sınırlandırma doktrinine de büyük ölçüde yansımıştır. Adaların durumu, kıyıları bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasındaki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarında ilgili/özel koşul bağlamında değerlendirilmektedir.[303]

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında, adaların varlığına ilişkin devletler arasında kabul gören temel anlayış, adaların varlığında veya yokluğunda sınırlandırma işleminde ortaya çıkacak sonucun etkisine dayanmaktadır. Söz konusu bir sınırlandırma işleminde tarafların ana karaları arasında bir veya birden çok ada mevcutsa, bu adalar eşit uzaklık hattı üzerinde yapacakları bozma etkisinin derecesi nispetinde ve diğer özellikleri de göz önünde bulundurularak, hakça bir sonuca ulaşmak amacıyla değerlendirmeye tabi tutulmaktadırlar.[304] Bu değerlendirme

---

[301] Sami Doğru, *Uluslararası Hukukta Kıta Sahanlığı ve Ege Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2003, s. 49.
[302] Hiran W. Jayewardene, *The Regime of Islands…* s. 365-489; İbrahim Gökalp, *a.g.e.*, s. 80-81.
[303] Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 6. Sixth Ed., Oxford University Press, 2003, s. 220.
[304] Yücel Acer, "Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 4, No: 16, 2008, s. 12-13.

sonucunda ada veya adalara tam etki veya kısmi etki verildiği gibi hiç etki de verilmeyebilir.[305]

Adaların sınırlandırma sürecindeki etkisine uluslararası yargı kararları ışığında bakıldığında, adaların konumunun ve statüsünün sınırlandırma sürecinde belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.[306] Adalar kıyılara yakın olduğu zaman genel olarak ana kara kütlesinin bir parçası olarak ele alınıp "düz esas hatların" belirlenmesinde esas noktaları teşkil ederek sınırlandırma işleminde belirleyici bir etkiye sahipken,[307] kıyılardan uzaklaştıkları zaman ise bozucu bir etki yarattıkları için sınırlandırmadaki etkilerinin azaldığı görülmektedir.[308]

UAD Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları ile Maine Körfezi Davası'nda, ada, adacık ve kayalık gibi coğrafi oluşumların varlığına değinerek, sınırlandırma alanı içinde bulunan bu oluşumlara tanınacak etkinin hakkaniyeti zedelemeyecek ölçüde olması gerektiğini belirtmiştir.[309] Divan, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda adacık, kayalık ve benzer küçük orantısız oluşumların bozucu ve çarpık etkilerinin giderilmesi adına bu oluşumların görmezden gelinip ihmal edilmesi gerektiğini belirtirken, Maine Körfezi Davası'nda ise Seal Adası'nın Kanada sahili ile Körfez ağzına yakın konumda olmasını gerekçe göstererek bu adaya kısmi etki tanımıştır.[310] Benzer şekilde Tahkim Mahkemesi adaların ilgili/özel koşul olarak bahse konu olduğu başka bir dava olan Eritre-Yemen uyuşmazlığında, Eritre ana karasının bir parçasını oluşturan Dahlak Adaları'nın, sınırlandırma işleminde esas

---

[305] Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Denizi'ndeki uyuşmazlığa bakıldığında temel anlaşmazlık noktasının adalara verilecek etki olduğu kesindir. 3000'den fazla adacık ve kayalığın bulunduğu Ege Denizi'nde bu adacık ve kayalıkların ilgili/özel koşul oluşturma potansiyelleri yüksektir. Birçoğu Yunanistan tarafında bulunan bu bu coğrafi oluşumların bir kısmının Türk karasularına çok yakın konumda olmaları olası bir sınırlandırma durumunda ilgili/özel koşul bağlamında Türkiye'nin elini güçlendirmektedir. Bkz. Sami Doğru, *a.g.e.*, s. 113-114.

[306] Nugzar Dundua, *a.g.m.*, s. 61.

[307] Yücel Acer, "Deniz Yetki Alanlarının…" s. 5.

[308] Shi Juiyong, "Maritime Delimitation in the Jurisprudence of the International Court of Justice", *Chinese Journal of International Law*, 2010, para 36.

[309] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 91; Maine Körfezi Davası, para 196.

[310] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 57; Maine Körfezi Davası, para 222.

noktalar belirlenirken dış sınır olarak göz önünde bulundurulmasını uygun bulmuştur.[311]

Adaların statülerinin tartışıldığı Libya-Malta Davası'nda, Malta'nın ileri sürdüğü, yerleşik bir yaşama sahip olmayan Filfila Adası'nın eşit uzaklık çizgisi tespit edilirken "esas nokta" olarak değerlendirilmesi talebi Divan tarafından kabul görmemiştir. Divan, yerleşik bir yaşamın bulunmadığı Filfila Adası'nı tamamen göz ardı ederek bu adaya sınırlandırmada hiçbir etki tanımamıştır.[312] Divan, Nikaragua ile Honduras arasındaki sınırlandırma davasında ise sınırlandırma alanında bulunan adalardan karasuları ile çakışan konumda olanlar haricindekilere 12 millik karasuları hakkı vermekle birlikte bu adalara deniz yetki alanı tanımamıştır.[313]

Adaları deniz alanlarının sınırlandırmasında ön plana çıkaran diğer bir faktör de sahip oldukları siyasal statüleridir. Uluslararası hukukta hukukun genel ilkeleri arasında sayılan "devletlerin egemen eşitliği ilkesi" gereği, tek başına bağımsız bir devlet özelliği gösteren adaların, sınırlandırma yapılırken ana kara devletleriyle aynı şekilde hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan eşit kriterle göre değerlendirilecekleri ifade edilmektedir. Bu çerçevede, bir ada ülkesi ile bir ana kara ülkesi arasında yapılacak sınırlandırma işlemi, söz konusu adanın herhangi bir özelliğine bakılmaksızın tıpkı iki ana kara ülkesi arasında bir sınırlandırma yapılıyormuş gibi ele alınmaktadır.[314] Bağımsız bir devlet olma statüsüne sahip olan Malta Adası'nın durumu adaların bu özelliğine iyi bir emsal teşkil etmektedir. Divan, Libya ile Malta arasındaki sınırlandırma davasında, ada devletlerinin ana karaya bağımlı diğer adalara göre farklı statüde olduklarına vurgu yapmış ve bağımsız bir devlet olarak Malta ülkesinin kıyılarının komşu devlet kıyılarıyla olan ilişkilerinin, eğer ana karaya bağlı bir ada olsaydı farklı olacağını ifade etmiştir. Divan, Malta Adası'nın ana karadan bağımsız bir ada devleti olarak sınırlandırma işleminde diğer ana karalarla aynı haklara sahip olduğunu belirtmiştir.[315]

---

[311] Barbara Kwiatkowska, "The Eritrea-Yemen Arbitration: Land Mark Progress in the Acquistion of Territorial Sovereignty and Equitable Maritime Boundary Delimitation", *Ocean Development&International Law*, Vol. 32, 2001, s. 9.
[312] Libya-Malta Davası, para 64.
[313] Nikaragua-Honduras Davası, para 302.
[314] Nugzar Dundua, *a.g.m.*, s. 60.
[315] Libya-Malta Davası, para 42.

Adaların siyasal statülerinin gündeme geldiği başka bir dava olan Manş Denizi Tahkimi'nde ise Mahkeme, İngiliz Kanal Adaları ile Birleşik Krallık arasındaki siyasi ilişkiye değinerek, gerçekleştirilecek sınırlandırma işleminde, bu siyasi ilişkinin adalarla ilgili diğer faktörlerle birlikte ele alındığında sınırlandırma yöntemine etki yapabileceğini belirtmiştir.[316] Mahkeme yaptığı değerlendirmeler neticesinde Birleşik Krallık ile Fransa arasındaki sınırlandırmada İngiliz Kanal Adalarının yarı bağımsız adalar değil Birleşik Krallığa ait adalar olduğuna hükmetmiştir.[317] Mahkeme bu hükmün gereği olarak sınırlandırma işleminde bu adalara tam etki verilmesinin Fransa'nın aleyhine olacağını ve dolayısıyla hakça bir çözüm sunmayacağını ifade etmiştir.[318] Mahkeme, sınırlandırma bölgesinde bulunan Kanal Adaları'nın sınırlandırma işlemine olan etkisinin büyüklük, coğrafi konum ve nüfusları gibi özellikleri çerçevesinde ele alınacağını belirterek, hakkaniyetli bir çözüme ulaşmak için coğrafi koşullar çerçevesinde bütün koşulların göz önünde bulundurulması gerektiğini beyan etmiştir.[319]

Adaların sınırlandırma işlemini karmaşık hale getirdiği durumların başında ters tarafta bulunan adalar ile diğer bir devletin kıyılarına yakın durumda konumlanmış adalar gelmektedir. Ana karalar arasında bu şekilde konumlanmış olan adasal yapılar sınırlandırma hattı üzerinde önemli ölçüde bozucu etkiye neden olmaktadır. Böyle bir durumda, söz konusu adalar sınır hattında ya kısmi bir etkiye sahip olmakta ya da tamamen görmezden gelinip etkisizleştirilmektedir. Aynı şekilde, iki ana kara kıyılarına yakın konumda bulunmayan fakat eşit uzaklık hattı çekildiğinde bir ülkeye yakın duruma gelen adalar da yeterli derecede soysal ve ekonomik bir yaşama sahip olmadıkça göz önünde bulundurulmamaktadırlar.[320]

Adalara verilecek etkinin yukarıda sayılan kriterler çerçevesinde somutlaştığı düşünülürse, her bir adanın sınırlandırma sürecine yapacağı etki adaların konumu, coğrafi özellikleri ve statüsüne göre faklılık gösterecektir. Bu çerçevede, sınırlandırma sürecine hakim olması gereken temel anlayış, var olan coğrafi duruma

[316] Manş Denizi Tahkimi, para 183;
[317] Manş Denizi Tahkimi, para 186.
[318] Manş Denizi Tahkimi, para 248.
[319] Manş Denizi Tahkimi, para 75, 97, 188.
[320] Manş Denizi Tahkimi, para 203; Katar-Bahreyn Davası, para 219.

sadık kalınarak hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde bir sınırlandırmanın gerçekleştirilmesidir. Güncel deniz yetki alanları uyuşmazlıklarına bakıldığında en karmaşık uyuşmazlıkların, ters tarafta konumlanan adalar ile diğer bir devletin ana karasına yakın olan adaların sınırlandırmayı etkilediği uyuşmazlıklar olduğu görülmektedir. Türkiye ile Yunanistan arasında hem Ege Denizi'nde hem de Doğu Akdeniz'deki uyuşmazlıklarda temel anlaşmazlık esas noktalar belirlenirken adaların ana karalar karşısındaki durumudur. Türkiye bu çerçevede hakkaniyet ilkeleri gereği adaların genel coğrafya çerçevesine sadece bir ilgili/özel koşul olarak değerlendirilmesini savunmakta ve adaların coğrafyayı yeniden şekillendirecek biçimde etki sahibi olmasına karşı çıkmaktadır.

2.2.4.4. Sınırlandırma İşleminde İkincil Koşullar

İkincil koşullar, sınırlandırma işleminde coğrafi faktörlerden sonra göz önünde bulundurulması gereken unsurlardır. Uluslararası yargı organları sınırlandırma işleminde asıl dikkate alınması gereken unsurun coğrafi faktörler olduğunu vurguladıktan sonra, söz konusu ikincil koşulların sınırlandırma hattına ciddi bir etki yapıp yapmadıklarını incelemişlerdir. UAD Libya-Malta Davası'nda, "*Deniz alanlarının sınırlandırılmasında göz önünde bulundurulacak mülahazalar sınırlandırılacak alanın hukuki anlamıyla bağlantılı olmalıdır. Aksi takdirde deniz alanının hukuki anlamına yabancı mülahazaların sınırlandırma işleminde göz önünde bulundurulması o deniz alanının hukuki anlamının değişmesi sonucunu doğurur*"[321] değerlendirmesi ikincil koşulların ancak coğrafi faktörlerden sonra ele alınabileceğine vurgu yapmaktadır. Deniz alanlarının sınırlandırılması davalarında coğrafi koşulların ardından dikkate alınabilecek ikincil koşullar jeolojik ve jeomorfolojik veriler, ekonomi, tarihi haklar, ulaştırma hakları ve güvenlik gibi konulardır. Bunların içerisinden davalara en çok konu olanlar jeolojik ve jeomorfolojik koşullar ile ekonomik koşullardır.

Denizde ulaştırma hakları ile ilgili konu hem 1958 CKSS'de hem de 1982 BMDHS'de kayıt altına alınmıştır. İlgili maddelerde, kıyı devletlerinin kıta sahanlığı üzerindeki haklarını kullanırken ulaştırma ve seyrüsefer faaliyetlerinde bir kesintiye

[321] Libya-Malta Davası, para 48.

yol açmamaları gerektiği belirtilmiştir. İlgili maddelerden anlaşıldığı gibi ulaştırma hakkı konusunda vurgulanan nokta bu konunun sınırlandırmada bir ilgili koşul olduğu yönünde anlaşılması değil, devletlerin hak ve sorumluluğuyla ilgili bir mesele olarak dikkate alınmasıdır.[322] Ulaştırma haklarının diğer coğrafi koşulların ardından ilgili/özel koşul olarak dikkate alındığı tek karar Eritre-Yemen Tahkimi olmuştur. Tahkim Mahkemesi, deniz trafiğinin yoğun olduğu sınırlandırma bölgesinde seyir notalarını dikkate alarak kısmi de olsa bunları sınır hattına yansıtmıştır.[323]

Güvenlik konuları sınırlandırma işlemlerinde nadir olarak gündeme gelse de UAD ve diğer uluslararası mahkemeler tarafından ilgili/özel koşul olarak dikkate alınmamıştır. UAD, güvenlik unsurlarının ancak hayati öneme haiz baskın şartlar söz konusu olduğunda göz önünde bulundurulabileceğini belirtmiştir.[324] İngiltere ile Fransa arasındaki Manş Denizi Tahkimi'nde hem İngiltere hem de Fransa güvenlik endişelerini dile getirmişlerdir. Mahkeme, söz konusu güvenlik mülahazalarının hukuki çerçevede ele alınabilecek konular olduğunu belirtmekle birlikte bu konunun söz konusu uyuşmazlığa etki edebilecek boyutta olmadığını ifade etmiştir.[325]

Tarihi haklar bir koşul olarak sınırlandırma işlemlerinde sınır hattı üzerinde pek belirleyici olmasa da bazı davalarda gündeme gelmiş ve yargı organları tarafından bu konuya dair açıklamalarda bulunulmuştur. Özellikle karasuları ve körfezlerle ilişkilendirilen tarihi haklar meselesinde öncelikle söz konusu deniz alanı üzerinde uzun bir müddet zarfında devamlılık gösteren bir uygulamanın olması ve ayrıca bu durumun diğer devletlerce tanınması gerekmektedir. UAD, Tunus-Libya Davası'nda tarihi hakların muhafaza edilmesi gerektiğini belirttikten sonra, bu hakların hukuki rejiminin kıta sahanlığı rejiminden farklı olduğunu vurgulamıştır. Divan, tarihi hakların elde etme yoluyla kazanıldığını belirtirken kıta sahanlığı

[322] Bkz. CKSS'nin 5. Maddesi ile 1982 BMDHS'nin 78. Maddesi.
[323] Sertaç H. Başeren, "Eritre/Yemen Kararı'nın Ege Kıta Sahanlığı Sınırlandırmasına Tesirleri", Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed.) Aslan Gündüz-Hüseyin Öztürk, *Türkiye Deniz Araştırmaları Vakfı*, No: 12, İstanbul, 2002, s.94.
[324] Libya-Malta Davası, para 51.
[325] Manş Denizi Tahkimi, para 188.

haklarının ise bir bildirime gerek kalmaksızın (*ipso facto ab intito)* kazanıldığını belirtmiştir.[326]

Jeolojik ve jeomorfolojik oluşumların, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında hak kazanım esası olarak yerini mesafe ilkesine bırakması, doğal uzantı kavramını sadece kıta sahanlığı sınırlandırılmalarında dikkate alınacak bir ilgili koşul haline dönüştürmüştür. Sınırlandırma hukukundaki bu gelişmeyle birlikte, jeolojik ve jeomorfolojik koşulların kıta sahanlığının sınırlandırılmasında ilgili koşul olarak dikkate alınması, yalnızca kıyıların doğal uzantısının kesilmemesi anlamındaki doğal uzantı ilkesi söz konusu olduğunda geçerli hale gelmiştir.[327]

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda Divan'ın, hakça ilkelerin gereği olarak, sınırlandırma işleminde her bir devlete kendi kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısı verilmelidir[328] ifadesi esasen yukarıda bahsettiğimiz ve önceki bölümlerde de ele aldığımız diğer bir devletin doğal uzantısını kesmeme/kapatmama ilkesi ile alakalıdır. Bu durum hak kazanımı esası olarak "doğal uzantının" kabul edilmesi gibi yorumlansa da, Libya-Malta Davası ile birlikte hak kazanım esasının "mesafe" üzerinden ele alınmaya başlanması, jeomorfolojik oluşumların daha ziyade bahsettiğimiz kapatmama/kesmeme ilkesi üzerinden dikkate alınmasını sağlamıştır.

Tahkim Mahkemesi, Jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerin tartışma konusu olduğu Trinidad/Tabago ile Barbados arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlığında, sınırlandırma hukukunda asıl ele alınması gereken hususun objektif ve öngörülebilir kriterler olduğunu belirterek bunun hakkaniyetin gereği olduğunu ifade etmiştir. Mahkeme, bu davada jeolojik ve jeomorfolojik yapıların oluşturacağı karmaşıklığın, kıyı uzunlukları ve eşit uzaklık gibi sonuca götürecek koşul ve yöntemlerle aşılmasını davanın gidişatı açısından daha elverişli bulmuştur.[329]

UAD, Maine Körfezi Davası'nda, jeolojik faktörlerin sınırlandırma işleminde göz önünde bulundurulabileceğini fakat tek başına bir koşul olarak sayılamayacağını belirtmiştir. Divan, sınırlandırma alanında bulunan "Georges

[326] Tunus-Libya Davası, para 100.
[327] Dolunay Özbek, *a.g.e.*, s. 128-129.
[328] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 101.
[329] Trinidad/Tabago-Barbados Tahkimi, para 228-231.

Bank" bölgesinin Kuzey Amerika Kıta Sahanlığının jeolojik olarak devamı olduğunu kabul etmekle birlikte söz konusu bölgenin bölünmemiş olduğunu ve ayrıca sınırlandırma yapılacak derecede jeolojik oluşuma sahip olmadığını ifade etmiştir. Divan, yukarıdaki yorumuna ilaveten, esas meselenin münhasır ekonomik bölgeyi de kapsayan tek bir hatla yapılacak sınırlandırma işleminde, sadece kıta sahanlığı ile alakalı olan bir ilgili koşulun ele alınması olduğunu ifade ederek bunun hakkaniyete ters düşeceğini belirtmiştir. Divan, sınırlandırmanın asıl çerçevesinin coğrafi koşullar olduğunun altını çizerek jeolojik ve jeomorfolojik verilerin geri planda kaldığına vurgu yapmıştır.[330] Tek bir hatla birden çok deniz alanının sınırlandırıldığı bu dava, münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırma hukukundaki önemini arttırmış ve dolayısıyla sadece kıta sahanlığıyla alakalı bir ilgili/özel koşul olan jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerin önemini azaltmıştır.

UAD, Jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerin ilgili/özel koşul olarak ele alınabileceğinin belirtildiği Nikaragua-Honduras Davası'nda ise söz konusu özelliklerin 1958 CKBBS'nin 12. Maddesinde ve 1982 BMDHS'nin 15. Maddesinde aynı paralelde ifade edildiğini belirterek, jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerin hala ilgili/özel koşul olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir.[331] Tahkim Mahkemesi, Gine-Gine/Bissau Deniz Alanlarının Sınırlandırılması uyuşmazlığında ise her iki ülkenin de aynı kıta sahanlığı üzerinde bulunmasından dolayı jeolojik ve jeomorfolojik faktörlerin göz önünde bulundurulamayacağına hükmetmiştir.[332]

Divan ve diğer uluslararası mahkemelerin kararlarına bakıldığında, jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar büyük oranda kıta sahanlığı üzerinde hak kazanımı ve kıyıların doğal uzantılarının birbirini kapatmaması veya kesmemesi meselelerinde gündeme gelmektedir. Bunun dışında bu oluşumların genel manada sınırlandırma sürecinde ilgili koşul olarak değerlendirildiğini söylemek mümkün değildir. Kararların çoğunda coğrafyanın önceliği ilkesi gereği ilgili koşul olarak temel coğrafi koşulların tümüne sadık kalınması gerektiği vurgulanmıştır.

---

[330] Maine Körfezi Davası, para 44, 193.
[331] Nikaragua-Honduras Davası, para 280.
[332] Gine-Gine/Bissau Tahkimi, para 115-116.

Ekonomik faktörler, deniz alanlarının sınırlandırılmasında jeolojik ve jeomorfolojik verilerden sonra en fazla tartışma konusu olan ikincil koşullardır. Ekonomik faktörler sınırlandırılma süreçlerinde bazı davalara konu olmuş ve sınırlı sayıda da olsa bazı kararların sonucuna etki etmiştir. Ekonomi, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge içerisindeki doğal kaynakların kullanılmasının devletler açısından büyük önem taşıdığı gerçeğiyle düşünüldüğünde, eğer sınırlandırmanın temel konusu canlı ve cansız doğal kaynakların kullanımı ise ekonominin ilgili bir koşul olarak ele alınması kaçınılmazdır. Bunlarla birlikte, ekonomik faktörlerin ele alınması, taraflar arasındaki ekonomik ilişkinin boyutu ve aynı zamanda kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırma sürecine olan etkisinin derecesi nispetinde mümkün olabilmektedir.[333]

Ekonomik faktörler, divan ve diğer uluslararası yargı organları tarafından karara bağlanmış davalarda genel olarak sınırlandırma işleminde etki tanınmayan koşullar olarak ele alınmıştır. Oysa yukarıda da belirttiğimiz gibi hem kıta sahanlığı hem de münhasır ekonomik bölgenin devletlere bahşettiği ekonomik haklar, canlı ve cansız doğal kaynakları sınırlandırma sürecinin temel meseleleri arasına sokabilmektedir.[334] Dolayısıyla başta münhasır ekonomik bölge ve balıkçılık bölgesi gibi deniz alanlarının özünde ekonomik kaynaklardan yararlanma olduğu akılda tutulmalıdır. Bu bağlamda sınırlandırmanın hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde sonuçlanması, coğrafi koşullar kadar sınırlandırma bölgesindeki mevcut doğal kaynakların orantılı bir şekilde verilmesiyle mümkün olacaktır.[335]

UAD, Tunus-Libya Davası'nda tarafların ekonomik meseleler hakkındaki iddialarını dinledikten sonra, öncelikle Tunus'un dile getirdiği doğal kaynakların azlığı ve balıkçılık faaliyetlerinin milli ekonomiye katkısı konularının kıta sahanlığı kurumuna oldukça yabancı olduğunu ve bu tür koşulların değişkenlik gösterebileceğini ifade etmiştir.[336] Divan, Libya'nın ileri sürdüğü, kendi bölgesinde

---

[333] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 223-224.

[334] Malcom D. Evans, "Less than an Ocean Apart: The St. Pierre and Miquelon and Jan Mayen Islands and the Delimination of Maritime Zones", *I.C.L.Q.*, C. XLIII, S. 3, 1994, s. 692.

[335] United Nations, *Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Handbook On the Delimitation Of Maritime Boundaries*, United Nations Publications, Newyork, 2000, s. 37.

[336] Benzer şekilde Libya-Malta Davası'nda, Malta, sınırlandırma yapılırken ekonomik ve güvenlik faktörlerinin de dikkate alınmasını talep etmiştir. Divan, Malta'nın bu talebini, taraf devletlerden

bulunan petrol kaynaklarının ilgili/özel koşul olarak dikkate alınması talebine ise ikincil öneme sahip koşulların hakkaniyete uygun bir sınırlandırma işleminde ancak coğrafi unsurların dikkate alınmasından sonra ve gerek duyulması halinde göz önünde bulundurulmalıdır yorumuyla cevap vermiştir.[337]

Kamerun-Nijerya Davası'nda coğrafi faktörlerden sonra ekonomik meseleler gündeme gelmiştir. Taraflar arasında tartışma konusu olan petrol imtiyazları Nijerya tarafından sınırlandırma işleminde dikkate alınması gereken bir faktör olarak değerlendirilirken, Kamerun tarafından ise bunun tam tersi bir görüş ileri sürülmüştür. Divan, söz konusu iddiaları değerlendirirken öncelikle bahsi geçen petrol imtiyazlarının sınırlandırma bölgesinde olmadıklarını belirterek bu durumun sınırlandırma hattını değiştirecek bir koşul olmadığını ifade etmiştir. Divan ayrıca petrol imtiyazları gibi ekonomik etkenlerin ancak taraflar arasında bir anlaşma olması halinde göz önünde bulundurulabileceğini belirtmiştir. Divan, söz konusu uyuşmazlık davasında taraflar arasında herhangi bir anlaşmanın olmadığını ileri sürerek petrol imtiyazlarının bu davada dikkate alınmamasına karar vermiştir.[338] Petrol faaliyetlerinin gündeme geldiği başka bir dava olan Guyana ile Surinam arasındaki deniz alanı uyuşmazlığında Kamerun-Nijerya Davası'na atıfta bulunan Mahkeme, ekonomik unsurlar söz konusu olduğunda yargı organlarının bu duruma karşı mesafeli olduğunu belirterek petrol faaliyetlerinin ilgili/özel koşul olarak ele alınmasını kabul etmemiştir.[339]

Ekonomik unsurların bir yargı kararına yansıdığı en belirgin dava Grönland-Jan Mayen Davası'dır. Bu davada bölge için büyük ekonomik değer taşıyan "Kapelin" balıklarının bulunduğu alanda sınırlandırma yapılırken eşit uzaklık hattında kaydırma yapılarak Norveç lehine olan sınır hattı düzeltilmiştir. Divan bu kararıyla ekonomik faktörleri ilgili/özel koşul olarak değerlendirip hakkaniyetin

---

birinin diğerine göre daha az zengin olmasını gerekçe göstererek, ekonomik kaynaklar vasıtasıyla bu eksikliği kapatmaya veya dengelemeye çalışmak hem hak kazanım esası bakımından hem de sınırlandırma ilkeleri bakımından hukuki değildir ifadesini kullanarak Malta'nın talebini reddetmiştir. Bkz. Libya-Malta Davası, para 50.

[337] Tunus-Libya Davası, para106-107.

[338] Kamerun-Nijerya Davası, para 301-304.

[339] Guyana-Surinam Tahkimi, para 390.

gereği olarak sınırlandırma hattına direkt olarak yansıtmıştır.[340] Bu davada ekonomik faktörler ile alakalı gündeme gelen başka bir konu da Danimarka'nın ileri sürdüğü, Jan Mayen'in yerleşik bir nüfusunun olmaması ve Grönland halkının balıkçılığa olan bağımlılığından dolayı Jan Mayen Adası'na kısmi bir etki verilmesi meselesidir. Divan, Danimarka'nın söz konusu talebini, yapılacak sınırlandırma işleminin balıkçılığa bağımlı nüfusu olumsuz etkileyecek düzeyde olmadığı gerekçesiyle kabul etmemiştir. Divan ayrıca nüfus yoğunluğunun deniz alanlarının sınırlandırılmasında ilgili/özel koşul olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir. Divan bu davada sosyo-ekonomik faktörleri ilgili/özel koşul olarak değerlendirmemiş ve devletlerin deniz alanlarına sahip olmasının altında yatan hukuki gerçekliğin, devletlerin coğrafi koşullar vasıtası ile sahip olduğu kıyıların mevcudiyeti olduğunu ifade etmiştir.[341]

Balıkçılık faaliyetlerinin uyuşmazlığa konu olduğu bir başka dava olan Katar ile Bahreyn arasındaki sınırlandırma davasında ise Katar yarımadasının kuzey bölgesinde bol miktarda bulunan inci balıklarının sınırlandırma hattına etki edip etmeyeceği tartışılmıştır. Bahreyn'in, vatandaşlarının bu bölgeyi aktif olarak kullandığından dolayı bu durumun ilgili/özel şart olarak kabul edilmesi talebi Katar tarafından eleştirilmiştir. Katar'a göre söz konusu inci balıkçılığı ile ilgili faaliyetler sadece Bahreyn için değil kendileri için de geçerlidir. Divan, tarafların iddialarını değerlendirdikten sonra, bölgedeki inci balıkçılığı faaliyetlerinin uzun zamandan beri önemini yitirdiğini dolayısıyla sınırlandırma hattında herhangi bir kaydırma işlemine gerek olmadığını belirtmiştir.[342]

Maine Körfezi Davası'nda tarafların ekonomik unsurlarla ilgili öne sürdüğü tezler Divan tarafından teamül hukuku çerçevesinde ele alınmıştır. Sınırlandırma bölgesini ilgilendiren ekonomik meseleler hakkında ciddi tartışmaların yaşandığı davada, Kanada, sınırlandırma bölgesindeki ekonomik gerçeklerle tarafların nispi zenginliği arasında bağ kurarken ABD bu görüşü reddetmiştir. Kanada, balıkçılığın

---

[340] Grönland-Jan Mayen Davası, para 76; Bu kararı yerinde bulmayan yargıç Schwebel, verilen kararda Grönlandlı balıkçıların Kapelin balıklarının yoğun olarak bulunduğu bölgeye ulaşım sağlayamamasının nasıl felaketler meydana getireceğine net bir şekilde değinilmediğini ifade ederek, kararın hukuki yollardan ayrılıp dağıtıcı adalet ilkesine evrildiğini belirtmiştir. *Separete Opinion of Judge Schwebel*, Grönland-Jan Mayen Davası 1993, s. 120, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-06-EN.pdf, (02.07.2020).

[341] Grönland-Jan Mayen Davası, para 80.

[342] Katar-Bahreyn Davası, para 235-236.

kıyı halkı için önemli olduğunu vurgulamış ve sınırlandırma işleminde ilgili/özel koşul olarak değerlendirilmesini savunmuştur. ABD ise ekonomik unsurların, balıkçılık kaynaklarının yönetimi ve korunması bakımından ilgili/özel koşul olarak ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Divan, tarafların iddialarının ardından, söz konusu ekonomik faktörlerin teamül hukukunda kriter olarak ele alındığını gösteren bir uygulamanın olmadığı hükmüne varmıştır.[343] Divan, ekonomik unsurların sınırlandırma işlemine taraf olan devletlerin ekonomik yaşamına felaket derecede olumsuz etkiler oluşturması halinde dikkate alınması gerektiğini belirterek sınırlandırma işleminin kıyı coğrafyası esas alınarak gerçekleştirilmesine karar vermiştir.[344]

Ekonomik unsurların, devletlerin ekonomik yaşamına yıkıcı etkiler oluşturması halinde ilgili/özel koşul olarak dikkate alınması içtihadı Kanada-Fransa,[345] Libya-Malta, Gine/Gine-Bissau, Trinidad/Tobago-Barbados ve Romanya-Ukrayna davalarında da gündeme gelmiştir. Divan ve Mahkemeler söz konusu bu davalarda, ekonomik koşulların sınır hattına yansıyacak derecede önemli olmadığını belirtmişler ve sözü geçen ekonomik mülahazaların ilgili/özel koşul olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmişlerdir.[346]

Yargı kararlarına genel olarak bakıldığında ekonomik faktörlerin daha ziyade balıkçılık ve petrol kaynaklarının paylaşımından dolayı gündeme geldiği görülmektedir. Ekonomik unsurlar ele alınırken öncelikli olarak bu unsurların sınırlandırma alanında olup olmadığının tespiti yapılmakta ardından ise sınırlandırmada dikkate alınmadığı takdirde bir taraf aleyhine yıkıcı sonuçlar doğurup doğurmadığına bakılmaktadır. Uluslararası yargı organlarının ekonomik faktörleri aşırı bir hakkaniyetsizliğe yol açmadığı sürece dikkate almamasının en önemli nedenlerinden birisi de hukukun içinde kalarak hakkaniyetin bir dağıtıcı adalet olarak algılanmamasını sağlamaktır. Bu bakımdan uluslararası yargı organları

---

[343] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 79.
[344] Maine Körfezi Davası, para 237, 238.
[345] Kanada-Fransa Tahkimi, para 84.
[346] Barbara Kwiatkowska, "Equitable Maritime Boundary Delimitation, as Exemplified in the Work of the International Court of Justice During the Presidency of Sir Robert Yewdall Jennings and Beyond", *Ocean Development&International Law*, Vol. 28, Issue, 2, 1997, s. 15.

ekonomik unsurları değerlendirirken ülkelerin nispi zenginliklerini hesaba katmamıştır.

İkincil koşullar deniz alanlarının sınırlandırılması davalarında başta jeolojik ve jeomorfolojik unsurlar ile ekonomik unsurlar olmak üzere birçok kez Divan ve Mahkemelerin gündemine gelmiştir. Jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar mesafe ilkesinin teamül kuralı haline gelmesinin ardından sadece 200 mili aşan deniz alanlarında ilgili koşul olarak ele alınırken ekonomik unsurlar da ancak tarafların gelecek yaşamlarını felaket derecede etkileyecek durumda olduğunda bir ilgili koşul olarak ele alınmıştır. Ulaşım ve seyrüsefer hakları, tarihi haklar, güvenlik vs. konular ise neredeyse hiçbir davada sınır hattı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır. Divan ve Mahkemeler sınırlandırma işlemini, teamül hukukunun gereği olarak, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde, başta ilgili sınırlandırma bölgesinin temel coğrafi koşulları olmak üzere tüm ilgili koşulları göz önünde bulundurarak gerçekleştirmişlerdir.

2.3. Eşit Uzaklık Yöntemi

Eşit uzaklık kavramı 1958 CKSS'nin 6. Maddesinde ve aynı zamanda 1982 BMDHS'nin 15. Maddesinde coğrafi koşullar elverdiği takdirde uygulanması öngörülmüş bir sınırlandırma yöntemidir. Buna göre, kıyıları bitişik ya da karşı karşıya olan devletler arasındaki sınırlandırma işlemi, taraflar arasında bir anlaşma olmadığı takdirde eşit uzaklık yöntemi ile belirlenecektir.[347] Eşit uzaklık yöntemi kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasının yanında karasularının sınırlandırılmasında da başvurulabilecek bir yöntem olarak kabul edilmiştir.[348]

Sınırlandırma tekniği açısından eşit uzaklığın ne anlama geldiği 1982 BMDHS.'nin 15. Maddesinde açık bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre "*kıyıları karşılıklı veya yan yana olan devletlerden hiçbirisinin kendi karasularını, bütün noktaları bu iki devletin her birinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan orta hattın ötesine uzatmaya hakkı yoktur*"[349] ifadesi eşit uzaklığın nasıl uygulanması gerektiğini

[347] 1958 CKSS'nin 6. Maddesi; 1982 BMDHS'nin 15. Maddesi.
[348] İbrahim Gökalp, *a.g.e.*, s. 143.
[349] 1982 BMDHS'nin 15. Maddesi.

açıklamaktadır. Öyleyse eşit uzaklık hattı, her iki devletin esas hatları belirlendikten sonra, bu esas hatlara en yakın mesafede bulunan sınır olarak ifade edilebilir.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sürecinde uygulanması mecburi olan bir sınırlandırma yöntemi bulunmamaktadır. Eşit uzaklık yönteminin sınırlandırma hukukunda gündeme gelmesinin en önemli nedeni, sınırlandırılacak alanda coğrafi şartlardan kaynaklanan aşırı orantısızlıklar olmadığı müddetçe genel itibariyle hakkaniyete uygun sonuçlara götüren bir yöntem olmasıdır. Bununla beraber, eşit uzaklık yönteminin bilimsel açıdan tatmin edici olması ve kolay uygulanabilirliğinin uyuşmazlığa taraf olan devletler açısından kabul görmesi eşit uzaklık yönteminin ön plana çıkmasında başlıca nedenler olmuştur.[350] Yargı organlarının eşit uzaklık konusundaki genel yaklaşımına bakıldığında ilk olarak geçici eşit uzaklık çizgisinin (orta hat) çizilip daha sonra bu hattın ilgili koşullar çerçevesinde düzeltilip hakkaniyet ilkeleriyle uzlaştırıldığı görülmektedir.[351] Dolayısıyla eşit uzaklığın bir yöntem olarak kullanılması ancak hakkaniyet ilkeleri çatısı altında ilgili koşullar elverdiği sürece mümkün olabilmektedir.[352]

Eşit uzaklık yönteminin gündeme geldiği davalara bakıldığında genel olarak bu yöntemin ilgili/özel şartlar ışığında kullanıldığında olumlu sonuçlar doğurduğuna vurgu yapılmaktadır. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda Divan, eşit uzaklık yönteminin uygulama kolaylığı ve kesin sonuçlara götürmedeki elverişliliğine değindikten sonra özellikle kıyıları karşı karşıya olan devletler arasındaki sınırlandırma işlemlerinde, öncelikli olarak orta hattın belirlenip ardından da bu

---

[350] Nugzar Dundua, *a.g.m.*, s. 32.
[351] Dolunay Özbek, *a.g.e.*, s. 74.
[352] Hem Uluslararası Hukuk Komisyonu çalışmalarında hem de Deniz Hukuku Konferanslarında özel şartların, eşit uzaklık yönteminin bir tamamlayıcısı veya istisnai bir kural olduğunu belirten bir ifadeyi görmek mümkün değildir. Özel şartalara başvurmak taraflar arasında anlaşma sağlanamaması durumunda istisnai durumları tespit etmek için gereklidir. Aksi takdirde anlaşmanın olmadığı durumlarda eşit uzaklık yönteminin doğrudan uygulanmayacağı ortadayken özel koşulların varlığını görmezden gelerek eşit uzaklık yöntemini uygulamak kuralın istisnalığını kaldırarak kendisinin kural haline dönüşmesine yol açacaktır. Dolyısıyla eşit uzaklık/özel şartlar kuralının birleşik kural olarak ifade edilmesi zaten bu durumun ispatıdır. Bkz. Faraj A. Ahnish, *The Internatioanal Law of Maritime Boundaries and the Partice of States in the Mediterranean Sea*, Clarendon Press, Oxford 1993. s. 52 ; Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 27.

hattın ilgili/özel koşullar çerçevesinde düzeltilmesini hakkaniyetle örtüşen bir uygulama olarak değerlendirmiştir.[353]

Tahkim Mahkemesi, Eritre ile Yemen arasındaki sınırlandırma Davası'nda, benzer şekilde karşılıklı kıyılar arasındaki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarında eşit uzaklık yöntemine başvurulmasının sınırlandırma hukukunda genel olarak kabul gören bir görüş olduğunu ifade edip bu durumun 1982 BMDHS hükümleriyle de uyum içinde olduğunu belirtmiştir.[354] Yine Tahkim Mahkemesi Manş Denizi Tahkimi'nde, karşılıklı kıyılar arasında yapılacak sınırlandırmada eşit uzaklık yönteminin kullanılmasının büyük ölçüde hakkaniyeti sağlayan sonuçlar doğuracağını vurgulamıştır.[355]

UAD, eşit uzaklık yönteminin 1982 BMDHS'nin 83. Maddesi çerçevesinde ele alındığı Tunus-Libya Davası'nda, ilgili maddedeki hakça sonuca ulaşmak ifadesine vurgu yaparak, eşit uzaklık yönteminin ancak hakkaniyet ilkeleri ve ilgili/özel koşullar çerçevesinde ele alındığında teamül hukukunun içerdiği normu yansıtacağını belirtmiştir. Divan, bu ifadesiyle eşit uzaklık yönteminin tek başına bir teamül kuaralı haline gelmediğine dikkat çekmiştir.[356]

Eşit uzaklık konusunun hakkaniyet kavramı ile ilişkisi üzerine yapılan tartışmanın temel çıkış noktası, eşit uzaklık yöntemi tek başına bir kural olarak mı uygulanmalı yoksa ilgili/özel koşullarla birlikte birbirini tamamladığı durumlarda bir birleşik kural olarak mı uygulanmalı sorusu üzerine yoğunlaşmaktadır. 1958 CKSS'nin 6. Maddesinde yer alan eşit uzaklık-ilgili/özel koşullar ile ilgili tanımın teamül kuralı haline gelip gelmediği meselesi Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda hakkaniyet ilkeleri temelinde ele alınmıştır. Divan'a göre eşit uzaklık yöntemi bir teamül kuralı oluşturmamaktadır çünkü teamül hukukunun açılımı, sınırlandırmanın bütün ilgili koşullar ışığında hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasını içerir.[357] Divan'ın bu yorumu esasen üstü kapalı bir şekilde, söz konusu 6. Maddedeki eşit uzaklık ile hakkaniyet ilkeleri ilişkisinin yani eşit uzaklık ile

[353] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 22-23, 58.
[354] Eritre-Yemen Davası, para 131.
[355] Manş Denizi Davası, para 239.
[356] Tunus-Libya Davası, para 109.
[357] İbrahim Gökalp, *a.g.e.*, s. 143-144.

ilgili/özel koşulların birlikte ele alındığında teamül hukukunun amacını yansıttığına bir işarettir.

Eşit uzaklık ile ilgili/özel koşulların birleşik bir kural oluşturduğu görüşü Maine Körfezi Davası ile Manş Denizi Tahkimi'nde biraz daha belirgin hale gelmiştir. UAD, Maine Körfezi Davası'nda, 1958 CKSS'nin 6. Maddesine atıfta bulunarak eşit uzaklık ile ilgili/özel koşulları birleşik bir kural olarak yorumlayıp sınır hattında bazı düzenlemeler yapmıştır.[358] Tahkim Mahkemesi de Manş Denizi uyuşmazlığında aynı şekilde söz konusu 6. Maddenin tek bir kuralı ifade ettiğini zira tarafların anlaşma sağlayamaması takdirde hakkaniyet ilkelerine göre bir sonuca gidilmesi ile eşit uzaklık-ilgili/özel koşullara göre sonuca gidilmesinin aynı anlama geldiğini belirtmiştir.[359] Bu tartışmalar ışığında eşit uzaklık kavramının sınırlandırma hukukunda hakkaniyet ilkelerine göre daha geri planda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

UAD, Kamerun-Nijerya ve Katar-Bahreyn Davaları'nda, eşit uzaklık ile ilgili/özel koşulların birlikte ele alınması meselesini farklı bir açıdan incelemiştir. Divan, bu davalarda BMDHS'nin 15. Maddesine atıfla söz konusu maddenin teamül hukuku kuralı haline geldiğini ve eşit uzaklık yönteminin ilgili/özel şartlardan bağımsız olarak öncelikli bir yöntem olarak uygulanabileceğini ifade etmiştir. Divan ayrıca, eşit uzaklık yönteminin bu doğrultuda münhasır ekonomik bölge ve karasuları sınırlandırmalarında da uygulanabileceğini belirtmiştir.[360]

Eşit uzaklık yönteminin, deniz alanlarının sınırlandırılması davalarına taraf olan devletlerce benimsenip uyuşmazlıkların çözümünde referans olarak gösterilmesi bazı durumlarda Divan ve Mahkemeler tarafından kabul edilmemiştir. Bunun temel nedeni sınırlandırma yapılacak alanda öncelikli olarak mevcut bir teamül kuralının varlığının sorgulanmasıdır. Grönland-Jan Mayen Davası'nda uyuşmazlığın tarafları olan Danimarka ve Norveç 1958 CKSS'ye taraf olduklarından dolayı söz konusu sınırlandırma işleminde 6. Maddenin uygulanacağını düşünmelerine rağmen Divan bunu kabul etmemiştir. Divan, bunun gerekçesi olarak sınırlandırma yapılacak

[358] Maine Körfezi Davası, para 206, 222.
[359] Manş Denizi Tahkimi, para 70,75.
[360] Katar-Bahreyn Davası, para 170; Kamerun-Nijerya Davası, para 288.

alandaki balıkçılık faaliyetlerine işaret etmiş ve balıkçılık bölgesiyle ilgili teamül kuralarının öncelikli olarak ele alınmasını hakkaniyetin bir gereği olarak yorumlamıştır.[361] Tahkim Mahkemesi, Fransa ile Kanada arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlığında benzer şekilde, Kanada ve Fransa'nın 1958 CKSS'ye taraf olmalarından dolayı sınırlandırmanın 6. Madde gereğince eşit uzaklık yöntemi uygulanarak sonuçlandırılması taleplerini kabul etmemiştir. Mahkeme, birden fazla alanın sınırlandırılacağı bir uyuşmazlıkta söz konusu 6. Maddenin tek başına bir sınırlandırma metodu olarak kullanılamayacağını belirtmiştir.[362]

Eşit uzaklık ile ilgili özellikle UAD'nin kararlarına bakıldığında, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda üzerinde durulan hususlara benzer yorumlar dikkati çekmektedir. Sözü edilen bu kararlarda, eşit uzaklık yönteminin teamül hukukunda uygulanması zorunlu bir yöntem olmadığı vurgulanarak eşit uzaklık dışında herhangi bir yönteminde tek başına uygulanması zorunlu bir yöntem olmadığı ifade edilmiştir. Divan bununla birlikte, eşit uzaklık yönteminin özellikle kıyıları karşılıklı olan devletler arasında genel olarak uygulanabilir bir yöntem olduğunu da vurgulamıştır.[363]

Bu tartışmalar ışığında eşit uzaklığın teamül kuralı oluşturup oluşturmadığı konusunda uluslararası teamül hukukunun iki unsurundan biri olan manevi unsur (*opinio juris*) karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası teamül hukukuna ayrıntılı olarak değindiğimiz bölümde bir kuralın teamül haline gelebilmesi için söz konusu kuralın uygulanmasının bir zorunluluk olduğu yönünde devletlerin genel bir kabulünün varlığından söz etmek gerekir. Fakat bu durum eşit uzaklık metodu için geçerli değildir.

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarında Divan'ın uluslararası hukuk komisyonuna ve 1958 CKSS 6. Maddeye atıfla eşit uzaklığın teamül hukuku kuralına dönüşmediği yorumu Manş Denizi Tahkimi'nde ve Maine Körfezi Davası'nda da bir bakıma teyit edilmiştir. Söz konusu davalarda eşit uzaklığın 6. Madde çerçevesinde

[361] Grönland-Jan Mayen Davası, para 32, 40, 58.
[362] Fransa-Kanada Tahkimi, para 40-41.
[363] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 85.

devletlere bir yükümlülük getirdiği kabul edilse de bunun eşit uzaklık yönteminin teamül kuralı oluşturduğuna kanıt olarak gösterilemeyeceği ifade edilmiştir.[364]

Eşit uzaklık yönteminin özellikle kıyıları karşı karşıya bulunan devletler arasındaki uyuşmazlıklarda hakça sonuca ulaşmak için elverişli bir yöntem olabileceği bunun haricinde ise diğer sınırlandırma ilkelerinden üstün veya farklı bir niteliğe sahip olmadığını belirtmek gerekir. 1958 CKSS'nin 6. Maddesi çerçevesinde eşit uzaklığın ilgili/özel koşullar ile birlikte birleşik bir kural olarak değerlendirilmesi konusu da yine hakkaniyet ilkelerinin özünü oluşturan temel yaklaşımla ilgilidir. Bu temel yaklaşım ise kullanılan yöntemin sınırlandırma işlemini hakça bir sonuca götürme yolundaki elverişliliğidir.

[364] Kuzey Denizi Davaları, para 62; Manş Denizi Tahkimi, para 70; Maine Körfezi Davası, para 122.

3. DENİZ YETKİ ALANLARI VE BU ALANLARA İLİŞKİN YARGI KARARLARI

Deniz yetki alanları, devletlerin egemenlik hakları başta olmak üzere diğer hak ve yetkiler kullandıkları deniz alanlarıdır. Deniz yetki alanları; karasuları, iç sular, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeden oluşmaktadır. Devletlerin iç sular ve karasularındaki egemenlikleri, uluslararası hukuktan gelen bazı sınırlandırmalar haricinde tamdır. Buna karşılık, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgede sınırlıdır. Devletler bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgede sınırlı egemenlik yetkilerinin haricinde bazı haklar ve yetkiler de kullanabilirler.[365] Bu alanların dışında adalar gibi coğrafi oluşumların meydana getirdiği sular da devletlere deniz yetki alanı bahşedebilmektedir. 1982 BMDHS'ne kadar yargı kararlarına konu olan uyuşmazlıklar karasuları, kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinden ibaretken bu sözleşmeyle birlikte sınırlandırma hukukuna dahil olan münhasır ekonomik bölge de deniz yetki alanları uyuşmazlıklarına sıklıkla konu olmaya başlamıştır.

Bu bölümde deniz yetki alanlarının genel tanımı, devletlerin bu alanlar üzerindeki hak ve yetkileri ve bu alanlara ilişkin sınırlandırma hükümleri ele alındıktan sonra bu alanların konu oldukları yargı kararları incelenecektir. Sınırlandırma uyuşmazlıklarına en fazla konu olan deniz yetki alanı kıta sahanlığıdır. Münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırma hukukuna dahil olması ve tek bir hatla sınırlandırma yönteminin teamül hukuku haline gelmesiyle, münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması kıta sahanlığıyla birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Dolayısıyla münhasır ekonomik bölgeyi ele aldığımız başlıkta tek bir hatla birden fazla deniz alanının sınırlandırıldığı davalar ele alınacaktır.

[365] İsmail Demir, "Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları ve İç Hukuk Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Adalet Dergisi*, S. 65, 2020, s. 29.

3.1. Karasuları

Karasularının hukuki rejimiyle ilgili konular çok eski zamanlardan beri tartışıla gelmiş bir meseledir. 1920'li yıllardan itibaren hem Milletler Cemiyeti bünyesinde gerçekleştirilen kodifikasyon çalışmalarında hem de devletlerin kendi aralarında gerçekleştirdikleri uygulamalarda karasuları üzerinde kıyı devletinin egemenliği tanınmaya başlanmıştır.[366]

Açık deniz ile kara ülkesi arasında mutavassıt bir deniz parçası" olarak ifade edilen Karasuları,[367] "*Esas hatlardan, yani devletin kıyılarından veya iç sularının bittiği yerden başlayıp belli bir mesafeye kadar uzanan, kıyı devletine ait deniz kuşağı*" olarak tanımlanmaktadır.[368] Devletlerin karasuları üzerindeki egemenlik haklarını belirlemesi açısından karasularının sınırlarının tayin edilmesi önem arz etmektedir. Bu sınırlar iç, dış ve yan sınırlardan oluşmaktadır. Karasularının bu sınırları, karasularının genişliğinin belirlenmesiyle yakından ilişkilidir.

Karasularının sınırlarının tayin edilmesinin en önemli sebebi kıyı devletlerinin kendilerine ait sınırlarda sahip oldukları egemenlik yetkilerini kullanmak istemeleridir. Balıkçılık ve uluslararası deniz ulaşımı gibi faaliyetlerin yerine getirilmesi için de karasularının sınırlarının tayin edilmesi zorunluluk teşkil etmektedir. Yabancı devletlere ait gemilerin hangi durumlarda karasularında bulunacakları ve hangi durumlarda açık denizlerde bulunacaklarını bilmeleri de karasularının sınırlarının belirlenmesi ile mümkün olmaktadır. Bunlara ek olarak, uluslararası hukuk açısından da karada olduğu gibi deniz alanlarında da yabancı gemilere ve bu gemilerde faaliyet gösteren kişilere uygulanacak hukuk kurallarının bilinmesi karasularının sınırlarının belirlenmesi ile yakından ilişkilidir.[369]

---

[366] Haijiang Yang, Jurisdiction of the Coastal State over Foreign Merchant Ships in Internal Waters and the Territorial Sea, Hamburg, Springer Berlin Heidelberg, 2006, s.119.
[367] Ömer İ. Akipek, *Devletler Hukuku: Devletler Hukuku Şahıslarından Devlet*, İkinci Kitap, Ankara, 1965, s. 30.
[368] Melda Sur, *Uluslararası Hukukun Esasları*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, , İzmir 2000, s. 279.
[369] Selami Kuran, *Uluslararası Deniz…,* s. 78.

Birleşmiş Milletler öncülüğünde karasularının genişliği ile ilgili Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun ciddi çalışmaları olmuştur. Komisyon, karasularının genişliği meselesini birçok açıdan tartışmıştır. Komisyon sınırlandırma için 12 milin uygun olacağını bunun üzerinde bir sınırlandırmanın denizlerin serbestliği prensibini ihlal edeceğini ve uluslararası hukuka aykırı olacağını belirtmiştir. Uluslararası Hukuk Komisyonu karasularının genişliği meselesinde 3 mil ile 12 mil arasındaki bir genişliğin uluslararası hukuka aykırı olmadığını belirterek bu genişliklerde ilan edilen karasularına bir itiraz gelmediği sürece, bu ilanı zımnen veya bir anlaşma yolu ile kabul eden devletler tarafından geçerli olacağını belirtmiştir.[370] I. Deniz Hukuku Konferans'ında da gündeme gelen karasularının genişliği meselesi üzerinde herhangi bir anlaşma sağlanamamıştır. Bu bu durumun temel nedeni devletler arasındaki çıkarların uyuşmamasıdır.

Karasularının genişliği ile alakalı yukarıda belirttiğimiz gelişmeler ışığında bir ilerleme sağlanmamasının ardından, II. Deniz Hukuku Konferansı'nda da bu konu ele alınmış fakat bir anlaşma sağlanamadan konferans sona ermiştir. Karasularının genişliği ile ilgili tartışmalar devam ederken, devletlerin genel uygulamaları incelendiğinde genel geçer bir kabulün söz konusu olmadığı ve uygulamalarda 3 mil ile 200 mil arasında farklı sınırlamalar olduğu görülmektedir.[371]

Nihayetinde, Birleşmiş Milletler III. Deniz Hukuku Konferansı'nda 109 devlet karasularının genişliğinin üst sınırı konusunda 12 milin kabul edilmesi için açıklamalar yapıp bir takım tasarılar sunmuşlardır. Konferansın neticesinde üzerinde anlaşma sağlanan 1982 BMDHS'de bu yönde bir hükme yer verilmiştir[372]. Buna göre, "*Her devlet karasularının genişliğini, iş bu sözleşmeye uygun olarak belirlenen esas çizgilerden başlayarak 12 deniz milini geçmeyecek bir sınıra kadar saptamak hakkına sahiptir*".[373]

---

[370] Ferit H. Baykal, "Karasularının Azami ve Asgari Genişliği", *Hukuk Araştırmaları*, C. 7, S. 3, 1992-1993, s. 188.
[371] Tevfik Odman, *Karasularının Genişliği Sorunu*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1990, s. 66.
[372] Sertaç H. Başeren, *Ege Sorunları,* Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, Ankara 2006, S. 25, s. 121.
[373] 1982 BMDHS'nin 3. Maddesi.

Karasularının genişliği ile ilgili önemli bir husus da, 1982 Sözleşmesindeki karasularıyla ilgili hükmün, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmaları ile karşılaştırıldığında içerik olarak aynı olmamasıdır. Kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarında herhangi bir sınırlandırma yönteminden bahsedilmezken karasuları için farklı bir yaklaşım söz konusudur. Buna göre ilgili/özel şartlar ya da tarihi haklar başka bir sınırlandırma yöntemini mecburi kılmadıkça sınırlandırma işleminin eşit uzaklık yöntemi ile gerçekleştirileceği hükme bağlanmıştır.[374] Öte yandan, karasuları genişliğinin en fazla 12 mille sınırlandırılmış olması bu alanda çıkar çatışması sorununun da büyük oranda önüne geçmektedir. 1982 Sözleşmesinde, 1958 Sözleşmesinden farklı olarak yeni bir düzenlemeye gidilmemesinin temel sebeplerinden birisinin de bu alanın çok sınırlı bir genişliği kapsamasıdır.[375]

Karasularının hukuki rejimi prensip olarak karasularının egemenlik hakları bakımından kıyı devletine ait bir deniz alanı olmasına dayanmaktadır. Başka bir deyişle kıyı devleti karasuları üzerinde tam bir egemenliğe sahiptir. Bu sebeple kıyı devleti karasuları üzerinde her konuda münhasıran düzenleme yapma yetkisine ve bu yetkileri uygulama hakkına sahiptir. Ancak bu temel prensibin iki istisnası olduğu söylenebilir.[376] Bunlardan ilki, diğer devlet gemilerinin karasularından zararsız geçiş hakkı; ikincisi ise iç sularda kara ülkesinde olduğu gibi yabancılara tanınan bazı dokunulmazlık[377] ve ayrıcalıklardır.[378]

Kıyı devletine uluslararası hukuk çerçevesinde getirilen bu istisnai kısıtlamalar, bir devletin, kendi ülkesi üzerindeki karasuları sınırlarının dışında kalan açık denizlerde, "açık denizlerin serbestliği" ilkesi çerçevesinde kesintisiz seyrüsefer yapılmasının sağlanması ve yabancı devlet gemilerinin zararsız geçiş hakkının tanınmasıdır. Bununla birlikte sahildar devlet ile bayrak devleti yetkilerinin çatışmasından kaynaklanan sorunlar, özellikle de sahildar devlet ile bayrak devletinin

---

[374] 1982 BMDHS'nin 15. Maddesi.
[375] Nugzar Dundua, *a.g.m.*, s. 13.
[376] Yücel Acer-İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 204.
[377] Deniz Kutluk, *Deniz Hukukunda Zararsız Geçiş ve Transit Geçiş Hakları*, Ankara 1987, s. 49.
[378] Seha L. Meray, *Devletler Hukukuna Giriş 1*, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1959, s. 309.

çıkarlarının bir biri içine geçmesi bu devletlere bazı yetkilerle birlikte bazı sorumluluklarda getirmiştir.[379]

Bir devletin karasularından başka ülkelere ait gemilerin zararsız geçişi (innocent passage; passage inoffensif) bir rejim üzerine uygulanmaktadır. Hali hazırdaki uluslararası hukuka göre karasularından zararsız geçiş hakkı, denize kıyısı olsun olmasın bütün devletlerin gemilerine tanınmaktadır.[380] Fakat bu genel kabule rağmen yabancı devlet gemilerine sağlanan bu zararsız geçiş hakkının hangi türdeki gemilere tanındığı tartışmalı bir konudur. Ticaret gemileri ve ticari amaçla kullanılan devlet gemileri açısından bir anlaşmazlık söz konusu değilken kamusal yetkilere sahip gemilerin ve savaş gemilerinin zararsız geçişi konusunda bağlayıcı bir kural bulunmamaktadır. Bu sebeple savaş gemilerinin zararsız geçiş hakkından faydalanması uygulamada sıkılıkla rastlanan bir durumdur. Buna rağmen ticari gemilerle birlikte savaş gemilerinin de zararsız geçiş hakkından faydalanması hususu bir teamül hukuku kuralına dönüşmüş değildir.[381]

Sonuç olarak, hem sınırlandırma açısından hem de zararsız geçiş gibi diğer devletlere de bazı hak ve yükümlülükler doğuran karasularının genişliği meselesi hakkında uluslararası hukukta açıkça ifade edilmiş bir kuralın varlığından bahsetmek mümkün değildir. Bazı özel durumlar dışında, devletlerin karasularının genişliğini asgari 3 mil azami olarak da teamül kuralı haline gelen 12 mille sınırlandırdıklarını söylemek mümkündür. Dolayısıyla deniz hukukunda özel durumlar haricinde 12 milin üzerindeki bir karasuları genişliğine izin verilmemektedir.

---

[379] Aydoğan Özman, *a.g.e.,* s. 309.
[380] Bkz. 1958 CKBBS'nin 2. Maddesi ile 1982 BMDHS'nin 2/2. Maddesi.
[381] Hakkı Aydın, "Karasularının Genişliği, Sınırlandırılması ve Hukuki Statüsü", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. VII/2, Aralık 2003, s. 103-106.

3.1.1. İngiltere-Norveç Davası

Balıkçılık Davası olarak da bilinen İngiltere ile Norveç arasındaki uyuşmazlık davasının temel çıkış noktası Norveç'in karasularının sınırını düz esas hat yöntemiyle belirlemiş olmasından kaynaklanmaktadır.[382] Norveç, düz esas hat yönteminin uygulanmasını, bölgenin kıyı coğrafyasından ve ilgili/özel koşullardan kaynaklandığını iddia ederek bu durumun uluslararası hukuka uygun olduğunu belirtmiştir. İngiltere ise söz konusu düz esas hat yönteminin hem teamül hukuku bakımından hem de uluslararası hukuk bakımından karasularının 10 millik azami genişlik kuralına ters düştüğünü savunarak Norveç'in iddialarını kabul etmemiştir.[383]

İngiltere 28 Eylül 1949 tarihinde dilekçe yoluyla UAD'ye başvuru yaparak, Norveç Kraliyet Emirnamesinde, balıkçılık bölgesi tahsisi için karasularının ölçülmeye başlandığı hatta kendi vatandaşları için 4 millik alan belirlenmesinin uluslararası hukuk bakımından kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. İngiltere ileri sürdüğü görüşlerinin gereği olarak, söz konusu bölgede uygulanacak uluslararası hukuk kurallarının tespit edilmesini ve Norveç makamlarının İngiliz balıkçı gemilerine yaptığı engellemelerden dolayı kendilerine tazminat ödenmesini Divan'dan talep etmiştir.[384]

İngiltere'nin söz konusu uyuşmazlıkla ilgili iddialarının ayrıntıları şu şekildedir: İngiltere'ye göre, Norveç sahillerinde en düşük cezir hattının veya iç suları sınırlayan hattın, aynı zamanda karasularının ölçülmeye başlandığı hat olarak kabul edilmesi gerekmektedir.[385] İngiltere bu bağlamda Norveç sahillerinde karasularının tespiti için evvela (*trace parale)* metodunun uygulanmasını talep etmiş fakat sonradan bundan vazgeçerek "kavis teğet" (*courbe tangente*) metodunun uygulanmasını istemiştir. Kavis teğet yöntemiyle sahillerde pergelle birçok daire

---

[382] R. O. Wilberforce, "Some Aspects of the Anglo-Norwegian Fisheries Case", Transactions of the Grotius Society, Problems of Public and Private International Law, *Cambridge University Press*, Vol. 38, 1952, s. 152-154.
[383] Martin Dixon-Robert McCorquodale-Sarah Williams, *Cases&Materials on International Law*, Oxford University Press, Fourth Edition, Oxford 2011, s. 373-375.
[384] Mehmet Gönlübol, "1951 İngiliz-Norveç Balıkçılık Davası", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 4, Ankara 1957, s. 151.
[385] İngiltere-Norveç Davası, s. 120.

kavisleri çizilecek, bu kavislere çizilecek teğet karasularının dış sınırını teşkil edecektir.[386]

İngiltere'nin düz esas hat yöntemine itirazı uygulanacağı alanla ilgilidir. İngiltere, Norveç'in Körfez özelliği taşıyan dar su geçitlerini ve ada gurupları arasında kalan su sahalarını karasuları ve iç sular olarak kabul ettiğini belirtmiş fakat düz esas hat yönteminin sadece körfez ağızlarında uygulanabileceğini belirtmiştir.[387] İngiltere'ye göre tarihi sular özelliği taşıyan bu alan, genişliğin on mili geçmediği durumlarda, körfezlerin ağzında düz bir hat çizilmek suretiyle karasularının iç sınırının tespit edilmesine imkan veren uluslararası hukukun genel prensiplerine istisna teşkil etmektedir.[388] Bu sebeple İngiltere, körfezlere uygulanacağını iddia ettiği on mil kuralına atıfla, muhtelif "skjaergaard" formasyonları arasında çizilecek olan düz hatların on mili aşamayacağını iddia etmiştir. İngiltere son olarak, Norveç'in uygulamakta olduğu sınırlama sisteminden kendilerini haberdar etmediğini bu sebeple söz konusu sınırlandırma sisteminin kendi aleyhlerine öne sürülemeyeceğini çünkü bunun tarihi bir hak olarak iddia edilebilmesi için diğer devletlere duyurulmuş olması gerektiğini iddia etmiştir.[389]

Norveç, İngiltere'nin iddialarına karşılık olarak öncelikle 1935 Kraliyet Emirnamesi'nde öngörülen uygulamanın geleneksel bir sistem olduğunu savunmuştur. Norveç, söz konusu sınırlandırma sisteminin uygulanmasının uluslararası hukukun içinde olduğunu belirtmekle birlikte bu görüşünde haklı olduğunu kanıtlamak için genel hukuk uygulamalarıyla beraber tarihi haklar ve diğer koşulları da göz önünde bulundurduğunu açıklamıştır.[390] Norveç'e göre bahsi geçen tarihi haklar meselesi uluslararası hukukun genel kurallarının ele alınış biçimiyle uyumludur dolayısıyla sınırlandırma işleminde farklı koşulların bulunması esas hatların çiziminde özel şartlara göre hareket edilmesini gerekli kılmaktadır. Norveç, son olarak 1935 Emirnamesi'nde düz esas hat yönteminin tercih edilmesinde yerel

[386] İngiltere-Norveç Davası, s. 129.
[387] İngiltere-Norveç Davası, s. 121.
[388] İngiltere-Norveç Davası, s. 122.
[389] Mehmet Gönlübol, *a.g.m.*, s. 155-156.
[390] Bjorn G. Harsson-George Preiss, "Norwegian Baselines, Maritime Boundaries and the UN Convention on the Law of the Sea", *Arctic Review on Law and Politics*, Vol. 3, 2012, s. 111.

şartların etkili olduğunu belirterek sınırlandırma işlemine karakterize olan bu durumun uluslararası hukuka ters düşmediğini ileri sürmüştür.[391]

Divan, tarafların iddialarının ardından öncelikli olarak davanın genel olarak tarihçesini özetledikten sonra Norveç'in 1935 tarihli Kraliyet Emirnamesi'ne değinmiştir. Divan'a göre, 1935 Norveç Kraliyet Emirnamesinde davaya konu olan balıkçılık ve karasularının sınırı meselelerinden bahsedilmemesine rağmen Emirnamede belirtilmiş olan deniz alanı Norveç'in egemenlik haklarını yürüttüğü karasuları bölgesidir. Divan, İngiltere'nin itiraz ettiği diğer bir konu olan, Norveç tarafından uygulanan 4 millik karasuları genişliği meselesini ise bu durumun İngiltere tarafından önceden beri kabul görüldüğünü belirterek davanın konusu dışında bırakmıştır. Divan, bu açıklamalarının ardından uyuşmazlığın temel hareket noktasını, Norveç'in yetkisinde olan bu 4 millik deniz alanının ölçülmesine dayanak teşkil eden başlangıç hattının belirlenmesi olarak tanımlamıştır.[392]

Divan, karasularının ölçülmesinde genel olarak kabul gören yöntemin suların en fazla alçaldığı kıyı çizgisi ya da bu ikisinin arasında bulunan en düşük hat olduğunu belirtmiştir. Divan'a göre bu düşük hat çizgisi, kıyı devletinin karasularının ana kara ülkesine bitişik olma özelliğinden dolayı suların en fazla yükseldiği kıyı çizgisi hattına göre kıyı devletinin daha fazla lehine olmaktadır. Divan tarafların bu yöntem üzerinde anlaştığını fakat uygulama konusunda farklılıklar olduğunu belirtmiştir.[393]

Divan, Norveç'in sahil hattını tespit ederken, öncelikle sahillerin bariz bir şekilde girinti çıkıntılı olmasına dikkat çekerek bu durumun coğrafi koşullar çerçevesinde sınırlandırma işleminin özünü teşkil ettiğini ifade etmiştir. Divan, İngiltere'nin iddia ettiği en düşük cezir hattının aynı zamanda karasularının ölçülmeye başlandığı hat olarak kabul edilmesini reddetmiştir. Divan'a göre ana karanın, batı yakasında ana kara ile bir bütün teşkil eden "skjaergaard" bölgesinin ada, adacık, kayalık ve sığlıklardan oluşan coğrafi yapısı da göz önüne alındığında, 1500 metrelik sahil hattında yer yer 75 deniz milini bulan girintiler söz konusu

[391] İngiltere-Norveç Davası, s. 133.
[392] İngiltere-Norveç Davası, s. 125.
[393] Aslan Gündüz, *Milletlerarası Hukuk*…, s. 395.

olmaktadır. Bu coğrafi koşulların ışığında yapılan değerlendirmelerin ardından, kara ile denizi ayıran belirgin bir hattın olmadığı tespitinde bulunan Divan, Norveç sahil hattını "skjaergaard" bölgesinin dışından geçen hat olarak kabul etmiştir.[394]

Divan'ın üzerinde durduğu diğer bir mesele de İngiltere'nin sınırlandırma yöntemi olarak teklif edip sonradan vazgeçtiği (*trace paralele)* yöntemidir.[395] Divan, söz konusu yöntemin, Norveç sahilleri gibi çok girintili çıkıntılı sahillerde karasularının dış sınırını tespit etmek için çok basit bir yöntem olduğunu dolayısıyla kullanılamayacağını belirtmiştir. Divan daha sonra, İngiltere'nin sonradan talep ettiği "kavis teğet" (*courbe tangente*) yönteminin[396] de farklı bir yöntem olmayıp uluslararası hukuk bakımından uygulanması zorunlu bir yöntem olmadığını vurgulayarak İngiltere'nin taleplerini reddetmiştir.[397]

Düz esas hatlar hakkında değerlendirmelerde bulunan Divan, bu yöntemi, sahillerin en düşük cezir hattında bulunan noktaların tespit edilmesinden sonra bunların düz hatlarla birleştirilmesi olarak tanımlayıp bu yöntemin, karasularının sınırlarının belirlenmesinde birçok devlet tarafından tercih edildiğini ve genel prensip olarak diğer devletler tarafından da itiraz görmediğini belirtmiştir. Divan ayrıca düz esas hat yönteminin, İngiltere'nin ileri sürdüğü gibi sadece körfez olarak nitelendirilmiş girintilerde değil aynı zamanda sahil hattında bulunan en basit girintilerde dahi uygulanabileceğini ifade etmiştir.[398] Dolayısıyla Divan, İngiltere'nin düz hatlar yönteminin sadece körfezlerde uygulanabileceği yönündeki iddiasını

---

[394] İngiltere-Norveç Davası, s. 127-128.

[395] Divan, cezir çizgisi kuralının uygulanmasını sağlamak için üç metot düşünüldüğünü ifade etmiştir. Bu metotlardan en basit olanı, kıyının bütün kıvrımlarını izlemek suretiyle karasuları kuşağının dış sınırının çizilmesinden ibaret olan *trace parallel* (paralel çizgiler) metodudur. Bu metot, çok fazla girintili çıkıntılı olmayan sıradan bir kıyıya bir zorlukla karşılaşılmadan uygulanabilir. Doğu Finnmark kıyılarında olduğu gibi bir kıyının girintili çıkıntılı olduğu veya burada söz konusu olan kıyının batı sektörü boyunca uzanan "skjaergaard" gibi takımadaların kıyıya bitişik olduğu yerlerde, esas hat suyun en çok çekildiği kıyı çizgisinden (cezir çizgisinden) bağımsızlaşır ve ancak geometrik yöntemlerle belirlenebilir. Böyle durumlarda, suyun en çok çekildiği kıyı çizgisi, kıyı çizgisinin bütün kıvrımlarıyla izlenmensi gerektiren bir kural olarak artık ileri sürülemez. Bkz. Aslan Gündüz, *Milletlerarası Hukuk*…, s. 395-396; İngiltere-Norveç Balıkçılık, s. 129.

[396] Adı geçen yöntem, Birleşik Devletler delegesi tarafından 1930 tarihli uluslararası hukukun kodifiyesi için toplanan Konferansta önerilmiştir. Önerilmesinin amacı, karasularının dış sınırının kıyının şeklini takip etme ilkesinin uygulnmasını güvence altına almaktır. Birleşik Krallık Hükümeti Temsilcisi tarafından sözlü sunumda kabul edildiği üzere, daire çemberi yönteminin uygulanması hukuki bir zorunluluk değildir. Bkz. Yusuf Aksar, *Temel Metinler*…, s. 384-387.

[397] İngiltere-Norveç Davası, s. 129.

[398] İngiltere-Norveç Davası, s. 129-130.

reddetmiştir. Divan'a göre, eğer karasularının dış sınırı "skjaergaard" bölgesindeki takımada ve adacıkların en dış sınırını takip etmek zorundaysa, düz esas hatların sadece körfezler için çizilmesini haklı gösterecek bir sebep yoktur.[399]

Davada, tarafların üzerinde ihtilaf yaşadığı diğer önemli bir husus da İngiltere'nin tarihi haklara dayandırdığı, genişliği 10 mili aşmayan körfezlerin ağzına düz bir hat çekilmesi suretiyle karasularının iç sınırının tespit edilmesi gerektiği konusudur. Divan, söz konusu 10 mil kuralının bazı devlet uygulamalarında ve hakemlik kararlarında uygulanmasına rağmen, birçok devletin bu uygulamayı ölçü olarak almadığını ve dolayısıyla uluslararası hukukta genel bir kabul görmediğini belirterek bu kuralı reddetmiştir.[400] Divan ayrıca, teamül hukukunun bir gereği olarak, Norveç'in 10 mil kuralının kendi sahillerine uygulanmasına daima muhalefet ettiği için bu kuralın Norveç'e uygulanamayacağını belirtmiştir.[401] Divan, tüm bu değerlendirmelerinin ardından, karasularının sınırlandırılması meselelerinin hem sahildar hem de diğer devletler tarafından muteber sayılıp sayılmayacağının uluslararası hukuka tabi olduğunun altını çizmiştir.[402]

Divan bu aşamadan sonra karasuları sınırlarının tespitinde mahkemelerin verecekleri kararlara bir esas teşkil etmek üzere üç kıstas kabul etmiştir. Buna göre: *i) Çizilen esas hatlar sahilin genel istikametine aşırı derecede aykırı olamamalıdır,*[403] *ii) Bu hatlar arasında kalan deniz bölgelerinin iç sular rejimine tabi kılınabilmesi için kara ülkesine yeteri derecede yakın olması gerekir, iii)*

[399] İngiltere-Norveç Davası, s. 130.
[400] İngiltere-Norveç Davası, s 131.
[401] Gös. yer.
[402] Mehmet Gönlübol, *a.g.m.*, s. 155.
[403] Divan'ın yorumundan hareketle, düz esas hatlar yöntemi tatbik edilirken göz önünde bulundurulan temel ilkenin kıyının genel istikameti olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte fark edilirlik veya dikkate değer olma kavramlarını net ifadelerle açıklamak mümkün değildir. Bunun nedeni, kıyının genel istikametine yaklaşma veya kıyının genel istikametinden ayrılma açısı teknik olarak ifade edilse bile bu konuya dair belirlenmiş sayısal bir aralığın söz konusu olmamasıdır. Divan'ın burada kastettiği, kıyının coğrafi özellikleri dikkate alınarak, esas hatların uygun sınırlar çerçevesinde kıyının fiziksel hattından ayrılabileceğidir. Dolayısıyla, düz esas hatları oluşturan çizginin uygulamada ne zaman kıyı çizgisinin istikametinden ayrılmış kabul edileceği net değildir ve devletler bu konuda belirli bir ölçütü referans almamışlarıdır. Bkz. Deniz T. Apaydın, "Düz Esas Hatların Belirlenmesinde Adaların Rolü: Adalar Saçağı Bilmecesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 25, S. 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, 2019, s. 531.

Mevcudiyeti ve önemi uzun bir teamüle açık olarak teyit edilen belirli bir bölgeye mahsus ekonomik menfaatlerin göz önünde bulundurulması gerekir.[404]

Divan, son olarak İngiltere'nin, Norveç'in uyguladığı sistemden haberdar olmadığı yönündeki iddiasına cevap vermiştir. Divan, yapılan incelemeler sonucunda, Norveç'in uygulamakta olduğu düz esas hatlar metodunun, Norveç tarafından uyuşmazlık başlamadan çok önce sürekli ve yeterli derecede uygulandığını ve bu uygulama karşısında, diğer devletlerin, bunun uluslararası hukuka ters düştüğünü belirten bir tavır ortaya koymadıklarını belirtmiştir. Divan, bu açıklamasına ilaveten, İngiltere'nin deniz hukuku ile yakından ilişkili bir devlet olduğunu ve özellikle de denizlerin serbestliği konusunu savunan bir devlet olarak Norveç tarafından uygulanan düz esas hatlar yönteminden haberdar olması gerektiğini vurgulayarak İngiltere'nin bu konudaki iddialarını kabul etmemiştir.[405]

Netice olarak Divan, 12 Temmuz 1935 tarihli Norveç Kraliyet Emirnamesi'nde belirtildiği gibi çizilen düz esas hatların teamül kuralı olarak uygulanan sistemle uyumlu olduğuna hükmetmiştir. Kararda, Temmuz 1935 tarihli Norveç Kraliyet Emirnamesi'nde balıkçılık bölgesini sınırlamak için uygulanan yöntemin uluslararası hukuka aykırı olmadığı ve bu yöntemin tatbiki neticesinde tespit edilmiş olan esas hatların da uluslararası hukuka aykırı olmadığı açıklanmıştır.[406]

İngiltere-Norveç Davası'nın deniz alanlarının sınırlandırılması hukuku açısından ele alınması gereken önemli yönleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki UAD ile deniz hukuku sözleşmeleri arasındaki ilişkidir. Bu dava özelinde bakıldığında düz esas hatların uluslararası hukuk bakımından kabul görüp sınırlandırma hukukunda bir yöntem olarak kabul edilmesi bu dava ile olmuştur. Bu davada Divan'ın ortaya koyduğu ilkeler Uluslararası Hukuk Komisyonu çalışmalarına da yansımış ve düz esas hatlar uygulaması devam eden yıllarda küçük değişiklikler ile önce 1958 CKBBS'nin. 4. Maddesine sonrada 1982 BMDHS'nin 7. Maddesine aktarılmıştır. Düz esas hatlar ile ilgili bu gelişmeler kısa süre sonra takımada devletlerini harekete

[404] İngiltere-Norveç Davası, s. 133.
[405] İngiltere-Norveç Davası, s. 138-139.
[406] İngiltere-Norveç Davası, s. 140-143.

geçirmiş ve birçok devlet düz esas hatlar ilan etmiştir.[407] Bu gelişmelere ilaveten, davanın Norveç lehine sonuçlanmasını müteakip başta İzlanda olmak üzere pek çok devlet kıyılarının tamamında ya da bir kısmında düz esas hatlar yöntemi kullanmış ve 1982'ye gelindiğinde toplam otuz dokuz devlet bu yola başvurmuştur.[408]

Son olarak davada öne çıkan diğer bir husus da uluslararası teamül hukukunun unsurlarından birini oluşturan ısrarlı muhalif meselesidir. Norveç, Divan'ın da atıfta bulunduğu gibi 10 mil kuralına sürekli olarak muhalefet ettiği için, söz konusu kuralın bazı devlet uygulamalarında ve hakemlik mahkemeleri kararlarında olmasına rağmen Norveç'e karşı uygulanamayacağı belirtilmiştir.

3.2. Kıta Sahanlığı

Kıta sahanlığı uluslararası hukukta kıyı devletine karasuları haricinde kullanabileceği bir takım hak ve yetkiler tanıyan deniz alanı olarak tarif edilmektedir. Kıyı devletinin, kara ülkesinin deniz altındaki doğal bir uzantısı olan kıta sahanlığındaki yetkileri kara ülkesine dayanmaktadır. Kara ülkesinin bu haklara sahip olabilmesi için kıta sahanlığı denilen yerin işgal edilmesine veya orada fiili egemenlik kullanmış olmasına ya da resmi bir bildirimde bulunmasına gerek yoktur. Uluslararası Hukuk Komisyonu raporunun açıklamalar bölümünde yer alan bu hususlar daha sonra sözleşme maddelerine eklenmiştir.[409] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarında devletlerin kıta sahanlığı üzerinde herhangi bir bildirime gerek kalmadan hak sahibi olduğu,[410] "devletler arasında kıta sahanlığı hakları, söz konusu alanda herhangi bir ilana gerek kalmadan *ab initio ve ipso facto* olarak başından beri vardır" biçiminde ifade edilmiştir.[411]

---

[407] Deniz T. Apaydın, *a.g.m*., s. 528.
[408] L.M. Alexsander, "Baseline Delimitation and Maritime Boundaries", *Virginia Journal of International Law*, Vol. 23(4), 1983, s. 516; Bunun haricinde İskoçya ve Birleşik Krallık'ın da içinde bulunduğu doksan devlet kıyılarının bazı bölümlerinde düz esas hatlar yöntemini uygulamaktadır. Bkz. M. Dixon, *Testbook on International Law*, Oxford University Press, 7. Baskı, Oxford 2013, s. 223; David Anderson, *Modern Low of the Sea-Selected Essays* (Martinus Nijhoff Publishers, Leiden 2008, s. 15.
[409] Richard Young, "The Geneva Convention on the Continental Shelf: A First Impression", *The American Journal of International Law*, Vol. 52, No. 4. ,1958, s.734
[410] 1958 CKSS'nin 2/1. Maddesi;1982 BMDHS'nin 77/1. Maddesi.
[411] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 39.

Kıta sahanlığı kavramı esasen jeolojik bir ifadedir. Halbuki Uluslararası Deniz Hukuku bu ifadeye hukuki bir anlam yüklemiştir. Bu sebeple, kıta sahanlığı bu coğrafi olgu üzerinde devletlerin sahip olduğu yetkiler bakımından hukuki, coğrafya ve diğer doğal özellikler bakımından da jeolojik açıdan ele alınmaktadır.[412]

Coğrafi açıdan kıta sahanlığı ifadesi, kara ülkesinin deniz dibine uzanan doğal uzantısını tarif etmektedir. Başka bir ifadeyle, kıyının deniz altındaki uzantısı şeklinde görünen, karalara bitişik durumda olan, kıyıdan açık denize doğru eğimin bariz bir şekilde arttığı yere kadar uzanan ve sığ denizlerden oluşan bölge coğrafi bakımdan kıta sahanlığıdır.[413]

Hukuki bir kavram olarak Kıta sahanlığı ise coğrafi tanımda belirtilen belirli özelliklere sahip olup olmamasına bakılmaksızın deniz yatağı alanını kapsaması nedeniyle daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Hukuki bir kavram olarak kıta sahanlığı bu kapsamıyla, karasularının ötesinde başlayıp belirli bir uzaklık ve derinliğe kadar devam eden deniz tabanı ve toprak altını ifade etmektedir.[414] Hukuksal anlamda kıta sahanlığı kavramına örnek olarak, kıta sahanlığı üzerinde hak sahibi olmak için 1958 CKSS'ye dahil edilen 200 metre derinlik ile 200 metreden sonraki alanlar için öngörülen işletilebilirlik kriterleri gösterilebilir.[415]

Gelişen uluslararası deniz hukukuyla birlikte, kıta sahanlığının hukuki kapsamına kıta yamacı ve kıta yükselimi gibi coğrafi ifadeler de dahil olmuş ve kıta sahanlığının hukuki anlamı zamanla, coğrafi (jeolojik) anlamına baskın gelmiştir.[416] Bu çerçevede hukuki anlamda kıta sahanlığının coğrafi anlamda kıta sahanlığını da

---

[412] Anıl Çamyamaç, *Denize Kıyısı Olmayan ve Coğrafi Açıdan Elverişsiz Devletlerin Hukuki Durumu*, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 318-319.

[413] Hüseyin Pazarcı, "Kıta Sahanlığı Kavramı ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Sorunu, Prof. Aziz Köklü'nün Anısına Armağan", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları*, Ankara 1984, s. 395.

[414] Leo J. Bouchez, "Some Reflections on the 1982 Convention on the Law of the Sea and the Delimitation of Continental Shelf and Exclusive Economic Zone", Proceedings of a Seminar at Jakarta, *Netherlands Institute of Transport*, 22-27 August 1983, s.51

[415] 1958 CKSS'nin 1. Maddesi; Coğrafi tanımlamada, suların derinliği nedeniyle doğal kaynakların işletilmesine teknik bakımdan olanak bulunmayan bölgeler kıta sahanlığı dışında kalmaktaydı. Kıta sahanlığı rejiminin belirlenmesi hususundaki tartışmaların başlangıcında, derinlik konusunda komisyon tarafından net bir limitin belirlenmemiş olmasının nedeni, teknolojinin yakın zamanda 200 metreden fazla derinliklerdeki kaynakların işletilmesini mümkün hale getireceğidir. Bkz. J.A.C., Gutteridge, "The Regime of The Continental Shelf", *Transactions of the Grotius Society*, Vol. 44, Problems of Public and Private International Law, Transactions for the Year 1958-59, s.78

[416] İlgili tanımlar için Bkz. 1982 BMDHS'nin 77. Maddesi.

içerisine alan daha geniş bir kavramı ifade ettiğini söyleyebiliriz. Nitekim UAD, Libya-Malta Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Davası'nda, 200 mile kadar olan kıta sahanlığı sınırlandırmalarında jeolojik ve jeomorfolojik faktörlerin hiçbir suretle dikkate alınmayacağını belirtmiştir.[417] Divan'ın bu içtihadıyla birlikte jeolojik ve jeomorfolojik faktörlerin 200 millik alan içerisinde dikkate alınması terk edilmiştir.

1958 CKSS'nin 1. Maddesinde, "*kıta sahanlığı" terimi, i) kıyıya bitişik fakat karasuları sahasının dışında 200 metre derinliğe kadar olan sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını veya o derinliğin ötesinde, üstteki suların derinliğinin zikredilen alanların doğal kaynaklarını işletmeye imkan tanıdığı yere kadar uzanan yerleri, ii) adaların kıyılarına bitişik olan benzeri sualtı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını ifade etmek üzere kullanılmıştır"*.[418]

III. Deniz Hukuku Konferansı'nda kıta sahanlığının tanımı ile ilgili esaslı değişikliklere gidilmiştir. Kıta Sahanlığı tanımı 1982 BMDHS'nin 76/1. Maddesinde, *"Bir kıyı Devletinin kıta sahanlığı, kara ülkesinin doğal uzantısı boyunca karasularının ötesinde kıta kenarının dış sınırına kadar uzanan veya kıta kenarının dış sınırının 200 mile kadar uzandığı yerlerde, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 mile kadar uzanan sualtı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını kapsar"*[419] biçiminde ifade edilmiştir. 1982 BMDHS'nin 76. Maddesinin ilk paragrafında kıta kenarından kastedilen kıta sahanlığının dış sınırıdır. Bu çerçevede kıta sahanlığı, karasularının ötesinde kıta kenarının dış eşiğine kadar uzanan alan olarak belirtilmiştir. Nitekim kıta kenarına Sözleşmenin 76/3. Maddesinde açıklık getirilmiştir. Kıta kenarı söz konusu maddede, "kıyı devletinin kara kütlesinin su altında uzantısını kapsar ve kıta sahanlığının, kıta yamacının ve kıta yükseliminin deniz yatağı ve toprak altından ibarettir" biçiminde ifade edilmiştir. İlgili maddede ayrıca kıta kenarının, okyanus sırtına sahip olan okyanus tabanı ile

[417] Libya-Malta Davası, para 33,39.
[418] 1958 CKSS'nin 1. Maddesi; Devletlerin 200 milden fazla kıta sahanlığı alanına sahip olması durumunda bu sınırdan sonraki alanlarda elde edilecek yer altı kaynaklarının nasıl işletileceği konusu 1982 BMDHS'nin 82. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre uluslararası deniz tabanını düzenlemek ve işletilmesini denetlemekle görevlendirilen Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesine, bazı şartlarda makul bir vergi verilmesi yönünde bir hüküm benimsenmiştir. Bkz. Michael W. Lodge, "The International Seabed Authority and Article 82 of UN Convention on the Law of The Sea", *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol. 21, No: 3, 2006, s. 324
[419] 1982 BMDHS'nin 76/1. Maddesi.

toprak altını kapsamadığı belirtilmiştir.[420] 1982 BMDHS'nin 76/5. Maddesinde ayrıca kıyı devletinin yetkisi dahilinde olacak kıta sahanlığı bölgesinin 350 deniz milini hiçbir koşulda geçemeyeceği ve 1000 metre derinlikten sonra da 100 deniz milini geçemeyeceği belirtilmiştir.[421] Bu çerçevede kıta sahanlığının dış sınırından sonraki deniz yatağında[422] kıyı devletinin egemen hakları bitecek ve insanlığın ortak mirası sayılan uluslararası deniz yatağı başlayacaktır.[423]

Kıta sahanlığının sınırlandırılmasına yönelik 1958 CKSS'de hükme bağlanan ilk kural sözleşmenin 6. Maddesinde yer almaktadır. Buna göre, devletler arasındaki kıta sahanlığının sınırlandırılması, kıyıların karşı karşıya veya bitişik olmasına bakılmaksızın öncelikle tarafların anlaşması yoluyla çözülecektir. Bir anlaşma sağlanamaması durumda ise ilgili/özel koşullar faklı bir sınırlandırmayı gerektirmiyorsa, kıta sahanlığı sınırlandırması eşit uzaklık yöntemi uygulanarak yapılacaktır.[424] Burada ilgili/özel koşulların belirtilmesinin nedeni, eşit uzaklık yönteminin hakça bir sonuca ulaşmayı engellediği durumlarda, bu koşulların öngördüğü en uygun sınırlandırma yönteminin uygulanmasına zemin oluşturmaktır.[425]

III. Deniz Hukuku Konferansı devam ederken uluslararası yargı organlarının önüne gelen Tunus-Libya Davası ile Manş Denizi Tahkimi, anlaşma hukuku ve teamül hukuku tartışmaları bakımından deniz hukuku çalışmalarını etkilemiştir. Konferansın üçüncü oturumunda kıyıları karşı karşıya veya bitişik olan devletler arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırmalarının hakkaniyet ilkeleri temelinde, ilgili/özel koşullar dikkate alınarak orta hat veya eşit uzaklık yöntemi kullanılarak anlaşma

---

[420] 1982 BMDHS'nin 76/3. Maddesi.
[421] Anıl Çamyamaç, *a.g.e.*, s. 321.
[422] Kıta sahanlığı hukuki olarak esas hatlardan itibaren 200 mile kadar uzanan sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını kapsasa da 200 mili aşan kıta sahanlıklarında sınırın nasıl belirleneceği meselesi ortaya çıkmaktadır. Bu mesele 1982 BMDHS'nin 76/8. Maddesinde açıklığa kavuşturulmuştur. Böyle bir durumda konu Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'na havale edilir ve yapılan incele sonucununda gelen tavsiye kabul edilirse belirlenen sınır resmi olarak onaylanır. Bkz. Robert L., Hortz, "Remapping Ocean Floors", The Wall Street Journal Europe, 2008, s.26
[423] Elsa Tsioumani, "Limits of Continental Shelf–16 th Sesssion of the Commission", *Environmental Policy and Law*, 34/4-5, 2005, s. 157.
[424] 1958CKSS'nin 6. Maddesi.
[425] Sami Doğru, "Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Doğu Akdeniz", Yeni Deniz Güvenliği ve Doğu Akdeniz, *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 2020, s. 251.

yoluyla yapılması gerektiği belirtilmiştir.[426] Konferans neticesinde imzalanan 1982 BMDHS'nin 83. Maddesinde, kıyıları bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasında kıta sahanlığı sınırının tespitinin, UAD Statüsünün 38. Maddesinde belirtildiği üzere, hakça bir çöüzüme ulaşmak amacıyla uluslararası hukuka uygun bir şekilde anlaşma ile belirleneceği hükme bağlanmıştır.[427] Böylece, içtihadi olarak UAD'nin gerçekleştirdiği sınırlandırma işlemlerinde uygulanan ve doktrinin de kabul ettiği Statünün 38. Maddesine göre hakça ilkeler çerçevesinde hakkaniyetli bir çözüme ulaşılması ilkesi benimsenmiş olmaktadır.

Kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda 1982 BMDHS'nin 83. Maddesinde herhangi bir sınırlandırma yönteminin belirtilmemesi açık bir şekilde sınırlandırmanın hakça bir çözüme ulaşmak amacıyla yapılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu durum Divan ve Mahkemelere geniş takdir hakkı tanımıştır. Bu çerçevede uluslararası yargı organlarının önüne gelen kıta sahanlığı davalarında, hakça bir sınırlandırmanın öngördüğü ölçütler ve faktörler uluslararası hukuka uygun ilkeler temelinde yorumlanmış ve deniz hukukunda uygulanabilir hale getirilmiştir.

Kıta sahanlığı kavramının coğrafi anlamından sıyrılıp hukuki bir kimliğe bürünmesi, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmelerinde belirtilen hükümlerin uluslararası yargı organlarının kararlarında kullanılması yolu ile gerçekleşmiştir. Farklı uyuşmazlıkların sınırlandırması sürecinde uygulanan yöntem ve kurallar, kıta sahanlığının gelişim sürecini oluşturmuştur.[428] Bu güne kadar kıta sahanlığı ile ilgili birçok sınırlandırma uyuşmazlığı uluslararası yargı organları tarafından hükme bağlanmıştır. Divan ve Mahkemeler bu uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmak için bütün ilgili/özel koşulları dikkate alarak hakça ilkeler çerçevesinde karara bağlamışlardır.[429]

---

[426] John R. Stevenson ve Bernard H. Oxman, The Preparations for The Law of The Sea Conference", *A.J.I.L.*, Vol. 68, 1974, s. 1; John R. Stevenson ve Bernard H. Oxman, "The Third United Nations Conference on The Law of The Sea: The 1975 Ceneva Session", *A.J.I.L.*, Vol. 69, 1975, s. 780.

[427] 1982 BMDHS'nin 83. Maddesi.

[428] Arda Özkan, "Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında Uluslararası Uygulamalar: Sözleşmeler, İçtihat ve Doktrin", *The Journal of Academic Social Science Studies*, No: 31, 2015, s. 384.

[429] Yücel Acer, "Ege Kıta Sahanlığı Sorunu ve Uluslararası Yargı Kararları", Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed)., Gündüz, Aslan, Öztürk, Hüseyin, *Türk Deniz Araştırmaları Vakfı*, İstanbul, 2002, s. 64-65.

3.2.1. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, 1958 tarihli Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmelerinin ardından UAD'nin önüne gelen ilk sınırlandırma davasıdır. Kıta sahanlığı üzerindeki hak kazanım esasları konusunda mesafe ve doğal uzantı kavramları arasından jeolojik yapıyla bağlantılı olarak doğal uzantıyı ön plana çıkaran ve bu çerçevede hakkaniyet ilkelerinin yorumlanmasına katkıda bulunan bu dava deniz sınırı uyuşmazlıklarında öncü olarak kabul edilmektedir.[430] Söz konusu uyuşmazlık Danimarka ve Hollanda'ya karşı Federal Almanya arasındadır. Uyuşmazlık konusu, bölgenin kıta sahanlığının yan sınırının tespit edilmesinde Federal Almanya'nın, Danimarka ve Hollanda'nın 1958 Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6. Maddesinde yer alan eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasını talep etmesine karşı çıkması ile başlamıştır. Devletler arasında bir uzlaşma sağlanamadığı için karşılıklı mutabakat ile uyuşmazlık 2 Şubat 1967 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı'na taşınmıştır.[431]

Taraflar uyuşmazlığı kendi aralarında imzaladığı özel bir anlaşma doğrultusunda Divan'a sunmuşlardır. Taraflar bu çerçevede sınırlandırmada kullanılacak yöntem ve kuralların uluslararası hukuka uygun bir şekilde belirlenmesini Divan'dan talep etmişlerdir. Taraflar ayrıca Divan'ın vereceği karar doğrultusunda, kendi aralarında yapacakları bir anlaşma ile kıta sahanlığını sınırlandırma konusunda anlaşmışlardır.[432] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı sınırlandırmasıyla ilgili taraflar arasında geçen hukuki işlemler 20 Şubat 1967 tarihinde, Divan tarafından sırasıyla kaydedilen Federal Almanya Cumhuriyeti ve Danimarka ile Federal Almanya Cumhuriyeti ve Hollanda arasında yapılan iki tahkimname ile gerçekleşmiştir. Daha sonra her iki dava 26 Nisan 1968'de bir Divan kararıyla birleştirilmiştir.[433]

---

[430] Mark B. Feldman, "Internatioanal Maritime Boundary Delimination: Law and Practice From The Gulf of Maine to the Aegean Sea", Aegean Issue Problems-Legal and Political Matrix, *Ankara Foreing Policy Institute*, 1995, s. 4.
[431] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları s. 4.
[432] Wolfgang Friedman, "The North Sea Continental Shelf Cases – A Critique", *American Journal of International Law*, Vol. 64, 1970, s. 230.
[433] Enver Bozkurt-Yasin Poyraz, *Devletler Hukuku Pratik Çalışmaları*, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 67-68.

Kuzey Denizi doğu-batı istikametinde Norveç, Danimarka, Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa ve İngiltere'nin kıyıdaş olduğu kapalı bir deniz özelliği taşımaktadır. Bazı bölgeler haricinde derinlik 200 metreyi aşmadığı için 1958 CKSS gereğince tüm bölge kıta sahanlığı olarak kabul edilmektedir. Kuzey Denizi'nin büyük bir bölümü ikili anlaşmalar yoluyla İngiltere-Norveç ve Danimarka- Hollanda arasında orta hat yöntemine göre sınırlandırılmıştır. Fakat ikili anlaşmalara taraf olmayan Federal Almanya kendisine kalan kıta sahanlığı alanına itiraz ederek daha geniş bir alan talep etmiştir.[434]

Hollanda ve Danimarka, 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. Maddesinde[435] yer alan eşit uzaklık prensibinin kıta sahanlığının sınırlandırılmasında başvurulacak bir yöntem olduğunu ve aynı zamanda hukuki açıdan da uygulanması gerektiğini iddia etmişlerdir. Bu iki ülke ayrıca eşit uzaklık prensibinin, taraflar arasında sınırlandırma konusunda bir mutabakata varılamadığı takdirde başvurulabilecek bir uluslararası hukuk kuralı olduğunu belirtmekle birlikte, eşit uzaklık yönteminin bir teamül kuralı haline geldiğini savunmuşlardır. Hollanda ve Danimarka, Federal Almanya'nın Kuzey Denizi'ne olan kıyısının ilgili/özel koşul oluşturmadığını belirttikten sonra, taraflara kıta sahanlığının sınırlandırılmasında kıyılara yakın olan kısmın verilmesi gerektiğini savunmuşlardır.[436]

Federal Almanya ise, Danimarka ve Hollanda'nın eşit uzaklık iddialarına karşı olarak, 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine taraf olmadığı ifade ederek 6. Maddenin kendisine uygulanamayacağını ve eşit uzaklık yönteminin de bir uluslararası teamül hukuku kuralına dönüşmediğini belirtmiştir. Federal Almanya, eşit uzaklığı reddeden görüşlerini Kuzey Denizi kıyılarının girintili çıkıntılı olmasıyla ilişkilendirerek bu durumun ilgili/özel koşul oluşturduğunu böyle olmasa

---

[434] Sevin Toluner, "AET'nin Gümrük Sınırları ve Ege Sorunu, Prof. Sevin Toluner Tarafından Hazırlanan Rapor ve Tartışmalar", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü,* İstanbul 1982, No 15, s. 206.

[435] Aynı Kıta Sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu Devletlere ait kıta sahanlığının sınırı bu Devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her noktası her bir Devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır. Bkz. 1958 CKSS'nin 6. Maddesi.

[436] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 13-14.

dahi tarafların ileri sürdüğü 6. Maddede söz konusu ilgili/özel koşulların zaten mevcut olduğunu savunmuştur.[437]

Divan, tarafların ortaya koyduğu iddialar karşısında, 1958 Sözleşmesinde imzası bulunmayan Federal Almanya'nın eşit uzaklık prensibine karşı çıkmakta haklı olduğunu ve yine Federal Almanya'nın belirttiği gibi kıyılarının girintili ve çıkıntı olmasından dolayı ilgili/özel koşullar bağlamında kıyı biçimlerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Divan ayrıca, eşit uzaklık yönteminin kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda mutlak bir çözüm yolu olarak görülmemesi gerektiğini belirterek bu yöntemin uluslararası teamül hukuku kuralına dönüşmediğini beyan etmiştir.[438] Divan, eşit uzaklık yönteminin bir teamül hukuku kuralı olarak kabul edilmemesinin nedenin, kıta sahanlığı rejiminin hukuki gelişiminin tarihinde aranması gerektiğini belirtmiştir. Divan'a göre eğer eşit uzaklık yöntemi her bir uyuşmazlıkta uygulansaydı bu durum bazı hukuki kavramlarla çelişki oluştururdu. Divan burada teamülün manevi unsuruna (*opinio juris*) vurgu yaparak, sınırlandırma işleminde uygulanması zorunlu ilke ve yöntemlerin olmadığını belirtmiştir.[439]

Eşit uzaklık konusundaki tartışmaları açıklığa kavuşturan Divan, hakkaniyet ilkeleri temelinde yapılacak sınırlandırma işleminde göz önünde bulundurulacak kriterleri sıralamıştır. Buna göre, sınırlandırma işlemi diğer devletlerin benzer özellikteki haklarına halel getirmeden, imkanlar ölçüsünde kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısının verilmesini sağlayacak şekilde yapılmalıdır. Divan ayrıca hakça bir çözüme ulaşmak için uyuşmazlığın anlaşma yoluyla çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu şekilde bir sınırlandırmanın taraflara çakışan sahalar oluşturması halinde, bu sahalar karşılıklı anlaşmaya göre belirli oranlarda, aksi takdirde ise eşit bir şekilde bölüşülecek veya sahaların tamamında ya da bir kısmında ortak işletmeye karar verilecektir.[440]

Divan, yukarıda sayılan kriterler ele alınırken hesaba katılması gereken faktörlere de açıklık getirmiştir. Divan bu faktörleri taraf devletlerin kıyılarının genel istikameti, bu kıyıların kendilerine has biçim ve özellikleri, ilgili kıta sahanlığının

[437] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 14-17.
[438] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 83.
[439] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 85.
[440] Sami Doğru, *a.g.e.*, s. 22.

fiziksel ve jeolojik yapısı ve her bir devlete verilen kıta sahanlığında makul dereceye kadar bir orantılılığın bulunması olarak sıralamıştır. Divan ayrıca sınırlandırma alanına yakın üçüncü devletlere ait sınırlandırmaların da göz önünde bulundurulması gerektiğini belirterek söz konusu sınırlandırma işleminin genel kıyı istikameti yönünde yapılması gerektiğini vurgulamıştır.[441]

Divan, bölgenin genel coğrafyasına atıfta bulunarak uyuşmazlığın çözümündeki temel meselenin, kıyı biçimlerinin içbükey ve dışbükey özelliklerinden kaynaklanan coğrafik ve jeolojik koşullar olduğuna hükmederek, eşit uzaklık yönteminin hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracağına hükmetmiştir.[442] Divan, eşit uzaklık yöntemini bu dava için terk etmiş olsa da bu yöntemin genel itibariyle makul sonuçlar doğuran ve pratik kolaylık sağlayan bir yöntem olduğunu da ayrıca vurgulamıştır.[443]

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, eşit uzaklık yönteminin her somut olayda uygulanamayacağının ortaya konulması açısından önem arz etmektedir. Divan, yaptığı değerlendirmeler sonucunda, Kuzey Denizi gibi girintili çıkıntılı bölgelerde eşit uzaklık yöntemine başvurulmasının, sınırlandırmayı daha karmaşık hale getirdiğini tespit etmiştir. Bu bakımdan Divan'ın Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda aldığı karar, kuralların hangi durumlarda nasıl uygulanacağı konusunda hem bir kırılma noktası oluşturmakta hem de yol gösterici olmaktadır.

Divan, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında anlaşma ve özel durumlar yoksa başvurulacak çözümün hakkaniyet ilkeleri olduğunu açıklamıştır. Divan bu sebeple ne Federal Almanya'ya karşı ileri sürülmesi mümkün olmayan 1958 CKSS'yi ne de teamül kuralı olma özelliği taşımayan eşit uzaklık yöntemini uygulama yükümlülüğünde olmadığını belirtmiştir.[444] Divan, sınırlandırma işleminde kıta sahanlığı ile doğal uzantı arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurulması gereken önemli bir koşul olarak değerlendirip, jeolojik faktörlerin ilgili/özel koşul olarak ele alınabileceğini ortaya koymuştur. Divan'ın sınırlandırma hukukuna katkı sağladığı diğer bir husus da

[441] Enver Bozkurt-Yasin Poyraz, *a.g.e.*, s. 76.
[442] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 91.
[443] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para 85.
[444] Yusuf Aksar, *Temel Metinler…* s. 433.

yukarıda değindiğimiz eşit uzaklık yönteminin teamül hukuku kuralı olmadığını belirtmesidir. Divan'ın eşit uzaklık yönteminin önemine atıfta bulunmasına rağmen bu yöntemin teamül kuralı haline gelmediğinin altını çizmesi, sınırlandırmanın amacının hakça bir sonuca ulaşmak olduğunu göstermek açısından sonraki davalara yol göstermiştir.

3.2.2. Manş Denizi Tahkimi

İngiltere ile Fransa arasındaki deniz alanı uyuşmazlığı, İngiltere tarafından İngiliz Kanalı, Fransa tarafından ise Manş Denizi olarak adlandırılan bölgedeki, kıta sahanlığı ile Fransa kıyılarına çok yakın bir yerde konumlanmış olan Golfede St-Malo Körfezi'ndeki Kanal Adalarının kıta sahanlığının belirlenmesi konusundaki anlaşmazlığa dayanmaktadır.[445] Taraflar söz konusu uyuşmazlık hakkındaki görüşmelerine 1970 yılının Ekim ayında başlamışlardır. Görüşmelerden olumlu sonuç alınamaması üzerine taraflar 1974 yılında *ad hoc* hakem mahkemesine gitmeye karar vermiş ve 10 Temmuz 1975 tarihinde Hakem Anlaşmasını imzalamışlardır. Taraflar Mahkemeden Greenwich meridyeninin 30 dakika batısından 1000 metre izobatına kadar batıya doğru olan alanda Birleşik Krallık ve Kanal Adaları ile Fransa'ya ait kıta sahanlıklarının uluslararası hukuk kurallarına göre tespit edilmesini talep etmişlerdir.[446]

Sınırlandırmaya konu olan alanın aynı kıta sahanlığına bitişik olmasından dolayı hem İngiltere hem de Fransa sınırlandırma işleminin hakkaniyet ilkeleri temelinde eşit uzaklık yöntemi göre yapılması hususunda hem fikirlerdir. Tarafların ihtilafa düştüğü nokta eşit uzaklık hattı belirlenirken hangi kıyıların esas nokta alınacağı meselesi üzerinedir.[447]

Tarafların ikisi de 1958 CKSS'ye taraf olmasına rağmen Fransa sözleşmenin 6. Maddesine çekince koymuş ve bu çekinceye istinaden, sınırlandırma

---

[445] Alex G. Qude Elferink, "Continental Shelf Arbitration (France&United Kingdom)", *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, http://www.mpepil.com. (15.10.2019).
[446] Ulf-Dieter Klemm, "Continental Shelf Arbitration (France/United Kingdom)" *Encyclopedia of Public International Law*, Vol. 2, (Decisions of International Courts and Tribunals and International Arbitrations), s. 58; David A. Colson, "The United Kingdom –France Continental Shelf Arbitration", *The American Journal of Internatioanal Law*, Vol. 72, No. 1, 1978, s. 97.
[447] Sami Doğru, *a.g.e.*, s. 24.

alanı içerisinde bulunan Biscay Körfezi, Granville Körfezi, Dover Boğazları ile kıyılarına yakın konumda bulunan Kuzey Denizi'nde özel koşulların söz konusunu olduğunu ileri sürerek bu bölgelerde eşit uzaklık yönteminin uygulanamayacağını belirtmiştir. İngiltere ise 1958 CKSS'nin 1. Maddesini referans göstererek, Fransa'nın özel koşul olarak nitelendirdiği adaların konumlarına bakılmaksızın tıpkı ana karalar gibi kıta sahanlığı haklarına sahip olduğunu belirtmiş ve eşit uzaklık yönteminin kullanılmasının gerekliliğini savunmuştur. İngiltere ayrıca Fransa'nın söz konusu bu çekincesinin kendisine karşı ileri sürülemeyeceğini iddia etmiştir.[448]

Fransa'nın mevcut uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk metoduyla alakalı görüşleri iki temel başlıktan ibarettir. Fransa öncelikle 1958 CKSS'nin taraflar arasında geçerli olmadığını savunmaktadır. Fransa'ya göre kendisinin 1958 CKSS'nin 6. Maddesine koyduğu çekince ve İngiltere'nin buna itirazı 6. Maddenin bu uyuşmazlıkta uygulanamayacağını göstermektedir. Fransa'nın ikinci görüşü ise 1958 Sözleşmelerinin gelişen uluslararası hukuk karşısında bağlayıcılığını yitirdiğidir.[449] Fransa, kendince temellendirdiği bu iddialar ışığında Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'na da atıfta bulunarak, uyuşmazlığın teamül hukuku çerçevesinde, hakkaniyet ilkeleri gözetilerek doğal uzantı esasına göre yapılması gerektiğini savunmuştur.[450]

Fransa, sınırlandırma işlemine yönelik tezlerini ileri sürerken, 1958 CKSS'yi tamamen görmezden gelerek, sınırlandırma işleminin Kanal Adaları'nın bulunduğu bölgede orta hat yöntemiyle yapılması gerektiğini savunmuş ve esas nokta alınacak kıyıların da iki ülkenin ana karaları arasında kalan karasularının ölçüldüğü yer olduğunu belirtmiştir. Faransa, söz konusu bölgede bulunan İngiliz Adalarına çevreleme metoduyla 6 millik bir deniz alanı verilerek İngiltere'ye bırakılmasını teklif ederken, Fransa kıyıları ile adalar arasında kalan bölgede ise orta

---

[448] Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri Devletin Yetkisi*, Beta Yayınları, 5. Baskı, İstanbul1996, s. 210,215.

[449] E. D. Brown, "The Anglo-French Continental Shelf Case", *San Diego Law Review*, Vol. 16, 1978-1979, s. 468.

[450] *Arbitration Between the United Kingdom of Great Britaain and French Republic on the Delimitation of the Continental Shelf, Desicion of The Court of Arbitration dated 30 June 1977 and 14 March 1978, International Legal Materials*, Vol. 18, 1979, para 9. (Bundan sonra Manş Denizi Tahkimi olarak anılacaktır).

hat esasına dayalı bir sınırlandırma önermiştir.[451] Fransa, 1958 CKSS'nin 6. Maddesinin kendisine uygulanmamasını, uygulansa dahi Kanal Adaları ve Atlantik Bölgelerindeki coğrafi şartların ilgili/özel koşul bağlamında ele alınmasını ve bu koşulları taşıyan adaların da hakkaniyet ilkeleri gereğince sınırlandırma işleminin dışında bırakılmasını savunmuştur.[452]

İngiltere'nin sınırlandırmada uygulanacak hukuk metodu konusundaki tezlerinin temelinde ise 1958 CKSS'nin 6. Maddesinin uygulanmamasının kabul edilmesi halinde dahi pratikte uygulanabilecek ilkelerde bir değişikliğin olmayacağı görüşü yatmaktadır. İngiltere'ye göre 1958 CKSS 6. Maddeyle birlikte hali hazırda yürürlüktedir ve geçerliliğini devam ettirmektedir.[453] İngiltere, yukarıdaki tezleri doğrultusunda politik etkileri ve konumlandıkları yerlere bakılmaksızın küçük adasal yapılar haricindeki bütün adaların kıta sahanlığı ilan etme hakkına sahip olduğunu iddia etmiştir. İngiltere ayrıca özellikle Kanal Adaları'nın yeterli derecede büyüklüğe ve nüfusa sahip olmasının bu adalara tam kıta sahanlığı hakkı bahşettiğini ileri sürerek, orta hattın hem Fransa kıyılarını hem de kendi egemenliği altındaki adaların kıyılarını esas nokta olarak alan bir sınırlandırmayı kapsaması gerektiğini ileri sürmüştür.[454]

İngiltere'nin tezlerine genel olarak bakıldığında esasen Fransa'nın tezlerinden çok faklı olmadığı görülmektedir. İngiltere, 1958 CKSS'nin 6. Maddesinin uygulanmasının Fransa'nın uygulanmasını talep ettiği teamül hukuku kurallarıyla aynı şeyi ifade ettiğini vurgulamış ve uygulanacak hukuk bakımından sonucun aynı olacağını belirtmiştir. Bu çerçevede, her iki tarafın doğal uzantılarının kendi ülkelerine verilmesi halinde kıta sahanlıkları her hangi bir tarafın doğal uzantısını kapatmayacaktır. Şu halde temel sorun eşit uzaklık (orta hat) yöntemi kullanılırken sınırlandırma alanında bulunan adaların sınır hattına olan etkilerinin nasıl olacağıdır.[455]

---

[451] Manş Denizi Tahkimi, para 9-10.
[452] Manş Denizi Tahkimi, para 149-151.
[453] Manş Denizi Tahkimi, para 11.
[454] Manş Denizi Tahkimi, para 12.
[455] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 40.

Mahkeme, öncelikle Fransa'nın çekince koyduğu 6. Maddeyi gündemine almış ve söz konusu maddenin iki ülke arasında uygulanmasına bir engel bulunmamasına rağmen Fransa'nın özel koşullar olarak ifade ettiği yerlerde itirazında haklı olduğunu belirtmiştir. Mahkeme bu sebeple Fransa'nın çekince koyduğu sınırlandırma kesimlerinde teamül hukuku kurallarının uygulanmasına karar vermiştir. Mahkeme ayrıca yargılama sürecinde güncel deniz hukuku gelişmelerinin takip edildiğini belirtmekle birlikte, hali hazırda devam eden III. Deniz Hukuku Konferansı kayıtlarının ve güncel devlet uygulamalarının 1958 Cenevre Sözleşmelerini hükümsüz saymayacağını belirtmiştir.[456]

Mahkeme 6. Madde meselesini açıklığa kavuşturduktan sonra bölgenin coğrafi özellikleri çerçevesinde uyuşmazlığı ele almaya başlamıştır. Mahkeme, öncelikle tarafların ana kara kıyılarının durumunu incelemiş ve kıyı uzunluklarının neredeyse birbirine denk olduğunu belirtmiştir. Mahkeme bu durumda sınırlandırma alanında bulunan adaların hesaba katılmaması durumunda, iki ülkeye bırakılacak kıta sahanlığı alanının eşit olacağı bir sınırlandırmanın yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme bu yorumunun ardından, Fransa kıyılarına yakın olan fakat İngiltere'nin egemenliğinde bulunan adaların sınır hattında bozma etkisi yaratacağını belirterek bu adalara tam etki verilmesi halinde Fransa'ya bırakılacak kıta sahanlığının önemli ölçüde azalacağını belirtmiştir.[457] Mahkeme ortaya çıkacak bu orantısız durumun dengelenmesi adına, adaların varlığından kaynaklanan özel koşulların hakkaniyet ilkeleri temelinde ele alınması gerektiğini vurgulayarak, sınırlandırma işleminin bu doğrultuda yapılmasına karar vermiştir. Mahkeme bu kararının gerekçesini, kıta sahanlığı kavramının sadece doğal uzantı gibi jeolojik verilerle açıklanan coğrafi şartlara değil aynı zamanda hukuk ve hakkaniyet düşüncelerine bağlı olmasıyla açıklamıştır.

Sonuç olarak Mahkeme, Fransa kıyılarına yakın durumda konumlanmış İngiliz egemenliğindeki adaların Manş Denizi'ne bakan kesimlerine 12 mil genişliğinde bir cep bölgesi (kıta sahanlığı kuşağı) bırakmak suretiyle, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında tarafların ana kara kıyılarının esas noktaları

---

[456] E. D. Brown, *a.g.m.*, s. 469.
[457] Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk*…, s. 215-216.

oluşturduğu eşit uzaklık hattının (orta hattın) nihai sınırlandırma hattı olduğuna karar vermiştir. [458]

Mahkeme, sınırlandırma alanını iki kesime ayırarak, Fransa'nın özel şartlar olarak nitelendirdiği Kanal Adaları bölgesinde 1958 CKSS'nin 6. Maddesini değil teamül hukuku kurallarını dikkate almıştır. Mahkeme, Fransa'nın çekince koymadığı Atlantik kesiminde ise 6. Maddenin uygulanmasına karar vermiştir. Mahkeme, sınırlandırma yöntemine dair bu yaklaşımının hukuken birbiriyle çelişmediğini ifade ederek, 6. Maddedeki eşit uzaklık-ilgili/özel koşullar kuralının teamül hukuku kurallarıyla aynı amaca hizmet ettiğini vurgulamıştır.[459] Mahkeme, eşit uzaklık/özel şartlar kuralının mecburi bir uygulama olmadığını belirtmiş ve bu kurala hakkaniyete elverişli bir çözüm sunduğu takdirde başvurulması gerektiğini belirtmiştir.[460]

Mahkeme'ye göre, hakkaniyet ilkeleri temelinde yapılacak sınırlandırma işleminde esas olan uyuşmazlığın kendine özgü coğrafi ve diğer şartlarının sınırlandırma işlemine yansıtılmasıdır. Bu nedenle ne eşit uzaklık ne de başka bir sınırlandırma yöntemi ilgili/özel koşullar dikkate alınmaksızın uygulanamaz. Söz konusu bir uyuşmazlık ister 1958 Sözleşmesi hükümleriyle ele alınsın isterse de teamül hukuku kurallarıyla ele alınsın izlenecek yol hakkaniyet ilkelerinin içerdiği normdur.[461]

Manş Denizi Tahkimi'ne içtihadi manada bakıldığında, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda UAD'nin ön plana çıkardığı hakkaniyet ilkelerine göre sınırlandırma yapılması yaklaşımının tekrar edildiği görülmektedir. Bu çerçevede coğrafi şartlar ve ilgili/özel koşullar bağlamında bir deniz alanının kesimlere ayrılarak bu bölgelerde farklı sınırlandırma yöntemlerinin benimsenmesi Mahkeme tarafından hakkaniyet yaklaşımının bir gereği olarak ifade edilmiştir. Kararda öne çıkan en önemli hususlardan biri de deniz alanlarının sınırlandırılmasında anlaşma hukuku ile teamül hukukunun aynı amaca hizmet ettiğinin vurgulanmasıdır.

[458] Manş Denizi Tahkimi, para 201-203.
[459] Manş Denizi Tahkimi, para 75.
[460] Gös. yer.
[461] Manş Denizi Tahkimi, para 97.

3.2.3.Tunus-Libya Davası

Akdeniz'in Kuzey Afrika Kıyısında Bur al Hattabah bölgesinden Ras Ajder bölgesine kadar 285 mil kıyı uzunluğunu paylaşan Tunus ile Libya arasındaki uyuşmazlık, Tunus'un 1964'de Libya'nın da 1968'de başlattığı hidrokarbon faaliyetleri çerçevesinde deniz alanlarını genişletmek istemeleri ile başlamıştır.[462] Tunus ile Libya arasındaki kıta sahanlığının sınırlandırılması uyuşmazlığı, her iki devletin kendine göre ilan ettiği, deniz alanları üzerinde araştırma ve işletme ruhsatlarının 1974 yılında eşit uzaklığa göre belirlenen hat üzerinde çakışması ile daha ileri bir boyuta taşınmıştır. Devam eden süreçte her iki tarafın birbirini protesto etmesi ve akabinde diplomatik görüşmelerden netice alınamaması üzerine taraflar uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı nezdinde çözüme kavuşturmak için 10 Haziran 1977'de anlaşmaya varmışlardır.[463]

Taraflar, söz konusu kıta sahanlığı uyuşmalığında uluslararası hukuk bakımından hangi yöntem ve kuralların kullanılacağı sorusunu Divan'a yöneltmişlerdir. Taraflar özellikle III. Deniz Hukuku Konferansı sürecinde sıklıkla gündeme gelen hakkaniyet ilkeleri üzerinden bir değerlendirme yapılmasını Divan'dan talep etmişlerdir. Diğer yandan, iki devletin de 1958 tarihli Cenevre Sözleşmelerine taraf olmaması nedeniyle, taraflar Divan'a yaptıkları başvurularda, 1958 CKSS'nin 6. Maddesindeki eşit uzaklık yönteminin kendileri bakımından yerinde olmayacağı hususunda aynı fikirde olduklarını belirtmişlerdir.[464] Taraflar ayrıca kıta sahanlığının sınırlandırılmasında, devletlerin birbirlerinin haklarına halel getirmeden, kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısının belirlenmesi ve sınırlandırmanın hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde yapılması konusunda mutabık kalmışlardır. Taraflar arasındaki en önemli ihtilaf doğal uzantının tespitinde kullanılacak ölçütler olmuştur.[465]

---

[462] Mark B. Feldman, "The Tunisia-Libya Continental Shelf Case: Geographic Justice or Judicial Compromise?", *The American Journal of International Law*, Vol. 77, No. 2, 1983, s. 220.
[463] Hüseyin Pazarcı, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığına İlişkin 24 Şubat 1982 Tarihli Kararı", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, İstanbul Üniversitesi, S. 2, İstanbul 1982, s. 42.
[464] Tunus-Libya Davası, para 23, 29.
[465] Douglas C. Hodgson, "The Tuniso-Libyan Continental Shelf Case", *Case Western Reserve Journal of International Law*, Vol. 16, Issue. 1, 1984, s. 6.

Libya, sınırlandırılacak alanın Kuzey Afrika'nın kuzey yönündeki doğal uzantısı olduğunu dolayısıyla sınırlandırma işleminde bu uzantının Ras Ajder'in kuzeyinden sınır olarak dikkate alınması gerektiğini savunmuştur. Libya, doğal uzantı üzerinden yapılacak sınırlandırmada göz önünde bulundurulması gereken ölçütün doğal uzantının yönü olması gerektiğini iddia etmiştir. Libya bu görüşlerine ek olarak sınırlandırma işleminde eşit uzaklık yönteminin kullanılmasının, bölgede bulunan Sahel kıyıları ve adaların varlığından dolayı hakça bir sonuç doğurmayacağını ileri sürmüştür.[466]

Tunus ise sınırlandırılacak kıta sahanlığı alanının jeolojik olarak Tunus'un doğu kesiminin karasal bir uzantısı olduğunu dolayısıyla yapılacak sınırlandırma işleminin batı-doğu yönlü yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. Tunus ayrıca, doğal uzantı yönü olarak kıta karasının değil, her devletin kara ülkesinin göz önüne alınarak bir tespit yapılması gerektiğini savunmuştur.[467]

Divan öncelikle tarafların üzerinde yoğunlaştıkları doğal uzantı konusunun uluslararası hukuk çerçevesinde sınırlandırmada bir kriter oluşturup oluşturmadığı konusunu inceleme yoluna gitmiştir.[468] Tarafların doğal uzantı konusundaki farklı iddialarını değerlendiren Divan, doğal uzantının kavramsal olarak kıta sahanlığının temelini oluşturmakla birlikte sınırlandırma hususunda mecburi bir kriter olmadığını hatta bu şekilde yapılacak bir sınırlandırmanın doğru olmayacağını belirtmiştir.[469] Divan'a göre doğal uzantı kıyı devletinin deniz altı üzerinde hak sahibi olduğu yetki ve sorumlulukları açıklamaktadır dolayısıyla bu kavram kıta sahanlığının sınırını değil kıyı devletinin deniz altınındaki yetkilerini açıklayan bir kriteri temsil etmektedir.[470] Divan, doğal uzantının bir sınırlandırma ilkesi olmadığını belirtmekle birlikte, kıta sahanlığı sınırı tespit edilirken coğrafi şartlara göre ilgili koşul olarak ele alınabileceğini de kabul etmiştir.[471]

---

[466] Mark B. Feldman, "The Tunisia-Libya…", s. 223.
[467] Tunus-Libya Davası, para 15-16.
[468] Donna R. Christie, " From The Shoals of Ras Kaboudia To The Shores of Tripoli: The Tunisia/Libya Continental Shelf Boundary Delimitation", *Georgia Journal of International and Comparative Law*, Vol. 13, Issue. 1, 1983, s. 9.
[469] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 62.
[470] Tunus-Libya Davası, para 44.
[471] Tunus-Libya Davası, para 39.

Divan, doğal uzantı konusundaki görüşlerinin ardından hakkaniyet ilkelerinden bahisle hakça bir çözüme ulaşmak için diğer ilgili/özel koşulları değerlendirme yoluna gitmiştir. Bu çerçevede taraf devletlerin de üzerinde durduğu bölgeye özgü ilgili/özel koşullar nelerdir bunların üzerinde durulmuştur.[472] Divan, bu koşullar incelendiğinde özellikle iki hususun sınırlandırma bakımından öne çıktığını vurgulamıştır. Bunlardan birincisi, Tunus kara ülkesinin kıyılarının Ras Ajder bölgesinden itibaren Libya kıyıları ile aynı yönde belirli bir noktaya kadar devam ettikten sonra birden yön değiştirmesi ve güney-batıdan kuzey-doğuya doğru uzanmasıdır. İkinci önemli nokta ise Tunus'a ait olan Kerkennah ve Cebre Adaları ile bazı yükseltilerin kıta sahanlığı üzerinde bulunmasıdır. Divan, elde edilen bu veriler doğrultusunda, sınırlandırma yapılırken taraf devletlerin kıyılarının birbirlerine olan oranının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.[473]

Divan, kararında ilgili/özel koşullar bağlamında tarafların bölgenin jeomorfolojik özelliklerine ilişkin iddialarını sınırlandırma yapılacak bölgede farklı doğal uzantıların olup olmadığını belirlemek amacıyla dikkate alacağını, dolayısıyla bu iddiaların doğal uzantının yönünü etkileyebilecek bir özel koşul olmadığını belirtmiştir. Divan ayrıca, tarafların kıta sahanlığı üzerindeki haklarının ortak bir doğal uzantıdan meydana geldiğini ve özel bir koşul olarak kabul edilebilecek "Tripoliten Furow" deniz altı vadisinin de sınırlandırılacak alanın dışında kaldığını bu nedenle hukuki bakımdan devletlerin yetkisi altında olacak olan kıta sahanlığının yalnızca jeolojik verilere göre tespit edilemeyeceğini ifade etmiştir.[474]

Divan, mahkemenin asıl görevinin uluslararası hukukun işletilmesi olduğunu bu bakımdan ilgili/özel koşuların hukuki bir gereklilik oluşturması halinde kullanılacağını,[475] doğal uzantı kavramının da yalnız başına hukuki bir çözüm sunmadığını ve bu durumda hakkaniyet ilkelerinin ön plana çıkacağını belirtmiştir.[476]

Divan uluslararası hukuk çerçevesinde yapılacak sınırlandırmanın ilke ve yöntemlerini açıklayarak, söz konusu uyuşmazlığın bölgeye özgü ilgili/özel koşullar

[472] Tunus-Libya Davası, para 72.
[473] Tunus-Libya Davası, para 61,68, 72.
[474] Tunus-Libya Davası, para 66.
[475] Tunus-Libya Davası, para 60-61.
[476] Tunus-Libya Davası, para 44.

temelinde yapılacağın belirtmiştir. Divan bu doğrultuda sınırlandırılacak alanın kıyılara yakın kesim ve kıyılara uzak kesim olmak üzere iki kategoride ele alınacağını ifade etmiştir.[477]

Divan, sınırlandırılacak birinci kesimde kıyıya dik bir çizgi çizilmek suretiyle oluşturulacak hattı kıta sahanlığı sınırı olarak belirlemiştir. Divan bu yöntemin, kıyıya yakın olan alanlarda, hem aynı kıta sahanlığı üzerinde bulunan ülkeler arasındaki yan sınırın tespit edilmesinde hem de kara sınırının kıta sahanlığı üzerindeki doğal uzantısının belirlenmesinde uluslararası hukuk bakımından kabul gören bir yöntem olduğunu ifade etmiştir.[478]

Divan, kıyılara uzak kesimde yapılacak sınırlandırmada göz önünde bulundurulacak verileri ise Gabes Körfezi bölgesinde Tunus kıyılarının aniden yön değiştirmesini ve Tunus'a ait Kerkennah adalarının kıyının genel istikametine katılıp katılmaması olarak belirlemiştir. Divan bu durumda, birinci kesim için hakkaniyetli olarak değerlendirdiği sınırlandırma hattının ikinci kesimde de uygulanmasının Libya kıyılarına doğru dar bir açı oluşturacağını belirterek, Kerkennah Adalarına *yarım etki* verilmesi suretiyle gerçekleştirilecek sınırlandırma yönteminin uygulanmasının daha hakkaniyetli bir çözüm sunacağını ifade etmiştir. Bu uygulama ile ikinci kesimde Kerkennah Adalarını dikkate almadan belirlenecek bir sınırlandırma hattı ile Kerkennah Adalarını esas nokta alarak çizilen sınırlandırma hattı arasındaki çizgi kıta sahanlığının sınır hattı olarak kabul edilmiştir. Bu yöntemin sonucu olarak, ikinci kesimdeki sınırlandırma hattı birinci kesimdeki sınırlandırma hattına oranla Libya kıyılarına daha yakın olmuştur.[479]

Divan, cezir hattından itibaren sınırlandırma hattının hesaplanmasıyla Libya için 40'a karşılık Tunus için 60 olarak çıkan oranın sınırlandırmanın orantılılık testi sonucunda hakkaniyete uygunluk gösterdiğini ifade etmiştir.[480] Divan hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde ilgili/özel koşulları dikkate alarak Tunus ile Libya arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırma davasını karara bağlamıştır.

---

[477] Tunus-Libya Davası, para 114.
[478] Tunus-Libya Davası, para 119.
[479] Tunus-Libya Davası, para 127-129.
[480] Tunus-Libya Davası, para 131.

Divan'ın bu kararı, hakça ilkeler temelinde ilgili/özel koşulların tespit edilmesine yönelik çabaların somut olayda uygulamaya dönüşmesi konusunda tartışmalara neden olmuştur. İlgili/özel koşulların bir kriter olarak belirlenmesinde önceliğin hangi kriterlerde olacağı soruları cevapsız kalmıştır. Nitekim Divan, deniz alanlarının sınırlandırılmasında farklı somut olayların kendi şartları içinde yorumlanması gerektiğini, söz konusu uyuşmalıkta da kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin yöntem ve kriterlerin uygulanması için soyut bir kurallar bütünü oluşturmanın mümkün olamayacağını vurgulamıştır.[481]

Tunus ile Libya arasındaki davayı önemli kılan başka bir husus da sınırlandırma davası devam ederken 1982 BMDHS'nin henüz taslak halinde olmasına rağmen Divan'ın taslak hükümlerinin davada uygulanabileceğine karar vermesidir. Bu çerçevede eşit uzaklık yöntemi ile alakalı önemli tespitlerde bulunmuştur. Divan, eşit uzaklık yöntemini, uyuşmazlığı hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde hakça bir sonuca götürdüğü takdirde uygulanması gereken bir yöntem olarak kabul etmiştir. Divan'a göre eşit uzaklık yöntemi uyuşmazlıkların çözümünde mecburi ve öncelikli bir yöntem değildir bu sebeple Divan'ın diğer koşulları gözetmeksizin doğrudan bu yöntemi uygulaması uygun değildir.[482]

3.2.4. Libya-Malta Davası

Libya ile Malta arasındaki kıta sahanlığı uyuşmazlığı, Malta'nın 1965 tarihinde 1958 CKSS'ye dayanarak, kıta sahanlığını orta hattan geçecek şekilde ilan etmesi ve bunu yasalaştırması ile başlamıştır. Malta'nın bu sınırlandırma eylemine karşılık olarak Libya'nın da 1973 yılında kendi sınırlandırma hattını belirlemesi uyuşmazlığı tırmandırmıştır.[483] 1981 tarihinde bölgede petrol arama çalışmaları için Malta tarafından izin verilen İtalyan şirketinin faaliyetlerinin Libya güvenlik güçleri tarafından engellenmesi uyuşmazlığın uluslararası yargıya taşınmasını zorunlu kılmıştır. [484] Tarafların uyuşmazlığı UAD'ye taşımak için yaptıkları anlaşmayı Malta

[481] Hüseyin Pazarcı, "Tunus-Libya…"s. 46.
[482] Tunus-Libya Davası, para 109-110.
[483] Umberto Leanza, "The Delimitation of the Continental Shelf of the Mediterranean Sea", *The International Journal of the Marine and Coastal Law*, Vol. 8, No. 3, 1993, s. 383.
[484] Gerald H. Blake, "Coastal State Sovereignty in the Mediterranean Sea: The Case of Malta", *GeoJournal,* 1997, s. 177.

1976'da Libya ise 1982'de imzalamıştır.[485] Taraflar Malta Cumhuriyetine ait kıta sahanlığı alanı ve Libya Arap Cumhuriyetine ait kıta sahanlığının sınırlandırılmasında uygulanabilecek uluslararası hukukun ilke ve kurallarının neler olduğunun yanıtını Divan'dan talep etmişlerdir.[486]

Libya ile Malta arasındaki kıta sahanlığının sınırlandırılması davası, ana kara ülkelerinin dışında ilk defa bir ada devletine deniz yetki alanı tanınması bakımından özel bir dava olma özelliği taşımaktadır.[487] Bu sebeple söz konusu dava, kıta sahanlığı sınırlandırma davalarında genel kabul gören doğal uzantı ve mesafe ilkelerinin farklı yorumlandığı bir dava olarak da ön plana çıkmaktadır.[488]

Taraflar, uyuşmazlığın uluslararası teamül hukuku kuralları çerçevesinde yapılması konusunda anlaşmışlardır zira Malta 1958 CKSS'ye taraf iken Libya bu anlaşmaya taraf değildir. Dolayısıyla 1982 BMDHS de henüz yürürlüğe girmediği için taraflar 1958 CKSS'nin 6. Maddesinin uygulanmaması konusunda fikir birliğine varmışlardır.[489]

Malta, davaya ilişkin iddialarına 1982 BMDHS'nin 76. Maddesinde belirtilen 200 mil genişliğe kadar uzanan denizaltı alanlarının kıta sahanlığı alanına dahil olmasına atıfla, sınırlandırma işleminin doğal uzantı ilkesine göre değil mesafe ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Malta, söz konusu jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerin 200 mil genişliği aşan denizaltı alanlarında değerlendirmeye alınması gerektiğini ve sınırlandırma yöntemi olarak eşit uzaklık yönteminin kullanılması gerektiğini savunmuştur.[490]

Libya ise Divan'a başvurusunda belirttiği gibi sınırlandırmanın, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde tüm ilgili/özel koşulların dikkate alınarak yapılması gerektiğini

---

[485] Libya-Malta Davası, para 2.
[486] Gös. yer.
[487] Ted L. McDorman, "The Libya-Malta Case: Oposite States Confront the Court", *The Canadian Yearbook of International Law*, Vol. XXIV, 1986, s. 335-336.
[488] Aslan Gündüz, Kıta Sahanlığı Hukukunda Yeni Gelişmeler (Libya-Malta Davası), Hukuk Araştırmaları, C. 1, S. 3, 1986, s. 5.
[489] Libya-Malta Davası, para 26.
[490] Libya-Malta Davası, para 11.

belirterek, kıyı uzunluklarının özellikle göz önünde bulundurulmasını ve tarafların doğal uzantılarının birbirlerinin kıyılarını kesmemesini talep etmiştir.[491]

Libya yukarıda belirttiği çerçeve doğrultusunda, 1982 BMDHS'ye atıfla, iddia edilen 76. Maddenin doğal uzantı kriterine işaret ettiğini ve bu kriterin teamül kuralı özelliği taşıdığını ileri sürmüştür. 1982 BMDHS'nin henüz yürürlüğe girmediğini hatırlatan Libya her halükarda Malta'nın iddia ettiği tezin taraflar arasında bir bağlayıcılığının bulunmadığını savunmuştur. Libya ayrıca jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerin hala kıta sahanlığı sınırlandırmasının temel belirleyicisi olduğunu ve başka ölçüt aranmaksızın sınırlandırmanın bu yöntem göz önüne alınarak yapılması gerektiğini savunmuştur.[492]

Divan, tarafların iddialarından sonra öncelikle, iki tarafın da mutabık kaldığı, davanın teamül hukuku kurallarına göre çözümlenmesi konusunu gündemine almıştır. Divan bu bağlamda, 1982 BMDHS'nin teamül kurallarını kodifiye ettiği yönündeki tartışmaları da dikkate alarak, 1982 BMDHS'nin 76. Maddesinde belirtilen doğal uzantı ve mesafe ilkelerinin çatışmasının söz konusu davada da öne çıkan mesele olduğuna dikkat çekmiştir.[493] Divan, tarafların sınırlandırmada kullanılacak yöntem için mesafe ve doğal uzantı ilkelerini ileri sürmeleri karşısında, her iki kriterinde sınırlandırmada göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir. Divan ayrıca, Libya'nın Mesafe ilkesine olan itirazını, uygulanan sınırlandırma işlemi ile sınırlandırma hukukunun kaynağının farklı olamayacağına dikkat çekerek bu itirazı kabul etmemiştir.[494]

Divan, 1982 BMDHS'nin 83. Maddesinde belirtilen hakça çözüm ifadesinin herhangi bir sınırlandırma tekniğine ilişkin bir bilgi sunmadığını[495] dolayısıyla tarafların talep ettiği, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde tüm ilgili şartların göz önünde

---

[491] Nurser G. Işık, *a.g.e.*, s. 102.
[492] Libya-Malta Davası, para 11.
[493] Libya-Malta Davası, para 34.
[494] Gös. yer.
[495] Divan, Tunus-Libya Davası'na atıfla, hakkaniyetin, adalet kavramının bir kuralı olarak açığa çıkması olduğu yönündeki yorumunu, hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmak için hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasının *ex aequa et bono* bir karardan farklı olduğunu vurgulayarak açıklamıştır. Aynı şekilde 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarında, hakkaniyetin yalnızca soyut bir adalet göstergesi olarak değil, fakat hakkaniyet ilklerine başvurmayı buyuran bir hukuk kuralı olarak uluslararası hukukun bir parçası olarak normatif karakterde ilgili kuruma bağlı olarak tespit edileceğini ifade etmiştir. Bkz. Libya-Malta Davası, para 45-48.

bulundurulması suretiyle yapılacak bir sınırlandırmanın ayrıca bir sınanmaya ihtiyacı olduğunu belirtmiştir.[496]

Divan'ın uyuşmazlığa ilişkin genel yorumu şu şekildedir: Dava konusunun kıta sahanlığına ilişkin olması ve tarafların münhasır ekonomik bölge ilan etmemiş olması, sınırlandırma yapılırken münhasır ekonomik bölge ile ilgili kuralların göz ardı edileceği anlamına gelmemektedir. Teamül kuralı haline dönüşmüş olan mesafe ilkesi münhasır ekonomik bölgenin temel hak kaynağını oluşturmaktadır ve bu durum Libya tarafından da kabul edilmektedir. Dolayısıyla münhasır ekonomik bölge kavramı ile kıta sahanlığı iç içe geçtiğinden münhasır ekonomik bölge için uygulanan mesafe ilkesi kıta sahanlığı sınırlandırılmasında da uygulanabilir. Ayrıca bu durum bir zorunluluk olarak 1982 BMDHS'nin 76/1. Maddesinde de bağımsız olarak belirtilmiştir.[497]

Divan, hak kazanım esası olarak doğal uzantı ilkesinin terk edildiği Libya-Malta Davası'nda, uygulanan teamülün değişmesi nedeniyle önceki içtihadın artık hükmünü yitirdiğini beyan etmiştir. Dolayısıyla Divan, gelişen içtihat doğrultusunda kıta sahanlığı üzerinde hak sahibi olma konusunda ilgili deniz alanının toprak altının ve deniz yatağının jeolojik yapısına bakılmaksızın, 200 mil mesafe içerisinde jeolojik ve jeofiziksel unsurların dikkate alınmayacağını açıkça beyan etmiştir.[498]

Divan, yukarıda ifade edilen yoruma ilaveten, doğal uzantı yerine mesafe kavramının yerleştiği şeklinde algılanmaması gerektiğini, doğal uzantının kıta kenarına 200 milden yakın olduğu durumlarda mesafe ölçütü ile tespit edilmesinin bir gereklilik olduğunu vurgulamak anlamına geldiğini belirtmiştir. Dolayısıyla Divan, söz konusu iki kavramı biri uygulandığında diğerinin devre dışı kaldığı değil birbirlerini tamamlayan kavramlar olarak değerlendirmiştir.[499] Burada her iki kavram da kıta sahanlığının temel unsurları olarak ele alınsa da doğal uzantı ilkesinin esasen 200 mili aşan denizaltı alanlarının sınırlandırılmasına has olduğu vurgulanmıştır.

---

[496] Libya-Malta Davası, para 28-29.
[497] Sami Doğru, *Uluslararası Hukukta…* , s. 42.
[498] İbrahim Gökalp, *a.g.e.*, s. 35.
[499] Sertaç H. Başeren, "Kıta Sahanlığı: Doğal Uzantı…", s. 61.

Divan, bu değerlendirmeler ışığında, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde mesafe ilkesinin hakça bir çözüme ulaşmak için doğru bir yöntem olduğu konusunda kesin ifadeler kullanmamış olsa da 200 milli aşmayan denizaltı alanlarında hak sahibi olmayı mesafe kriteri ile birlikte değerlendirmiştir.[500] Divan bu doğrultuda eşit uzaklık ilkesinin, kıyıları karşı karşıya olan devletler arasındaki sınırlandırmalarda mesafe kriteri göz önüne alınarak uygulanmasının genel olarak hakkaniyete uygun sonuçlar ortaya çıkardığını bu yüzden karşılıklı kıyılar arasında geçici bir hattın saptanması gerektiğini belirtmiştir.[501]

Divan, yukarıdaki görüşleri doğrultusunda tarafların kıyı uzunluklarını dikkate alarak (Libya 192 mil, Malta 24 mil) tespit edilecek eşit uzaklıktaki orta hattın taraflar arasındaki kıyı uzunluğu arasındaki büyük farka göre düzeltilmesi gerektiğine karar vermiştir. Böylelikle, saptanan orta hattın sınırının, Malta kıyılarının yakınından geçmesini sağlayacak biçimde düzenlenmesine ve bu düzenlemenin coğrafi koşullar doğrultusunda orta hattı kuzeye kaydıracak biçimde ayarlanmasına karar vermiştir.[502] Divan ayrıca, Malta ve Libya arasındaki orta hat ile Sicilya ve Libya arasındaki ortay hat arasında bir uyum sağlamaya çalışmıştır.[503] Divan, Malta Adaları'nın İtalya'ya ait olması durumunda Libya ile İtalya arasındaki sınırı göz önüne almıştır. Divan böylece orta hattın konumuna sadık kalmak koşuluyla sınır hattını kuzeye doğru kaydırmış ve bu eylemi mesafe ilkesini göz önüne alarak gerçekleştirmiştir.[504]

Divan, Tunus-Libya Davası'nda olduğu gibi sınırlandırmanın hakkaniyete uygunluğunun sınanması konusunda da fikrini beyan etmiştir. Divan, kıyılar arasındaki ilişkinin sınır hattı belirlenirken göz önünde bulundurulduğunu ve kıta sahanlığı sınırlandırılması yapılırken matematiksel ifadeler kullanılmamış olsa da hakkaniyet çerçevesinde açık bir orantısızlığın bulunmadığı belirtilmiştir.[505]

---

[500] Libya-Malta Davası, para 62.
[501] Libya-Malta Davası, para 62-65.
[502] Aslan Gündüz, "Kıta Sahanlığı Hukukunda Yeni Gelişmeler (Libya-Malta Davası)", *Hukuk Araştırmaları*, Cilt. 1, Sayı. 3, 1986, s. 20.
[503] Libya-Malta Davası, para 71-72.
[504] Libya-Malta Davası, para 72-73.
[505] Libya-Malta Davası, para 68.

Divan'a göre kıta sahanlığı kavramı münhasır ekonomik bölge kavramının içine dahil olan bir deniz alanı değildir fakat, her iki deniz alanı da kıyıdan itibaren belirli mesafeye göre belirlenmektedir. Divan ayrıca, Libya'nın da münhasır ekonomik bölgeyi tanıdığını bu sebeple teamül hukuku çerçevesinde mesafenin bir hak kaynağı olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Divan, münhasır ekonomik bölge ile kıta sahanlığı kavramlarının birbirlerinden farklı kavramlar olmasına rağmen münhasır ekonomik bölgenin deniz yatağında öngördüğü hakların, kıta sahanlığı için öngörülmüş olan rejime göre tanımlandığını ifade etmiştir. Divan'a göre kıta sahanlığının olmadığı yerde münhasır ekonomik bölge olamaz ve mesafe ilkesi münhasır ekonomik bölgeye olduğu kadar kıta sahanlığına da uygulanır dolayısıyla doğal uzantının yerini mesafe ilkesinin aldığı söylenemez.[506]

Divan'ın Libya-Malta Davası için vermiş olduğu bu karar kıta sahanlığının yorumlanması açısından dikkat çekici ve tartışmaya müsait bir karar olarak değerlendirilmektedir. Divan'ın 200 mile kadar olan denizaltı alanlarında jeolojik faktörleri göz ardı etmesi önceki içtihatların da sorgulanması anlamına gelmektedir. Libya-Malta Davası, Divan'ın kıta sahanlığı sınırlandırmasında mesafe ilkesini hak kazanım esası olarak sınırlandırma hukukuna dahil etmesi bakımından bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Divan ayrıca, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı arasındaki ilişkiye farklı bir yorum getirmekle birlikte kıta sahanlığı konusunda hak sahibi olmanın temel ilkelerinden de sapmıştır. Divan'ın kıyıları karşılıklı olan devletler arasında mesafenin 400 milden az olduğu durumlarda mesafe ilkesini sınırlandırma ilkesi olarak tercih etmesi büyük tartışmalara neden olmuştur.

3.3. Münhasır Ekonomik Bölge

Açık deniz rejiminden farklı olarak kıyı devletine karasuları dışında geniş hak ve yetkiler tanıyan münhasır ekonomik bölge, karasularının ötesinde ve bu sulara bitişik olan sularda esas hatlardan itibaren 200 mile kadar olan mesafede, deniz alanında kalan su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altını kapsayacak şekilde

[506] Mustafa Koç, *a.g.e.*, s. 101.

kıyı devletine bir takım ekonomik haklar tanıyan deniz alanı olarak tanımlanmaktadır.[507]

Devletlerin, karasularının ötesindeki doğal kaynaklar üzerindeki münhasır hak talepleri Truman Bildirisi ile artış göstermiş ve kıta sahanlığı kavramının içinde yer alan deniz tabanı ve toprak altı ile sınırlı kalmamıştır. Devletlerin münhasır talepleri, karasularının ötesindeki, deniz yüzeyi ve deniz tabanı arasında kalan deniz tabakası içerisindeki doğal kaynaklara sahip olma isteğine kadar uzanmıştır.[508]

Münhasır Ekonomik Bölge kavramının (exclusive economic zone) yazılı olarak uluslararası hukuka dahil olması 1982 BMDHS'de yer alması ile mümkün olmuştur. Münhasır ekonomik bölge kavramı yeni olmasına karşın 1982 BMDHS kabul edilmeden önce[509] uluslararası hukukta uygulamada yerini almış bir deniz alanıdır. Başka bir ifadeyle 1982 BMDHS'den önce bağımsız olarak uygulanabilen uluslararası bir teamül kuralı olma özelliğine sahiptir.[510] Münhasır ekonomik bölgenin pratikte uygulanışı III. Deniz Hukuku Konferansı'ndan çok önce 1945'li yıllardaki Latin Amerika ülkelerinin uygulamalarına dayanmaktadır. Bu ülkeler gerek tek taraflı gerekse de çok taraflı açıklamalarla 200 millik alanda canlı ve cansız kaynakların işletilmesi ve kontrol edilmesi yönündeki taleplerini açıklamış ve bu ülkelerin birçoğu bunları uygulamıştır.[511]

Karasuları ile açık deniz rejimi arasında yer alan münhasır ekonomik bölgede, kıyı devletlerinin sahip olduğu haklar sadece canlı ve cansız doğal kaynakların araştırılması, işletilmesi ve muhafazasından ibaret değildir. Kıyı devleti bu alanda ayrıca suni adalar, tesisler ve yapılar inşa etme hakkına sahip olup aynı

---

[507] 1982 BMDHS'nin 55., 56. ve 57. Maddeleri.

[508] Salih Karataş, "Münhasır Ekonomik Bölge Üzerinde Üçüncü Devletlerin Hak ve Yetkileri", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt. 23, Sayı. 2, 2015, s. 83.

[509] Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının bu alan içinde ülkesel egemenlik kavramını kabul etmeye çalışan yaklaşımın bir sonucu olarak bazı Latin Amerika devletlerince uygulanmaya başlanan 200 millik tartışmalı "miras" kavramı ile 1960'lı yılların başında yerleşmeye başlayan balıkçılık bölgesi kavramının etkisi sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Bkz. Julio C. Lupinnacci, "The Legal Status of the Exclusive Economic Zone in the 1982 Conventiononthe Law of the Sea", *The Exclusive EconomicZone ALatin American Perspective* (Ed.) Francisco Orrego Vicuna, 1984, s. 79-89.

[510] Anıl Çamyamaç, *a.g.e.*, s. 342.

[511] Enver Bozkurt, "Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 2, No: 5, 2006, s. 59-64.

zamanda bu alanın çevresel muhafazası üzerinde de hak sahibidir.[512] Dolayısıyla münhasır ekonomik bölge içerisinde yapılacak faaliyetler kıyı devletinin izin verdiği devletler veya kişiler tarafından gerçekleştirilebilir. 1982 BMDHS'de münhasır ekonomik bölge üzerinde kıyı devletinin ve diğer devletlerin hak yükümlülükleri, Sözleşmenin ilgili maddelerinde ayrıca hükme bağlanmıştır.[513]

Münhasır ekonomik bölge kavramı Tunus-Libya ve Libya-Malta Davalarında UAD tarafından ve aynı şekilde Avrupa Toplulukları Adalet Divanı tarafından uluslararası teamül hukukunun bir parçası olarak kabul edilmiştir.[514] Benzer şekilde Avrupa Birliği'ne üye kıyı devletleri de balıkçılık başta olmak üzere diğer canlı ve cansız kaynaklardan faydalanmak üzere 200 millik deniz alanlarında hak ve yetki sahibi olduklarını teyit etmişlerdir. Bunlara ilaveten 1983 yılında Amerika Birleşik Devletleri 1984 yılında da Sovyetler Birliği balıkçılık bölgelerini Münhasır Ekonomik Bölge olarak ilan etmişlerdir.[515]

Münhasır ekonomik bölge kavramı üzerine yapılan tartışmalarda öne çıkan hususlardan en önemlisi bu kavramın kıta sahanlığı ile olan ilişkisidir. III. BMDHK sürecinde münhasır ekonomik bölge ile kıta sahanlığının farklı rejimler olarak kabul edilmesi konusunda büyük tartışmalar yaşanmıştır.[516] Bu iki kavram arasında hem hak kazanımı bakımından bir denge ve uyum sağlanması hem de sınırlandırma bakımından benzer bir uygulamanın yerleşmesi için münhasır ekonomik bölge yetkileri ile kıta sahanlığı yetkileri birleştirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede kıta sahanlığının tanımı jeolojik olarak bu alanın 200 mile kadar uzanmadığı yerlerde genişlik bakımından münhasır ekonomik bölgeye uyacak şekilde düzenlenmiştir. Bu sayede 200 milden sonra münhasır ekonomik bölgeye geçildiğinde devletlerin deniz yatağı üzerinde sahip oldukları haklar bakımından bir farklılık söz konusu olmayacaktır. Başka bir ifadeyle 200 milin içinde ve ötesinde jeolojik anlamda kıta

---

[512] 1982 BMDHS'nin 56. Maddesi.
[513] 1982 BMDHS'nin 58. ve 59. Maddeleri.
[514] Barbara Kwzatkowska, "The 200 Mile Ekonomic Zone in the New Law of the Sea", *Publications on Ocean Development,* Martinus Nijhoff Publishers, London1989, s. 28.
[515] Selami Kuran, *Uluslararası Deniz*…, s. 244.
[516] John R. Stevenson-Bernard H. Oxman, "The Preparations for The Law of The Sea Conference", *American Journal of International Law*, Vol. 68, Issue. 1, 1974, s. 780.

sahanlığının varlığı durumunda bu alanda uygulanacak olan rejim kıta sahanlığı rejimi olacaktır.[517]

Münhasır ekonomik bölgenin kavramsal olarak kıta sahanlığı ile olan ilişkisi bakımından doktrinde tartışmalar olsa da bu durum kıta sahanlığının sınırlandırılmasıyla ilgili kuralları etkilememiştir. 1982 BMDHS'de bu iki kavramla ilgili benzer ifadeler bulunmasına rağmen her bir kavramın farklı özellikler taşımasının uygulamada bir sorun teşkil etmeyeceğine işaret edilmiştir. Bu iki kavram arasındaki en belirleyici nokta, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında "jeolojik ve jeomorfolojik" kriterlerin münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasında ise "mesafe" kriterinin ön plana çıkmasıdır.[518]

1982 BMDHS'nin 74. Maddesi sınırlandırma bakımından kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge arasındaki ilişkiye açıklık getirmiştir. Buna göre Sözleşmenin 83. Maddesindeki kıta sahanlığının sınırlandırılması ile ilgili kabul edilen hükümlerin münhasır ekonomik bölge içinde aynen geçerli olacağı ifade edilmiştir. 1982 BMDHS'nin 74. maddesinde UAD Statüsünün 38. Maddesine atıfla, kıyıları karşı karşıya veya bitişik olan devletler arasındaki münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmalarının uluslararası hukuk temelinde devletler arasında anlaşma yoluyla yapılacağı,[519] anlaşma sağlanamaması ve uyuşmazlığın uluslararası yargı organlarına havale edilmesi durumunda ise hakça bir çözüme ulaşmak maksadıyla, teamül hukukunun öngördüğü hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde bir sınırlandırma yapılacağı vurgulanmıştır.[520] Bu çerçevede münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında, kıta sahanlığı ve diğer deniz alanlarının sınırlandırılmasında olduğu gibi öncelikle hakça bir çözüme ulaşmak amacıyla anlaşma yoluyla, anlaşma

---

[517] 1982 BMDHS'nin 76. Maddesi.

[518] Shigeru Oda, "Exclusive Economic Zone", *Encyclopedia of Public İnternational Law*, Vol. 11 (Law of The Sea Air and Space), s. 107.

[519] 1982 BMDHS'nin 74. Maddesi.

[520] 1982 Sözleşmesi, tarafların makul bir süre zarfında anlaşma sağlayamaması halinde kıta sahanlığı ile ilgili 83/3. Maddede belirtilen prosedürlerin münhasır ekonomik bölge içinde geçerli olduğu belirtilmiştir. Bu maddede taraflar arasındaki anlaşmanın tıkanması halinde izlenecek yol açıklanmaktadır. Yine Sözleşmenin 74/3. Maddesine göre ilgili devletler anlaşmaya varana kadar geçecek süre boyunca bir anlayış ve bir işbirliği içinde pratik düzenlemelerle bir çözüme varabilmek için her türlü çabayı gösterecekler ve bu geçiş döneminde, anlaşmanın neticelenmesini engelleyecek davranışlardan kaçınacaklardır. Bu düzenlemeler nihai sınırlandırmaya halel getirmeyecektir. İlgili devletler arasında bir anlaşma var ise münhasır ekonomik bölgenin taksimi bu anlaşma gereğince yapılacaktır. Bkz. 1982 BMDHS'nin 74. Maddesinin 2., 3. ve 4. Paragrafları.

sağlanamaması durumunda ise hakkaniyet ilkeleri temelinde bir sınırlandırma yapılması temel ilke olarak benimsenmiştir. Burada üzerinde durulması gereken husus, ister anlaşma ile ister anlaşma dışı bir yöntemle olsun uyuşmazlığın teamül hukuku temelinde ve hakkaniyet ilkelerine göre çözüme kavuşturulması gerektiğinin vurgulanmasıdır.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa kıyı devletinin münhasır ekonomik bölge üzerindeki hak ve yetkilerinin kıta sahanlığıyla ilgili hak ve yetkilerine uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. Bu çerçevede münhasır ekonomik bölge üzerindeki haklar, kıta sahanlığı haklarına ilave olarak su tabakası üzerindeki ekonomik hakları kapsamaktadır.

Nihayetinde 1982 BMDHS ile kabul edilen münhasır ekonomik bölge kavramının kıta sahanlığının tanımını ve içeriğini değiştiren bir yenilik olmadığını söylemek gerekir. Politik anlamda dar kıta sahanlığına sahip devletlerin bu açığı kapatmak amacıyla, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında 200 milin öncesinde mesafe ölçütünün sonrasında ise jeolojik kriterlerin dikkate alınması gerektiği yönündeki görüşü tartışmaya açıktır. Bu iki deniz alanının sınırlandırılmasında uygulanan yöntemler benzerlik gösterse de hak kazanımı bakımından tabi tutuldukları kriterler birbirinden tamamen farklı ölçütlere ve kurallara dayanmaktadır. Bu bağlamda gerek mesafe ilkesinin gerekse de doğal uzantı ilkesinin somut uyuşmazlıklarda ortaya çıkaracağı ayrımı hakkaniyet ilkeleri temelinde yapılacak sınırlandırma davalarında görmek mümkün olacaktır.[521]

3.3.1. Maine Körfezi Davası

Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada arasındaki Maine Körfezi Davası 1982 BMDHS'nin kabul edilmesinin ardından UAD'nin karara bağladığı ilk davadır. Bu davayı önemli kılan diğer bir husus da uyuşmazlığın taraflarının münhasır ekonomik bölge ile kıta sahanlığını tek bir sınırlandırma hattı ile belirlenmesini talep ettikleri ilk dava olmasıdır.[522] Taraflar 29 Mart 1979 tarihinde imzaladıkları özel

[521] Sertaç H. Başeren, "Münhasır Ekonomik…" s. 31.
[522] Maine Körfezindeki uyuşmazlığın kökenleri Bağımsızlık Savaşına kadar uzanmaktadır. Kanada ile ABD arasında balıkçılık uyuşmalığı olarak süre gelen ve Truman Bildirisi ile kıta sahanlığının sınırlandırılmasına dönüşen sorun, tarafların petrol, gaz ve balıkçılık imtiyazları konusunda

anlaşmayı 25 Kasım 1981 tarihinde onaylayarak uyuşmazlığı UAD'ye havale ederek Divan'dan kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinin tek bir hatla sınırlandırılmasını talep etmişlerdir.[523] Tarafların her ikisi de 1958 CKSS'ye taraftır.[524]

ABD ile Kanada arasındaki uyuşmazlık 1960'lı yıllarda Maine Körfezi kıta sahanlığındaki Georges Bank bölgesinde tarafların hidrokarbon kaynakları araştırma faaliyetleri ile başlamıştır. 1977 yıllarının başlarında her iki tarafın da 200 millik bir münhasır ekonomik bölge ilan edip balıkçılık bölgelerini ayırmaları, sınırlandırılacak deniz alanlarına münhasır ekonomik bölgenin de eklenmesine neden olmuştur.[525] 1982 BMDHS'de kıta sahanlığı ile münhasır ekonomik bölgenin aynı yöntem ile sınırlandırılacağının belirtilmesine rağmen aynı zamanda da bu alanların ayrı deniz alanlarını temsil ettiğinin belirtilmesi uyuşmazlığı karmaşık bir hale getirmiştir. Tek bir sınırlandırma hattı yöntemini izah edecek örnek bir dava veya bir devlet uygulamasının[526] bulunmaması da davayı Divan açısından özel kılmaktadır.

Taraflar, birtakım farklı görüşler ileri sürse de uyuşmazlığın uluslararası hukuk temelinde, hakkaniyet ilkelerine göre ve tüm ilgili/özel koşullar dikkate alınarak çözülmesi konusunda görüş birliğine varmışlardır. Tarafların uyuşmazlık konusunda ayrıldıkları nokta uygulanacak yöntemlerin seçimi konusunda olmuştur. Kanada 1976 yılına kadar uyuşmazlık bölgesinde her iki tarafın da eşit uzaklık yöntemini kullandığını hatırlatarak sınırlandırmanın bu yönteme göre yapılması gerektiğini ileri sürmüştür.[527] Kanada ayrıca iki tarafında 1958 CKSS'de imzasının bulunduğunu belirterek, Sözleşmenin 6. Maddesindeki eşit uzaklık/özel şartlar

---

anlaşmazlığa düşmesi ile farklı bir boyut kazanmıştır. 1976'da devam eden görüşmelere rağmen ABD 200 millik bir münhasır balıkçılık bölgesi tesis etmiş, aynı uygulamayı Kanada'da gerçekleştirince birbiri üzerine binen alanlar nedeniyle uyuşmazlık büyümüştür. Bkz. Davis R. Robinson, David A. Colson, Bruce C. Rashkow, "Some Perspectives on Adjudicating Before The World Court: The Gulf of Maine Case", *American Journal of International Law*, Vol. 79, 1985, 578-579.

[523] Alastair R. Lucas, "Maritime Boundary Delimitation in the Gulf of Maine", *Journal of Energy and Natural Resources Law*, Vol. 4, No. 1, 1986, s. 34.

[524] Dolliver Nelson, "Gulf of Maine Case", Max *Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, https://opil.ouplaw.com/home/mpil, 22.05.2019.

[525] Maine Körfezi Davası, para 68.

[526] Benzer bir durum Avusturya ve Papua Yeni Gine arasında ortaya çıkan Torres Boğazı'nın sınırlandırmasında söz konusu olmasına rağmen bu durum yöntem olarak Maine Körfezi Davası'ndan tamamen farklıdır. Bu Davada deniz yatağı ile deniz üstü su tabakası ayrı şekilde ele alınmıştır. Ayrıca taraflar tek bir hatla sınırlandırma konusunda Mahkemeden herhangi talepte bulunmamıştır. Bkz. Choon-ho Park, "Australia-Papua New Guniea Report No: 5-3, International Maritime Boundary, Vol. I, s. 929-975.

[527] Maine Körfezi Davası, para 128.

ifadesinin birleşik bir kural olduğunu ve ayrıca eşit uzaklık yöntemin teamül kuralı haline geldiğini iddia etmiştir.[528]

ABD ise kendi kıyı uzunluğunun Kanada'dan daha fazla olmasını gerekçe göstererek, sınırlandırmanın işleminin ekolojik sistemleri birbirinden ayıran bir hatla veya Maine Körfezi'nin esas kıyısını teşkil ettiğini iddia ettiği, kendi kıyısına ağırlık verilecek şekilde kara sınırının hizasından kıyıya dik bir çizgi çekilerek yapılmasını talep etmiştir.[529]

Divan öncelikle, tarafların her ikisinin de 1958 CKSS'ye taraf olmasından bahisle, eşit uzaklık yöntemiyle tek bir hattın belirlenmesi konusunu gündemine almıştır. Divan'a göre, eşit uzaklık yönteminin ilgili/özel koşullarla birlikte 1958 CKSS'de kabul edilmiş olmasının, söz konusu yöntemin münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında da kullanılmasını hukuki saymayacağını belirtmiştir. Divan, herhangi bir deniz alanının sınırlandırılmasında kullanılması uygun olan kural ve yöntemin başka bir sınırlandırılmada da uygun olacağı düşüncesinin doğru olmadığını belirterek bu görüşü kabul etmemiştir.[530] Divan, eşit uzaklık yönteminin 1958 CKSS'ye göre kıta sahanlığının sınırlandırılmasında uygulanması gereken bir yöntem olduğunu kabul etmekle birlikte, söz konusu davada olduğu gibi başka bir deniz alanının sınırlandırılmasında kullanılmasının sözleşme bakımından bir gereklilik olmadığını belirtmiştir.[531] Divan ayrıca, eşit uzaklık-ilgili/özel koşullar kuralının genel manada bir uluslararası teamül kuralı olduğunu iddia etmenin kabul edilebilir olmadığını vurgulamıştır.[532]

Divan, teamül hukukunun gereği olarak ilgili tüm koşulları dikkate alarak, sınırlandırmanın hakkaniyet ilkeleri temelinde yapılması gerektiğini belirtmiştir. Divan'a göre hakça bir sonuca ulaşmak adına kullanılacak olan hakkaniyet ilkeleri

---

[528] Maine Körfezi Davası, para 128-130.
[529] L. H. Legault ve Blair Hankey, "From Sea to Seabed: The Single Maritime Boundary in the Gulf of Maine Case", *The American Journal of International law*, Vol. 79, No. 4, 1985, s. 963; D. M. McRaf, "The Gulf of Marine Case: The Written Proceedings", *The Canadian Yearbook of International Law*, Vol. XXI, 1983, s. 281.
[530] Maine Körfezi Davası, para 120.
[531] Maine Körfezi Davası, para 124.
[532] Maine Körfezi Davası, para 122.

asla uluslararası hukukun genel ilke ve kuralları olamaz.[533] Divan bu durumu şu şekilde açıklamıştır; "*Hakkaniyet ilkelerinin farklı davalardaki somut olaylara aynı çözümü sunması mümkün görünmemektedir dolayısıyla uluslararası deniz alanlarının sınırlandırılmasında genel bir hakkaniyet ilkesinden bahsetmek söz konusu değildir. Kodifikasyon çalışmaları bu boşluğu tamamlayamamıştır*".[534]

Divan, yukarıdaki değerlendirmeler doğrultusunda öncelikle kıyıların bitişik olduğu kesime kadar olan sınırın geometrik bir yöntem kullanılarak yapılmasına karar vermiştir. Bu noktadan sonra kıyıların karşı karşıya olduğu kesimde ise taraflarca tespit edilen başlangıç noktasının eşit uzaklık yöntemine göre belirlenememesinden dolayı hakça bir sonuca ulaşmak maksadıyla sınırlandırmanın kıyı uzunlukları göz önünde bulundurularak yapılmasına hükmedilmiştir.[535] Divan'a göre taraflar arasındaki kıyı uzunlukları tek başına bir sınırlandırma kriteri olmamakla birlikte söz konusu uyuşmazlıkta, mevcut coğrafi koşullar çerçevesinde sınırlandırmanın uygunluğunu tespit edecek bir husustur. Divan ayrıca, sadece kıyı uzunlukları hesaplanarak bir sınırlandırma yapılmasının bir yöntem olmadığını bunun yalnızca bu davaya özel bir durum olduğunu belirtmiştir.[536] Tarafların kıyı uzunlukları arasındaki belirgin farklılığı göz önünde bulunduran Divan, çizilecek bir orta hat ile kıyılar arasında 1.38'e 1 oranını yansıtacak bir düzeltme yapılmasına karar vermiştir.[537]

Maine Körfezi Davası'nda son olarak sınırlandırılacak alandaki adaların durumu ele alınmıştır. Divan, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nı referans göstererek karadan uzak adalara veya yerleşim bulunmayan kaya ve cezir yüksekliklerine sınırlandırma işleminde etki tanınmasının doğru olmadığını, bu tür coğrafi oluşumlara önemleri nispetinde gerek duyulması halinde sonradan düzeltici etki verilebileceğini belirtmiştir. Bu çerçevede bölgedeki adaların konumunu ve

---

[533] Mustafa Koç, *a.g.e.* s. 74.
[534] Maine Körfezi Davası, para 157.
[535] Maine Körfezi'nin coğrafi yapısı incelendiğinde oldukça ayrıntılı olduğu görülmektedir. Körfez, bir uzun yanı Atlantik Okyanusuna açılan, diğer uzun yanı tamamen ABD kıyılarından oluşan, kısa kenarlarından kuzey tarafı Kanada kıyıları, güney kısa tarafı ise ABD kıyılarından oluşan dikdörtgen biçiminde bir alandır. ABD ile Kanada'nın kara sınırı dikdörtgenin bir uzun yanı ile kısa kenarının birleştiği noktada dik açı oluşturur. Bkz. Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk*…, s. 237.
[536] Maine Körfezi Davası, para 185.
[537] Maine Körfezi Davası, para 217-218.

özelliklerini inceleyen Divan, Kanada hakimiyetinde olan ve Körfez girişinden 9 mil içerde bulunan Seal Adası ve çevresindeki adaların büyüklüklerini ve coğrafi konumlarını dikkate alarak bu coğrafi oluşumlara yarım etki tanınmasına karar vermiştir. Orta hat üzerinde adalara verilen bu yarım etkiyle birlikte tarafların kıyı uzunlukları arasındaki oran 1.38:1 iken 1.32:1olarak değişmiştir.[538]

Maine Körfezi Davası'nda Divan'ın kararında yönlendirici olan etken tek bir hatla sınırlandırma talebinin uyuşmazlığın taraflardan gelmiş olmasıdır. Ayrıca 1958 Cenevre Sözleşmelerinin bu sınırlandırma yöntemini açık bir şekilde yasaklamamış olması Divan'ın sınırlandırmayı teamül hukuku temelinde gerçekleştirmesine olanak sağlamıştır.[539]

Maine Körfezi Davası öncelikle tek bir sınır hattı ile birden fazla deniz alanının sınırlandırılması yönteminin teamül kuralı haline gelmesine zemin hazırlamıştır. Tek bir hatla birden fazla deniz alanının sınırlandırılması yöntemi münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırma hukukuna dahil olmasıyla bu davadan sonraki uyuşmazlıkların hemen hemen birçoğunda uygulanmıştır. Divan, her ne kadar 1958 Cenevre Sözleşmelerinde tek bir hatla sınırlandırma yönteminin olmadığını vurgulasa da 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddelerinde sınırlandırma konusunda herhangi bir yöntemin kullanılacağının belirtilmemiş olması, hakça bir çözüme ulaşmak için elverişli bütün yöntemlerin kullanılabileceği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Divan ve Mahkemelere geniş takdir hakkı tanıyan Deniz Hukuku Sözleşmeleri, elverişli ilke ve kuralların uluslararası yargı organları tarafından teamül kuralı haline getirilmesine zemin hazırlamıştır.

3.3.2. Romanya-Ukrayna Davası

Romanya ile Ukrayna aralarında deniz alanları uyuşmazlıklarının da olduğu birçok konuda iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla 2 Temmuz 1997 tarihinde "İşbirliği ve İyi Komşuluk İlişkileri Sözleşmesi" imzalamışlardır. Kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması konularında bir anlaşmaya varmak amacıyla gerçekleştirilen 24 görüşmeye rağmen bir neticeye ulaşılamaması üzerine

[538] Maine Körfezi Davası, para 222.
[539] Maine Körfezi Davası, para 112.

Romanya 16 Eylül 2004 tarihinde Ukrayna ile kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin tek bir sınır ile belirlenmesi konusunda UAD'ye başvuruda bulunmuştur. Romanya, Ek Anlaşmanın 4. Maddesinde belirtildiği üzere Karadeniz'de iki ülke arasında yapılacak sınırlandırma işleminin uluslararası hukuk temelinde yapılmasını Divan'dan talep etmiştir. Divan davayı 3 Şubat 2009 tarihinde karara bağlamıştır.[540]

Romanya'nın uyuşmazlıkla ilgili temel taleplerini, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırmasının tek bir hat ile gerçekleştirilmesi ve uyuşmazlığa neden olan en önemli başlıklardan Serpents Adası'nın sınırlandırma işleminde göz önünde bulundurulması oluşturmaktadır. Romanya, Ukrayna'nın reddettiği, taraflar arasında yapılan karşılıklı anlaşmaların hukuken bağlayıcı olduğunu belirtmiştir. Romanya, taraflar arasında imzalanan anlaşmada, 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddelerinde belirtilen hükümler çerçevesinde, kıyı devletleri arasındaki sınırlandırma işlemlerinde, insan yaşamına elverişli olmayan ve kendine has ekonomik faaliyeti bulunmayan adaların dikkate alınmayacağı yönünde beyanda bulunulduğunu hatırlatarak, Serpents Adası'na sınırlandırma yapılırken etki verilmesini kabul etmeyeceğini bildirmiştir.[541]

Romanya'ya göre öncelikle 1982 BMDHS'nin adalarla ilgili 121. Maddesi dikkate alınmalı ve bununla birlikte sınırlandırma işleminde karşı karşıya olan kıyılarda orta hat yan yana olan kıyılarda ise eşit uzaklık yöntemi uygulanmalıdır. Romaya ayrıca hakkaniyet ilkelerinin gereği olarak, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında orantılılık kavramının göz önünde bulundurulmasını talep ederek, bu çerçevede bölgeye has ilgili/özel koşulların sınırlandırma işleminde belirleyici olmasını Divan'dan talep etmiştir.[542]

Ukrayna ise uyuşmazlığın çözümüne ilişkin görüşlerini ileri sürerken öncelikle 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddelerindeki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge ile ilgili hükümlerin sözleşmede aynen belirtildiği gibi uygulanmaması gerektiğini çünkü taraflar arasında daha önce yapılan karşılıklı anlaşmaların kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge ile ilgili olmadığını

[540] Weibin Zhang, "A Review Concerning 2009 Maritime Delimitation in the Black Sea", *China Oceans Law Review*, Vol. 2009, No. 2, 2009, s. 240 ; Nurser G. Işık, *a.g.e.*, s. 148.
[541] Romanya-Ukrayna Davası, para 35.
[542] Nurser G. Işık, *a.g.e.*, s. 149.

belirtmiştir. Ukrayna bu görüşlerine paralel olarak, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge arasında yapılacak sınırlandırmanın başlangıç noktasının karasularının dış sınırı olması gerektiğini ancak bu iki deniz alanının bir yerde bu dış sınır ile çakıştığını belirtmiştir.[543] Ukrayna ayrıca, Romanya'nın Serpents Adası ile ilgili talebinin 1982 BMDHS'nin 121. Maddesi gereğince Divan tarafından dikkate alınmaması gerektiğini ve kendileri tarafından da bağlayıcı olmadığını ifade etmiştir.[544]

Tarafların uyuşmazlıkla ilgili iddialarına geçmeden önce uyuşmazlıkta önemli bir faktör olan Serpents Adası'nın durumuna değinmek gerekmektedir. Ukrayna sahiline 20 mil uzaklıkta bulunan Serpents Adası 0.17 kilometrekarelik yüzölçümüne sahip, 2 kilometre kıyı uzunluğu bulunan, ekonomik faaliyetlerin olmadığı ve insan yerleşimine elverişsiz bir adadır.[545]

Divan, Serpents Adası konusunda öncelikle tarafların 1982 BMDHS'yi imzalamalarından dolayı, sınırlandırma yapılırken sözleşme hükümlerinin dışına çıkılamayacağını belirtmiş ve ayrıca bu adanın karasularının sınırlandırılması konusuna dahil olduğunu ifade ederek Romanya'nın iddialarını kabul etmemiştir.[546]

Divan, uyuşmazlık ile ilgili değerlendirmelerine kıyıların tespiti ile başlamıştır. Divan, kıyıların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı ile olan ilişkisini daha önceki içtihatlarında da belirttiği gibi "kara denize hakimdir" ilkesini referans alarak yorumlamıştır.[547] Bu doğrultuda öncelikli olarak Romanya ve Ukrayna'ya ait deniz alanlarının saptanmasında birincil aşama olan kıyıların tespiti meselesine odaklanılmıştır.[548] Divan, Romanya'nın kıyıların tespiti konusundaki görüşlerine Ukrayna tarafından bir itiraz gelmemesi üzerine, Romanya'nın 248 km uzunluğundaki kıyı şeridini değerlendirmeye alınacak kıyı olarak belirlemiştir. Sözü geçen kıyı şeridi Ukrayna kıyıları ile "Sakalin" Yarımadası bölgesinde yan yana

---

[543] Alex O. Elferink, "Maritime Delimitation in the Black Sea" (Romania v. Ukraine), *www.haguejusticeportal.com*, 10.08. 2019, s. 2.
[544] Romanya-Ukrayna Davası, para 38-39.
[545] Weibin Zhang, *a.g.m.*, s. 240.
[546] Romanya-Ukrayna Davası, para 42, 76.
[547] Nasıh S. Ergüven, "Karedeniz'de Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası (Romanya/Uktayna) ve Uluslararası Hukuk Açısından Etkileri", *A.Ü.H.F.D.* 63 (2), 2014, s. 315.
[548] Romanya-Ukrayna Davası, para 77.

Kırım Yarımadası ile de karşılıklı konumda bulunmaktadır.[549] Divan, sınırlandırma yapılırken Romanya'ya ait bütün kıyıların göz önünde bulundurulacağını ve böyle olduğu takdirde de Romanya'ya ait kıyıların yaklaşık 248 kilometre Ukrayna kıyılarının ise yaklaşık 705 kilometre olacağını açıklamıştır. Divan, Serpents Adası konusunda ise kıyılarının çok kısa olması ve Ukrayna'nın bir parçası olmamasını gerekçe göstererek bu adaya ait kıyıları sınırlandırma dışında bırakmıştır.[550] Divan ayrıca, deniz alanlarının tespiti konusunda, Karadeniz'in kapalı deniz özelliğine sahip olmasına değinerek, sınırlandırmanın Bulgaristan ve Türkiye'nin yetki sahibi olduğu deniz alanlarını ihlal etmeyecek şekilde yapılacağını belirtmiştir.[551]

Divan öncelikle Ukrayna'nın geçici eşit uzaklık ile ilgili görüşleri doğrultusunda Serpents Adası'nın konumu ile alakalı açıklama yapma gereği duymuştur.[552] Divan'a göre, Serpents Adası'nın konumu münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması yapılırken, geçici eşit uzaklık hattının belirlenmesi sırasında dikkate alınmak için uygun değildir. Divan, Serpents Adası'nın insan yaşamına olanak tanımayan ve ayrıca ekonomik bir hayatın söz konusu olmadığı kayalık bir bölgeden ibaret olduğunu[553] belirterek, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hakkına sahip olmadığına hükmetmiştir.[554] Divan bu görüşlerine ilaveten Serpents Adası'nın sınırlandırma işleminde dikkate alınmasının "doğanın yeniden şekillendirilmemesi" ilkesine aykırı olacağını ifade etmiştir.[555]

Divan, yukarıdaki değerlendirmeleri doğrultusunda sınırlandırma işlemine bölgenin coğrafi yapısına uygun olacak şekilde geometrik bir geçici eşit uzaklık hattı

---

[549] Romanya-Ukrayna Davası, para 88.
[550] Romanya-Ukrayna Davası, para 88, 100-103, 149.
[551] Romanya-Ukrayna Davası, para 112.
[552] Divan önceki davalara atıfla, çok küçük adaların sınırlandırmada orantısızlık meydana getirmesi halinde dikkate alınmaması veya bu tür adalara tam etki verilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Divan, Libya ile Malta arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırma davasında "Filfla" Adası'nın sınırlandırmadaki tesirine atıfla, eşit uzaklık çizgisinin hakkaniyete uygun olması gerektiğini ifade ederek kayalık, adacık ve kıyılardaki girinti ve çıkıntıların geçici orta hattın belirlenmesinde dikkate alınmayacağını belirtmiştir. Aynı şekilde Katar ile Bahreyn arasındaki münhasır ekonomik bölge ile kıta sahanlığı sınırlandırma davasında "Qit'at Jaradah" adasının küçük, meskun ve bitki örtüsü barındırmamasından dolayı eşit uzaklık çizgisi belirlenirken bu adaya etki verilmesinin orantısız bir sonuç doğuracağı belirtilmiştir. Bkz. Uğur Bayıllıoğlu, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Romanya ile Ukrayna Arasındaki Deniz Alanı Sınırlandırmasında Serpents Adasının Etkisine İlişkin Tespitleri", *Çankaya Üniversitesi Journal of Law 7 (1), 2010, s.29-30.*
[553] 1982 BMDHS'nin 121/3. Maddesi.
[554] Romanya-Ukrayna Davası, para 124.
[555] Romanya-Ukrayna Davası, para 149.

ile başlanılması gerektiğini belirtmiştir. Divan'a göre bölgedeki özel şartlar farklı bir sınırlandırmaya işaret etmediği sürece, kıyıların bitişik olduğu yerlerde eşit uzaklık hattının, kıyıların karşı karşıya olduğu yerlerde ise orta hattın çizilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir.[556] Divan bu bağlamda Karkinit Körfezi ve Serpents Adası'nın ilgili/özel koşullar bağlamında geçici hattın ayarlanmasına veya kaydırılmasına etki edecek nitelikte olmadığını belirtmiş ve sınırlandırmaya dahil olan deniz alanlarının eşit uzaklık-ilgili/özel koşullar kuralı uygulanarak sınırlandırılacağını beyan etmiştir.[557]

Divan, tarafların sınırlandırmaya etkisi olabileceğini iddia ettiği yukarıdaki hususları değerlendirdikten sonra sınırlandırmanın yapılacağı esas noktaların tespitini gerçekleştirmiş ve uygun olan geçici eşit uzaklık çizgisini belirlemiştir. Divan tarafından belirlenen 12.200 kilometrelik münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanının %79'u üzerinde Romanya'nın yetkili olduğuna karar verilmiştir.[558] Sınırlandırma işleminin son aşamasında ise hakkaniyetli bir sonuca varılıp varılmadığını test etmek amacıyla 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. maddeleri uyarınca hakça bir sonuç elde etmek için orantılılık testi yapılmış ve belirlenen sınırda herhangi bir değişiklik yapılmasına ihtiyaç duyulmamıştır.[559]

Romanya-Ukrayna Davası'nın sınırlandırma hukukuna ciddi katkıları olmuştur. Öncelikle üç aşamalı sınırlandırma yöntemi sınırlandırma hukukuna dahil olmuş ve müteakip davalarla teamül kuralı haline gelmiştir. Söz konusu uygulamaya göre, önce geçici bir orta hattın çizilmesi daha sonra bu hattın ilgili/özel koşullar çerçevesinde ayarlanması/kaydırılması ve son olarak da sınır hattının orantılılık testine tabi tutulup hakkaniyete uygunluğunun sınanması hakça bir çözüme ulaşmak adına elverişli bir yöntem olarak benimsenmiştir. Divan bu uygulamayı ayrıca 1982 BMDHS'nin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarını içeren 74. ve 83. Maddelerine dayandırarak Sözleşme hükümlerinin hali hazırda teamül kurallarını yansıttığına vurgu yapmıştır. Söz konusu davada öne çıkan diğer bir husus da adaların sınırlandırma hattı üzerindeki etkisi olmuştur. Divan Serpents

[556] Romanya-Ukrayna Davası, para 116.
[557] Romanya-Ukrayna Davası, para 118-122.
[558] Nasıh S. Ergüven, *a.g.m.*, s. 321.
[559] Romanya-Ukrayna Davası, para 216.

Adası'nı hem 1982 BMDHS'nin 121. Maddesi çerçevesinde statüsünü belirlemek amacıyla ele almış hem de ilgili/özel koşullar çerçevesinde sınır hattı üzerindeki etkisi bakımından inceleyerek, adaların deniz yetki alanlarına sahip olma hakları ile ilgili/özel koşul oluşturma durumlarının farklı hukuki meseleler olduğuna dikkat çekmiştir.

3.3.3. Nikaragua-Kolombiya Davası

Nikaragua ile Kolombiya arasındaki deniz yetki alanları uyuşmazlığı, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırması kapsamında, sınırlandırılacak alanda bulunan bazı adaların varlığından kaynaklanan ihtilaf üzerinedir. Karayipler Denizi üzerinde Nikaragua'ya 100 mil Kolombiya'ya ise 380 mil mesafede bulunan San Andres, Providence ve Santa Catalina adaları üzerinde tarafların egemenlik iddiası bulunmaktadır.[560] Söz konusu adalar haricinde Karayip Denizi'nin batı bölgesinde bulunan ve bir kısmı Nikaragua anakarasına yakın olan birçok adasal yapı da davaya konu olan tartışmalar arasındadır.[561]

6 Aralık 2001 tarihinde Nikaragua'nın UAD'ye tek taraflı başvurusu ile başlayan hukuki süreç Divan tarafından 19 Kasım 2012 tarihinde karar bağlanmıştır. Nikaragua-Kolombiya Davası'nı bazı yönleriyle diğer sınırlandırma davalarına göre dikkat çekicidir. Çok karmaşık coğrafi unsurlar barındıran uyuşmazlık alanında hakça ilkelerin etkin bir şekilde kullanılması, mahkeme heyetinin kararı oy birliğiyle alması ve dahası Kolombiya devleti tarafından görevlendirilen *ad-hoc* hakiminin de karara imza atması bu davayı özel kılmaktadır.[562]

Nikaragua, sınırlandırma işlemi konusundaki tezlerini tarafların ana karalarının esas alınması üzerinden savunmuştur. Nikaragua'ya göre uyuşmazlığa konu olan San Andres, Providence ve Catalina Adalarıyla birlikte kendi ana karasına yakın konumda bulunan bazı adasal yapılar (adacık, kayalık, mercan resifleri vb.) hakkaniyet ilkeleri ve ilgili/özel koşullar gereği Nikaragua'nın egemenliği altında olmalıdır. Bu sebeple gerçekleştirilecek olan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik

[560] Nienke Grossman, "Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Costa Rica)", *The American Journal of International Law*, Vol. 107, No. 2, 2013, s. 396.
[561] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 19-22.
[562] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 251.

bölge sınırlandırmasında ana karalar esas alınarak tek bir sınır hattı belirlenmelidir.[563] Nikaragua ileri sürdüğü tezler doğrultusunda, uyuşmazlığa konu olan deniz alanının, Kolombiya adalarını da içine alacak şekilde kendi kıyısından itibaren 200 millik bir mesafeyi oluşturduğunu savunmuştur.[564] Nikaragua, hakkaniyet ilkelerinin öngördüğü tüm ilgili koşullar temelinde yapılacak bir sınırlandırmanın ancak Kolombiya'ya ait adaların çevrelenmesi yoluyla elde edilebileceğini ifade etmiştir.[565]

Kolombiya ise Nikaragua'nın tersine sınırlandırma işleminde esas alınması gereken noktanın ana karalar değil Nikaragua ile Kolombiya adaları arasındaki alanda olması gerektiğini iddia etmiştir. Kolombiya bu sebeple söz konusu kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasının eşit uzaklık ilkesine göre gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmuş[566] ve buna paralel olarak, sınırlandırılacak bölgenin belirlenmesi konusun da Nikaragua'nın tezlerini kabul etmeyerek, sınırlandırılacak alanın Kolombiya adaları ile Nikaragua kıyısı arasında olması gerektiğini ileri sürmüştür. Kolombiya'ya göre, kendisine ait olan bu adalar kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge hakkına sahip olduğundan[567] kuzeyden güneye devamlılık gösteren bir kara parçası olarak değerlendirilmeli ve dolayısıyla Nikaragua'ya bırakılacak olan deniz alanı bu adaların doğusuna geçmeden kendilerine bırakılmalıdır.[568] Kolombiya, hakça ilkeler çerçevesinde yapılacak bir sınırlandırma işleminde Nikaragua'dan farklı olarak, kendisine ait söz konusu adalar ile Nikaragua arasında çizilecek "katı eşit uzaklık" hattının hakkaniyet ilkeleri ve ilgili koşulları yansıtacağını ileri sürmüştür.[569]

Divan, tarafların iddialarının ardından öncelikli olarak sınırlandırılacak deniz alanını belirlemek adına tarafların geçmişteki ikili anlaşmalarını inceleme yoluna gitmiştir. Divan bu aşamada öncelikli olarak taraflar arasında en belirgin uyuşmazlık konusu olan San Andres, Providence ve Santa Catalina Adalarının

[563] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 15-16.
[564] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 155.
[565] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 184-186.
[566] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 16.
[567] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 168.
[568] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 156.
[569] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 206, 208.

durumundan bahisle, söz konusu adaların Kolombiya egemenliğinde olduğunun Nikaragua tarafından tanındığı 1928 tarihli anlaşmayı gerekçe göstererek, bu adaların Kolombiya'ya ait olduğuna karar vermiştir.[570] Divan, Kolombiya'nın diğer adasal yapılar hakkındaki egemenlik iddialarını ise öncelikle taraflar arasındaki 1928 anlaşması, 1930 protokolü ve *uti possidetis juris* ilkesi üzerinden değerlendirmeye almıştır.[571] Divan bu veriler ışığında bir kanaate varamasa da Kolombiya'nın 1871 ve 1920 yılında gerçekleştirdiği yasal düzenlemeler ile 1946 yılından itibaren bu adasal yapılar üzerinde gerçekleştirdiği bakım ve arama kurtarma faaliyetlerini etkin kontrol kapsamında değerlendirerek söz konusu adaların Kolombiya'nın egemenliğinde olduğuna karar vermiştir.[572]

Divan, tartışmalı durumda olan adalar ve diğer coğrafi formasyonlar üzerindeki egemenlik meselesini açıklığa kavuşturduktan sonra, tarafların sınırlandırılacak alan hakkında ileri sürdüğü tezleri de inceleyerek sınırlandırma alanını belirleme yoluna gitmiştir. Divan, Kolombiya adalarının Nikaragua kıta sahanlığı içerinde yer aldığını belirterek, sınırlandırmaya konu olacak deniz alanının Kolombiya adaları ile Nikaragua ana karasıyla sınırlı tutulamayacağını belirtmiştir. Divan bu çerçevede Kolombiya'nın ileri sürdüğü, sınırlandırılacak alanın söz konusu adaların batısına geçemeyeceği yönündeki iddiaları kabul etmeyerek, Nikaragua'nın kıyısından itibaren 200 mil mesafeye kadar olan alanın tümünü uyuşmazlığın ilgili deniz alanı olarak belirlemiştir.[573]

Divan, Nikaragua-Kolombiya Davası'nda Kolombiya'nın 1982 BMDHS'ye taraf olmamasından bahisle sınırlandırma işleminde izlenecek yolu belirlerken, teamül hukuku kurallarına vurgu yaparak 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddelerinin teamül kurallarını yansıttığını ifade etmiştir. Divan, Sözleşme maddelerinden hareketle 1982 BMDHS'nin hem kıta sahanlığı ve münhasır bölge sınırlandırmaları

---

[570] Julian Ku, "Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia): A Case Summary for the Maritime Dispute Resolution Project", *US-Asia Law Institute*, New York University School of Law, 2018, s. 7-8.

[571] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 49-65.

[572] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 82, 103.

[573] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 159, 229; Divan, sınırlandırılacak alanı belirlerken komşu devletler arasında daha önce yapılmış sınırlandırmaları dikkate almıştır. Bu çerçevede Nikaragua'nın ana karasından itibaren 200 millik mesafe belirlenirken Nikaragua-Honduras, Kolombiya-Kosta Rika, Kolombiya-Panama ve Kolombiya-Jamaika arasında yapılan sınırlandırmalar dikkate alınmıştır. Bkz. Nikaragua-Kolombiya Davası, para 164.

için ön görülen 74. ve 83. Maddelerini hem de adaların statüleriyle ilgili hükümleri içeren 121. Maddeyi sınırlandırma işlemi sürecinde başvurulacak hukuk kaynağı olarak belirlemiştir.[574]

Divan, sınırlandırılacak alanı belirledikten sonra tarafların sınırlandırmaya dahil edilecek kıyılarını tespit ederek sınırlandırma işlemine devam etmiştir. Divan, Nikaragua'nın 531 kilometre uzunluğundaki bütün kıyılarının ilgili kıyılar dahilinde olduğunu belirtmiştir. Divan, kıyıların önünde konumlanan adaların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hattı belirlenirken dikkate alınacağını ifade ederek, bu adaların kıyı uzunluklarını Nikaragua'nın toplam kıyı uzunluğuna dahil etmemiştir. Divan ayrıca Kolombiya ana karasının kıyılarını ilgili kıyılar kapsamına dahil etmemiş buna gerekçe olarak da ana karalarla arasındaki mesafenin 400 milden fazla olmasını göstererek, tarafların kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerinin çakışmadığını belirtmiştir. Divan, Kolombiya'nın ilgili kıyılarını ise Nikaragua'nın kıta sahanlığı içerisinde bulunan, Kolombiya'ya ait adaların tüm kıyılarının toplamı (65 km) olarak belirlemiştir.[575]

Divan, uygulanacak sınırlandırma yöntemine geçmeden son olarak, ilgili deniz alanındaki adasal yapılar ile coğrafi formasyonların, 1982 BMDHS'nin 121. Maddesi çerçevesinde statülerinin belirlenmesi suretiyle, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olup olamayacaklarını tespit etme yoluna gitmiştir. Divan, sadece San Andres, Providence ve Santa Catalina Adalarının kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olacağını belirterek diğer coğrafi formasyonları bu değerlendirmelerin dışında bırakmıştır. Divan böylelikle 1982 BMDHS'nin 121. Maddesindeki şartları sağlayan adaların 12 millik karasuları hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Divan, bu kararından hareketle söz konusu adaların 12 millik diğer coğrafi formasyonların da 3 millik bir çember içerisinde sınırlı kalması gerektiği yönündeki Nikaragua'nın iddiasını kabul etmemiştir.[576]

Divan, sınırlandırılacak ilgili deniz alanını ve adaların statülerini belirledikten sonra uygulanacak sınırlandırma yöntemine geçmiştir. Divan,

[574] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 137-138.
[575] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 145-152.
[576] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 180.

Nikaragua-Kolombiya uyuşmazlığında mevcut coğrafi unsurların karmaşıklığına rağmen özellikle münhasır ekonomik bölge kavramının sınırlandırma hukukuna dahil olmasıyla sıkılıkla uygulanan ve artık teamül kuralı haline gelen üç aşamalı sınırlandırma yöntemini uygulamaya karar vermiştir. Bu çerçevede üç aşamalı sınırlandırma yönteminin ilk aşamasını oluşturan geçici orta hattın çizilmesi konusundaki Nikaragua'nın itirazları, hem önceki yargı kararları referans gösterilerek hem de söz konusu yöntemin mevcut coğrafi koşullar ışığında özel/ilgili koşul oluşturduğu ifade edilerek Divan tarafından reddedilmiştir.[577] Divan bu çerçevede ilk olarak tarafların kıyıları arasında geçici bir orta hattın belirlenip daha sonra bu hattın ilgili/özel koşullar çerçevesinde ayarlanabileceği ve son olarak da sonucun hakkaniyete göre orantılılık testine tabi tutulacağı üç aşamalı yöntemin sınırlandırmada izlenecek yol olduğuna karar verilmiştir.[578]

Divan, Romanya-Ukrayna Davası'ndaki Serpents Adası'na atıf yaparak, Nikaragua ile Kolombiya adaları arasındaki ilgili deniz alanına geçici orta hattın çizilmesine karar verdikten sonra, sınırlandırmanın ikinci aşamasına geçip ilgili/özel koşullar çerçevesinde sınırlandırma hattının düzeltilmesini gerektirecek koşulların varlığını incelemiştir.[579]

Divan, Nikaragua'nın kıyı uzunlukları ile Kolombiya adalarının kıyı uzunlukları arasındaki 1:8,2 oranındaki farkı ilgili/özel koşullar kapsamında değerlendirerek geçici orta hat üzerinde düzeltme yapılmasını gerektirecek bir koşul olarak belirlemiştir. Divan, Nikaragua'nın doğal uzantısı üzerinde bulunan Kolombiya adalarının da Nikaragua kıyılarının iz düşümünde kesme etkisi yaratacağını belirterek, geçici orta hattın düzeltilmesinde ilgili/özel koşul olarak ele alınması gerektiğine karar vermiştir.[580] Divan ayrıca, geçici orta hattın düzeltilmesi sırasında, Kolombiya'nın doğu bölgesine doğru uzanan münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanlarının bir kesme etkisine maruz kalmamasını da dikkate alacağını belirtmiştir.[581]

---

[577] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 198.
[578] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 190-196, 199.
[579] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 201-203.
[580] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 209.
[581] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 212.

Divan, ikinci aşamanın sonunda ilgili deniz alanındaki tüm ilgili/özel koşulları göz önünde bulundurarak geçici orta hattın düzeltilmesine karar vermiştir. Divan, Nikaragua'nın lehine olacak şekilde Nikaragua'nın ana karası ile Kolombiya adaları arasındaki geçici orta hattı 1:3 oranında kaydırmıştır.[582] Divan ayrıca, Kolombiya'nın deniz yetki alanlarının, yukarıda sözü geçen geçici orta hattın düzeltilmesi sırasında bir kesme etkisine maruz kalmaması için geçici orta hattı, doğu-batı yönündeki iki enlem hattı vasıtasıyla sınırlandırılan bölgenin en doğusuna kadar uzatmıştır.[583]

Divan, Nikaragua-Kolombiya Davası'nın son aşamasında sonucun hakkaniyete uygunluğunu sınamak maksadıyla belirlenen nihai sınır hattını orantılılık testine tabi tutmuştur. Bu çerçevede tarafların ilgili kıyıları belirlenirken Nikaragua'nın lehine çıkan 1:8,2'lik oran tüm ilgili/özel koşullar ışığında değerlendirilmiş ve nihayetinde sınır hattı üzerindeki düzeltmeler ile Nikaragua lehine 1:3,44 olarak sonuçlanmıştır. Divan, ortaya çıkan bu oranın hakça bir sonucu yansıttığını belirterek davayı karar bağlamıştır.[584]

Nikaragua-Kolombiya Davası, deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda yerleşik içtihatla birlikte teamül kuralı haline gelen üç aşamalı sınırlandırma yönteminin, hakkaniyet ilkeleri temelinde elverişli kural ve ilkelerle etkin olarak uygulandığı bir karar olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu davada göze çarpan ilk uygulama, Divan'ın jeolojik ve jeomorfolojik unsurları kıta sahanlığı sınırlandırmasında dikkate almayarak, Libya-Malta Davası'nda değişikliğe uğrayan hak kazanım esasıyla ilgili teamül kuralını teyit etmesidir. Divan'ın, 1982 BMDHS'nin 121. Maddesinde adaların statüleri ile ilgili hükümleri işleterek adalara tanınacak deniz yetki alanlarını dikkate alması ve aynı şekilde adaların sınırlandırma hattı üzerindeki etkilerini ilgili/özel koşullar çevresinde değerlendirmesi, karar sürecinin tümünde teamül kurallarına bağlı kalındığını göstermektedir. Son olarak Divan'ın, Kolombiya'nın 1982 BMDHS'ye taraf olmamasından bahisle, Sözleşmenin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeyle ilgili sınırlandırma

[582] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 234-235.
[583] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 232-238.
[584] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 239-247.

hükümlerinin teamül hukuku kuralını yansıttığını belirtmesi, anlaşma hukuku ile teamül hukuku arasındaki bağın ortaya konulması bakımından da önem taşımaktadır.

Söz konusu dava ayrıca son dönemde gündemi yoğun bir şekilde meşgul eden Ege ve Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları uyuşmazlıklarının çözümüne de ışık tutar niteliktedir. Türkiye, ilgili deniz alanının belirlenmesi konusunda hem Ege Denizi'nde hem de Doğu Akdeniz'de tarafların ana karaları arasındaki tüm deniz alanının ilgili deniz alanı olarak belirlenmesini talep etmesi,[585] Nikaragua-Kolombiya uyuşmazlığında, Divan'ın ilgili deniz alanını belirlerken sergilediği yaklaşımla aynı doğrultudadır. Benzer şekilde Ege Denizi'nde Türkiye ana karasına yakın konumda bulunan Yunan adalarının, Nikaragua kıta sahanlığında bulunan Kolombiya adalarına benzerliği dikkat çekmektedir. Divan'ın büyüklükleri değişkenlik gösteren bu adalara çevrelenmesi suretiyle sadece 12 millik bir karasuları alanı vermesi Türkiye'nin kıta sahanlığı alanında bulunan Yunan adaları konusundaki tezlerini desteklemektedir. Benzer şekilde Türkiye, Doğu Akdeniz'de uzun ve kesintisiz bir kıyı uzunluğuna sahip olmasına rağmen bölgedeki mevcut adalardan dolayı coğrafi bakımdan dezavantajlı konumdadır. Divan, Nikaragua ana karasına yakın konumda bulunan adalardan bazılarının kesme etkisi doğurduğunu gerekçe göstererek geçici orta hattın Nikaragua lehine kaydırılmasına karar vermiştir. Divan'ın bu yaklaşımından hareketle, Doğu Akdeniz'deki adaların durumu göz önüne alındığında, Türkiye'nin sahip olması muhtemel deniz alanları adalar dikkate alınmadığı takdirde büyük oranda bir kesme etkisine maruz kalacaktır. Nikaragua-Kolombiya kararı ışığında bir değerlendirme yapılacak olursa, Ege ve Doğu Akdeniz'de muhtemel bir sınırlandırma davasının söz konusu olması halinde Türkiye'nin tezlerinin hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde karşılık bulduğunu söylemek doğru olacaktır.

[585] Yücel Acer, "Doğu Akdeniz'de Deniz Alanlarının Sınırlandırılması ve Türkiye", *Uluslararası Hukuk ve Politika,* C. 1, S. 1, 2005, s. 98-99.

3.3.4. Bangladeş-Myanmar Davası

Bangladeş ile Myanmar arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması davası, 1982 BMDHS ile oluşturulan Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin karara bağladığı ilk davadır.[586] Dava 14 Mart 2012 tarihinde tamamlanmış ve Mahkeme tarafların deniz sınırını tek bir hatla sınırlandırmıştır.[587] Bangladeş ile Myanmar arasındaki deniz sınırı Söz konusu dava karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasına ilişkindir. Bu bağlamda 1974 yılından itibaren taraflar arasında bir dizi görüşmeler yapılmış özellikle karasularının yan sınırını belirlemeye yönelik çabalar 1 Nisan 2008 tarihinde Dhaka'da düzenlenen toplantılar neticesinde iki tutanağın imzalanması ile sonuçlanmıştır. Bangladeş hükümeti devam eden görüşmelerden netice alınamaması üzerine 8 Ekim 2009 tarihinde uyuşmazlığı 1982 BMDHS'nin Ek VII. Kısmına istinaden hakem mahkemesine taşımıştır. Myanmar ise 4 Kasım 2009 tarihinde uyuşmazlığın Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi tarafından çözüme kavuşturulmasını teklif ederek, söz konusu bu mahkemenin yargı yetkisini kabul ettiğini ifade etmiştir.[588] Nihayetinde uyuşmazlığın, 14 Aralık 2009 tarihinden itibaren Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi tarafından çözüme kavuşturulacağı tarafların anlaşması ile açıklığa kavuşmuştur.[589]

Dava öncelikle Bangladeş tarafından, 1974 yılından itibaren başlayıp 30 yılı aşkın süre devam eden süreç içerisinde taraflar arasında imzalanan protokollerin 1982 BMDHS'nin 15. Maddesi çerçevesinde bir anlaşma olup olmadığının tespit edilmesinin talep edilmesi ile başlamıştır.[590] Myanmar, Bangladeş'in söz konusu protokollere ilişkin iddiasını reddederek, bunların uyuşmazlık süreci içerisinde

---

[586] Ravi A. Balaram, "Case Study: The Myanmar and Bangladesh Maritime Boundary Dispute in the Bay of Bengal and Its İmplication for South China Sea Claims", *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 31 (3), 2012, s. 86.

[587] D. H. Anderson, "International Decision: Delimitaiton of Maritime Boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), *American Journal of International Law*, Vol. 106, Issue. 4, 2012, s. 817.

[588] David P. Riesenberg, "International Tribunal for the Law of the Sea: Delimitation of the Maritime Boundary Between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal, *American Society of International Law*, Vol. 51, Issue, 4, 2012, s. 842.

[589] Merve Erdem, "Bangladeş-Myanmar Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası Işığında Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin Kuruluşuna İlişkin Bir Değerlendirme", *A.Ü.H.F.D.*, 64 (2), 2015, s. 342-343.

[590] Bangladeş-Myanmar Davası, para 60.

sınırlandırmaya ilişkin teknik ayrıntıları tespit etmek için yapıldığını ayrıca söz konusu protokollere katılan heyetin uluslararası anlaşmalara imza atma yetkisi olmadığını iddia etmiştir.[591] Bangladeş ise iddia ettiği protokollerin geçerliliğini ispatlamak adına, 1974'ten bu yana geçen süreçte sanki karasuları sınırı çizilmiş gibi hareket edildiğini ayrıca St. Martin Adası ile Myanmar kıyıları arasındaki balıkçılık faaliyetlerine atıfla söz konusu alanda Myanmar güvenlik güçlerinin sınırı ihlal eden Bangladeşli balıkçılara müdahale edilmesini kanıt olarak sunmuştur.[592]

Myanmar, Bangladeş'in kanıt olarak sunduğu iddialara karşılık olarak, 2008 tarihinde 1982 BMDHS çerçevesinde Bangladeş'e 12 millik karasuları ilan etme haklarının olduğunu sözlü bir nota ile bildirdiklerini fakat bunun bir sınırlandırma anlamına gelmediğini belirtmiştir. Myanmar ayrıca uyuşmazlığın çözümünde karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin ortak olarak çözüleceği bir sınırlandırma yöntemini benimsediklerini dolayısıyla taraflar arasında geçmişte yapılan görüşmeler neticesinde imzalanan tutanakların *de facto* bir anlaşma olmadığını belirtmiştir.[593]

Tarafların, karasularının sınırlandırılmasında önceki tutanaklara ilişkin tartışmalarının ardından ihtilaf yaşadığı diğer bir konu St. Martin Adası'na sınırlandırma yapılırken verilecek etki meselesi olmuştur. Myanmar 1982 BMDHS'nin 15. Maddesine atıfla, söz konusu adanın ilgili/özel koşul oluşturduğunu dolayısıyla sınırlandırma yapılırken orta hat yönteminin uygulanmasının orantısızlığa neden olmaması için bu adanın tamamen görmezden gelinmesi gerektiğini savunmuştur.[594] Bangladeş ise adaların kıyılara yakın olması durumunda ana karalar gibi ele alınması gerektiğini dolayısıyla karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı gibi deniz alanlarına sahip olabileceğini ve bu durumun 1982 BMDHS'nin 121. Maddesinde belirtildiğini ifade etmiştir.[595]

---

[591] Bangladeş-Myanmar Davası, para 65,83.
[592] Bangladeş-Myanmar Davası, para 101-102.
[593] Bangladeş-Myanmar Davası, para 110-111.
[594] Abdullah A. Faruque, "Judgment in Maritime Boundary Dispute Between Bangladesh and Myanmar: Significance and Implications under International Law", *Asian Yearbook of International Law*, Vol. 18, 2012, s. 76
[595] Bangladeş-Myanmar Davası, para 132-134, 143.

Bangladeş-Myanmar Davası'nda karasuları dışında sınırlandırılacak olan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge konusunda taraflar fikir birliği içerisindedir. Buna göre taraflar deniz yatağı ve deniz yatağının üzerindeki suların sınırlandırılmasında tek bir hattın çizilmesi suretiyle bir sınırlandırma yapılmasını Mahkemeden talep etmişleridir.[596]

Myanmar, Münhasır ekonomik bölge ile kıta sahanlığının tek bir hatla sınırlandırılması konusunda eşit uzaklık yönteminin kullanılması gerektiğini iddia etmiş ve bu yöntemin genel olarak hakça bir çözüme ulaşmak için uygun yöntem olduğunu savunmuştur. Myanmar, açıortay yöntemi kullanılmasının ise söz konusu uyuşmazlıkta uygulanmasını gerektirecek bir durumun olmadığını bu yöntemin adil olmayan sonuçlara yol açacağını savunmuştur.[597]

Bangladeş, söz konusu iki deniz alanının tek bir hatla sınırlandırılması konusunda Myanmar'ın aksine, eşit uzaklık yönteminin uygulanması halinde hakça bir çözüme ulaşılamayacağını ve ayrıca Bengal Körfezi'nin yapısı da dikkate alındığında açıortay yönteminin uygulanmasının doğru olacağını savunmuştur.[598]

Mahkeme, taraflar arasında bahsi geçen karasuları ve balıkçılık faaliyetleri ile ilgili dava öncesi imzalanan tutanakları değerlendirdikten sonra söz konusu tutanakların 1982 BMDHS bağlamında bir anlaşma olarak sayılabileceğini fakat deniz alanlarının sınırlandırılması meselelerinin önemine binaen söz konusu tutanakların bir anlaşma olarak kolayca kabul edilmesinin mümkün olamayacağını belirtmiştir.[599]

Mahkeme, karar ile ilgili değerlendirmesine St. Martin Adası'na sınırlandırmada bir etki verilip verilmeyeceği konusunu tartışarak devam etmiştir. Mahkeme 2001 tarihli Katar-Bahreyn Davası'na[600] atıfla, söz konusu adanın

---

[596] Bangladeş-Myanmar Davası, para 179-180.
[597] Bangladeş-Myanmar Davası, para 224.
[598] Bangladeş-Myanmar Davası, para 212.
[599] Bangladeş-Myanmar Davası, para 95.
[600] Katar-Bahreyn Davası'nda Divan, Hawar Adaları ile Bahreyn arasında kalan deniz alanlarının kıyı uzunlukları dikkate alındığında birbirlerine neredeyse eşit uzaklıkta olduğunu dolayısıyla sınırlandırmayı etkileyecek bir durumun söz konusu olmadığını belirterek Katar'ın bu yöndeki iddialarını reddetmiştir. Divan ayrıca münhasır bölge ile kıta sahanlığı sınırlandırmasında eşit uzaklık/özel şartlar ile hakkaniyet ilkeleri/ilgili şartlar kurallarının birbirleri ile yakın ilişki içerisinde olduğunu beyan etmiştir. Bkz. Katar-Bahreyn Davası, para 231, 241-243.

Myanmar ana karasının önünde ve Bangladeş kıyılarının 12 mil ötesinde olduğunu belirtmiştir. Mahkeme Katar-Bahreyn Davası'nda olduğu gibi nüfus ve sosyal ekonomik faktörler göz önüne alındığında adanın tam etkiye sahip olması gerektiğini[601] fakat ilgili/özel koşul niteliğine sahip olmadığından dolayı sınırlandırmanın eşit uzaklık yöntemi uygulanarak yapılması gerektiğine hükmetmiştir.[602]

Mahkeme münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda ise UAD'nın 2009 tarihli Romanya-Ukrayna ve 1993 tarihli Grönland-Jan Mayen Davalarındaki "kara denize hakimdir" ilkesine atıfla, söz konusu alanların birbirleriyle örtüştüğünü belirterek, sınırlandırmanın tek bir hatla yapılmasına karar vermiştir.[603]

Mahkeme daha sonra, tarafların tek bir hatla sınırlandırma yöntemi hakkındaki görüşlerini değerlendirip, yapılacak sınırlandırma işleminde eşit uzaklık yönteminin kullanılmasına karar vermiştir. Bu çerçevede ilk olarak tarafların üzerinde anlaşmazlık yaşadığı St. Martin Adası ve Bengal Körfezi'nin yapısı göz önünde bulundurularak ilgili/özel koşullar bağlamında kıyıların içbükey yapısı ve kesme etkisine bakılarak, sınırlandırma hattının kesme etkisine neden olan bölümünde düzeltme yapılmasına karar verilmiştir.[604]

Taraflar arasında tartışma konusu olan son mesele ise kıta sahanlığının dış sınırının belirlenmesidir. Myanmar'a göre bu konu, üçüncü devletlerin uluslararası deniz yatağı üzerindeki haklarına zarar vereceği için Mahkemenin bu konuda yargı yetkisi bulunmamaktadır.[605] Myanmar, Bangladeş'e kıyılarının 200 mil ötesinde münhasır ekonomik bölgeye ilişkin yetki verilmesinin, kendilerinin 200 millik kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge haklarına halel getireceğini belirterek, bu durumun 1982 BMDHS ve devlet uygulamalarına aykırı olacağını savunmuştur.[606]

---

[601] Bangladeş-Myanmar Davası, para 152.
[602] Sarah Watson, "The Bangladesh/Myanmar Maritime Dispute: Lessons For Peaceful Resolution", *Asia Maritime Transparency Initiative*, 2015, https://amti.csis.org/the-bangladeshmyanmar-maritime-dispute-lessons-for-peaceful-resolution/, (14.04.2021).
[603] Bangladeş-Myanmar Davası, para 185.
[604] Bangladeş-Myanmar Davası, para 328.
[605] Bangladeş-Myanmar Davası, para 342-346.
[606] Gös. yer.

Bangladeş Mahkemenin yetki meselesi konusunda Myanmar'ın tersine, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin 1982 BMDHS tarafından yetkilendirildiğini öne sürmüştür. Bangladeş'e göre, söz konusu alan eşit uzaklık hattının düzeltilmesi ile ortaya çıkmamıştır dolayısıyla sorunun münhasır ekonomik bölgeye kıta sahanlığına göre üstünlük verilmesi ile çözülmesi mümkün değildir. Ayrıca bir devletin 200 mile kadar olan yetkisinin koz olarak kullanılıp 200 milin ötesinde de aynı yetkileri elde etmesi, 1982 BMDHS çerçevesinde öngörülmüş bir konu değildir.[607]

Mahkeme ayrıca taraflar arasında tartışma konusu olan kıta sahanlığının dış sınırını tespit etme ve üçüncü devletlerin hakları konusunda 1982 BMDHS'nin 33. Maddesini ve XV. kısmını referans göstererek uyuşmazlığın üçüncü devletler bakımından bağlayıcılığının bulunmadığını belirtmiştir.[608]

Mahkeme eşit uzaklık yöntemi ile yapılacak sınırlandırmada kıta sahanlığı için 200 millik alan ile 200 mili aşan alan arasında uygulama açısından bir fark olmadığını belirtmiş ve sınırlandırma hattının Bangladeş lehine düzeltilmesine karar vermiştir.[609] Mahkeme bu kararını doğal uzantı kavramıyla ilişkilendirmiş ve 1982 BMDHS'nin 76/1. Maddesi bağlamında, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında 200 mili aşan alanlarda kıta kenarını doğal uzantı ile birlikte yorumlamıştır.[610] Mahkeme son olarak tarafların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı haklarını kullanırken diğer devletlerin haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini belirttikten sonra yapılan sınırlandırmayı orantılılık testine tabi tutmuştur. Mahkeme, nihai olarak çizilen eşit uzaklık hattında herhangi bir düzeltme yapılmasına gerek olmadığına hükmetmiştir.[611]

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin önüne gelen ilk sınırlandırma davası olan Bangladeş-Myanmar uyuşmazlığında Mahkemenin yaklaşımına bakıldığında, 1982 BMDHS hükümlerine ve teamül kurallarına bağlı kalındığı görülmektedir. Mahkemenin özellikle sınırlandırma yöntemlerini belirlerken önceki

[607] Bangladeş-Myanmar Davası, para 466.
[608] Bangladeş-Myanmar Davası, para 361.
[609] Bangladeş-Myanmar Davası, para 461-462.
[610] Merve Erdem, *a.g.m.*, s. 357.
[611] Bangladeş-Myanmar Davası, para 475, 499.

davaların içtihatlarını referans olarak göstermesi, uluslararası yargı organları arasında bir hiyerarşinin olmadığının vurgulanması açısından önemlidir. Davayı öne çıkaran diğer bir husus da Mahkemenin doğal uzantı meselesine ilişkin yorumudur. Mahkemenin Bangladeş-Myanmar Davası'na ilişkin kararı, doğal uzantı kavramının güncelliğini hala yitirmediğini göstermektedir.

3.3.5. Peru-Şili Davası

Peru ile Şili arasındaki uyuşmazlığın tarihçesi, Şili'nin 1818 Peru'nun ise 1821 yılında İspanya'dan bağımsızlıklarını elde etmeleriyle başlamıştır. Peru ile Şili normalde komşu devletler değillerdi. İki ülke arasında 1825'ten itibaren Bolivya Cumhuriyeti olan İspanyol sömürge bölgesi Charcas bulunuyordu. Şili 1879 yılında tarihi olarak Pasifik Savaşları olarak bilinen süreçte Bolivya ve Peru'ya savaş ilan etmiştir.[612] Şili ile Bolivya arasında 1884 yılında ateşkes ilan edilmesiyle başlayan sürecin ardından 1904 yılında imzalanan Barış ve Dostluk Anlaşması ile Bolivya'nın tüm kıyıları Şili'nin olmuştur.[613]

Peru ve Şili 1947'de tek taraflı olarak kendi kıyılarından 200 deniz miline kadar uzanan belirli denizcilik haklarını ilan etmişlerdir.[614] Devam eden süreçte taraflar arasında deniz alanlarına ilişkin birçok protokol ve anlaşma yapılmıştır. Taraflar 1879 Pasifik Savaşı'ndan sonra aralarındaki kara sınırını 1929'da Lima Antlaşması'na göre belirlenmiş ancak deniz sınırı üzerine bir anlaşma yapılmamıştır. Taraflar 1947, 1952, 1954 ve 1968-1969 tarihleri arasında denizcilik haklarına ilişkin çeşitli anlaşmaları müzakere edip sonuçlandırmışlardır.[615]

Peru-Şili uyuşmazlığının en önemli nedeni uyuşmazlık alanının *Humboldt* akıntısı olarak isimlendirilen deniz ekosistemin içinde bulunmasıdır. Söz konusu bölge dünya balıkçılığının yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır. Peru, bölgenin kaynaklarından daha fazla yararlanmak adına 16 Ocak 2008 tarihinde UAD'ye

---

[612] Gideon Long, "Chile and Peru: Moving on from the Past", *https://www.bbc.com/news/world-latin-america-25924381*, 2014, (08.03.2021).
[613] Peru-Şili Davası, para 17.
[614] Don Anton, "The Maritime Dispute Between Peru and Şili", *https://www.e-ir.info/2014/03/18/the-maritime-dispute-between-peru-and-chile/*, s. 6.
[615] Joanna Polatynska, "The ICJ Judgment In The Case Of A Maritime Dispute Between Peru And Chile-Some Observations On The Importance Of The Conduct Of States", *Polish Review of International And European Law*, Vol. 4., Issue, 2, 2015, s. 106-107.

başvuru yapmıştır.[616] Peru-Şili Davası'nı diğer davalara göre öne çıkaran husus, Divan'ın dava boyunca taraflar arasındaki anlaşma, bildiri ve protokolleri ayrıntılı olarak ele almasıdır. Divan, bu çerçevede sınırlandırma konusuna geçmeden önce taraflar arasında deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair bir anlaşmanın varlığını etraflıca inceleme yoluna gitmiştir.[617]

Peru ile Şili arasındaki uyuşmazlıkta taraflar iddialarını temelde farklı argümanlar üzerine bina etmişlerdir. Peru'nun temel tezi iki ülke arasında mutabık kalınan bir deniz sınırının olmadığıdır. Peru Divan'dan, 200 deniz mili üzerindeki münhasır haklarını kullanmak için eşit uzaklık yöntemi kullanılarak hakça bir sınırlandırma talep etmiştir.[618] Peru iddialarını temellendirmek adına, Şili'nin savunduğu 1952 Santiago Deklarasyonu'nda sözü geçen sınır hattının Şili'ye daha fazla deniz alanı kazandırdığını bunun aksine Peru'ya ait alanları ise ciddi bir kayba uğrattığını belirtmiştir. Peru bu gerçekler ışığında Şili'ye iki kattan daha bazla bir deniz alanı sağlayan bir sınırlandırmayı kabul edemeyeceğini ifade etmiştir.[619]

Şili'nin söz konusu uyuşmazlıktaki temel savı, 1952 Santiago Deklarasyonu'nda, Peru-Şili kara sınırının başlangıç noktasından en az 200 mil deniz miline kadar uzanan enlem paralelinde uluslararası bir deniz sınırı üzerinde mutabık kalındığıdır. Şili bu savını çeşitli anlaşmalara ve bunu takiben ortaya konulan uygulamalara dayandırmaktadır. Şili Divan'dan sınır hattının bu şekilde onaylanmasını talep etmiştir. Şili ayrıca *pacta sunt servanda* ilkesiyle birlikte sınırların istikrarı ilkesine atıfta bulunarak,[620] bu ilkelerin Divan'ın üzerinde anlaşılmış olan bir sınır hattının yeniden çizilmesini engellediğini iddia etmiştir.[621]

---

[616] Peru-Şili Davası, para 1.
[617] Mitja Grbec-MarkoPavliha, "The International Court of Justice and the Peru-Chile Case, *https://www.e-ir.info/2014/04/21/the-international-court-of-justice-and-the-peru-chile-maritime-case/*, 2014, s. 2.
[618] Peru-Şili Davası, para 22.
[619] Peru-Şili Davası, para 23.
[620] Uzma S. Burney, "International Court of Justice Defines Maritime Boundary Between Peru and Chile", American Society of International Law, Vol. 18, Issue. 3, 2014, https://www.asil.org/insights/volume/18/issue/3/international-court-justice-defines-maritime boundary-between-peru-and, (11.03.2021).
[621] Peru-Şili Davası, para 22-23.

Şili, 1952 Santiago Deklarasyonu'na ilaveten 1947 Deklarasyonlarına da değinerek, burada belirtilen hatların net sınırları oluşturduğunu iddia etmiştir. Şili'ye göre, Peru'nun 1947 tarihli kararnamesinde yer alan ve deniz alanının dış sınırını ölçmek için kullanılan *trace parallele* yöntemi aynı zamanda zorunlu olarak yan sınırları da belirlemiştir. Şili bu yöntemin birçok uyuşmazlıkta uygulandığını vurgulamıştır.[622] Şili, tüm bu gelişmeler ışığında 1952 Santiago Deklarasyonu'ndan itibaren taraflar arasında bağlayıcı bir anlaşma olduğunu ifade ederek, Peru'nun söz konusu anlaşmalar hakkındaki görüşlerini kabul etmediğini belirtmiştir.[623]

Peru, Şili'nin ısrarla üzerinde durduğu 1947 Deklarasyonları ile 1952 Santiago Deklarasyonu konusunda tamamen farklı görüşlerdedir. Peru'ya göre 1947 Deklarasyonu deniz sınırlarını belirlemeye yönelik bir adım değildir. Peru'ya göre söz konusu Deklarasyonlar, yenilikçi bir adım olarak herhangi bir sınır hattı belirlemeden muhtemel deniz sınırlarının nasıl çizileceğinin basitçe tarif edilmesidir. Peru bu bağlamda tarafların bildirileri arasında amaç ve zaman bakımından yakın bir ilişki olsa da bu durumun koordine edilmiş ve üzerinde anlaşmaya varılmış bir durum olmadığını belirtmiştir. Peru ayrıca Şili'nin sınırlandırma yöntemi olarak uygulandığını iddia ettiği *trace paralele* yönteminin deniz alanlarının sınırlandırılmasında genel olarak uygulanan bir yöntem olmadığını ifade etmiştir. Peru son olarak 1952 Santiago Deklarasyonu'nun Şili ve Ekvador ile birlikte taraflar arasında bir denizcilik politikası geliştirmek amacıyla gerçekleştirildiğini belirterek ortada herhangi bir nihai sınır anlaşması olmadığını savunmuştur.[624]

Divan, önündeki uyuşmazlığı çözmek için öncelikle Şili'nin iddia ettiği gibi üzerinde uzlaşılmış bir deniz sınırı olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Divan, tarafların atıfta bulunduğu 1947 Deklarasyonları, 1952 Santiago Deklarasyonu ve ayrıca diğer anlaşmalarla birlikte tarafların müteakip uygulamalarının her birini ele alacağını beyan etmiştir.[625]

---

[622] Peru-Şili Davası, para 31-32.
[623] Peru-Şili Davası, para 46, 50.
[624] Peru-Şili Davası, para 28, 30, 32, 47.
[625] Peru-Şili Davası, para 24.

Divan öncelikle 1947 Deklarasyonlarının hukuki öneminin taraflarca farklı şekilde ele alındığını not etmiştir. Mahkeme 1947 Deklarasyonlarının uluslararası bir deniz sınırı oluşturmadığı yönünde tarafların aynı görüşte olduklarını belirtmekle birlikte gelecekte olası bir deniz sınırının belirlenmesinde dikkate alınabileceğini ifade etmiştir. Divan, Şili'nin ileri sürdüğü *trace paralele* yöntemine de değinerek, 1947 Deklarasyonlarında söz konusu yöntemden bahsedilse de bu durumun taraflar arasındaki deniz sınırlarının bu yöntemle belirleneceği sonucunu çıkarmadığını belirtmiştir. Divan, söz konusu Deklarasyonları, tarafların herhangi bir deniz sınırına atıf yapmadan birbirlerinin bildirimlerini basitçe kabul etmesi olarak tanımlamıştır.[626]

Divan, Şili'nin iddia ettiği 1952 Santiago Deklarasyonu'nda belirtilen sınır konusunda, Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 31. ve 32. Maddelerine atıfta bulunarak, söz konusu bildirimlerin uluslararası teamül hukukuna göre yorumlanması gerektiğini beyan etmiştir.[627] Divana göre, 1952 Santiago Deklarasyonu uluslararası denizcilik politikalarının bir normu olarak taraflara 200 deniz mili mesafeye kadar bir takım münhasır egemenlik ve yargı yetkisi tanındığına vurgu yapmakla birlikte herhangi bir sınırın belirlenmesine atıfta bulunmamaktadır.[628] Divan, 1952 Santiago Deklarasyonu'nun uluslararası bir anlaşma olmadığını ve söz konusu Deklarasyonun, Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 32. Maddesi çerçevesinde tamamlayıcı yorumlama araçları olarak ele alınması gerektiğini ifade etmiştir.[629] Divan, 1954 tarihinde imzalanan Özel Denizcilik Sınır Bölgesi Anlaşması'nın da 1947 Deklarasyonları ile 1952 Santiago Deklarasyonu gibi anlaşılması gerektiğini vurgulamıştır. Divan, bu Deklarasyonlardaki bildirimlerin deniz dibi ve deniz yatağı üzerindeki kaynaklara yönelik olduğunu belirtmiştir. Divan söz konusu Deklarasyonlardan ve anlaşmalardan meydana gelen uygulamaların dikkatte değer olduğunu belirtmekle

[626] Peru-Şili Davası, para 27, 39, 40, 44.
[627] Peru-Şili Davası, para 57.
[628] Peru-Şili Davası, para 59.
[629] Peru-Şili Davası, para 48, 65.

birlikte bunların tek başlarına birer sınırlandırma unsuru olmadığı sonucuna varmıştır.[630]

Divan son olarak 22 Ağustos 1969 tarihinde iki tarafın delegeleri arasında imzalanan Şili-Peru Karma Komisyonu Yasası'nı değerlendirmeye almıştır. Divan, tarafların ortak sınırın coğrafi konumunu doğrulamak ve bölgenin koordinatlarını belirlemek amacıyla 1 No'lu sınır işaretinden geçen paralel doğrultusunda deniz fenerleri kurma konusunda anlaştıklarını belirtmiştir. Divan, tarafların deniz fenerlerini inşa ederek uygulamada da bunu gösterdiğini vurgulayarak taraflar arasındaki deniz sınırının başlangıç noktasının 1 No'lu sınır hattından geçen enlem paraleli ile en düşük su hattı arasındaki kesişme noktası olduğu sonucuna varmıştır. Divan, taraflar arasında mutabık kalınan tek bir deniz sınırının mevcut olduğunu bu sınırın da söz konusu kesişme noktasından itibaren 80 deniz mili boyunca paralel bir şekilde uzandığını belirtmiştir. Divan bu aşamadan sonra deniz sınırının gidişatını belirlemeye karar vermiştir.[631]

Peru ve Şili'nin sınırlandırma hükümlerine ilişkin talepleri dava boyunca benimsedikleri tezlere paralel şekilde olmuştur. Öncelikli olarak belirtilmesi gereken önemli bir husus, Şili 1982 BMDHS'ye tarafken Peru taraf değildir ve ayrıca iki taraf da söz konusu sınırlandırmada genişletilmiş bir kıta sahanlığı talep etmemektedirler.[632]

Peru ilk olarak 200 millik deniz alanı üzerinde hak ve yetki sahibi olduğunu belirterek, kendi anayasalarında da tarif edilen bu deniz alanlarının 1982 BMDHS ile uyumlu olduğunu belirtmiştir.[633] Peru buradan hareketle Romanya-Ukrayna Davası ile birlikte teamül kuralı haline gelen üç aşamalı sınırlandırma yönteminin uygulanmasını talep etmiştir. Peru ilk olarak tarafların 200 millik alandaki ilgili sahillerinin belirlenmesi gerektiğini ve ardından da bilindik bir uygulama olan geçici eşit uzaklık hattının çizilmesi gerektiğini belirtmiştir. Peru, sınırlandırılacak alanda herhangi bir ilgili/özel koşul bulunmadığından ortaya çıkacak sonucun hakkaniyete

[630] Peru-Şili Davası, para 71, 72, 102, 103.
[631] Peru-Şili Davası, para 167, 169, 174, 176, 177.
[632] Peru-Şili Davası, para 178.
[633] Gös. yer.

uygun adil bir sonuç olacağını beyan etmiştir. Peru ayrıca ortaya çıkacak sınır hattının tarafların kıyı projeksiyonlarını kesmeyeceğini ve orantılılık testinin de bunu doğrulayacağını ifade etmiştir.[634]

Şili'nin sınırlandırma konusundaki iddiası, yargılamanın başından beri ısrarla üzerinde durduğu 1952 Santiago Deklarasyonu'nda belirtilen sınır hattına binaen 12 millik karasuları ile birlikte 200 deniz miline kadar uzanan münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığından oluşmaktadır.[635] Dolayısıyla Şili Divan'dan sınırlandırma konusunda hiçbir talepte bulunmamış ve tarafların 1952'de anlaşmaya vardığını belirterek yeni bir sınırlandırmanın yapılmaması gerektiğini savunmuştur.[636]

Divan, tarafların iddialarını dinledikten sonra yargılamanın çerçevesini belirlemek adına 1982 BMDHS'nin 74. ve 83. Maddelerinin ilk paragraflarına atıfla bulunarak uluslararası teamül hukukuna göre hareket edeceğini belirtmiştir. Divan, kıyıları bitişik ya da karşı karşıya olan devletler arasındaki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarının UAD Statüsünün 38. Maddesinde belirtildiği gibi hakça bir çözüme ulaşmak adına uluslararası hukuka dayalı olarak bir anlaşma ile gerçekleştirileceğini ifade etmiştir.[637]

Divan sınırlandırma yöntemi olarak Peru'nun da savunduğu ve teamül kuralı haline gelmiş olan, önce geçici bir eşit uzaklık çizgisinin çekilmesi daha sonra bu hattın ilgili/özel koşullara göre ayarlanması ve son olarak sınır hattının orantılılık testine tabi tutulması kuralını uygulayacağını belirtmiştir.[638] Divan, sınır hattının üzerinde mütabık kalınan sınır işareti No: 1'den geçen enlem paraleli ile en düşük su hattı arasındaki kesişme noktasında başladığını ve kıyıdan 80 deniz mili mesafedeki A noktasına kadar bu paralel doğrultusunda uzandığını belirtmiştir. Divan bu noktadan sonra eşit uzaklık çizgisi boyunca B noktasına ulaşan sınır hattının Şili ana hatlarından C noktasındaki 200 millik deniz alanına kadar ilerlediği sonucuna

[634] Peru-Şili Davası, para 181.
[635] Peru-Şili Davası, para 178.
[636] Peru-Şili Davası, para 182.
[637] Peru-Şili Davası, para 179.
[638] Peru-Şili Davası, para 180.

varmıştır.[639] Divan, nihai sınır hattının kıyı projeksiyonlarını kesmediğini ve ayrıca sınırlandırma alanında herhangi bir ilgili/özel koşul bulunmadığından sınır hattının doğasını sorgulayacak bir orantısızlığın olmadığı sonucuna varmıştır.[640]

Peru-Şili Davası anlaşma hukuku ile teamül hukuku arasındaki ilişkinin anlaşılması bakımından önemli bir dava olma özelliği taşımaktadır. Divan bu davada diğer davalara nazaran taraflar arasındaki anlaşma, protokol ve deklarasyonlara daha fazla yer vermiştir. Divan anlaşma hükümlerinin aynı zamanda teamül kurallarıyla birlikte yorumlanması gerektiğini belirterek Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin amacına vurgu yapmıştır. Divan bu doğrultuda teamül hukuku kuralı haline gelen üç aşamalı sınırlandırma yöntemini uygulayarak Romanya-Ukrayna Davası'ndan sonra süre gelen teamülü teyit etmiştir. Divan'ın kararı neticesinde ortaya çıkan başka bir mesele de Bolivya'nın denize olan tek çıkış noktasını kaybetmesidir. Bolivya çıkan karar üzerine Şili aleyhine UAD'ye dava açmıştır.[641]

3.4. Balıkçılık Bölgesi

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri kapsamında genel bir düzenlemeye sahip olmayan balıkçılık bölgesi, genel manada denize kıyısı olan devletlerin balık avlanma faaliyetleri konusunda bu deniz alanı üzerindeki ülkesel yetkilerini ifade etmektedir. Söz konusu bu yetki aynı zamanda, kıyı devletine, karasularının sınırlarını belirlerken bazı hukuki normları gözetme sorumluluğu yüklemektedir.[642]

Balıkçılık faaliyetlerine ilişkin ilk uluslararası sözleşme 1958 Cenevre Balıkçılık ve Açık Denizin Canlı Kaynaklarının Korunması Hakkında Sözleşmedir. Bu sözleşme kıyı devletine karasularına bitişik durumda olan açık deniz alanlarında, diğer devletlerin haklarına halel getirmeden balıkçılık faaliyetleri konusunda münhasır yetkiler tanımaktadır. Balıkçılık faaliyetleri 1982 BMDHS'de ise münhasır

---

[639] Peru-Şili Davası, para 196.
[640] Peru-Şili Davası, para 186, 191, 194.
[641] Peru-Chile Border Defined By UN Court at The Hague, *https://www.bbc.com/news/world-europe-25911867*, 2014, (10.03.2021).
[642] Anıl Çamyamaç, *a.g.e.*, s. 400.

ekonomik bölge kapsamında canlı kaynakların muhafazası ve kullanımı başlıkları altında Sözleşmenin 61. ve 62. Maddelerinde düzenlenmiştir.[643]

Ekonomik olarak devletlere önemli bir gelir kaynağı sunan balıkçılık faaliyetleri, sınırlandırma davalarında bu alanın genişliği konusundaki teamüllerin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu gelişmeler bağlamında, balıkçılık bölgesi, coğrafi unsurlardan sonra sınırlandırma işlemini etkileyen ilgili koşulların başında gelmektedir. Öyle ki uluslararası yargı kararlarına bakıldığında, balıkçılık bölgesinin diğer deniz alanlarından bağımsız olarak ele alındığı ve bu alan üzerinde ciddi tartışmalar yaşandığı görülmektedir.[644]

Cenevre Deniz Hukuku Konferanslarında, devletlerin balıkçılık bölgesi oluşturulması konusunda çabaları sonuç vermeyince devletler tek taraflı balıkçılık bölgesi ilan etme yolunu tercih etmişlerdir. Devletlerin bu tercihi ilerleyen zamanlarda balıkçılık bölgesi kavramının gelişmesine ve hatta kategorize edilmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, İngiltere ile İzlanda arasındaki 25.7.1974 tarihli balıkçılık davası balıkçılık bölgesi kavramına yön veren önemli bir dava olma özelliği taşımaktadır. Söz konusu bu davada taraflar tek taraflı balıkçılık bölgesi ilan ederek, Divan'ın iki farklı balıkçılık bölgesi tanımı yapmasına olanak sağlamışlardır.[645] Bu tanımlardan birincisi, kıyı devletine balıkçılık bölgesi üzerinde münhasır yetkiler sunan ve esas hattan itibaren karasuları dışında 12 mile kadar uzanan bir alanı kapsayan klasik balıkçılık bölgesini (fishery zone) ifade etmektedir. Divan'ın yaptığı ikinci tanım ise münhasır balıkçılık bölgesinden ayrı olarak bu alanın sonlandığı yerden sonra açık deniz rejimine dahil olan fakat kıyı devletine diğer devletlere nazaran öncelik veren "balıkçılık tercihli hakları" (preferential rights of fishing) olarak anılan alandır. Divan, klasik balıkçılık faaliyetlerini öngören münhasır balıkçılık bölgesinde 12 millik bir alanın ilan edilmesinin teamül kuralı

---

[643] Turgay Cin, "Devletlerarası Hukukta Balıkçılık", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 1, 2006, s. 26, 36.

[644] Balıkçılık faaliyetlerinin tartışma konusu olduğu davalar için Bkz. Fisheries Jurisdiction Case (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Iseland), Merits, Judgment, *I.C.J. Reports 1974*, No. 55, para 52-6, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/55/055-19740725-JUD-01-00-EN.pdf, (19.09.2018). (Bundan sonra İngiltere-İzlanda Davası olarak anılacaktır); Grönland-Jan Mayen Davası, para 58.

[645] İngiltere-İzlanda Davası, para 52.

haline geldiğini teyit etmiş fakat bu durumun tercihli balıkçılık bölgesi için geçerli olmadığını ifade etmiştir.[646]

Münhasır ekonomik bölge kavramının deniz hukukuna girmesiyle birlikte balıkçılık bölgesinin de bu alana dahil edilmesi yönünde eğilimler olsa da günümüzde birçok devlet bağımsız olarak balıkçılık bölgesi ilan etmiştir. Örneğin, Belçika halihazırda münhasır ekonomik bölge ilan etmiş olmasına rağmen daha önce ilan ettiği balıkçılık bölgesini ilga etmeyerek bu alan üzerindeki yetkilerini hala kullanmaktadır. Benzer şekilde Danimarka, münhasır ekonomik bölge ilan etmenin yanında özerklik tanıdığı Grönland ve Faroe Adaları'nın çevresindeki sularda balıkçılık bölgesi ilan etmiştir. Bu örnekler dışında Norveç, İspanya, Malta, Cezayir, İngiltere gibi devletler de bağımsız bir şekilde balıkçılık bölgesi uygulayan devletlerdir. [647]

Uluslararası yargı organları, balıkçılık bölgesinin sınırlandırma işlemine olan etkisini değerlendirirken genel yaklaşım olarak, balıkçılık faaliyetlerinin tarafların ekonomik faaliyetleri üzerinde yıkıcı bir etki oluşturup oluşturmadıklarına bakmaktadırlar. Balıkçılık bölgesinin ekonomik gerekçelerle bağlantılı olarak ele alındığı ve hangi durumlarda ilgili bir koşul olarak değerlendirilmesi gerektiği Kanada ile Fransa arasındaki kıta sahanlığı davasında ele alınmıştır. Mahkeme, balıkçılık bölgesinin önemine binaen Maine Körfezi Davası'na atıfta bulunarak, "*her ne kadar karar verilen sınırlandırma hattı coğrafi faktörler bakımından uygun görülse de, Mahkeme, taraflarca ileri sürülen balıkçılık faktörü ile sınırlandırmadan etkilenecek toplulukların ekonomik faaliyetlerine ve varlıklarına ilişkin taleplere de göz yumamaz. Bu itibarla Mahkeme, sonuçta oluşan hattın taraflar açısından hakkaniyete aşırı derecede aykırı olup olmadığına karar verme konusunda halen kendisini sorumlu görmektedir."* ifadesine yer vermiş ve balıkçılık faaliyetlerinin sınırlandırma üzerindeki rolüne işaret etmiştir.[648]

Divan, Tunus ile Libya arasındaki uyuşmazlıkta da benzer şekilde, Tunus'un iddia ettiği, kıyılardan açıkta olan bölgede uzun süredir balıkçılık

[646] İngiltere-İzlanda Davası, para.57, 60-61.
[647] Anıl Çamyamaç, *a.g.e.*, s. 401.
[648] Kanada-Fransa Tahkimi, para 84.

yapılmasından dolayı, tarihi sular olarak adlandırdığı bu bölgeyle ilgili olarak tarihi haklar kavramını reddetmesine rağmen, sınırlandırmadaki etkisi nispetinde göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir.[649]

Trinidad/Tobago ile Barbados arasındaki davada ise Tahkim Mahkemesi, Barbados'un balıkçılık faaliyetlerinin ilgili koşul olarak dikkate alınarak hattın düzenlenmesi yönündeki talebini, "*taraf devletlerden birisinin geleneksel balıkçılık faaliyetleri temelinde deniz sınırlandırılması yapılmasının çok istisnai ve özel koşullarda olabileceğini"*[650] belirterek kabul etmemiştir. Mahkeme, Maine Körfezi Davası'na atıf yaparak, tarafların ekonomik yaşamlarını felakete sürükleyecek bir durumun söz konusu olmadığına vurgu yapmıştır.[651]

Balıkçılık bölgesi ile ilgili davalar incelendiğinde, sınırlandırma yapılacak bölgelerdeki ekonomik ve sosyal şartların balıkçılık bölgesi ile olan ilişkisine dikkat edildiği görülmektedir. Bu çerçevede balıkçılık bölgesinin sınırlandırma davalarında önemli bir yer teşkil ettiği söylenebilir. Balıkçılık bölgesinin sınırlandırmaya etki ettiği en önemli dava Danimarka ile Norveç arasındaki Grönland-Jan Mayen davasıdır.

3.4.1. Grönland-Jan Mayen Davası

Grönland-Jan Mayen Davası, uyuşmazlığa taraf olan Danimarka ve Norveç'in deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin görüşmelerinden netice alınamaması üzerine, Danimarka'nın 16 Ağustos 1988 tarihinde tek taraflı başvurusu ile UAD'ye intikal etmiştir. Uyuşmazlık, Danimarka'nın hakimiyeti altında bulunan Grönland ile Norveç'in hakimiyeti altında bulunan Jan Mayen Adaları arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılmasını konu almaktadır. Söz konusu dava UAD'nin 36. Maddesi gereğince 1988 tarihinde Danimarka tarafından tek taraflı başvuru usulüyle Divan'a taşınmıştır. Bu davayı özel kılan bir husus da özel anlaşma yapılmadan (Tahkimname) Divan'a götürülen ilk dava olmasıdır.[652]

---

[649] Tunus-Libya Davası, para 97-100.
[650] Trinidad/Tobago-Barbados Davası, para 269.
[651] Trinidad/Tobago-Barbados Davası, para 267.
[652] Alex G. Oude Elferink, "Maritime Delimination betweenDenmark/Grrenland and Norway", *Ocean Development&International Law*, Vol. 38 (4), 2007, s. 104.

Jan Mayen ile Grönland arasındaki uyuşmazlığın ana nedeni İzlandalı balıkçıların bölgede çok değerli olan Kapelin balıklarını bulmasıdır. Bölgedeki balıkçılık faaliyetlerinin önemi taraflar arasında kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinin paylaşılması konusunda ihtilafa neden olmuştur. Zira taraflar arasındaki deniz alanı 250 mil kadardır yani 400 milden azdır. Jan Mayen Adası 373 kilometrekare alana sahip ve üzerinde 30-40 kişinin yaşadığı bir adadır.[653] İşletilecek ticari bir kaynağın bulunmadığı bölgede yerli halk bulunmamaktadır ve tek ticari faaliyet kapelin balıkçılığıdır.[654] Grönland Adası ise 2.166.086 kilometrekarelik yüz ölçümüyle dünyanın en büyük adalarından biridir ve nüfusu yaklaşık 55.000 civarındadır. Nüfusun dörtte biri balıkçılıkla geçinmektedir ve balıkçılık toplam ihracatın %80'ini oluşturmaktadır.[655]

Danimarka, Divan'dan kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesi için tek bir sınırlandırma hattı belirlenmesini talep ederek, Grönland Adası'nın doğu bölgesindeki kıyılarından itibaren kendisine 200 millik bir deniz alanı bırakılmasını istemiştir. Danimarka'ya göre, iki adanın karşılıklı konumda olması 1958 CKSS'nin 6. Maddesine göre ilgili/özel koşul oluşturmaktadır. Bu sebeple Danimarka, Jan Mayen Adası'na tam etki verilmesinin hakkaniyete aykırı olacağını ve Grönland Adası'na azami alanda hak tanındıktan sonra kalan alanın Jan Mayen'e bırakılabileceğini belirtmiştir.[656]

Norveç ise Divan'dan, Grönland ile Jan Mayen arasındaki kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinin orta hat yöntemi ile ayrı ayrı belirlenmesini talep etmiş ayrıca Jan Mayen Adası'nın da prensip olarak Grönland Adası kadar kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesine sahip olduğunu iddia etmiştir.[657] Norveç, orta hat yönteminin uygulanması gerektiğini iki sebebe dayanarak temellendirmiştir. Bunlardan ilki taraflar arasında 1965 yılında yapılan kıta sahanlığı analaşmasının orta hat yöntemine göre belirlenmiş olması ikincisi ise 1958 CKSS'nin 6. Maddesine göre, özel şartlar

---

[653] Elliot L. Richardson, "Jan Mayen in Perspective", *The American Journal of the International Law*, Vol. 82, 1988, s. 443.
[654] Jonathan I. Charney, "Maritime Delimination in the Area Between Greenland and Jan Mayen", *The American of International Law*, Vol. 88, No. 1, 1994, s. 105.
[655] Grönland-Jan Mayen Davası, para 14.
[656] Grönland-Jan Mayen Davası, para 9.
[657] Gös. yer.

mecburi kılmadığı durumlarda sınırlandırmanın orta hat yöntemine göre yapılması gerektiğidir.[658]

Divan, tarafların ileri sürdüğü ilgili/özel koşulların incelenmesine geçmeden önce sınırlandırma yapılacak alanı belirleme yoluna gitmiştir. Divan, her iki tarafın da harita üzerinde hak sahibi olduklarını iddia ettikleri alanların tamamını kapsayan alanı sınırlandırılacak alan olarak belirlemiştir. Fakat Norveç'in, Danimarka'nın sınırlandırma alanı olarak belirlediği bazı alanlara itirazı üzerine, Jan Mayen'den Grönland istikameti yönünde 200 millik bir alan ile Danimarka'nın ileri sürdüğü 200 millik alanın çakıştığı yer uyuşmazlık alanı olarak tespit edilmiştir.[659]

Divan, tarafların 1982 BMDHS'de imzası olmasına rağmen Sözleşme resmi olarak yürürlüğe girmediğiden, 1958 CKSS'nin 6. Maddesi çerçevesinde kıta sahanlığının sınırlandırılmasında balıkçılık bölgesi için de uygulanacak bir teamül hukuku kuralının varlığını araştırma yoluna gitmiştir.[660]

Danimarka ve Norveç, 1958 CKSS'ye taraf oldukları için kıta sahanlığı sınırlandırılmasında 6. Maddenin uygulanmasını beklemesine rağmen, Divan sınırlandırma alanındaki balıkçılık faaliyetlerinin taraflar açısından önemini dikkate alarak, balıkçılık alanının sınırlandırılması için münhasır ekonomik bölgeye uygulanan uluslararası teamül hukukunun uygulanmasına hükmetmiştir. Divan, kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin 6. Maddenin varlığına rağmen sınırlandırmanın balıkçılık bölgesinden ve dahası uluslararası teamül hukukundan ayrı değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir. Divan, Manş Denizi Tahkimi'ne atıfta bulunarak, sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerine göre yapılması ile 1958 CKSS'nin 6. Maddesine göre yapılması arasında bir fark olmadığını vurgulamıştır.[661]

Divan, yukarıdaki değerlendirmeler ışığında, taraflar arasındaki kıyıların karşı karşıya olmasının sınırlandırmayı 1958 CKSS'nin 6. Madde çerçevesinde ele alınmasını zorunlu kıldığını dolayısıyla sınırlandırma işlemine önce geçici orta hat çizilerek başlanılmasını ardından da ilgili/özel koşullar bağlamında düzeltmeler

---

[658] Malcom D. Evans, "Case Concerning Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen", *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 43, No. 3, 1994, s. 698-699.
[659] Grönland-Jan Mayen Davası, para 18-20.
[660] Grönland-Jan Mayen Davası, para 45.
[661] Grönland-Jan Mayen Davası, para 58.

yapılarak sonucun hakkaniyete uygun olarak sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.[662] Divan, uyuşmazlıkta ele alınabilecek ilgili/özel koşullar arasında en dikkat çekici olanın Grönland ile Jan Mayen'in kıyı uzunlukları arasındaki büyük farkın olduğunu belirtmiştir. Divan bu sebeple daha önceki içtihatları da göz önünde bulundurarak, sınırlandırma hattının orta hat ile Grönland kıyılarından 200 mil mesafede bulunan hat arasında ve Jan Meyen'e yakın bir yerde olacağına hükmetmiştir. Divan'a göre söz konusu 6. Madde ile teamül hukukunun gerektirdiği hakkaniyet ilkeleri böyle bir sınırlandırmayı gerekli kılmaktadır.[663]

Divan, Jan Mayen ile Grönland Adaları arasındaki kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgelerinin sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıkta önce geçici bir orta hat çizmiş sonra da geçici orta hattın özel koşullar ışığında düzeltilmesini gerektiren unsurların olup olmadığını araştırmıştır.[664] Divan, Grönland lehinde olan 9.2/1 oranındaki ilgili kıyı uzunlukları arasındaki fark ile balıkçılık kaynaklarına hakça ulaşım konusunu ilgili/özel koşul olarak değerlendirip bu koşullar ışığında orta hattı Danimarka lehine kaydırmıştır. Divan ayrıca sınırlandırılacak alandaki kaynakları da incelemiş ve kapelin balıkçılığının her iki taraf içinde önemli olduğunu belirtmiştir.

Divan, kapelin balıkçılığını ekonomik koşullar bağlamında ele almasına rağmen iki ada arasındaki nüfus yoğunluğu ve ekonomik farklar gibi sosyo-ekonomik unsurları dikkate almamıştır.[665]

Divan verdiği kararda orantılılık konusuna da değinmiş ve 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, Manş Denizi Tahkimi ve Maine Körfezi Davalarına atıfta bulunarak, orantılılığı hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmak adına tarafların kıyı uzunlukları ile sahip olacakları deniz alanı arasındaki makul oran olarak ifade etmiştir. Divan ayrıca orantılılığın saf bir matematiksel işlem olmadığını belirtmiş ve sınırlandırma için tek başına bir kriter olmadığını vurgulamıştır.[666]

Divan, sonuç olarak tarafların sunduğu bütün ilgili şartları inceleyerek, sınır hattını Danimarka'nın önerdiği 200 mil hattı ile Norveç'in önerdiği orta hat arasında

[662] Grönland-Jan Mayen Davası, para 49.
[663] Grönland-Jan Mayen Davası, para 69-70.
[664] Grönland-Jan Mayen Davası, para 53-54.
[665] Grönland-Jan Mayen Davası, para 71-76.
[666] Grönland-Jan Mayen Davası, para 66.

bir yerde tespit etmiştir. Orta hat ve 200 mil hattı arasında çakışan bölge hakkaniyete uygun bir çözüm maksadı ile üç temel alana bölünmüştür. Balıkçılık kaynaklarının yoğun olarak bulunduğu en güneydeki alan taraflar arasında eşit olarak paylaştırılmıştır. Diğer iki bölgede ise ilgili kıyı uzunlukları dikkate alınarak eşit uzaklığa göre bir sınırlandırma yapılması halinde sınırlandırmanın Norveç'in aleyhine olacağı belirtilerek, üçte iki oranında çakışan sınırlandırma hattı Grönland'a doğru kaydırılmış ve sınırlandırma tamamlanmıştır.[667] Divan, kıta sahanlığını ve balıkçılık bölgesini uygulamada çakışmasına rağmen hukuken tek bir hatla sınırlandırmıştır.

Taraflar Divan'ın verdiği kararın ardından 18 Aralık 1995 tarihinde Jan Mayen ile Grönland arasındaki kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinin sınırlandırılmasına dair bir anlaşma imzalamışlardır.[668] Söz konusu dava balıkçılık faaliyetlerinin sınırlandırma işleminde etkin bir şekilde dikkate alındığı özel bir dava olarak sınırlandırma hukukunda yerini almıştır. Grönland-Jan Mayen Davası anlaşma hukuku ile teamül hukuku ilişkisi açısından da öne çıkan bir karardır. Divan, Danimarka ve Norveç'in 1958 CKSS'ye taraf olmalarına rağmen anlaşma hükmünü değil de teamül hukukunu uygulamıştır. Divan ayrıca, ilgili sözleşme hükmü ile teamül kurallarının aynı amaca hizmet ettiğini belirterek hakkaniyet ilkelerinin sınırlandırma işlemindeki önemini ortaya koymuştur.

3.5. Adalar

Adaların, deniz alanlarının sınırlandırılması işlemlerinde sınır hattı belirlenirken nasıl bir etkiye sahip olduklarına "ilgili/özel" koşullar başlığı altında değinmiştik. Adasal yapılar, sahip oldukları bu etki haricinde statülerine göre deniz yetki alanlarına sahip olabilme bakımından da ele alınmaktadır. Özellikle kıyıları yan yana veya karşı karşıya olan devletler arasındaki sınırlandırma işlemlerinde adasal yapıların varlığı ciddi tartışma konusu olmaktadır.[669]

---

[667] Grönland-Jan Mayen Davası, para 91-92.
[668] Nurser G. Işık, *a.g.e.*, s. 116.
[669] Donald E. Karl, "Island and the Delimitation of the Continental Shelf: A Framework for Analysis", *A.J.I.L.*, C. LXXI, S. 4, 1977, s. 642-643.

Uluslararası hukuk açısından ilk olarak La Haye Kodifikasyon Konferansı'nda gündeme gelen adalar, "suların en yüksek olduğu zaman dışarıda kalan, etrafı sularla çevrili bulunan doğal kara parçası" olarak ifade edilmiştir.[670] Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun çalışmalarında da kendine uzunca tartışma alanı bulan adasal yapılar, 1958 CKBBS'nin 10. Maddesinde "su ile çevrilmiş, suların en çok yükseldiği zaman su üstünde kalan, doğal olarak oluşmuş bir toprak parçası" biçiminde tanımlanmış ve aynı şekilde 1982 BMDHS'nin 121/1. Maddesine aktarılmıştır.[671]

Adasal yapıların statülerine ilişkin hükümler ise 1982 BMDHS'nin 121. Maddesinin 2. ve 3. Paragraflarında belirtilmiştir. Buna göre, insan barınmasına imkan vermeyen ve kendine ait ekonomik hayatı olmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeye ve kıta sahanlığına sahip olması söz konusu değildir. Bir adasal yapı insan yaşamına elverişli ve aynı zamanda kendine ait bir ekonomik yaşama sahipse, bu adanın karasuları, bitişik bölgesi, münhasır ekonomik bölgesi ve kıta sahanlığı bu sözleşmenin ana kara hükümlerine uygun olarak belirlenecektir.[672]

1958 CKSS ve 1982 BMDHS'de hak kazanım esası bakımından adaların da ana karalar gibi değerlendirileceği kayıt altına alınmış fakat sınırlandırma hukuku bakımından ana karalarla aynı etkiye sahip olacakları konusunda benzer bir hükme yer verilmemiştir.[673] Bunun en önemli nedeni, sınırlandırma bakımından adalarla ana karaların benzer bir değerlendirmeye tabi tutulmasının eşitlik ilkesine aykırı olmasıdır. Örneğin, ülkesi ana kara ve iki adadan oluşan bir devletin kıta sahanlıkları üzerindeki hakkı, ana kara ve iki adanın kıta sahanlıklarının toplamından oluşmaz. Burada önemli olan o ülkenin kıyıları vasıtası ile bir bütün olarak sahip olduğu kıta sahanlığı hakkıdır.[674] Sınırlandırma işleminde ise farklı bir yaklaşım söz konusudur.

---

[670] Janusz Symonides, "(The Legal), The Legal Status of Islands in the New Law of the Sea": *R.D.I.S.D.P.S.*, Vol. 65. No. 1, 1987, s. 161-180.
[671] İlgili maddeler için Bkz. Selami Kuran, Uluslararası Hukuk Temel…, s. 331, 399.
[672] 1982 BMDHS 121. Maddesinin 2. ve 3. Fıkraları.
[673] İbrahim Gökalp, *a.g.e.*, s. 80.
[674] Ege Denizi'nde Türkiye ile Yunanistan arasındaki uyuşmazlıkta Yunanistan'ın temel iddiası adaların da kıta sahanlığına sahip olmasına yöneliktir. Yunanistan'a göre adalar da tıpkı kıta ülkelerindeki uygulamaya tabi tutulmalıdır. Türkiye'ye göre ise bir deniz alanında bulunan adasal yapılar kıta sahanlığı sınırlandırılmasında özel şart teşkil etmektedir dolayısıyla hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde bu adaların konumlarının ve coğrafi özelliklerinin dikkate alınması gerekir. Bkz. Sertaç H. Başeren, *Ege Sorunları*, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, Ankara, 2006, s. 147.

Zira sınırlandırma işlemi, iki devletin karşılıklı olarak bir deniz alanı üzerinde hak iddia ettiği ve bu hakkın kıyılar vasıtasıyla hakkaniyet ilkelerine göre belirlendiği bir işlemdir. Dolayısıyla adaların sınırlandırma işlemindeki etkisi, kıyıları nispetinde, sınırlandırmaya etki edebilecek bir ilgili/özel koşul oluşturup oluşturmadığıyla ilgilidir.[675]

Adaların coğrafi konumları sahip olabilecekleri deniz alanları üzerinde önemli derecede belirleyicidir. Bu nedenle adalar, hem uluslararası yargı kararlarında hem de doktrinde ana kara ülkesine ya da komşu devlet ülkesine olan yakınlığı derecesinde ele alınmaktadır. Bir adanın komşu devletin kara ülkesine yakın bulunması durumunda, bu adaya ya dar bir kıta sahanlığı alanı tanınmakta ya da yalnızca karasuları ile yetinmesine karar verilmektedir.[676]

1982 BMDHS'nin 121. Maddesinin ilgili Fıkrasında adasal yapıların statülerini belirlemeye yönelik yapılan tanımlar bir çok yönden muğlak ve eleştiriye açık olarak yorumlanmıştır. Adanın kendine ait bir ekonomik yaşamından ve aynı şekilde insan yaşamına elverişli olma durumundan tam olarak ne kastedildiği sözleşme hükümlerinden net olarak anlaşılamamaktadır.[677] Nitekim bu bölüm altında inceleyeceğimiz Güney Çin Denizi Tahkimi ile Kosta Rika-Nikaragua Davası'nda adalar ile birlikte özellikle kayalık, cezir yükseklikleri ve resifler gibi coğrafi oluşumlar ile 1982 BMDHS'nin 121. Maddesinde zikredilen insan yaşamına elverişlilik ve kendine ait bir ekonomik yaşama sahip olma meselesi üzerinde durulacaktır.

3.5.1. Güney Çin Denizi Tahkimi

Güney Çin Denizi'nde yaşanan uyuşmazlıklar bölgedeki kıyıdaş ülkelerin kara ve bununla ilişkili deniz alanları üzerindeki taleplerinden kaynaklanmaktadır. Başta Çin olmak üzere Filipinler, Tayvan, Bruney, Endonezya, Vietnam ve Malezya bölgedeki ihtilaflara konu olan ülkelerdir. Güney Çin Denizi'nde yaşanan ihtilafların temel nedeni, söz konusu deniz alanında bulunan ada, adacık ve sığlıklar üzerinde tarafların hakimiyet iddiaları ve bununla bağlantılı olarak kıta sahanlığı ve münhasır

[675] Dolunay Özbek, *a.g.e.*, s. 32.
[676] Shi Juiyong, *a.g.m.*, s. 36.
[677] Janusz Symonides, *a.g.m.*, s. 165.

ekonomik bölge talepleriyle ilgilidir. Bölgedeki ülkeler arasında zaman zaman sıcak çatışmalara neden olan bu sorunlar dünya kamuoyunun gündemini hala meşgul etmektedir.[678]

Çin, Filipinler başta olmak üzere kıyıdaş diğer devletlerin birçoğuyla ihtilaflar yaşamaktadır.[679] 1996 yılında Çin'in 1982 BMDHS'yi imzalamasıyla anlaşmazlık farklı bir boyuta taşınmıştır. 4 Kasım 2002'de düzenlenen 8. ASEAN Zirvesi'nde 10 maddeden oluşan "Güney Çin Denizi'nde Tarafların Davranışları Bildirisi" imzalanmasına rağmen ilerleyen süreçte bölgedeki gerginlikler dinmemiştir. Özellikle 2009 yılında Vietnam ve Malezya'nın kıta sahanlıklarını 200 mile çıkarmak istemeleri Çin tarafından sert tepkiyle karşılanmıştır. Çin bu girişimlere cevaben bir nota ile içinde Spratly Adalarının da bulunduğu "dokuz çizgi hattı" olarak adlandırılan bölgenin haritasını göndererek bölgede kendi egemenliğini kısıtlayacak her türlü eyleme kayıtsız kalmayacağını bildirmiştir.[680]

Çin, 2012 yılından sonra bölgede bulunan adasal yapı grupları üzerindeki etkinliğini arttırmıştır.[681] Söz konusu adasal yapı gruplarının içinde en ihtilaflı olanı Spratly grubudur. Çin'in söz konusu bu ada grubu üzerinde inşa ettiği sivil ve askeri

---

[678] Sibel Karabel, "Güney Çin Denizi'ndeki Çin-Filipinler İhtilafı ve Tahkim Kararının Değerlendirilmesi", *Bilgesam Analiz/Doğu Asya ve Pasifik*, No: 1344, 2016, s. 1.

[679] Filipinler Spratly adalarının büyük bir çoğunluğunda hak iddia etmekte ve adaların bir bölümünü işgal etmektedir. Hak iddialarını da adaların 1956'da Filipinli bir kaşif tarafından keşfedilmesine ve yarı-yasal bir kavram olan "yakınlık" kavramına dayandırmaktadır.
Malezya, Spratly adalarının güney kısmında hak iddia etekte ve meşrulaştırmak için bölgeyi işgal etmektedir. 1968'de Malezya hükümeti Spratly Adaları'nın 80.000 kilometre karelik alanını maden bölgesi olarak ilan etmiştir.
Bruney, hiçbir adayı işgal etmemiştir fakat Spratly bölgesinde büyük bir deniz alanında hak iddia etmektedir.
Endonezya'nın bu adalar üzerinde hiçbir hak iddiası yoktur ancak Çin ve Vietnam ile deniz bölgesi çakışmaktadır.
14 Mart 1988' de Çin, Spratly bölgesindeki bazı yerleri işgal ederken bölgede Çin güçleriyle çarpışma sonucu 74 Vietnamlı asker ölmüştür.
1995'te Çin, Filipinler adası Palawan'dan çok uzakta olmayan Mischief resifini işgal etmiş, aynı yıl Tayvan topçu birliği, Vietnam ikmal gemisine ateş açmıştır. Ocak 1996'da ise üç Çin gemisi, Filipinler donanma gemisiyle çatışmaya girmiştir. 1998'de ise Vietnam askerleri, Filipinli bir balıkçı teknesine ateş açmışlardır. Bkz. Cemre Pekcan, "Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Güney Çin Denizi Krizinin Değerlendirilmesi", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 2017, s. 61-62.

[680] Jihyun Kim, "Territorial Disputes in the South China Sea: Implication for Security in Asia and Beyond", *Strategic Studies Quarterly*, 2015, s. 119.

[681] Sibel Karabel, *a.g.m.*, s. 5.

tesisler bölgedeki gerginliği iyice arttırmıştır.[682] Sorunun yargıya taşınmasına neden gelişme, Çin'in 2013 yılında, Filipinlerin üzerinde hak iddia ettiği bir resifi işgal etmesi olmuştur. Filipinler Çin aleyhine Lahey Daimi Tahkim Mahkemesine dava açmıştır.[683]

Filipinlerin 22 Ocak 2013 yılında Çin aleyhine yaptığı başvuru söz konusu adasal yapılar üzerindeki egemenlik uyuşmazlığına ilişkin değildir ve aynı şekilde söz konusu adasal yapılar bağlamında deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin de değildir. Zira bu iki konu, 1982 BMDHS'nin XV. kısmı kapsamı dışında kalmakta ve böylece 1982 BMDHS'nin Ek VII. kısmı çerçevesinde Daimi Hakemlik Mahkemesi'nin yargı yetkisinde bulunmamaktadır.[684]

Bu dava, 1982 BMDHS'nin "Uyuşmazlıkların Çözümü" başlıklı XV. kısmı dahilinde bulunan ve Sözleşmenin 287. Maddesi ve Ek VII. kısmı çerçevesindeki zorunlu yargı mekanizmasının işletilerek Mahkemenin uyuşmazlığa ilişkin tespitlerde bulunduğu bir davadır. Çin, Mahkemeye gönderdiği nota ile Tahkim sürecini tanımadığını ve hiçbir sürecine dahil olmayacağını iletmiştir.[685]

Çin ve Filipinler arasındaki Güney Çin Denizi Tahkiminde, Filipinlerin Mahkemeden talep ettiği hususların başında Çin'in tarihsel haklar temelinde iddia ettiği "dokuz çizgi hattı" (nine-dash line) olarak isimlendirilen alanda 1982 BMDHS'ye göre hak sahibi olup olmadığı gelmektedir. Yine 1982 BMDHS bağlamında adalar, kayalıklar ve cezir yükseklikleri gibi coğrafi kavramlarla ilgili düzenlemelerin açıklığa kavuşturulması ve Çin'in kendilerine ait egemenlik haklarını ihlal ederek, deniz alanlarına zarar vermek suretiyle giriştiği yapay adalar ile resifler

---

[682] Robert Beckman, "The Legal Framework for Joint Development in the Souht China Sea", Recent Developments in the South China Sea Dispute, The Prospect of a Joint Regime, (Ed). Wu Shicun, Nong Hong, *Routledge*, 2014, s. 59.
[683] Cemre Pekcan, *a.g.m.*, s. 65.
[684] Uğur Bayıllıoğlu, "Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakemlik Mahkemesi'nin İnsanlığın Ortak Mirası ve Diğer Devletlerin Deniz Alanlarına Sağladığı Koruma: Ada Statüsünü Sınırlanması ", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 130, 2017, s. 422.
[685] Bkz. Arbitration Under Annex VII of United Nations Convention On The Law Of The Sea, Republic of the Philippines V. People's Rpublic of China, Memorial of the Philippines, Volume:1, 30 March 2014, para 1.1.

üzerindeki inşaat ve balıkçılık faaliyetlerinin hukuki durumunun tespitinin yapılması Filipinlerin başlıca talepleri arasındadır.[686]

Filipinlerin Mahkemeden talep ettiği hususlar 15 başlıktan oluşan geniş bir listeyi kapsamaktadır. Bu bölümde "adalar" başlığına uygun olarak Filipinlerin talepleri arasında bahsi geçen adasal yapıların durumu ele alınacaktır. Bu çerçevede bahsi geçen adasal yapıların cezir yüksekliğinin olup olmadığı ve karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı gibi deniz yetki alanlarına sahip olup olmadıkları Mahkemenin tespitleri doğrultusunda ele alınacaktır.

Mahkeme öncelikle Filipinlerin cezir yükseklikleri ile ilgili taleplerini inceleyerek meseleye giriş yapmıştır. Mahkeme, cezir yüksekliğini 1982 BMDHS'de olduğu gibi aktarmıştır. Buna göre, cezir zamanı ortaya çıkan ve med zamanı suyun üzerinde kalan yapıları cezir yüksekliği olarak tanımlanmış ve bunların genel olarak adalar olduğu ifade edilmiştir. Mahkeme bu çerçevede 1982 BMDHS'nin 121/3. Maddesinde ifade edilen, bir adanın deniz alanına sahip olma kriterlerinden olan, insan yaşamına elverişlilik ve kendine has ekonomik yaşama sahip olma kriterlerini de göz önünde bulundurarak, 1982 BMDHS 121/1.Maddesindeki ada olma şartını sağlayan yapıları med yüksekliği olarak tanımlamıştır.[687] Mahkeme ayrıca, med zamanı su üzerinde kalan tüm cezir yüksekliklerini adasal yapılar olarak kabul ettikten sonra bunları kategorize ederek iki gruba ayırmıştır. Bunlar, insan oturmasına elverişli olmayan ve kendine has ekonomik hayatı bulunmayan kayalar ile 1982 BMDHS'nin 121/2. Maddesine göre diğer kara parçalarıyla aynı haklara sahip olan tam yetkili adalardır.[688]

Mahkeme, yukarıdaki değerlendirmelerinin ardından med yüksekliği ifadesinin teknik veya hukuki bir kavram olarak tartışılmaması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, med yüksekliğiyle ilgili teamül hukukuna göre bir kıstas olmadığını ve dolayısıyla suyun üstünde bir referans ölçütü aranmaksızın bir adasal

---

[686] Selahattin Doğan, "Güney Çin Denizi Tahkim Davası, (Filipinler Cumhuriyeti/Çin Halk Cumhuriyeti), (Özet Çevirisi)", *Küresel Bakış*, S. 21, 2016, s. 21.

[687] In The Matter Of The South China Sea Arbitration-before-An Arbitral Tribunal Constituted Under Annex VII To The 1982 United Nations Convention On The Law Of The Sea, between- The Republic O f The Philippines-and-The People's Republic Of China, Award, 12 July 2016, *P.C.A.* Case No: 2013-19, para 280. (Bundan sonra Güney Çin Denizi Tahkimi olarak anılacaktır).

[688] Gös. yer.

yapının su üzerinde kalmasını med yüksekliği olarak tanımlamıştır.[689] Mahkeme bu tanımlardan hareketle, 1982 BMDHS'nin 13/2. Maddesine atıfla, bir devletin ana karasının veya adasının karasularına dahil bulunmayan cezir yüksekliklerinin kendine ait karasularının bulunamayacağını ve aynı şekilde 1982 BMDHS'nin 121/3. Maddesine göre, kaya statüsünde olan bir med yüksekliği için de münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hakkının söz konusu olamayacağını belirtmiştir.[690] Mahkeme bu görüşlerini, 1982 BMDHS'nin 57. ve 76. Maddelerinden ayrı olarak değerlendirmiş ve karasularına sahip olamayan cezir yüksekliklerinin *ispo facto* (kendiliğinden) münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanlarına sahip olamayacaklarını ifade etmiştir.[691]

Mahkemenin cezir yükseklikleriyle ilgili üzerinde durduğu önemli bir husus da Filipinlerin başvurusunda özellikle belirttiği, Çin'in insan eliyle gerçekleştirdiği modifikasyonlardır. Mahkeme bu durumu 1982 BMDHS'nin 13. ve 121. maddelerinde yer alan "insan eliyle oluşturulmuş" ibaresiyle açıklamıştır. Mahkemeye göre, adasal yapıların statüsü ele alınırken göz önünde bulundurulacak kıstas budur. Başka bir ifade ile insan eliyle yapılan modifikasyonlar deniz yatağını cezir yüksekliğine dönüştüremeyeceği gibi bir cezir yüksekliğini de adaya dönüştüremez.[692] Mahkeme bu tespitler bağlamında, mercan resifleri üzerinde Çin'in geçekleştirdiği modifikasyonların[693] adasal yapıların doğal halini bozduğunu dolayısıyla bu konuyla ilgili değerlendirmelerini modifikasyondan önceki delilleri dikkate alarak yapacağını ifade etmiştir.[694]

Mahkeme, yukarıda belirtilen deliller çerçevesinde, Filipinlerin başvurusunda açıklığa kavuşturulmasını talep ettiği tüm adasal yapıların, modifikasyon işlemlerinden önce, med zamanı suyun üzerinde kalıp kalmadıklarını tespit etmek için uydu görüntüleri, haritalar ve seyir bilgilerinden faydalanmıştır.[695] Buna göre Cuarteron, Fiery Cross, Johnson, McKennan, Kuzey Gaven resifleri ile

[689] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 310-311.
[690] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 308.
[691] Gös. yer.
[692] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 305.
[693] Bkz. Daniel Andreeff, "Legal Implications of China's Land Reclamation Projects in the Spratly Islands", *New York University Journal of International Law&Politics*, Vol: 47, 2014-2015, s. 864-878
[694] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 306.
[695] Uğur Bayıllıoğlu, "Güney Çin…", s. 434.

Scarborough sığlığı med zamanı su üstünde kaldıklarından dolayı med yüksekliğidir.[696] Buna karşın Hughes, Güney Gaven, Mischief ve Second Thomas resifleri ise cezir zamanı ortaya çıkıp med zamanı su altında kaldıkları için cezir yüksekliğidir.[697] Mahkeme, bu tespitlerinin ardından 1982 BMDHS'nin 121. Maddesinin ve söz konusu Maddenin 3. Paragrafının, adasal yapıların statüleriyle ilgili konuları tam olarak açıklığa kavuşturmadığını ve ayrıca önceki yargı kararlarının da bu konuya değinmediğini belirterek, insan eliyle yapılan modifikasyonların adasal yapıların statüleri üzerinde bir etkisi olamayacağına hükmetmiştir.[698]

Mahkeme, adasal yapıların statüleriyle ilgili kararını insanlığın ortak mirası meselesiyle ilişkilendirmiştir. Mahkemeye göre, 1982 BMDHS'nin 121/3. Maddesinde ifade edilen kriterleri taşımayan ada benzeri yapıların tam yetkili adalara dönüştürülmesine izin verilip bunun üzerinden kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi deniz alanları talep etmek, güçlü devletlere suni yöntemlerle deniz alanlarını genişletme imkanı vereceği için insanlığın ortak mirası olan açık denizleri tehlike altına sokacaktır ve dolayısıyla bu durum Sözleşmenin 121/3. Maddesinin amacına aykırılık teşkil etmektedir.[699]

Mahkemenin adasal yapıların statüsüyle ilgili kriterler bağlamında 1982 BMDHS'nin 121/3. Maddesi çerçevesinde ele aldığı diğer bir husus da söz konusu adasal yapıların insan yaşamına elverişlilik durumu ile kendine has ekonomik yaşamının olup olmadığının tespit edilmesidir. Mahkeme, adasal yapılar üzerindeki insan yaşamı meselesinde belirleyici olan etkenin geçici olmayan bir insan nüfusu olduğunu belirtmekle birlikte bu konuya açıklık getirmiştir. Mahkemeye göre, söz konusu insan nüfusu, adasal yapı üzerinde yerleşmiş ve kalabilecekleri evleri olan sabit bir insan topluluğu olarak anlaşılmalıdır. Bununla birlikte bu topluluğun sayıca kaç kişi olduğu önemli değildir. Bu bağlamda sürekli kalan birkaç aile veya belirli

[696] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 382.
[697] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 383.
[698] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 477.
[699] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 508-509.

zaman dilimlerinde göçebe olarak yaşayan yerli halklar da bir topluluğu temsil eder.[700]

Mahkeme, kendine has ekonomik yaşam meselesini ise adasal yapılar üzerinde yaşayan insanlar üzerinden değerlendirmiştir. Bu çerçevede ekonomik yaşamdan kastedilen, söz konusu adasal yapıların ekonomik değeri veya sahip oldukları deniz alanlardan elde edilebilecek kaynaklar değil bizatihi orada yaşayan insanların yaşamlarını ve geçimlerini ifade eden bir durumdur. Başka bir ifadeyle, söz konusu ekonomik yaşam adasal yapının kendisiyle ilgili olmalıdır. Böyle bir durum haricinde bir adasal yapının yer altı kaynaklarından faydalanmak suretiyle dış kaynakların oluşturduğu ekonomik faaliyetler bu kapsama girmez.[701]

Adasal yapıların statülerinin belirlenmesinin getirdiği en önemli sonuç kuşkusuz bu yapıların kıta sahanlığına ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olup olamayacaklarıdır. Mahkeme, Filipinlerin başvurusunda önemli başlıklardan birini oluşturan bu meselede, 1982 BMDHS'nin 121/3. Maddesine atıfla, söz konusu maddede bir adasal yapının hangi durumlarda kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olacağının belirtildiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, farazi bir kıta sahanlığında ve münhasır ekonomik bölgede gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin bu alanlarla bağlantılı adasal yapılara kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge ilan etme hakkı kazandıramayacağını açıkça belirtmiştir.[702] Mahkeme, karasularının durumunu ise farklı bir şekilde ele alarak, 1982 BMDHS'nin 121/3. Maddesi çerçevesinde med yüksekliğine sahip olan adasal yapıların zaten karasularına sahip olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle adasal yapı ile ilişkili olmak şartıyla yerel halk veya oraya ait bir topluluğun gerçekleştireceği ekonomik faaliyetlerin ekonomik yaşamın bir parçasını oluşturabileceğini ifade etmiştir.[703]

Mahkeme, 1982 BMDHS'nin 121/3. Maddesi çerçevesinde yaptığı tespitlerin ardından söz konusu sığlık ve resiflerin statülerini ve bunlar üzerinden gerçekleştirilen modifikasyonların etkisini değerlendirmiştir. Mahkemeye göre bu

[700] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 542.
[701] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 543.
[702] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 501-502.
[703] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 503.

adasal yapılar kendisine has ekonomik yaşama ve insan yerleşimine elverişli değildir ve dolayısıyla kaya statüsündedir.[704] Mahkeme, söz konusu adasal yapılar üzerinde Çin'in gerçekleştirdiği arazi ıslah faaliyetlerine dikkat çekerek, Johnson resifinde olduğu gibi suyun üzerinde kalan kısmına tesis inşa etmek ve dışarıdan erzak temin etmek suretiyle orada bir varlık iddia etmenin, resifin statüsünü kayadan adaya dönüştüremeyeceğini belirtmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, Çin'in 1988'den önce yani bölgedeki resmi varlığı başlamadan, insan faaliyetlerine ilişkin bir kanıt bulunamadığından resifin modifikasyondan önceki halinin dikkate alınacağını belirtmiştir.[705]

Mahkeme özellikle Spratly grubuna dahil olan adasal yapılar için de benzer yorumlarda bulunmuştur. Mahkemeye göre bu adasal yapılar üzerinde gerçekleştirilen faaliyetler, sahildar devletlerin inşa çalışmaları vasıtasıyla dışarıdan tedarik ettiği sivil ve askeri personelin varlığı ile gerçekleştirildiği için med yüksekliklerinin doğal halinin değişmesinde önemli derecede etkili olmuştur. Mahkeme, Spratly grubu başta olmak üzere bütün adasal yapılar üzerine yaptığı tespitleri 1982 BMDHS'nin 121/3. Maddesine göre değerlendirdikten sonra söz konusu yapıların, insan yerleşimine elverişlilik ve kendine has ekonomik yaşam kriterlerini karşılamadığından kaya statüsünde olduğunu ve dolayısıyla kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olamayacaklarına hükmetmiştir.[706] Mahkeme ilaveten bu sivil ve askeri girişimlerin, Çin tarafından münhasır ekonomik bölge üzerinde hakimiyet sağlamak amacıyla gerçekleştirilen göstermelik faaliyetler olduğunu belirtmiştir.[707] Mahkemenin tüm adasal yapılar hakkındaki görüşlerine bakıldığında, yapay ada meselesinin hukuki boyutuna değinilmediği sadece modifikasyon işlemlerinin adasal yapının statüsünü değiştirip değiştirmediğine odaklanıldığı görülmektedir.[708]

Sonuç olarak 12 Temmuz 2016 tarihinde Hollanda'daki Daimi Tahkim Mahkemesi'nin Güney Çin Denizi'nde Çin ile Filipinler arasındaki ihtilaflara yönelik

[704] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 554-568.
[705] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 559.
[706] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 620, 646.
[707] Güney Çin Denizi Tahkimi, para 578.
[708] Uğur Bayıllıoğlu, "Güney Çin…", s. 444.

aldığı karar Çin'in aleyhine sonuçlanmıştır. Bu bağlamda özellikle ekonomik ve askeri açıdan güçlü devletlerin, BMDHS'nin 121/3. Maddesinde yer alan şartları taşımayan adasal yapılar üzerinde sahip oldukları ekonomik, politik ve askeri imkanlarla yapacakları modifikasyonların, hukuken, o adasal yapıların statüsünü değiştiremeyeceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla, devletlerin, modifikasyon uygulaması ile oldukça geniş bir deniz alanını insanlığın ortak mirasından çıkarıp kendi yetki alanlarına dahil edemeyecekleri ve devletlerin deniz alanlarını bu şekilde daraltamayacakları Mahkeme tarafından açıkça ortaya konulmuştur. Çin, söz konusu uyuşmazlık meselesinin Mahkemenin yetkilerini aşan bir karar olduğunu iddia etmiş, duruşma sürecine dahil olmamış ve kararı da tanımadığını açıklamıştır. Güney Çin Denizi'ndeki ihtilafların çözümünde yürütülen hukuki mekanizmaların hepsinde imzası bulunan Çin, bu mekanizmaları reddetmediğini fakat sorunları iki taraflı araçlarla çözmek istediğini belirtmiştir.

3.5.2. Kosta Rika-Nikaragua Davası

Kosta Rika ile Nikaragua arasındaki dava kara sınırı ve egemenlik ihlali gibi uyuşmazlıklarla birlikte kara suları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik sınırlandırmalarını içermektedir.[709] UAD taraflar arasında Karayip Denizi ve Pasifik Okyanusu'nda karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırması yapmıştır.[710] Söz konusu davada öne çıkan meseleler daha çok Karayip Denizi'nde konumlanmış olan adaların statüsü ve bu adaların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırmasına olan etkileridir.[711] Bu bölümde yine "adalar" başlığına paralel olarak söz konusu davada adaların sınırlandırma üzerindeki etkilerini değerlendireceğiz.

Davaya geçmeden önce taraflar arasındaki süreci incelemek gerekirse, taraflar Karayip Denizi ve Pasifik Okyanusunda komşu devletlerle bir takım ikili anlaşmalar ve sınırlandırma davaları gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede Kosta Rika,

[709] Eric T. Alvarez, "The Land and Maritime Delimitation of the Court of the Hague in the Afairs of Costa Rica v. Nicaragua in Light of Their Proposals", *Journal of International Law and International Relations*, Vol. 7, 2019, s. 48-49.
[710] ICJ Delivers Judgment in Maritime and Land Boundary Cases Between Costa Rica and Nicaragua, https://www.fiettalaw.com/pil_news/icj-delivers-judgment-in-maritime-and-land-boundary-cases-between-costa-rica-and-nicaragua/, (20.03.2021).
[711] Uğur Bayıllıoğlu, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosta Rika…"s. 96.

Karayip Denizi'nde 2 Şubat 1980'de Panama ile deniz alanlarını belirleyen bir anlaşma imzalamıştır ve bu anlaşma 11 Şubat 1982'de yürürlüğe girmiştir. Kosta Rika aynı şekilde Kolombiya ile 1977 yılında deniz alanlarını sınırlayan bir anlaşma imzalamıştır fakat bu anlaşma onaylanmamıştır.[712]

Nikaragua ise UAD'ye taşınan uyuşmazlıklar ile birlikte deniz sınırlarını, sırasıyla 2007'de kuzeyde Honduras ve 2012'de doğuda Kolombiya ile sınırlandırmıştır.[713] Nikaragua söz konusu dava sürecine kadar komşu devletlerle deniz alanlarını sınırlayan herhangi bir ikili anlaşma yapmamıştır.[714]

Taraflar, 1997 yılında oluşturulan iki taraflı bir alt komisyon vasıtası ile Karayip Denizi ve Pasifik Okyanusu'nda olası bir deniz sınırlandırması için teknik incelemelerde bulunmuştur. 2002 yılında iki ülkenin dış işleri bakan yardımcıları iki taraflı alt komisyona müzakereleri başlatma talimatı vermiştir. 2002 ve 2005 yılları arasında Kosta Rika Ulusal Coğrafya Enstitüsü ile Nikaragua Bölge Araştırmaları Enstitüsü beş toplantı gerçekleştirmiştir. Deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair çeşitli teknik konuların tartışıldığı bu toplantılar bir sonuç alınamaması üzerine sonlandırılmıştır.[715] Taraflar, devam eden süreçte bir ilerleme kaydedilememesi üzerine 25 Şubat 2014 yılında UAD'ye başvurarak uyuşmazlığın uluslararası hukukun geçerli ilkeleri çerçevesinde çözüme kavuşturulmasını Divan'dan talep etmişlerdir.[716]

Kosta Rika ile Nikaragua arasındaki sınırlandırma davasında temel tartışma noktası uyuşmazlık alanında bulunan Corn Adaları ile birlikte Cayos de Perlas, Palmenta Cays ve Paxaro Bovo gibi adasal yapıların statülerinin belirlenmesi ve münhasır ekonomik bölge ile kıta sahanlığına sahip olup olamayacaklarıyla ilgilidir. Özellikle Nikaragua'nın, sahillerini birkaç kilometre daha arttırmak adına Corn Adalarının ve Cayos de Perlas'ın bazı sahillerini de kendi sahillerine eklemek istemesi uyuşmazlıklar içerisinde en dikkat çekici olanıdır. Divan bu meseleyi

[712] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 57.
[713] Gös. yer.
[714] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 58.
[715] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 56.
[716] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 1.

Nikaragua-Kolombiya kararı üzerinden ayrıntılı olarak açıklama gereği duymuştur.[717]

Kosta Rika, uyuşmazlığın ana başlıklarından olan Corn Adaları'nın esas nokta olarak dikkate alınmamasını savunmaktadır.[718] Kosta Rika bu görüşünden hareketle, Corn Adaları'nın coğrafi konumlarına bakıldığında, ana karaya uzaklıklarının dikkate alınması gerektiğini dolayısıyla bu adalara sınırlandırma işleminde hiçbir etki verilmemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Kosta Rika'ya göre ilgili coğrafya geçici eşit uzaklık çizgisinde düzeltme yapılmasını gerektiren bir ilgili/özel koşul oluşturmaktadır.[719] Kosta Rika, uyuşmazlığın diğer başlıklarını oluşturan adasal yapılardan Paxaro Bovo ve Palmenta Cays konusunda da yine coğrafi unsurları referans göstererek tezlerini ileri sürmüştür. Kosta Rika bu adasal yapıların adacık, kayalık ve mercan kayalığı olduğunu belirterek, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olamayacaklarından dolayı esas nokta olarak da göz önünde bulundurulamayacağını iddia etmiştir. Kosta Rika'ya göre bu adaları esas nokta olarak kabul etmek eşit uzaklık çizgisi üzerinde ciddi derecede sapmalara neden olacağından bu adaları Nikaragua sahiline eklemek hakkaniyete aykırı olacaktır.[720]

Nikaragua ise Corn Adaları'nın esas nokta olarak görmezden gelinmesinin kendi sahilleri üzerinde önemli bir bölümü yok edeceğini ayrıca adaların ana karaya yakınlığı da göz önüne alındığında bu adaların kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olması gerektiğini ifade etmiştir.[721] Nikaragua, söz konusu adasal yapıların geçici eşit uzaklık çizgisi üzerindeki etkisi konusunda ise Kosta Rika'nın görüşünün aksine bu adalara tam etki verilmesi gerektiğini iddia etmiş zira adaların, Kosta Rika sahilindeki esas noktalar üzerinde olduğu gibi eşit uzaklık çizgisi üzerinde de etki sahibi olduğunu belirtmiştir.[722] Nikaragua, benzer şekilde Paxaro Bovo ve Palmenta Cays'ın durumyla ilgi olarak da bu adasal yapıların kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olamayacağını fakat kendi sahillerine yakın

[717] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 112.
[718] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 139.
[719] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 151.
[720] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 141.
[721] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 139.
[722] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 152.

adalar olup bir bütünlük arz ettiğini ileri sürerek, geçici eşit uzaklık çizgisinin ayarlanmasında göz önünde bulundurulmalarını talep etmiştir.[723]

Divan, başlıca uyuşmazlık konusu olan Corn Adalarının esas nokta olarak dikkate alınıp alınamayacağı hususunu Nikaragua-Kolombiya kararını referans göstererek değerlendirmiştir. Divan, söz konusu davada, Corn Adaları'nın ilgili sahile eklenmesinin nedeninin, Kolombiya adalarının Corn Adaları ile ilişkisi ve bu adaların ana karaya olan paralel konumu olduğunu belirterek, bu karardaki tespitlerin Divan'ın önünde bulunan davaya uygulanamayacağını ifade belirtmiştir.[724] Divan, Nikaragua-Kolombiya kararında, ilgili sahilin bir parçası olması nedeniyle sadece Corn Adaları'nın esas nokta olarak dikkate alındığını, ana karaya paralel konumlarından dolayı bu adaların doğu sahillerinin ise ilgili sahil uzunluğuna eklenmediğini vurgulamıştır.[725]

Kosta Rika-Nikaragua uyuşmazlığındaki temel ihtilaf noktası, bitişik sahillerde yapılacak sınırlandırma işleminde adaların ana kara karşısındaki etkisidir. Corn Adaları'nın Kosta Rika ve Nikaragua sahillerine olan projeksiyonu güney ve güneybatı yönündedir dolayısıyla Divan, Corn Adaları'nın Nikaragua ana kara sahiline bakan doğu sahillerini de sınırlandırma alanına projeksiyonları olmadığı için göz önünde bulundurmamıştır. Divan bu coğrafi unsurları göz önünde bulundurarak yalnızca diğer sahilleri ilgili sahil uzunluğuna eklenmiş ve geçici eşit uzaklık hattının çiziminde esas nokta olarak kabul etmiştir.[726]

Divan, Cayos de Perlas'ın ilgili sahile eklenmesi konusunda ise farklı bir yaklaşım sergilemiştir. Divan, Nikaragua'nın Cayos de Perlas'a deniz yetki alanı sağlamak maksadıyla kaynak sağladığını belirterek, bu durumun 1982 BMDHS'nin 121. Maddesi çerçevesinde bölgeye has insan yerleşimi ve kendine has ekonomik yaşam şartlarıyla bağdaşmadığını ifade etmiştir. Divan bu tespitlerinden hareketle Cayos de Perlas'ın kaya statüsünde olduğunu dolayısıyla kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi deniz yetki alanlarına sahip olamayacağı gibi sınırlandırma işleminde kıyı uzunluğu olarak da değerlendirilemeyeceğini belirterek, bu adasal

[723] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 141.
[724] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 112.
[725] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 145.
[726] Uğur Bayıllıoğlu, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosta Rika…", s. 104.

yapının Nikaragua'nın sahil uzunluğuna eklenmesinin söz konusu olamayacağı hükmüne varmıştır.[727]

Divan, hangi adasal yapıların ilgili sahile ekleneceği konusunu tartıştıktan sonra, geçici eşit uzaklık hattında bu adasal yapılarından hangilerinin esas nokta olarak belirleneceğini gündemine almıştır.[728] Öncelikle Corn Adaları'nın durumunu değerlendiren Divan, 1982 BMDHS'nin 121. Maddesine atıfla söz konusu adaların ciddi bir nüfus barındırdığını[729] ve kendilerine has bir ekonomik yaşama sahip olduklarını belirtmiştir. Dolayısıyla deniz yetki alanlarına sahip olma şartını sağlayan bu adalar tam yetkili adalardır ve geçici eşit uzaklık hattının çiziminde esas nokta olarak tayin edilmelidirler.[730] Divan bu tespitiyle beraber, Corn Adaları'nın tam yetkili adalar olarak tanımlanmasının geçici eşit uzaklık hattını etkileyeceği anlamına gelmediğini fakat geçici eşit uzaklık hattının bir sonraki aşamada düzeltilmesini gerektiren bir durum ortaya çıkarsa hakkaniyet ilkelerinin gereği olarak bunun dikkate alınabileceğini ifade etmiştir.[731]

Divan bu yorumuyla adaların deniz yetki alanlarına sahip olma kriterlerinin sınırlandırmaya etki etme kriterlerinden farklı olduğunu vurgulamıştır. Divan, Cayos de Perlas'ı ise yine 1982 BMDHS'nin 121. Maddesindeki şartları taşımadığı gerekçesiyle kaya statüsünde değerlendirmiş dolayısıyla bu adasal yapının esas nokta olarak göz önünde bulundurulamayacağına ve bu adasal yapıya sınırlandırma işleminde de herhangi bir etki tanınmayacağına hükmetmiştir.[732]

Divan, diğer uyuşmazlık konusu olan adasal yapılardan Palmenta Cays ve Paxaro Bovo'nun durumunu ise Romanya-Ukrayna ve Kolombiya-Nikaragua davasında sözü geçen "yakın adalar kümesi" tanımlamasıyla yorumlamıştır. Divan, Palmenta Cays'ın sahilden 1 mil açıkta bulunan adacık, Paxaro Bovo'nun ise 3 mil açıkta bulunan bir kaya olduğunu tespit edip ana kara sahiliyle bir bütünlük azr

[727] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 113.
[728] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 139, 141
[729] İki adadan oluşan ve Nikaragua egemenliğine tabi Corn Adaları, Nikaragua sahilinin 26 mil açığında bulunmaktadır. Büyük Corn Adası 9,6 kilometre kare Küçük Corn Adası ise 3 kilometre kare yüzölçümüne sahiptir ve yaklaşık 7400 kişilk nüfusları bulunmaktadır. Bkz. Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 49.
[730] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 140.
[731] Gös. yer.
[732] Uğur Bayıllıoğlu, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosta Rika…" , s 114.

ettiğini belirterek, bu adasal yapıların ilgili sahile eklenmesine ve geçici eşit uzaklık hattında esas nokta olarak kabul edilmesine karar vermiştir.[733]

Divan, son aşama olarak geçici eşit uzaklık hattında bir düzeltme yapılıp yapılmayacağı konusunu değerlendirmeye almıştır. Geçici eşit uzaklık hattı üzerindeki düzeltme tartışmaları genel itibariyle Corn Adaları'nın sınırlandırmaya yapacağı etki üzerinden ele alınmıştır. Divan, Corn Adaları'nın sınırlandırma işlemine yapacağı etkiyi ve dolayısıyla geçici eşit uzaklık hattı üzerinde bir düzeltmeye ihtiyaç olup olmadığını Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin Bangladeş-Myanmar arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması davasına atıf yaparak temellendirmeye çalışmıştır.[734] Söz konusu sınırlandırma davasında Mahkeme Bangladeş'e ait olan fakat Myanmar sahilinin hemen önünde bulunan St. Martin Adası'nın sınırlandırmaya olan etkisini değerlendirirken[735] coğrafi unsurların önemine vurgu yapmıştır. Mahkemeye göre kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarında adaların etkisine dair genel bir kuralın olması söz konusu değildir. Her uyuşmazlık hakça bir çözüme ulaşmak gayesiyle somut bir olayın kendine has coğrafi gerçekleriyle ele alınmalıdır.[736]

Divan, yukarıda vurgu yaptığı coğrafi unsurların sınırlandırma işlemindeki öneminden hareketle, Corn Adaları'nın ana kara sahillerinden 26 mil uzaklıkta olmasını ve boyutlarının sınırlılığını gerekçe göstererek, söz konusu adaların deniz yetki alanlarına sahip olsalar da geçici eşit uzaklık hattına olan etkilerinin orantısızlık yaratacağını belirtmiştir. Divan, bu coğrafi faktörler sebebiyle Corn Adaları'na yarım etki verilmesinin doğru olacağına ve bunun sonucu olarak da geçici eşit uzaklık hattının Kosta Rika lehine düzeltilmesine karar vermiştir.[737] Divan'a göre Kosta Rika sahillerinin içbükey yapısı nedeniyle kesme etkisi yaratması, Corn Adaları'na verilen yarım etki sayesinde daha hakkaniyetli bir sonuç ortaya çıkarmıştır.[738]

---

[733] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 142.
[734] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 153.
[735] Merve Erdem, *a.g.m.*, s. 342.
[736] Bangladeş-Myanmar Davası, para 317.
[737] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 153-154.
[738] Kosta Rika-Nikaragua Davası, para 156.

Kosta Rika-Nikaragua Davası adasal yapıların deniz alanlarının sınırlandırılması işlemlerindeki etkilerinin tartışılması bakımından önemli bir dava olma özelliği taşımaktadır. Divan'ın, adasal yapıların sınırlandırma işlemine etkisini değerlendirme yaklaşımına bakıldığında, öncelikle bu coğrafi oluşumların 1982 BMDHS'nin 121/3. Maddesi çerçevesinde statülerinin ne olduğunu ele aldığı görülmektedir. Bu bağlamda bu adasal yapıların kaya statüsünde mi yoksa tam yetkili ada mı oldukları sınırlandırma işleminin seyrini değiştirebilecek hususlardır. Zira tam yetkili ada olmaları durumunda kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi deniz yetki alanlarına sahip olma durumu ortaya çıkmaktadır. Adasal yapıların statüleri tespit edildikten sonra dikkate alınacak diğer özellikleri ise hiç kuşkusuz diğer sınırlandırma işlemlerinde olduğu gibi coğrafi yapılarının ilgili/özel koşul oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesidir. Divan, yerleşik içtihada uygun olarak, adasal yapıların statüleri ile sınırlandırma işlemindeki ilgili/özel koşul oluşturacak coğrafi özelliklerini ayrı değerlendirmiştir. Bunun sebebi denizler üzerindeki hak kazanım kriterleri ile sınırlandırma kriterlerinin hukuki kaynaklarının farklı olmasıdır. Sonuç olarak, adasal yapılar yukarıda değinilen tüm özellikleri ile deniz alanlarının sınırlandırılması işlemlerinde sınırlandırma hattı üzerinde değişiklik yapılmasına etki edebilecek coğrafi oluşumların başında gelmektedir.

3.6. Körfezler

Körfezler, deniz hukukunda karasuları ile yakın ilişki içerisinde olmasına rağmen içsular rejimine tabi olan bir deniz alanıdır. Uluslararası hukuk bakımından körfezlerin hukuki statüsü ile koyların hukuki statüsü arasında bir fark yoktur. Bir girinti, coğrafi bakımdan içsular rejimine tabi ise bu girintideki karasuları, girintinin ağzına çizilen bir düz hattan hesaplanmaktadır.[739]

Körfezlerin hukuki tanımı 1958 CKBBS'nin 7. Maddesinin 1. Paragrafında ve aynı şekilde 1982 BMDHS'nin 10. Maddesine hükme bağlanmıştır.[740] Buna göre körfezler, bir deniz girintisi olup, karalara doğru girişinin ağız genişliğine oranı içeride sahille çevrili suları kapsayacak şekildedir ve sahilin basit bir kıvrımından

[739] Ferit H. Baykal, a.g.e., s. 11.
[740] 1958 CKBBS'nin 7. Maddesi; 1982 BMDHS'nin 10. Maddesi.

ibaret değildir. İlaveten, bir girinti ancak, yüz ölçümü bu girinti ağzına çizilen bir doğruyu (esas hat) çap olarak alan bir yarım dairenin yüz ölçümüne eşit veya ondan büyük olduğu takdirde bir körfez sayılmaktadır.[741] Körfezlerin içsular rejiminden faydalanabilmesi için doğal giriş noktaları arasındaki uzaklığın 24 mili geçmemesi gerekir.[742] Dolayısıyla çok geniş ağızlara sahip olan körfezler içsular rejiminden faydalanamazlar.

Körfezlerin sınırlandırma konularına dahil olduğu tartışmaların başında, birden fazla devletin kıyıdaş olduğu körfezlerde karasularının iç sınırının nasıl belirleneceği gelmektedir. Bu konuyla ilgili olarak hem doktrinde hem de uygulamada görüş birliği bulunmamaktadır. Körfezlerle ilgili 1958 CKBBS'de ve 1982 BMDHS'de yer alan hükümler kıyıları tek bir devlete ait olan körfezler içindir.[743] Doktrinde birden fazla devletin kıyıdaş olduğu körfez sularının içsular rejimine tabi kılınmaması görüşü ağır basmaktadır fakat her somut olayda körfezin sahip olduğu coğrafi unsurlar farklılık göstereceği için bu tür körfezler mevcut coğrafi koşullar çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.[744]

Birden fazla devletin kıyıdaş olduğu körfezlerle ilgili Mısır, Ürdün, İsrail ve Suudi Arabistan'ın kıyıdaş olduğu Akabe Körfezi'nde İsrail gemilerinin körfezden geçişi konusunda Mısır ile İsrail arasında 1949 yılından beri anlaşmazlık söz konusudur. Herhangi bir ikili anlaşmanın yapılmadığı Akabe Körfezi'nde Tarihi Körfez iddiası da söz konusu olmadığı için körfezdeki suların sınırlandırılmasının, karasularında olduğu gibi normal kıyıların göz önüne alınarak yapılması gerektiği düşünülmektedir. Ancak, kıyıları birden fazla devlete ait olan körfezlerde, körfez ağzını kapatan düz hattın gerisinde kalan suların paylaşılması konusunda ihtilaflar çıktığı için kıyıdaş devletler arasında bir anlaşmanın yapılması durumu ortaya

[741] Aydoğan Özman, *a.g.e.*, s. 221.
[742] Uzun süre koy ve körfezlerin içsularının nerede sona erdiği ve karasularının nereden başladığı konusunda karışıklık meydana gelmiştir. Bir mesele bir dönem koy veya körfezlerin girişinin genişliğinin 6 mil ya da daha az bir genişlikte olma şartına bağlanmıştır. Bu 6 mil genişliğin içinde kalan sular içsular olarak ifade edilmiştir. Uygulamalarda ve bazı anlaşmalarda aynı yöntem giriş genişlikleri 10 ile 12 mil arasında olan koylara da tatbik edilmiş ve bazı devletler bundan çok daha fazla geniş ağza sahip koylar için de bu yöntemi uygulamışlardır. Bkz. Ferit H. Baykal, *a.g.e.*, s. 11-12; UAD, İngiltere ile Norveç arasınadaki balıkçılık davasında, İngiltere'nin teklif ettiği 10 millik uzunluğı devletler arasında bir uzlaşma olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Bkz. İngiltere-Norveç Davası, s. 130-131.
[743] 1958 CKBBS'nin 7. Maddesi ile 1982 BMDHS'nin 10. Maddesi.
[744] Mehmet Gönlübol, *a.g.e.*, s. 120.

çıkmaktadır. Böyle bir durumda, söz konusu anlaşmanın deniz hukukunun genel ilkelerine uygun olması halinde üçüncü devletlere karşı ileri sürülebileceği kabul edilmektedir.[745] Özetle körfezlerin bu durumu ile ilgili genel kabul, tek bir devlete kıyısı olan körfezlere genel olarak tatbik edilen kuralların iki veya daha fazla kıyıdaş devlete ait olan körfezlere de uygulanabileceği yönündedir.[746]

Körfezlerin hukuki statüsüyle ilgili diğer önemli bir nokta da "Tarihi Körfezler" kavramıdır. Tarihi Körfezler, uluslararası deniz hukuku bakımından, körfezlerle ilgili diğer kriterler sağlanmasa dahi devletlerin içsuları olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede tarihi körfezler üzerinde öncelikli olarak kıyı devletinin bir egemenlik iddiasının söz konusu olması gerekir. Bununla beraber körfez üzerindeki bu egemenlik iddiasının, kıyı devleti tarafından uzun zamandan beri sürekli ve etkin bir şekilde dile getirilmesi ve aynı zamanda diğer devletler tarafından da bir itiraza konu olmaması gerekmektedir.[747] İlk defa Sürekli Hakemlik Mahkemesinin Kuzey Atlantik Kıyıları Balıkçılık Davası'nda gündeme gelen tarihi körfez kavramı, 1951 tarihli İngiltere-Norveç Balıkçılık Davası'nda da taraflardan itiraz gelmemesi üzerine üstü örtülü bir şekilde kabul edilmiştir.[748] Genel eğilime bakıldığında birçok devletin bu tür körfezleri kendi içsularına dahil etme çabasında olduğu görülmektedir.[749]

Honduras, El Salvador ve Nikaragua'nın kıyıdaş bulundukları Fonseca Körfezi'nde karasularının sınırlandırılması davasında körfezin statüsü üzerinde

---

[745] Selami Kuran, *Uluslararası Deniz*…, s. 83.

[746] Mehmet Gönlübol, *a.g.e.*,s. 123; Kıyıları birden fazla devlete ait olan körfezlerin statüsü ABD ile İngiltere arasındaki Washington davasında da gündeme gelmiştir. Bir Amerikan balıkçı gemisi olan Washington, Fundy Körfezinde kıyıdan 10 mil açıkta avlanırken Julia isimli bir İngiliz gemisi tarafından tutuklanmıştır. Fundy Körfezi İngiltere tarafından içsular olarak kabul ediliyordu. Körfezin büyük bir bölümü Kanada'ya ait olmakla birlikte, körfezin giriş kısmında bir burun Amerikan ülkesinde, diğeri de Kanada ülkesinde bulunmaktadır. İngiltere ile ABD arasında 8 Şubat 1953'de imzalanan bir anlaşma ile oluşturulan hakem mahkemesinde, geminin haksız olarak tutuklanmış olduğuna, çünkü Fundy Körfezi'nde karasularının körfezin ağzına çizilen düz bir hattan itibaren hesaplanamayacağına karar vermiştir. Bkz. Mehmet Gönlübol, *a.g.e.*, s. 121.

[747] Aydoğan Özman, *a.g.e.*, s. 224-225.

[748] Yusuf Aksar, *Temel Metinler*…, s. 386.

[749] Libyanın1986 tarihinde 200 millik ağız genişliğine sahip olan Sirte Körfezi'ni kendi içsularına dahil etmesi üzerine ABD ile arasında büyük tartışmalar yaşanmıştır. Aynı şekilde, ABD'nin Atlantik Kıyılarındaki Delaware ve Chesapeake Körfezlerinin; Fransa'nın Manş Denzin'deki Cancale ve Graville Körfezlerinin tarihi körfez olduklarını ileri sürmeleri tarihi körfezler ile ilgili devam eden tartışmalar arasındadır. Bkz. Derek W. Bowett, *The Legal Regime of Islands in International Law*, Ocean Publication, New York, 1979, s. 28.

anlaşmazlık yaşanmıştır. UAD'nin 1992 tarihinde verdiği kararda, körfezin tarihi körfez vasfı taşıdığını ve dolayısıyla körfezin içerisinde kalan suların her üç devletin ortak içsuları olduğuna hükmedilmiştir. Divan ayrıca, her devletin, sahillerine bitişik olan alanlarda sadece kendi egemenliğine tabi olan içsulara da sahip olacağını kararında belirtmiştir.[750]

Körfezler, aşağıdaki başlıkta içsuların sınırlandırılmasıyla ilgili olarak inceleyeceğimiz Piran Körfezi Tahkimi dışında sınırlandırma işlemlerinde genel olarak körfezlerin ağzına çizilen esas hatların belirlenmesi ve körfez kıyılarının sınırlandırma hattına olan etkileri bakımından bir ilgili/özel koşul olarak dikkate alınmaktadır. Tunus-Libya Davası'nda, Tunus'a ait kıyıların Gabes Körfezi bölgesinde belirgin bir şekilde yön değiştirmesi Tunus'a ait adaların sınırlandırma işleminde nasıl değerlendirileceği konusunu gündeme getirmiştir. Divan, körfez bölgesinde bulunan adaların durumunu belirlerken, adaları dikkate almayarak, belirlediği sınırlandırma hattıyla, adaları esas hat olarak belirlediği sınırlandırma hattı arasında kalan çizgiyi kıta sahanlığı sınırlandırma hattı olarak kabul etmiştir.[751] Divan, benzer şekilde Maine Körfezi Davası'nda, sınırlandırma işlemini karara bağlarken, Körfez ağzını kapatan hattı eşit uzaklık hattının belirlenmesinde bir ilgili/özel koşul olarak dikkate almıştır. Divan ayrıca, Maine Körfezi'ni taraflar arasındaki kara sınırının sonlandığı yerlerden biri olarak ilgili/özel koşullar kapsamında değerlendirmiştir.[752]

Körfezlerin hukuki statüleri hakkındaki tartışma özellikle Slovenya ile Hırvatistan arasındaki kara ve deniz sınırlandırması uyuşmazlığının yargılama sürecinde Piran Körfezi'nin sınırlandırması bölümünde gündeme gelmiştir. Tahkim sürecinde, kıyıları birden fazla devletlere ait olan körfezlerin durumu, tarihi körfezler gibi konular gündeme gelmiştir. İçsular rejimine göre bir sınırlandırma işleminin yapıldığı Piran Körfezi Tahkimi içsuların sınırlandırılması bakımından bir ilk olma

---

[750] Case Concerning The Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening), No:75, *I.C.J. Reports* 1992, para 415-418, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/75/075-19920911-JUD-01-00-EN.pdf, (Bundan sonra El Salvador-Honduras/Nikaragua Davası olarak anılacaktır).

[751] Tunus-Libya Davası, para 129.

[752] Maine Körfezi Davası, para 222.

özelliği taşımaktadır. Bu çerçevede aşağıdaki başlıkta Slovenya ile Hırvatistan arasındaki uyuşmazlığın Piran Körfezi ile ilgili sınırlandırma bölümü ele alınacaktır.

3.6.1. Piran Körfezi Tahkimi

Slovenya ile Hırvatistan arasındaki sınırlandırma davası kara ve deniz sınırlandırmalarını kapsayan geniş kapsamlı bir uyuşmazlıktır. Söz konusu davada Piran Körfez'inin sınırlandırılması konusu hariç diğer uyuşmazlıklarda büyük bir anlaşmazlık yaşanmamıştır. Piran Körfezin'deki uyuşmazlık körfezlerin içsular esasına göre sınırlandırıldığı ilk dava olması nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır.

Hırvatistan ve Slovenya 25 Haziran 1991'de bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılmasından sonra her iki ülke de bağımsız devlet kimlikleriyle komşu devletlere kara ve deniz sınırları ilan etmişlerdir. Hırvatistan ile Slovenya arasında kara sınırları konusunda büyük ihtilaflar yaşanmamıştır fakat Slovenya'nın iddialarının temelini oluşturan, eski kurucu cumhuriyetler arasındaki deniz alanlarının, kara sınırlandırmalarında olduğu gibi "*uti possidetis juris*"[753] ilkesi benimsenerek belirlenmesi konusu uyuşmazlığa neden olmuştur. Taraflar arasında deniz alanlarının sınırları, önceki kurucu devletler arasında belirlenmediği için *uti possidetis juris* ilkesinin deniz alanlarının sınırlandırılmasında da uygulanıp uygulanamayacağı uyuşmazlığın temel tartışma noktasını oluşturmuştur.[754]

Piran Körfezi Tahkimini önemli kılan başka bir husus da şu an AB üyesi olan Hırvatistan'ın 1 Temmuz 2013 tarihine kadar AB'ye katılım sürecinde olmasıdır. Bu çerçevede, uyuşmazlığın çözümü için geçen zaman zarfında, AB

[753] *Uti possidetis juris* ilkesi bağımsızlık sonrası federe veya koloni bölgelerinin sınırlandırılmasını sağlayan bir uluslararası hukuk ilkesidir. Bu ilke bağımsızlık kazanma süreci ile ilgili olarak bölgesel sınırlandırmaları içermektedir. *Uti possidetis juris* ilkesi sömürge zamanında bir devletle olan mevcut idari sınırların, bağımsızlığın kazanıldığı tarihte mevcut sınırlarının değişmeden devam edeceğini öngörür. Böylece halef devletler teorik olarak, düşmanlığı hızlandırabilecek ve dış müdahaleyi teşvik edebilecek etkenleri engellemiş olurlar. Bu ilke uygulanarak idari sınırlar uluslararası sınırlara dönüşür. Bkz. "Farhad S. Mirzayev, General Principles of International Law, Principle of Uti Possidetis Juris", *Moscow Journal of Internatioanl Law*, 2017, No. 3, s. 33; Aditya Suresh, "The Need To Discard The Uti Possidetis Juris Principle In Contemporary Maritime Delimination", *Centre Of Research In International Law*, 2019, https://nliu-cril.weebly.com/blog/the-need-to-discard-the-uti-possidetis-juris-principlein-contemporary-maritime-delimitation,(25.01.2020).

[754] Petra Perisic, "Maritime Delimitation Between The Republic of Crotia and Slovenia in the Bay of Piran", *2nd Law&Political Science Conference*, Parague 2018, s. 36.

tarafından oluşturulan uzlaştırma komisyonları sürecin çözümüne katkıda bulunmaya çalışmıştır. Uzlaştırma komisyonları vasıtasıyla gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde atılan en önemli adım, iki ülkenin başbakanları nezdinde 2001 yılında imzalanan Racan-Dronovsek taslak metnidir. Söz konusu bu taslak anlaşması Slovenya lehine olduğu için Hırvatistan Dışişleri Komisyonu tarafından reddedilmiş ve hiçbir zaman onaylanmamıştır.[755]

Hırvatistan'ın uyuşmazlığı UAD'ye götürme teklifi Slovenya tarafından kabul edilmeyince taraflar 4 Kasım 2009 tarihinde Tahkim Anlaşmasını ortak deklarasyon ile birlikte AB dönem başkanlığının huzurunda imzalamışlardır.[756] Hırvatistan Tahkim Anlaşmasında önemli bir hususun altını çizmiştir. Buna göre, "Tahkim Anlaşmasında yer alan başlıkların hiçbiri Hırvatistan'ın Slovenya'nın açık denizlere erişimine dair iddiasına onay verdiği anlamına gelmez".[757] Slovenya tarafı bu tek taraflı iddianın anlaşmayı etkilemeyeceğini ve dolayısıyla yargılama kısmını da etkilemeyeceğini belirterek konuyu mahkemenin sorumluluğuna yüklemiştir.[758]

Hırvatistan, Adriyatik Denizi'nde Slovenya, İtalya, Bosna Hersek ve Karadağ ile deniz sınırı paylaşmaktadır.[759] Piran Körfezi, Adriyatik Denizi'nin kuzey kesiminde yer almakta olup İtalya, Hırvatistan ve Slovenya tarafından Trieste Körfezi olarak adlandırılmaktadır. Piran Körfezi (Koyu), Trieste Körfezi'nin bir parçasıdır ve Savudrija Yarımadası ile Piran şehri Yarımadası arasında yer almaktadır. Tartışmalı deniz alanı Trieste Körfezi'ni de içeren Adriyatik Denizi'nin en kuzey kesiminde yer almaktadır.[760]

Taraflar, Körfezde sınırlandırılacak alanın uzunluğunu 19 kilometre giriş (ağız) kısmının da 5 kilometre olduğu konusunda anlaşmışlardır. Taraflar ayrıca

---

[755] Petra Perisic, *a.g.m.,* s. 37.
[756] Final Award in the Matter of an Arbitration under the Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia, 29 June 2017, *P.C.A.* Case No: 2012-04, para 131.
[757] Piran Körfezi Tahkimi, para 132.
[758] Piran Körfezi Tahkimi, para 135.
[759] Piran Körfezi Tahkimi, para 2.
[760] Pınar Yürür, "Border Conflict in Croatia-Slovenia Relations, Piran Bay Issue", *Conflict Areas in the Balkans*, (Ed). Pınar Yürür-Arda Özkan, Lexington Books, London 2020, s. 145

sınırlandırma işleminde Körfezin bağımsızlık öncesi durumunun da dikkate alınacağını teyit etmişlerdir.[761]

Slovenya tarafı tezlerini körfezin içsular oluşturduğuna dair bir argüman ortaya koyarak savunmuştur ve bunu *"uti possidetis juris*" ilkesi üzerinden meşrulaştırmaya çalışmıştır. Slovenya bağımsızlık öncesi dönemde dahi Piran Körfezi üzerinde yargı yetkisine sahip olduğunu iddia ederek *uti possidetis juris* ilkesi gereği fiili egemenliğinin halen devam ettiğini ileri sürmüştür. Slovenya ayrıca, Piran Körfezi'nin "tarihi körfez" niteliği taşıdığını savunmaktadır. Slovenya tarihi körfez iddiasını temellendirmek için UAD'nin 1992 yılında karara bağladığı El Salvador, Honduras ve Nikaragua arasındaki Fonseca Körfezi Davası'na atıfta bulunmuştur. Slovenya bu davanın Piran Körfeziyle benzerlik gösterdiğini belirterek, Divan'ın Fonseca Körfezi'ni *sui generis* olarak tanımlamasının Piran Körfezi'nin durumuyla aynı olduğunu dolayısıyla Piran Körfezi'nin de bağımsızlık öncesindeki tarihi unvanıyla içsular olarak varlığını devam ettirdiğini iddia etmiştir.[762] Slovenya'ya göre asıl mesele, Körfezin bugün itibariyle hangi statüde olduğu değil bağımsızlık tarihinden önce hangi statüde olduğudur.[763]

Slovenya, Hırvatistan'ın iddia ettiği üzere bazı polis belgelerinde Körfezin karasuları olarak tanımlandığı tezini yetersiz bir kanıt olarak görmektedir. Slovenya'ya göre Körfezin içsular olarak tanımlandığı idari belgeler de mevcuttur ve bununla birlikte 1975 tarihinde İtalya ile imzalanan Osimo Anlaşması'ndan bu yana Körfezin içsular olarak tanımlandığı ve Körfez ağzında sürekli bir kapanış çizgisinin gösterildiği grafikler de mevcuttur.[764]

Slovenya Piran Körfezi'nin, gerek 1958 Cenevre Sözleşmelerinin 7. Maddesine göre gerekse de 1982 BMDHS'nin 10. Maddesine göre hukuki bir körfez için gereken coğrafik ve matematiksel kriterleri sağladığını iddia etmektedir.[765] Buradan hareketle, Slovenya'ya göre körfezler içsular rejimine tabi olduğu için Piran Körfezi'nin de uluslararası hukuka göre içsular olarak kabul edilmesi

[761] Piran Körfezi Tahkimi, para 773.
[762] Piran Körfezi Tahkimi, para 820.
[763] Piran Körfezi Tahkimi, para 774.
[764] Piran Körfezi Tahkimi, para 782.
[765] Piran Körfezi Tahkimi, para 776.

gerekmektedir.[766] Slovenya sonuç olarak Körfezin bağımsızlık öncesinde Yugoslavya'nın içsularını oluşturduğunu dolayısıyla 1982 BMDHS hükümlerinin uygulanamayacağını ve sınırlandırmanın kara sınırlandırmalarında uygulanan *uti possidetis juris* ilkesine göre yapılması gerektiğini savunmuştur.[767] Slovenya'ya göre Mahkeme Hırvatistan'ın sınırlandırma yöntemi için savunduğu 1982 BMDHS'nin 15 Maddesinin uygulanmasını kabul etse dahi bu durum Hırvatistan'ın önerdiği sınır hattını desteklemeyecektir. Slovenya bu tezini, ilgili 15. Maddede yer alan "tarihi sular ve diğer özel koşulların varlığı durumunda orta hat (eşit uzaklık) uygulaması bozucu bir etki yaratabilir" hükmüyle kanıtlamaya çalışmıştır.[768]

Hırvatistan'ın uyuşmazlık konusundaki tezlerinin başında Körfezin içsular değil tarafların karasularını oluşturduğu görüşü gelmektedir. Hırvatistan'a göre bağımsızlık tarihinden önce Yugoslavya'nın Körfezin ağız kısmına kapanış hattı çizdiğini gösteren tek bir harita bile mevcut değildir. Dahası Hırvatistan'a göre eğer Yugoslavya isteseydi uluslararası hukukun gereklerini yerine getirerek Körfezin ağız kısmına kapanış hattı çizip Körfezi içsular olarak ilan edebilirdi.[769] Hırvatistan ayrıca Slovenya'nın 4 Eylül 1985 tarihli kendi resmi belgesinde Körfezi karasuları olarak gördüğünü ileri sürmüştür.[770] Dolayısıyla Hırvatistan, Piran Körfezi'nin hiçbir zaman hukuki bir körfez statüsünde olmadığını öyle kabul edilse dahi bu durumun bağımsızlıkların ilan edilmesiyle ortadan kalktığını ve Körfezin karasuları olarak yeniden tanımlanmasına neden olduğunu savunmaktadır.[771]

Hırvatistan, Slovenya'nın iddia ettiği tarihi körfez meselesi ve Fonseca Körfezi'nin durumunun Piran Körfeziyle benzerliği konusunda da tamamen farklı görüşler ortaya koymuştur. Hırvatistan'a göre Fonseca Körfezi Davası'ndaki karar bir istisnayı temsil etmektedir. Hırvatistan, tarihi sular veya tarihi körfez kavramlarının sadece tek bir devlete kıyısı[772] olan suları kapsadığını vurgulayarak,

---

[766] Piran Körfezi Tahkimi, para 783.
[767] Piran Körfezi Tahkimi, para 833.
[768] Piran Körfezi Tahkimi, para 836.
[769] Piran Körfezi Tahkimi, para 785.
[770] Piran Körfezi Tahkimi, para 786.
[771] Piran Körfezi Tahkimi, para 790.
[772] Taraflar, 1982 BMDHS'nin 10. Maddesindeki körfez tanımının 1958 CKBBS'nin 7. Maddesindeki tanımın tekrardan ifade edilmiş hali olduğu ve bu sözleşmelerde kıyıları birden fazla devlete ait olan körfezlerin durumuna değinilmediği konusunda hem fikirdirler. Ancak Slovenya'ya göre, bu durum

Fonseca Körfezi'ndeki uyuşmazlıkta, Körfezin içsular olarak kabul edilmediğini bunun yerine zararsız geçiş hakkından faydalanmak adına tarafların ortak kullanımına bırakıldığını belirtmiştir.[773] Hırvatistan, Slovenya'nın bağımsızlık öncesinde Körfez üzerindeki uygulamalara dayanarak tarihi bir unvan elde edemeyeceğini bunun ancak uluslararası hukukun gerektirdiği kurallar çerçevesinde mümkün olabileceğini ifade etmiştir.[774] Hırvatistan ayrıca Slovenya'nın tarihi körfez iddiasının, bağımsızlık sonrası halef devlet olarak kendisi için de geçerli olduğunu savunarak bu iddianın temelsiz olduğunu ileri sürmüştür.[775]

Hırvatistan yukarıda sıraladığı görüşlerinden hareketle Slovenya'nın *uti possidetis juris* iddiasını kabul etmeyip söz konusu sınırlandırmanın kara sınırıyla ilgili değil deniz sınırıyla ilgili olduğunu savunmuştur.[776] Dolayısıyla Hırvatistan'a göre sınırlandırma işlemi 1982 BMDHS'nin 15. Maddesi gereğince karasularının sınırlandırılmasında olduğu gibi orta hat (eşit uzaklık) esasına göre yapılmalıdır.[777] Hırvatistan, bu iddiasını güçlendirmek için "kara denize hakimdir ilkesine" atıfla, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda bu ilkenin mahkeme tarafından benimsendiğini belirtmiştir.[778] Başka bir ifade ile Hırvatistan, kendi sahiline bitişik olan suların içsular olamayacağını ve bu nedenle Piran Körfezi'nin statüsünün Mahkeme tarafından belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.[779]

Tarafların uyuşmazlık ile ilgili tezleri genel olarak incelendiğinde, Körfezin sınırlandırılmasıyla ilgili argümanların 1982 BMDHS'nin 15. Maddesine dayandığı

---

kıyıları birden fazla devlete ait olan körfezlerin içsular oluşturamayacağına dair bir teamül kuralına işaret etmemektedir. Slovenya 1954-1955 yılları arası Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun çalışmalarına atıfla, coğrafi ve matematiksel koşulları sağlanması halinde kıyıları birden fazla devlete ait olan körfezlerin de içsular sayılabileceğini ayrıca böyle olmasa dahi bu koşulların 1982 BMDHS'nin 10/6. Maddesi gereği tarihi körfezler için geçerli olmayacağını belirtmiştir. Hırvatistan ise Slovenya'nın 15 Nisan 1958'de toplanan Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun toplantısını görmezden geldiğini belirterek, toplantıda uluslararası hukuka göre, bir kıyı şeridinin ancak bütün kıyı şeridinin tek bir devlete ait olduğu durumlarda körfeze karşı çizilebileceğinin belirtildiğini ifade etmiştir. Hırvatistan buna ek olarak söz konusu toplantıda içsular kavramının birden fazla devlete ait olan körfezler için geçerli olacağının belirtilmediğini ifade etmiştir. Piran Körfezi Tahkimi, para 791, 794, 797.

[773] Piran Körfezi Tahkimi, para 825,832.
[774] Piran Körfezi Tahkimi, para 826.
[775] Piran Körfezi Tahkimi, para 790.
[776] Piran Körfezi Tahkimi, para 774.
[777] Piran Körfezi Tahkimi, para 840.
[778] Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, para, 96.
[779] Petra Perisic, *a.g.m.*, s. 42.

görülmektedir. Hırvatistan söz konusu 15. Maddedeki orta hat genel kuralının uygulanmasını savunurken Slovenya ise bu maddenin uygulanmasını reddetmektedir. Slovenya Körfezin tarihi bir unvana sahip olduğunu ileri sürerek orta hat temelinde yapılacak bir sınırlandırma işleminde ekonomik, güvenlik ve bir dizi coğrafi faktörlerin özel koşullar kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.[780]

Mahkeme, tarafların iddialarını uyuşmazlığın temel sorunsalı olan, Körfezin içsular mı yoksa karasuları mı olarak ele alınacağı meselesini tartışarak başlamıştır. Mahkemeye göre, uluslararası teamül hukukuna göre, içsular kara ile yakından ilişkili olmalı ve kıyı devletinin egemenliğine tabi olmalıdır. İçsuların varlığı 1958 CKBBS'nin 1. Maddesi ve 1982 BMDHS'nin 2. Maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre, bir kıyı devletinin egemenliği kara ülkesinin ve içsularının ötesinde kıyısına bitişik ve karasuları olarak ifade edilen bir deniz kuşağını kapsar.[781] Dolayısıyla bağımsızlık öncesi dönemde, Körfez kıyılarının tek bir devlete ait olduğu ve Körfezin statüsünün bu maddelere göre belirlenmesi gerektiği tartışılmaz bir konudur.[782]

Mahkeme, Körfezin 1982 BMDHS'nin 1994'te yürürlüğe girmeden önce 1958 Cenevre Sözleşmeleri kapsamında Yugoslavya'nın içsularının bir parçasını oluşturduğunu ayrıca tarafların tahkim anlaşmasını imzalarken bu konuda karar almak için mahkemeyi yetkilendirdiğini belirtmiştir.[783]

Mahkeme, Slovenya'nın atıfta bulunduğu Fonseca Körfezi Davası'na değinerek Fonseca Körfezi'nin 1821 yılına kadar İspanyol egemenliğinde olduğunu ve daha sonra Körfezin kara sınırlandırmalarında olduğu gibi veraset yoluyla El Salvador, Honduras ve Nikaragua arasında sınırlandırıldığını belirtmiştir. Mahkeme 1821 yılından önce içsular olan Körfezin dekolonizasyondan sonra da bu statüsünü koruduğunu vurgulamıştır.[784]

Mahkeme, deniz hukuku ile ilgili sözleşmelerde içsuların sınırlandırılmasına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmadığından, bu tür sınırlandırmaların, kara

[780] Pınar Yürür, *a.g.m.*, s. 157.
[781] 1958 CKBBS'nin 1. Maddesi; 1982 BMDHS'nin 2. Maddesi; Piran Körfezi Tahkimi, para 867.
[782] Piran Körfezi Tahkimi, para 872.
[783] Piran Körfezi Tahkimi, para 877.
[784] Piran Körfezi Tahkimi, para 882.

sınırlandırılmalarında geçerli olan ilkelerle yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu durumda, Körfezin sınırlandırılması *uti possidetis juris* ilkesi temelinde yapılmalıdır.[785]

Taraflar mevcut davada, Yugoslavya'nın dağılmasından önce iki kurucu cumhuriyet arasında Körfezle ilgili resmi bir bölünmenin olmadığı konusunda hemfikirlerdir. Bu nedenle, Mahkemeye göre, sınırlandırma tarafların bağımsızlık tarihine kadar olan dönemdeki Körfez üzerindeki etkinlikleri göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Bu çerçevede her iki tarafta Körfezdeki balıkçılık faaliyetleri ve polis devriyeleri konusundaki çalışmalarını öne sürmüşlerdir. Slovenya, tüm Körfez üzerinde yargı yetkisini kullandığını beyan ederken, Hırvatistan ise Körfezin güney-batısının yarısında kendisinin diğer yarısında da Slovenya'nın yargı yetkisini kullandığını iddia ederek, sınırlandırmanın orta hat esasına göre yapılması gerektiğini belirtmiştir.[786]

Mahkeme, UAD'nin konuyla ilgili "*belirli bir eyleme ve unvana dayanmayan egemenlik iddiası, tarafların amaçsal ve egemen olarak hareket etme isteğinin ve bu tür bir yetkinin gerçek manada bir tatbikat ile gösterilmesi ile mümkün olabileceği"*[787] görüşüne atıfla tarafların Körfez üzerindeki faaliyetlerinin karşılaştırılmasını değerlendirmeye almıştır. Mahkeme bu karşılaştırma neticesinde, Slovenya sahillerinin nispeten daha yoğun bir nüfusa sahip olduğunu ve nüfusun ekonomik kaynaklarının balıkçılık, deniz taşımacılığı ve son yıllarda gelişen turizme dayandığını belirtmiştir. Mahkeme, Hırvatistan sahillerinin ise uzun yıllardır terk edildiğini, yakın zamanda açılan ve kalıcı olarak işletilmeyen iki turistik tesis dışında kalıcı bir yerleşim yerinin bulunmadığını dolayısıyla bu durumun tarafların Körfezdeki faaliyetlerine de yansıdığını ifade etmiştir.[788]

Mahkeme özellikle balıkçılık rezervlerinin 1962 gibi erken bir tarihte Slovenya tarafından belirlendiğini ve bu sınırların 1976 yılında Hırvatistan tarafından herhangi bir itiraz olmadan onaylandığını belirtmiştir. Bununla beraber, Hırvatistan

[785] Piran Körfezi Tahkimi, para 886.
[786] Piran Körfezi Tahkimi, para 888.
[787] Piran Körfezi Tahkimi, para 888.
[788] Piran Körfezi Tahkimi, para 889.

tarafından balıkçılık konusunda 1962'den 1991'e kadar herhangi bir düzenlemenin kabul edildiğine dair bir kanıt bulunmamaktadır.[789]

Mahkemenin, tarafların Körfez üzerindeki etkinliklerini karşılaştırma konusunda ele aldığı bir diğer önemli husus da polis devriyesi faaliyetleridir. Bu konuda Hırvatistan, orta hattın güney-batısını kontrol ettiğini ileri sürerken, Slovenya ise Körfez kıyılarının tümünde polis devriyesi faaliyetlerinde bulunduklarını, Hırvatistan'ın ise belirttiğinin aksine sadece Hırvat kıyılarında dar bir su şeridini kontrol ettiğini belirtmiştir.[790]

Mahkeme, tarafların polis devriyelerine ilişkin iddialarını, 8 Mart 1973'te Hırvat sahilinde karaya oturan İtalyan tanker gemisi olayı karşısında kıyı üzerinde yargı yetkilerini nasıl kullandıklarını ele alarak tartıştırmıştır. Mahkeme, söz konusu olayda Hırvatistan tarafından olayı incelemek için müfettiş gönderilmesine rağmen, olayın ilk olarak Sloven makamlar tarafından tespit edildiğini ve olay yerine kısa bir süre sonra ulaştıklarını ifade etmiştir. Ayrıca üç hafta boyunca tanker gemisinden kaynaklanan kirliliği ortadan kaldırmak için Hırvat yetkililer tarafından hiçbir girişimde bulunulmadığı, kirliliğin ancak Slovenya'nın girişimi üzerine 29 Mart 1973 tarihinde Koper'da yapılan bir toplantı sonucunda giderildiği Mahkeme tarafından tespit edilmiştir. Mahkemeye göre bu olay tarafların Körfez üzerindeki yargısal etkinliğini göstermek için yeterli bir gösterge değildir fakat Sloven makamların Hırvat makamlarına göre daha etkin olduğunu göstermek için bir kanıt sunmaktadır.[791]

Mahkeme kararında, Hırvatistan tarafından bir balıkçılık rezervi oluşturulması nedeniyle Slovenya'nın Piran Körfezi üzerinde münhasır bir yargı yetkisinin olmadığı sonucuna varmıştır. Bununla beraber Mahkeme, Hırvatistan'ın da orta hattın güneyindeki deniz alanlarının tümü üzerinde bir yargı yetkisi olmadığını ifade etmiştir. Mahkeme, tarafların Körfez üzerinde yukarıda ele alınan yargısal etkinliklerini göz önünde bulundurarak, sınırlandırma işleminin taraflarca geliştirilmiş sınırlar arasında bulunan bir hattı takip etmesi gerektiği sonucuna

[789] Piran Körfezi Tahkimi, para 898-901.
[790] Piran Körfezi Tahkimi, para 902.
[791] Piran Körfezi Tahkimi, para 905-906.

varmıştır. 2001 yılında taraflarca öngörülen anlaşmada (Racan-Dronovsek Anlaşması) Mahkemenin de işaret ettiği üzere bu hat, Dragonja ırmağının ağzındaki toprak sınırının sonunu Körfezin kapanma hattı üzerindeki bir nokta ile birleştirmek amacıyla çizilmiştir ki bu nokta, aynı yerden Savudrija Burnuna olan uzaklığın üç katı mesafedeki Madona Burnundan belirli bir uzaklıktadır. Mahkeme bu hattın tarafların yargısal etkinlikleri ile uyuştuğunu düşünmektedir ve alınan kararı uygulayacaktır.[792] Mahkeme ayrıca, yukarıda belirtilen kararların bir sonucu olarak, Körfezde uygulanacak rejimin uluslararası hukukta geçerli olan rejimlerden farklı bir uygulamayı gerektirmediğini ifade etmiştir.[793]

Hırvatistan ile Slovenya arasındaki kara ve deniz sınırı uyuşmazlığında kilit nokta Piran Körfezi'nin sınırlandırılması olmuştur. Söz konusu davada tartışmaya açık olan konuların başında *uti possidetis juris* ilkesi gelmektedir. *Uti possidetis juris* ilkesinin uluslararası hukuktaki gelişimi incelendiğinde söz konusu ilkenin özellikle kara sınırlandırmalarında dikkate alındığı fakat uygulanması mecburi bir teamül hukuku kuralına dönüşmediği görülmektedir. Özellikle bağımsızlığına yeni kavuşan koloni devletler arasında silahlı çatışmaların engellenmesi için etkin ve basit bir uygulama olarak öne çıkan *uti possidetis juris* ilkesi uluslararası yargı kararlarında farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. UAD Kamerun-Nijerya Davası'nda söz konusu ilkenin Afrika kıtası özelinde ele alınıp otomatik bir şekilde uygulanmasını eleştirmiş ve değerlendirme yapılırken tarihsel süreç ve mevcut durum gibi koşulların dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir.[794] UAD'nin bağımsızlıklarını yeni kazanmış devletlere dair sınır uyuşmazlıklarında genel olarak bir hiyerarşi benimsediği bunun da öncelikli olarak anlaşma hukuku sonra *uti possidetis juris* ilkesi ve daha sonra da etkin kontrol olduğu görülmektedir.[795]

Genel olarak kara sınırlandırmalarında ön plana çıkan *uti possidetis juris* ilkesinin deniz alanlarının sınırlandırılması davalarına nasıl yansıdığına bakıldığında büyük oranda bu ilkeye başvurulmadığı görülmektedir. Nikaragua-Honduras

[792] Piran Körfezi Tahkimi, para 912.
[793] Piran Körfezi Tahkimi, para 912-914.
[794] Emre Kalay*, Uluslararası Sınır Uyuşmazlıkları: Kıta Afrikası Örneklemleri*, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Edirne 2018, s. 143-146.
[795] Emre Kalay, *a.g.e.*, s. 148.

Davası'nda Divan, Honduras'ın sınırlandırma hattının, *uti possidetis juris* ilkesi ile var olduğunu ileri sürdüğü zımni anlaşma çerçevesinde yapılması talebini, anlaşmaya dair somut delil bulunmaması gerekçesiyle reddederek sınırlandırmanın bölgenin coğrafi şartları çerçevesinde yapılacağına hükmetmiştir.[796] *Uti possidetis juris* ilkesinin gündeme geldiği başka bir uyuşmazlık olan Nikaragua-Kolombiya Davası'nda da Divan söz konusu ilkeyi göz ardı ederek, sınırlandırma alanında bulunan adaların egemenliği meselesini etkin kontrol bakımından ele almış, genel anlamda deniz alanı sınırlandırmasını ise Nikaragua-Honduras Davası'nda olduğu gibi bölgenin coğrafi şartları çerçevesinde gerçekleştirmiştir.[797]

Slovenya ve Hırvatistan uyuşmazlığında olduğu gibi El Salvador, Honduras ve Nikaragua arasında uzun bir dönem uyuşmazlık konusu olan Fonseca Körfezi'nin durumu, Piran Körfezi Tahkimi'nde Mahkeme tarafından karara dayanak olarak göstermiştir.[798] Halbuki UAD bu davada Fonseca Körfezi'ni içsular olarak kabul etmekle birlikte Körfezi *uti possidetis juris* ilkesine göre değil tarihi körfez statüsü kapsamında değerlendirerek üç devletin ortak kullanımına bırakmıştır.[799] Divan bu davadaki kararında *uti possidetis juris* ilkesi uygulanırken kara ve deniz sınırlandırmaları arasında temel farklılıklar olduğunu ayrıca vurgulamıştır.[800]

Doktrindeki genel yaklaşım, *uti possidetis juris* ilkesinin kara sınırlandırmasında başvurulan etkin bir ilke olduğu fakat fakat deniz alanlarının sınırlandırılmasında böyle bir eğilimin olmadığı yönündedir. Zira deniz alanlarının sınırlandırılması enlem ve boylam üzerinden yapılmaktadır. Ayrıca tektonik plakaların etkileşiminin ekoloji ve coğrafi konum üzerinde etkisi olabilmektedir.[801] Bazı mahkeme kararlarında, *uti possidetis juris* ilkesinin deniz alanlarının sınırlandırılmasında sadece tarihi körfezler ve karasuları bakımından ilgili

---

[796] Nikaragua-Honduras Davası, para 228, 234,259, 292.
[797] Nikaragua-Kolombiya Davası, para 49, 65.
[798] Piran Körfezi Davası, para 882.
[799] El Salvador-Honduras/Nikaragua Davası, para 386.
[800] Ayşe N. Tütüncü, "*El Salvador ve Honduras Arasındaki, Kara, Ada ve Deniz Sınırlarına İlişkin Uyuşmazlık*", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt. 12, Sayı. 1-2, 1992, s. 100-101.
[801] Aditya Suresh, The Need To Discard The Uti Possidetis Juris Principle In ContemporaryMaritime Delimination, Centre Of Research In International Law, 2019, https://nliu-cril.weebly.com/blog/the-need-to-discard-the-uti-possidetis-juris-principlein-contemporary-maritime-delimitation,(25.01.2020).

olabileceği belirtilse de[802] bu durum somut bir uyuşmazlığın kendine has şartlarına göre değişebilmektedir.

Nikaragua-Honduras ve Nikaragua-Kolombiya Davası'nda Divan, *uti possidetis juris* ilkesinin şartlarının oluşmadığını belirtmiş, Fonseca Körfezi'nin sınırlandırılmasın ise halef devletlere tarihi haklar çerçevesinde Körfezi ortak olarak kullanma hakkı tanımıştır. Piran Körfezi'nin sınırlandırılması bu çerçevede ele alındığında, Tahkim Mahkemesi'nin, tarihi haklar konusuna değinmeden, bağımsızlık öncesinde Körfezin Yugoslavya'nın içsuları olmasını gerekçe göstererek, tarafların körfez üzerindeki yargısal etkinlikleri üzerinden karar verdiği görülmektedir.

Karar neticesinde Mahkeme Körfezin yaklaşık dörtte üçünü Slovenya'ya dörtte birini de Hırvatistan'a bırakmıştır. Slovenya elde ettiği sınır hattı sayesinde bir koridor vasıtasıyla açık denizlere direkt erişim hakkı elde etmiştir. Piran Körfezi Tahkimi diğer uyuşmazlıklardan farklı olarak, meselenin uluslararası ilişkiler boyutu çerçevesinde de ön plana çıkmaktadır. Zira 1 Temmuz 2013 yılında Avrupa Birliğine katılan Hırvatistan o tarihe kadar Slovenya'nın üyelik konusundaki engellemeleriyle karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca Tahkim yargıçlarından birinin, Körfezin yaklaşık yüzde 80'lik bir bölümünün Slovenya'ya verileceği yönündeki telefon görüşmesinin basına sızması sebebiyle dava uluslararası kamuoyunda siyasi tartışmalara neden olmuştur. Devam eden süreçte Hırvatistan hükümeti kararı siyasi bir karar olarak nitelendirip Tahkim sürecinden çekildiklerini bildirmiştir. Piran Körfezi Tahkimi, hem körfez sularının sınırlandırılması hem de *uti possidetis juris* ilkesinin deniz alanı sınırlandırmalarında geçerli sayılıp sayılmayacağı konusunda bundan sonraki davalar için dikkat çekici bir karar olma özelliği taşımaktadır.

[802] Nikaragua-Honduras Davası 2017, para 234.

SONUÇ

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukuku, somut bir uyuşmazlık davasında başta coğrafi unsurlar olmak üzere birçok ilgili koşulu içinde barındıran karmaşık bir süreci ifade etmektedir. Her uyuşmazlığın kendine has özelliklerinin bulunması sınırlandırma sürecinde uygulanacak ilke ve yöntemlerin de değişkenlik göstermesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda süre gelen tartışma, sınırlandırma işleminin merkezinde yer alan hakkaniyet ilkelerinin, deniz hukukunun temelini oluşturan teamül hukuku çatısı altında nasıl işlerlik kazanacağıdır.

Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun çalışmaları başta olmak üzere Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansları sonucunda oluşturulan sözleşme hükümleri, önceki teamüllerin yazılı hale getirilmesini sağlamakla birlikte yeni kural ve yöntemlerin de teamül kurallarıyla uyumlu olmasını sağlamıştır. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde sınırlandırma konusunda doğrudan uygulanabilir herhangi bir ilke ve yöntem öngörülmemiş bunun yerine Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. Maddesine atıf yapılarak, anlaşma veya yargı yoluyla gerçekleştirilecek sınırlandırmaların hakça bir sonucu yansıtması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu itibarla uluslararası teamül hukuku çatısı altında uygulanacak hakkaniyet ilkeleri, pozitif hukuk bakımından sınırlandırma işleminde uygulanacak hukuk kaynağı olarak benimsenmiştir.

Deniz alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlıklarının birçoğunda tartışma konusu olan eşit uzaklık yöntemi ile ilgili/özel koşullar meselesi, teamül kurallarının bir açılımı olan hakkaniyet ilkelerinin nasıl anlaşılması gerektiğine ışık tutmuştur. Eşit uzaklık yönteminin genel anlamda hakkaniyete yakın sonuçlar vermesine rağmen teamül kuralı olarak kabul edilmemesi, hakkaniyet ilkeleri ve ilgili/özel koşulların sınırlandırma sürecinde ancak birlikte ele alındığında teamül hukukunu yansıtacağını ortaya koymaktadır. Bu durum, 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. Maddesinde eşit uzaklık/ilgili-özel koşullar kuralıyla teamül hukukunun esnek yapısına uydurulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede 1982 BMDHS'nin yürürlüğe girmesine kadar geçen süreçte görülen Kuzey Denizi Kıta

Sahanlığı Davaları ile Manş Denizi Tahkiminde CKSS'nin 6. Maddesi ile teamül hukunun aynı amaca hizmet ettiği vurgulanmıştır. Sınırlandırma hukukuna yerleşen bu kabul daha sonra Grönland-Jan Mayen Davası ile birlikte önce geçici bir orta hattın (eşit uzaklık çizgisi) belirlenmesi daha sonra da ilgili/koşullar çerçevesinde bu hattın düzeltilmesi uygulamasının teamül kuralı haline gelmesine zemin hazırlamıştır.

Teamül hukukunun deniz alanlarının sınırlandırılması sürecinde uygulanacak ilke ve yöntemler üzerinde bir çatı görevi üstlendiği birçok yargı kararında vurgulanmıştır. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, Maine Körfezi Davası ve Eritre-Yemen Tahkimi'nde sınırlandırmada uygulanacak hukukun teamül hukuku olduğu ifade edilerek, teamül kurallarının içerdiği normların da uyuşmazlığı hakça bir sonuca götürmeyi amaçlayan hakkaniyet ilkelerinde olduğu belirtilmiştir.

Deniz alanlarının sınırlandırılması süreci soyut ilke ve kavramların somut bir uyuşmazlık davasında uygulanması anlamına geldiğinden, hakkaniyet ilkelerinin nasıl anlaşılması gerektiği sorusu uluslararası yargı organlarının önüne gelen davalarla cevabını bulmuştur. Divan ve Mahkemelerin içtihatlarına bakıldığında hakkaniyet ilkeleri ve ilgili/özel koşulların, sınırlandırma sürecinin en önemli unsurunu oluşturduğu görülmektedir. Divan ve Mahkemelerin önüne gelen uyuşmazlıklarda, sınırlandırılacak alanın kendine has özelliklerine vurgu yapılarak, uygulanacak hakkaniyet ilkelerinin söz konusu dava özelinde esnek, tutarlı ve öngörülebilir olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda sabit bir hakkaniyet ilkeleri bütününün olmadığı belirtilerek, sınırlandırmayı hakça bir sonuca götüren elverişli tüm ilke ve yöntemler hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Uluslararası yargı organlarının içtihatları, sınırlandırma hukukunun inşasında önemli derecede belirleyici olmuştur. Deniz hukuku sözleşmelerinde sınırlandırma işlemine ilişkin herhangi bir ilke ve yöntemin öngörülmemesi, uluslararası yargı organlarına geniş takdir hakkı tanımaktadır. Uluslararası yargı organları herhangi bir kural, ilke veya yöntemi ancak teamül hukukunu yansıttığı ölçüde dikkate almışlardır. Bu nedenle Divan ve Mahkemeler sınırlandırma işleminin

hakça bir sonuca ulaşması için bir teamül kuralını aynen beyan edebilir, tamamen ortadan kaldırabilir veya yeni bir teamülün oluşmasını sağlayabilirler.

Libya-Malta Davası'na kadar geçen süreçte teamül kuralı haline gelmiş olan ve kıta sahanlığı üzerinde hak kazanım esası olarak kabul edilen doğal uzantı ilkesi, bu davayla birlikte terk edilerek yerini mesafe ilkesine bırakmıştır. Sonraki yargı kararlarıyla birlikte içtihada yerleşen mesafe ilkesi, 200 mile kadar olan kıta sahanlığı sınırlandırmalarında hak kazanım esası bakımından teamül kuralı haline gelmiştir. Dolayısıyla, değişen bu teamülle birlikte kıta sahanlığı sınırlandırmalarında dikkate alınacak ilgili koşullarda da değişiklikler olmuş ve bu durum 1982 BMDHS ile sınırlandırma hukukuna dahil olan münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarını da etkilemiştir. Bununla birlikte doğal uzantı kavramı sınırlandırma hukukundan tamamen dışlanmayarak, sınırlandırma işleminin önemli bir unsurunu oluşturan, tarafların birbirlerinin doğal uzantısını kapatmama/kesmeme ilkesiyle varlığını devam ettirmiştir. Böylelikle, kıta sahanlığı üzerinde daha hakkaniyetli bir sonuç elde etmek adına yeni bir teamülün oluşması sağlanırken terk edilen teamül de farklı bir ilkenin altında daha elverişli hale getirilmiştir.

1982 BMDHS ile deniz hukukuna dahil olan münhasır ekonomik bölgenin kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesiyle olan ilişkisi, sınırlandırma hukukunda tek hatla sınırlandırma yönteminin içtihada yerleşmesine neden olmuştur. Maine Körfezi Davası ile başlayan tek hatla sınırlandırma yöntemi Grönland-Jan Mayen Davası'nda Divan'ın, kıta sahanlığı sınırlandırmalarında balıkçılık bölgesine uygulanacak teamül kurallarının sınırlandırmadan ayrı tutulamayacağı yönündeki görüşüyle sonraki uyuşmazlık davalarına içtihadi manada yol göstermiştir. Devam eden süreçte Kanada-Fransa, Katar-Bahreyn ve Kamerun-Nijerya Davaları'nda da uygulanan tek hatla sınırlandırma yöntemi, sınırlandırma hukukuna yerleşerek teamül kuralı haline gelmiştir. Tek hatla sınırlandırma yönteminde ilgili deniz alanlarının tümünü ilgilendiren faktörlerin dikkate alınması öngörülmüştür. Böylelikle sınırlandırma işlemi sürecinde ilgili deniz alanlarının birbirine yabancı olan ilke ve yöntemlerinin çatışmaması sağlanarak sonucun hakkaniyete uygun olması amaçlanmıştır.

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda içtihada yerleşen son teamül Romanya-Ukrayna Davası'nda uygulanan üç aşamalı sınırlandırma yöntemi olmuştur. Grönland-Jan Mayen Davası'nda ilk olarak geçici bir orta hattın çizilip daha sonra bu hattın ilgili/özel koşullar doğrultusunda düzeltilmesi işlemine Romanya-Ukrayna Davası'nda son bir aşama daha eklenerek, nihai sınırlandırma hattı ile tarafların kıyı uzunlukları arasındaki oranın hakkaniyete uygunluğu orantılılık testi ile sınanmıştır.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırmasında dikkate alınan ilkelerin ve ilgili/özel koşulların başında coğrafi unsurlar gelmektedir. Coğrafyanın önceliği ilkesi çerçevesinde doğanın yeniden şekillendirilmesinin mümkün olmadığı anlayışı yargı kararlarında temel düstur olarak benimsenmiştir. Bu sebeple kıyı coğrafyası çerçevesinde, ilgili sınırlandırma alanındaki kıyıların biçimsel özellikleri ile ilgili alanda bulunan coğrafi oluşumlar, sınırlandırma sürecinde dikkate alınacak ilke ve yöntemlerin belirlenmesinde temel parametreleri oluşturmaktadır. Bu çerçevede Divan ve Mahkemelerin, coğrafi faktörlerin gerektirdiği en işlevsel ilke ve yöntemleri sınırlandırma işleminde uygulamaları, teamülün gerektirdiği esnek yapının sınırlandırma hukukuna yerleşmesini sağlamıştır. Coğrafi unsurların dışındaki ikincil koşulların sınırlandırmaya olan etkisi ise, coğrafi unsurlar göz önüne alındıktan sonra hakça bir sonuca ulaşma yolunda bir eksiklik söz konusu olduğunda bunu dengeleyecek unsurlar olarak değerlendirilmiştir.

Adalar, coğrafi faktörler içerisinde kıyı coğrafyasından sonra en önemli ilgili/özel koşulu oluşturmaktadır. Sınırlandırılacak alandaki adasal yapıların varlığı sınırlandırma işleminin selameti açısından büyük ehemmiyet arz etmektedir. Sınırlandırma alanındaki adaların varlığı hem sınır hattına yapacakları etki bakımından hem de statülerine göre sahip olabilecekleri deniz yetki alanları bakımından belirleyici olmaktadır. Adaların sınırlandırma işlemi üzerindeki etkisi Katar-Bahreyn Davası'nda etraflıca tartışılmıştır. Adaların, ilgili/özel koşul olarak sınırlandırma hattına olan etkileri ile 1982 BMDHS'nin 121. Maddesinde zikredilen hükümler çerçevesinde deniz yetki alanlarına sahip olma haklarının birbirinden ayrı konular olduğu vurgulanmıştır. UAD'nin, 1982 BMDHS'nin 121. Maddesinde yer alan hükümlerin teamül hukukunu yansıttığı görüşü, Romanya-Ukrayna, Nikaragua-

Kolombiya, Kosta Rika-Nikaragua davaları ile Güney Çin Denizi Tahkimi'nde de teyit edilmiştir.

Uluslararası yargı organlarının kararlarına bakıldığında büyük oranda teamül hukukunun öngördüğü hakça ilkelerin sınırlandırma işleminde belirleyici olduğu görülmektedir. Bununla beraber taraflar arasındaki ikili anlaşmaların da Divan ve Mahkemeler tarafından dikkate alındığını söylemek mümkündür. Nitekim anlaşma hukuku ile teamül hukukunun beraber yorumlanması gerektiği Peru-Şili Davası'nda öne çıkan husus olmuştur. Divan taraflar arasındaki zımni anlaşmaları ele almakla beraber Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesine vurgu yaparak, taraflar arasındaki söz konusu anlaşmalar çerçevesinde ortaya çıkan uygulamaların teamül hukukuna göre yorumlanması gerektiğini belirtmiştir.

İncelediğimiz davalar içerisinde Piran Körfezi Tahkimi teamül hukukunun karara yansıtılmadığı yönünde eleştirilere maruz kalmıştır. Tahkim Mahkemesinin, Federal Cumhuriyetler içinde bulunan devletlerin, bağımsızlıklarını kazandıklarında kara sınırlarını belirlemek amacıyla başvurdukları *uti possidetis juris* ilkesini deniz alanlarının belirlenmesi aşamasında da uygulaması, davanın seyrini önemli ölçüde etkilemiştir. Uluslararası hukukun genel ilkeleri arasında sayılan ve genel olarak kara sınırlandırmalarında uygulanan *uti possidetis juris* ilkesinin söz konusu davada deniz sınırlandırması için de uygulanması tartışmalara neden olmuştur. Kara sınırlandırmalarında dahi teamül hukuku kuralı haline gelmeyen bu ilkenin, deniz alanlarının sınırlandırılmasında belirleyici bir ilke olarak ele alınması önceki kararlara bakıldığında dikkat çekicidir. Nitekim, Nikaragua-Honduras Davası ile Nikaragua-Kolombiya Davası'nda gündeme gelen *uti possitedis juris* ilkesi Divan tarafından dikkate alınmayıp, sınırlandırma işleminin temel unsurunun coğrafi faktörler olduğu vurgulanmıştır. Piran Körfezi Tahkimi bu çerçevede değerlendirildiğinde söz konusu uyuşmazlığı, uluslararası teamül kuralları ile uluslararası hukukun genel ilkeleri arasındaki hiyerarşi tartışmaları etrafında ele almak da mümkündür.

Uluslararası yargı organlarının kararları genel olarak değerlendirildiğinde, uluslararası teamül kurallarının temelini oluşturan maddi ve manevi unsurların göz

önünde bulundurulduğu görülmektedir. Özellikle Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun çalışmalarına başladığı dönemde UAD'nin yargılamasına devam ettiği İngiltere-Norveç Davası ile 1958 Cenevre Sözleşmelerinin kabulünden sonra UAD'nin önüne gelen Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda teamülün maddi ve manevi unsurlarını oluşturan irade, genellik ve süre gibi kavramlar Divan tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Devam eden süreçte hem Divan'ın önüne gelen uyuşmazlıklarda hem de diğer uluslararası yargı organlarının önüne gelen uyuşmazlıklarda genel olarak bu unsurlara bağlı kalındığı söylemek mümkündür.

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri ile yazılı hale gelen deniz hukukuna ilişkin kavram ve kurallar, uluslararası yargı organlarının kararlarıyla somutlaşıp sınırlandırma hukukunu inşa etmeye devam etmektedir. Uluslararası teamül hukukunun temsil ettiği misyon, hakça bir sonuca ulaşmak adına takip edilmesi gereken belli başlı yol gösterici ilkeler belirlemektir. Hakkaniyet ilkelerinin rolü ise sınırlandırmaya yön veren ve sınırlandırma süreci boyunca akılda tutulması gereken ilke, kural ve yöntemlerin sınırlandırma işlemine en işlevsel biçimde yansımasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, uluslararası hukukun, doğrudan sınırlandırma hukuku için öngördüğü teknik ve uygulanabilir yöntem ve kurallardan bahsetmesi beklenemez. Dolayısıyla, Sınırlandırma işlemini hakça bir sonuca götüren en elverişli ilke ve yöntemlerin uygulanması, teamül hukukunun sınırlandırma işlemine etkin bir şekilde yansıtıldığını gösterir. Bu çerçevede Divan ve Mahkemeler ilk olarak teamül hukukuna göre izlenecek bir yolun olup olmadığını sorgulamışlar ve ardından uygulanacak ilke, yöntem ve kurallara ancak teamülü yansıttığı ölçüde başvurmuşlardır.

KAYNAKÇA

Acer, Yücel, Kaya, İbrahim, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı*, 9. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018, ISBN 978-975-02-4718-7.

Acer, Yücel, "Doğu Akdeniz'de Deniz Alanlarının Sınırlandırılması ve Türkiye", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt. 1, S. 1, 2005, ss. 83-104.

Acer, Yücel, "Ege Kıta Sahanlığı Sorunu ve Uluslararası Yargı Kararları", Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed)., Gündüz, Aslan, Öztürk, Hüseyin, *Türk Deniz Araştırmaları Vakfı*, İstanbul, 2002, ss. 60-80.

Acer, Yücel, "Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt. 4, No: 16, 2008, ss. 1-18.

Ahnish, Faraj A., *The Internatioanal Law of Maritime Boundaries and the Partice of States in the Mediterranean Sea*, Clarendon Press, Oxford 1993.

Albayrak, Gökhan, "Uluslararası Teamül Hukuku Hakkındaki Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun Taslak Sonuçlarının Çevirisi ve İncelenmesi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 22, 2018, ss. 387-400.

Alvarez, Eric T., "The Land and Maritime Delimitation of the Court of the Hague in the Afairs of Costa Rica v. Nicaragua in Light of Their Proposals", *Journal of International Law and International Relations*, Vol. 7, 2019, pp. 47-84.

Akipek, Ömer İ., Devletler Hukuku: Devletler Hukuku Şahıslarından Devlet, İkinciKitap, Ankara, 1965, s. 30.

Alexsander, L.M., "Baseline Delimitation and Maritime Boundaries", *Virginia Journal of International Law*, Vol. 23(4), 1983, s. 524.

Akkutay, Berat L., *1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Çerçevesinde Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, ISBN 978-605-5263-59-1.

Aksar, Yusuf, *Temel Metinler ve Davalarla Uluslararası Hukuk*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, ISBN 978-975-02-4184-0.

Aksar, Yusuf, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk II*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, ISBN 978-975-02-3365-4.

Andreeff, "Daniel, "Legal Implications of China's Land Reclamation Projects in the Spratly Islands", *New York University Journal of International Law&Politics*, Vol: 47, 2014-2015, ss. 855-910.

Anderson, D. H., "International Decision: Delimitaiton of Maritime Boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), *American Journal of International Law*, Vol. 106, Issue. 4, 2012, pp. 817-824.

Anderson, David, *Modern Low of the Sea-Selected Essays*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden 2008, ISBN 978-90-04-158917.

Anton, Don, "The Maritime Dispute Between Peru and Şili", *https://www.eir.info/2014/03/18/the-maritime-dispute-between-peru-and-chile/*, 2014, pp. 1-6.

Apaydın, Deniz T., "Düz Esas Hatların Belirlenmesinde Adaların Rolü: Adalar Saçağı Bilmecesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt. 25, Sayı. 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, 2019, ss. 565-589.

Arıdemir, Hakan, "Münhasır Ekonomik Bölge Tartışmaları Çerçevesinde Devletlerin Açık Denizlerdeki Hakları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt. 7, Sayı. 2, 2018, ss. 789-804.

Aydın, Hakkı, "Karasularının Genişliği, Sınırlandırılması ve Hukuki Statüsü", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. VII/2, Aralık 2003, ss. 93-123.

Balaram, Ravi A., "Case Study: The Myanmar and Bangladesh Maritime Boundary Dispute in the Bay of Bengal and Its İmplication for South China Sea Claims", *Journal of Current Southeast Asian Affairs,*Vol. 31, No. 3, 2012, pp. 85-104.

Başeren, Sertaç H., "Münhasır Ekonomik Bölge Kıta Sahanlığının Kavramsal Yapısını Etkileyen Bir Kurum Değildir", *Barolar Birliği Dergisi*, Sayı. 1, 1995, ss. 24-38.

Başeren, Sertaç H., *Ege Sorunları,* Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, Ankara, 2006, ISBN: 975-8825-14-3.

Başeren, Sertaç H., "Eritre/Yemen Kararı'nın Ege Kıta Sahanlığı Sınırlandırmasına Tesirleri", Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed.) Aslan Gündüz-Hüseyin Öztürk, *Türkiye Deniz Araştırmaları Vakfı*, No: 12, İstanbul, 2002, ss. 81-104.

Başeren, Sertaç H., "Kıta Sahanlığı: Doğal Uzantı ve Mesafe İlişkileri", *Dış Politika Dergisi*, Cilt. 6, Sayı.1, 1995, ss. 52-72

Başeren, Sertaç H., "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı", *Stratejik Araştırmalar, Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi*, Cilt. 8, S. 14, 2010, ss. 129-184.

Bayıllıoğlu, Uğur, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Romanya ile Ukrayna Arasındaki Deniz Alanı Sınırlandırmasında Serpents Adasının Etkisine İlişkin Tespitleri", *Çankaya Üniversitesi Journal of Law,* Cilt.7, Sayı. 1, 2010, ss. 23-41.

Bayıllıoğlu, Uğur, "Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakemlik Mahkemesi'nin İnsanlığın Ortak Mirası ve Diğer Devletlerin Deniz Alanlarına Sağladığı Koruma: Ada Statüsünün Sınırlanması", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı, 130, 2017, ss. 419-456.

Bayıllıoğlu, Uğur, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosta Rika-Nikaragua Kararında Adalar Hakkındaki Tespitlerine İlişkin Bazı Gözlemler", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.8, Sayı. 2, 2018, ss. 94-137.

Baykal, Ferit H., "Karasularının Azami ve Asgari Genişliği", *Hukuk Araştırmaları*, Cilt. 7, Sayı. 3, 1992-1993, ss. 163-227.

Baykal, Ferit H., *Deniz Hukuku Çalışmaları,* Alfa Yayınları, İstanbul, 1998, ISBN 975-316-074-7.

Beazley, P. B., "Technical Aspects Of Maritime Boundary Delimitation", *IBRU Maritime Briefing*, International Boundaries Research Unit, Vol. 1, No: 2, 1994, pp. 1-22.

Beckman, Robert, *The Legal Framework for Joint Development in the Souht China Sea*, "Recent Developments in the South China Sea Dispute", The Prospect of a Joint Regime, (Ed). Wu Shicun, Nong Hong, Routledge, 2014, ISBN 9781315818696.

Blake, Gerald H., "Coastal State Sovereignty in the Mediterranean Sea: The Case of Malta", *GeoJournal*, Vol. 41, No. 2, 1997, pp. 173-180.

Bowett, Derek W., *The Legal Regime of Islands in International Law*, Ocean Publication, New York, 1979, ISBN 0379203464.

Bozkurt, Enver, "Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 2, No: 5, 2006, ss. 50-74.

Bozkurt, Enver, Poyraz, Yasin, Erdal, Selcen, *Devletler Hukuku Pratik Çalışmaları*, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2017, ISBN 978-605-05-0243-5.

Bouchez, Leo J., "Some Reflections on the 1982 Convention on the Law of the Sea and the Delimitation of Continental Shelf and Exclusive Economic Zone", Proceedings of a Seminar at Jakarta, *Netherlands Institute of Transport*, 22-27 August 1983, pp.37-49.

Brown, E. D., "Dispute Settlement and the Law of the Sea: The UN Convetion Regime*", Maritime Policy*, Vol. 21, Issue. 1, 1997, pp. 17-43.

Brown, E. D., "The Anglo-French Continental Shelf Case", *San Diego Law Review*, Vol. 16, No. 3, 1979, ss. 461-530.

Brownlie, Ian, *Principles of Public International Law*, Clarendon Press, Oxford, 1990, ISBN 0-19825638-8.

Brownlie, Ian, *Principles of Public International Law*, Sixth Ed., Oxford University Press, 2003, ISBN 978-0199260713.

Burney, Uzma S., "International Court of Justice Defines Maritime Boundary Between Peru and Chile", American Society of International Law, Vol. 18, Issue. 3, 2014, https://www.asil.org/insights/volume/18/issue/3/international-court-justice-defines-maritime boundary-between-peru-and.

Büyük, Mehmet E., *Uluslararası Hukukun Genel İlkeleri*, Onikilevha Yayınları, İstanbul, 2018, ISBN 978-605-152-702-4.

Caribbean Comminty Secretariat, *Beckraund Paper For Report, Delimitation of Maritime Boundaries Within Caricom*, http://www.coricom fisheries.com/website_content/publications/documentes/Delimitation_of_Maritime_ Boundaries_within_CARICOM.pdf (10.07.2019).

Casanovas, Oriol, *Unity and Pluralism in İnternatioanl Law*, Martinus Nijhoff Publishers, 2001, ISBN 90-411-1664-8.

Charney, Jonathan I., "Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law.", *The American Journal of International Law*, Vol. 88, No. 2, 1994, pp. 227-256.

Charney, Jonathan I., "Maritime Delimination in the Area Between Greenland and Jan Mayen", *The American of International Law*, Vol. 88, No. 1, 1994, pp. 105-109.

Chuchill, R. R., Lowe, A.V., *The Law Of The Sea*, Manchester University Press, Oxford, 1999, ISBN 978-1578230297.

Churchill, R.R, Love, A.V., "*The Law of the sea*", Menchester University Press, Oxford, 1991.

Christie, Donna R., " From The Shoals of Ras Kaboudia To The Shores of Tripoli: The Tunisia/Libya Continental Shelf Boundary Delimitation", *Georgia Journal of International and Comparative Law*, Vol. 13, Issue. 1, 1983, pp. 1-30.

Cin, Turgay, "Devletlerarası Hukukta Balıkçılık", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 1, 2006, ss. 21-46.

Colson, David A., "The United Kingdom–France Continental Shelf Arbitration", *The American Journal of Internatioanal Law*, Vol. 72, Issue. 1, 1978, pp. 95-112.

Çamyamaç, Anıl, *Denize Kıyısı Olmayan ve Coğrafi Açıdan Elverişsiz Devletlerin Hukuki Durumu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, ISBN 978-605-5263-30-0.

Çelik, Edip F., *Milletlerarası Hukuk*, 1. Kitap, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1984.

Degan, Vladimir D., "Consiladiton of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Crotia in the North Adriatic", *Chinese Journal of International Law*, Vol. 6, No. 3, 2007, pp. 601-634.

Demir, İsmail, "Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları ve İç Hukuk Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Adalet Dergisi*, S. 65, 2020, ss. 27-50.

Demirsoy, Selçuk, "Ege Denizi Kıta Sahanlığı Sorunu", *Madencilik Maden Mühendisleri Odası Dergisi*, Cilt: XIV Sayı.1,Ocak 1975.

Dixon, Martin, McCorquodale, Robert, Williams, Sarah *Cases&Materials on International Law*, Oxford University Press, Fourth Edition, Oxford, 2011, ISBN 9780199259991.

Dixon, Martin, *Testbook on International Law*, Oxford University Press, 7. Baskı, Oxford, 2013, ISBN 978-0199574452.

Doğan, Selahattin, "Güney Çin Denizi Tahkim Davası, (Filipinler Cumhuriyeti/Çin Halk Cumhuriyeti)", (Özet Çevirisi), *Küresel Bakış*, Sayı. 21, 2016, ss. 21-38.

Doğru, Sami, *Uluslararası Hukukta Kıta Sahanlığı ve Ege Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2003.

Doğru, Sami, "Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Doğu Akdeniz", Yeni Deniz Güvenliği ve Doğu Akdeniz, *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 2020, ss. 248-279.

Dost, Süleyman, "Uluslararası Hukukta Orantılılık İlkesi", *T.C. Uyuşmazlık Mahkemesi*, Sayı. 12, 2018, ss. 361-399.

Dundua, Nugzar, "Delimitation of Maritime Boundaries Between Adjacent States", *United Nations, The Nippon Foundation Fellow*, 2006-2007, pp. 1-89, https://www.un.org/Depts/los/nippon/unnff_programme_home/fellows_pages/fellows_papers/dundua_0607_georgia.pdf

Elferink, Alex G. Oude, "Maritime Delimination between Denmark/Grrenland and Norway", *Ocean Development&International Law*, Vol. 38, Issue. 4, 2007, pp. 375-380.

Elferink, Alex G. Qude, "Continental Shelf Arbitration (France&United Kingdom)", *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, http://www.mpepil.com. (15.10.2019).

Elferink, Alex O., "Maritime Delimitation in the Black Sea" (Romania v. Ukraine), *www.haguejusticeportal.com*, (10.08. 2019).

Erdem, Merve, "Bangladeş-Myanmar Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası Işığında Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin Kuruluşuna İlişkin Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt. 64, Sayı. 2, 2015, ss. 329-364.

Erinç, Sırrı, Yücel, Talip, *Ege Denizi Türkiye ile Komşu Ege Adaları*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, No: 50, Ankara 1978.

Ergüven, Nasıh S., "Karadeniz'de Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası (Romanya/Uktayna) ve Uluslararası Hukuk Açısından Etkileri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt. 63, Sayı. 2, 2014, ss. 309-328.

Ertuğrul, Ümmühan E., "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXI, S. 1, 2017.

Evans, Malcom D., *Relavant Circumtances and Maritime Delimination*, Clarendon Press, Oxford, 1989, ISBN 0-19-825240-4.

Evans, Malcolm D., "Maritime Delimination and Expanding Categories of Relevant Circumstances", *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol.40, 1991, ss. 1-33.

Evans, Malcom D., "Less than an Ocean Apart: The St. Pierre and Miquelon and Jan Mayen Islands and the Delimination of Maritime Zones", *The International and Comparative Law Quarterl,* Vol. 43, Sayı. 3, 1994, ss. 678-696.

Evans, Malcom D., "Case Concerning Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen", *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 43, No. 3, 1994, pp. 697-705.

Extavour, Winston C., "The Exclusive Economic Zone: A Study of the Evolution and Progressive Development of the Internatioanal Law, *American Journal of Internatioanl Law*", Vol. 74, Issue. 3, 1980, s. 725-726.

Faruque, Abdullah A., "Judgment in Maritime Boundary Dispute Between Bangladesh and Myanmar: Significance and Implications under International Law", *Asian Yearbook of International Law*, Vol. 18, 2012, pp. 65-87.

Feldman, Mark B., "The Tunisia-Libya Continental Shelf Case: Geographic Justice or Judicial Compromise?", *The American Journal of International Law*, Vol. 77, No. 2, 1983, ss. 219-238.

Feldman, Mark B., "Internatioanal Maritime Boundary Delimination: Law and Practice From The Gulf of Maine to the Aegean Sea", Aegean Issue Problems-

Legal and Political Matrix-Conference Papers, (Ed.) Seyfi Taşhan, *Foreing Policy Institute*, 1995, ss. 1-22.

Friedman, Wolfgang, "The North Sea Continental Shelf Cases – A Critique", *American Journal of International Law*, Vol. 64, 1970, pp, 229-240.

Gökalp, İbrahim, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, Beta Yayınları, İstanbul, 2008, ISBN 978-975-295-974-3.

Gönlübol, Mehmet, "1951 İngiliz-Norveç Balıkçılık Davası", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt. 11, Sayı. 4, Ankara, 1957, ss. 151-157.

Gönlübol, Mehmet, *Barış Zamanında Sahil Sularının (Karasuları ve Bitişik Bölge) Hukuki Statüsü*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1959.

Grbec, Mitja, Pavliha, Marko, "The International Court of Justice and the Peru-Chile Case, *https://www.e-ir.info/2014/04/21/the-international-court-of-justice-and-the-peru-chile-maritime-case/*, pp. 1-6.

Grossman, Nienke, "Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Costa Rica)", *The American Journal of International Law*, Vol. 107, No. 2, 2013, pp. 396-403.

Gutteridge, J.A.C., "The Regime of The Continental Shelf", *Transactions of the Grotius Society*, Vol.44, Problems of Public and Private International Law,Transactions for the Year 1958-59, pp.77-89.

Guy, Neil, "The Relevance Of Non-Legal Technical And Scientific Concepts In The Interpretation And Application Of The Law Of The Sea: Analysis Of The United Nations Convention On The Law Of The Sea", University of Cape Town, *Institute of Marine Law*, Monaco 2000, ss. 5-375.

Güneş, Şule A., "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Çevresinin Korunması", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 56, S.2, 2007.

Gündüz, Aslan, "The Concept of the Continental Shelf in Its Historical Evolution (With Special Emphasis on Entitlement)*", Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Yayını*, İstanbul 1990, s. 24-25.

Gündüz, Aslan, *Milletlerarası Hukuk*, Beta Yayınları, 8. Baskı, (Ed). Reşat V. Günel, İstanbul, 2015, ISBN 978-605-333-438-5.

Gündüz, Aslan, "Kıta Sahanlığı Hukukunda Yeni Gelişmeler (Libya-Malta Davası)", *Hukuk Araştırmaları*, Cilt. 1, Sayı. 3, 1986, ss. 5-24.

Harsson, Bjorn G., Preiss, George, "Norwegian Baselines, Maritime Boundaries and the UN Convention on the Law of the Sea", *Arctic Review on Law and Politics*, Vol. 3, 2012, pp. 108-129.

Herman, Lawrence L., "The Court Giveth and the Court Taketh Away: An Analysis of the Tunisia-Libya Continental Shelf Case", Vol. 33, No. 4, *The International and Comparative Law Quarterly*, Cambridge University Press, 1984, pp. 825-858.

Highet, Keith, "Use of Geophysical Factors in Maritime Delimitation", *International Maritime Boundaries*, (Ed). Jonathan I. Charney, Lewis M. Alexander, C.1, 1993, s. 170-171.

Hodgson, Douglas C., "The Tuniso-Libyan Continental Shelf Case", *Case Western Reserve Journal of International Law*, Vol. 16, Issue. 1, 1984, pp. 1-37.

Hortz, Robert L., "Remapping Ocean Floors", *The Wall Street Journal Europe*, 2008, p.26.

İpbüker, Cengizhan-Göksel, Çiğdem, "Ege Havzasında Farklı Kategorik Yaklaşımlar Altında Mesafe ve Alan Karşılaştırmaları" ve "Ege Denizinde Uzunluk ve Alan Ölçümlerinin Yapılmasında Kullanılacak Altlık Haritanın Uzay Teknolojileri Kullanılarak Elde Edilmesi", Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed). Aslan Gündüz-Hüseyin Öztürk, *Türk Deniz Araştırmaları Vakfı*, No:12, İstanbul 2002, ss. 18-35.

ICJ Delivers Judgment in Maritime and Land Boundary Cases Between Costa Rica and Nicaragua, https://www.fiettalaw.com/pil_news/icj-delivers-judgment-in-maritime-and-land-boundary-cases-between-costa-rica-and-nicaragua/

Işık, Nurser G., *Kıta Sahanlığı, Hukuki Rejimi ve Ege Sorunu*, (Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2009.

Jayewardene, Hiran W., *The Regime of Islands in International Law*, Martinus Nijhoff Puplishers, Dordrecht, 1990, ISBN 0-7923-0130-7.

Juiyong, Shi, "Maritime Delimitation in the Jurisprudence of the International Court of Justice", *Chinese Journal of International Law*, 2010, pp. 271-291.

Kalay, Emre, *Uluslararası Sınır Uyuşmazlıkları: Kıta Afrikası Örneklem*leri, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi), Edirne 2018.

Karabel, Sibel, "Güney Çin Denizi'ndeki Çin-Filipinler İhtilafı ve Tahkim Kararının Değerlendirilmesi", *Bilgesam Analiz/Doğu Asya ve Pasifik*, No: 1344, 2016, ss. 1-9.

Karapınar, Nuray, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Alanlarına İlişkin Bazı Kavramlar", *Maden Teknik Arama Müdürlüğü, Deniz ve Çevre Araştırmaları, Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni*, 2015.

Karataş, Salih, "Münhasır Ekonomik Bölge Üzerinde Üçüncü Devletlerin Hak ve Yetkileri", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt. 23, Sayı. 2, 2015, ss. 79-110.

Karl, Donald E., "Island and the Delimitation of the Continental Shelf: A Framework for Analysis", *The American Journal of International Law*, Vol. 71, No. 4, 1977, pp. 642-673.

Kelly, J. Patrick, "The Twilight of Customary International Law", *Virginia Journal of International Law*, Vol. 40, 1999-2000, pp. 449-499.

Kim, Jihyun, "Territorial Disputes in the South China Sea: Implication for Security in Asia and Beyond", *Strategic Studies Quarterly*, Vol. 9, No. 2, 2015, pp. 107-141.

Klein, Natalie, *Dispute Settlement in the UN Convention on the Law of the Sea*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, ISBN 9780511494376.

Klemm, Ulf-Dieter, "Continental Shelf Arbitration (France/United Kingdom)" *Encyclopedia of Public International Law*, Vol. 2, (Decisions of International Courts and Tribunals and International Arbitrations), ss. 58-64.

Koç, Mustafa, *Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Gelişmeleri ve Türkiye'nin Deniz Alanlarının Sınırlandırılması*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2006.

Ku, Julian, "Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia): A Case Summary for the Maritime Dispute Resolution Project", *US-Asia Law Institute*, New York University School of Law, 2018, pp. 1-13.

Kuran, Selami, *Uluslararası Hukuk Temel Metinler*, Beta Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2014, ISBN 978-605-333-193-3.

Kuran, Selami, *Uluslararası Deniz Hukuku*, 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2016, ISBN 978-605-333-1926.

Kurumahmut, Ali, *Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı*, "Ege'de Temel Sorun", (Ed). Ali Kurumahmut, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998.

Kutluk, Deniz, *Deniz Hukukunda Zararsız Geçiş ve Transit Geçiş Hakları*, Ankara 1987.

Kwiatkowska, Barbara, "Equitable Maritime Boundary Delimination": *A Legal Perspective, İnternational Journal of Estuarine and Coastal Law*, Vol. 3, No. 4, 1988, pp. 287-304.

Kwzatkowska, Barbara, *The 200 Mile Economic Zone in the New Law of the Sea*, Publications on Ocean Development, Martinus Nijhoff Publishers, London, 1989.

Kwıatkowska, Barbara, "Equitable Maritime Boundary Delimination, as Exemplified in the Work of the Internatioanal Court of Justice During the Presidency of Sir Robert Yewdaa Jennings and Beyond", *Ocean Develepment &International Law*, Volume 28, Issue 2, 1997, pp. 91-145.

Kwiatkowska, Barbara, "The Eritrea-Yemen Arbitration: Land Mark Progress in the Acquistion of Territorial Sovereignty and Equitable Maritime Boundary Delimitation", *Ocean Development&International Law*, Vol. 32, 2001, pp. 1-25.

Lathrop, Coalter, "The Technical Aspects of International Maritime Boundary Delimitation, Depiction and Recovery", *Ocean Development&International Law*, Vol. 28, 1997, pp. 167-197.

Leanza, Umberto, "The Delimitation of the Continental Shelf of the Mediterranean Sea", *The International Journal of the Marine and Coastal Law*, Vol. 8, No. 3, 1993, pp. 373-395.

Legault, L. H., Hankey, Blair, "From Sea to Seabed: The Single Maritime Boundary in the Gulf of Maine Case", *The American Journal of International law*, Vol. 79, Issue. 4, 1985, pp. 961-991.

Legault, L. H., Hankey, Blair, "Method, Oppositeness and Adjacency, and Proportionality in Maritime Boundary Delimitation, International Maritime Boundaries, (Ed). J.I. Charney-L.M. Alexander, *American Society of International Law*, Netherlands, C. 1, , 1993, ss. 203-241.

Lodge, Michael W., "The International Seabed Authority and Article 82 of UN Convention on the Law of The Sea", *The International Journal of Marine and Coastal Law*,Vol. 21, No:3, 2006, p. 324.

Long, Gideon, "Chile and Peru: Moving on from the Past", https://www.bbc.com/news/world-latin-america-25924381, 2014.

Lowe, Vaughan, "The Role of Equity in International Law", *Australian Yearbook of Internatioanal Law, University of Cambridge*, 1989, S. 12, s. 55,-58.

Lucas, Alastair R., "Maritime Boundary Delimitation in the Gulf of Maine", *Journal of Energy and Natural Resources Law*, Vol. 4, No. 1, 1986, s. 34.

Lupinnacci, Julio C., "The Legal Status of the Exclusive Economic Zone in the 1982 Convention on the Law of the Sea", *The Exclusive EconomicZone ALatin American Perspective* (Ed.) Francisco O. Vicuna, 1984, p. 75.

Meray, Seha, L., *Devletler Hukukuna Giriş 1*, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1959.

Meray, Seha L., "Bazı Türk Anlaşmalarına göre, Korsanlık ve Deniz Haydutluğu'nun Yasaklanması", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. XVII, S. 3-4, 1963, ss. 105-188.

Meray, Seha L.,"Devletler Hukukunda Kıta Sahanlığı Meseleleri", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, C.10, S. 1,1955, ss.109.

Mirzayev, Farhad S., "General Principles of International Law, Principle of Uti Possidetis Juris", *Moscow Journal of Internatioanl Law*, 2017, No. 3, pp. 31-39.

McDorman, Ted L., "The Libya-Malta Case: Oposite States Confront the Court", *The Canadian Yearbook of International Law*, Vol. 24, 1986, s. 335.

McRae, D. M., "The Gulf of Marine Case: The Written Proceedings", *The Canadian Yearbook of International Law,* Vol. 21, 1983, pp. 266-283.

Nelson, Dolliver, "Gulf of Maine Case", Max *Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, https://opil.ouplaw.com/home/mpil, (22.05.2019).

Nelson, L.D.M., "The Emerging New Law of the Sea", *Modern Law Review*, Vol. 42, Issue. 1, 1979, ss. 42-65.

O'connell, D. P., *The International Law of the Sea*, Vol. II, (Ed). I.A. Shearer, Clarendon Press, Oxford 1984.

Oda, Shigeru, "Exclusive Economic Zone", *Encyclopedia of Public İnternational Law*, Vol. 11 (Law of The Sea Air and Space), pp.102-107.

Odman, Tevfik, *Karasularının Genişliği Sorunu*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1990.

Oxman, Bernard H., "Applying the Law of the Sea in the Aegean Sea, Problems of the International Seas 2001", *Proceedings of the Internatinal Symposium on the Problems of the Regional Seas*, İstanbul, 2001, ss. 266-280.

Öktem, Emre, Uluslararası Teamül Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, ISBN 978-605-377-860-8.

Özbek, Dolunay, *Komşu Devletler Arasında Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı,* (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2004.

Özkan, Arda, "Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında Uluslararası Uygulamalar: Sözleşmeler, İçtihat ve Doktrin", *The Journal of Academic Social Science Studies*, No: 31, 2015, ss. 367-386.

Özman, Aydoğan, *Deniz Hukuku 1*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, ISBN 975-61-94-52-9.

Öztürk, Ayaka A., "Açık Denizlerde Biyoçeşitliliğin ve Hedef Dışı Türlerin Korunması ve Yönetilmesi, (Ed). Nesrin Algan, -Onur Gönülal, *Türk Deniz Araştırmaları Vakf*i, No.50, İstanbul 2019.

Park, Choon-ho, "Australia-Papua New Guniea Report No: 5-3, *International Maritime Boundary*, Vol. I, pp. 929-975.

Pazarcı, Hüseyin, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığına İlişkin 24 Şubat 1982 Tarihli Kararı", *Milletlerarası Hukuk*

ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, İstanbul Üniversitesi, Sayı. 2, İstanbul, 1982, ss. 42-46.

Pazarcı, Hüseyin, "Kıta Sahanlığı Kavramı ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Sorunu, Prof. Aziz Köklü'nün Anısına Armağan", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları*, No: 535, Ankara, 1984, ss. 395-412.

Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri,* II. Kitap, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989.

Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, 1. Kitap, 10. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara, 2004.

Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk,* 8. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara, 2009, ISBN 975-6486-52-X.

Pekcan, Cemre, "Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Güney Çin Denizi Krizinin Değerlendirilmesi", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, Cilt.1, Sayı. 3, 2017, ss. 54-80.

Perisic, Petra, "Maritime Delimitation Between The Republic of Crotia and Slovenia in the Bay of Piran", *2nd Law&Political Science Conference,* Parague, 2018, pp. 35-49, ISBN 978-80-87927-61-8.

Peru-Chile Border Defined By UN Court at The Hague, https://www.bbc.com/news/world-europe-25911867.

Polatynska, Joanna, "The ICJ Judgment In The Case Of A Maritime Dispute Between Peru And Chile-Some Observations On The Importance Of The Conduct Of States", *Polish Review of International And European Law*, Vol. 4., Issue, 2, 2015, pp. 105-112.

Reçber, Kamuran, *Uluslararası Hukuk*, Dora Yayınları, Bursa, 2016, ISBN 978-605-9929-90-5.

Rhee, Sang-Myon, "Sea Boundary Delimination Between States Before Worl War II", *American Journal of International Law*, Vol. 76, No. 3, 1982, s. 555-588.

Richardson, Elliot L., "Jan Mayen in Perspective", *The American Journal of the International Law*, Vol. 82, Issue. 3, 1988, pp. 443-458.

Riesenberg, David P., "International Tribunal fort he Law of the Sea: Delimitation of the Maritime Boundary Between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal, *American Society of International Law*, Vol. 51, Issue, 4, 2012, pp. 840-915.

Robinson, Davis R., Colson, David A., Rashkow, Bruce C., "Some Perspectives on Adjudicating Before The World Court: The Gulf of Maine Case", *American Journal of International Law*, Vol. 79, 1985, pp. 578-597.

Shing, Gurdip, *United Nations Convetion on the Law of the Sea: Dispute Settlement Mechanisms*, Academic Publication, New Delhi, 1985.

Stevenson, John R., Oxman, Bernard H., "The Preparations for The Law of The Sea Conference", *American Journal of International Law*, Vol. 68, Issue. 1, 1974, pp. 1-32.

Stevenson, John R., Oxman, Bernard H., "The Third United Nations Conference on The Law of The Sea: The 1975 Ceneva Session", *American Journal of International Law*, Vol. 69, Issue. 4, 1975, pp. 763-797.

Sur, Melda*, Uluslararası Hukukun Esasları,* Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, , İzmir 2000.

Suresh, Aditya, "The Need To Discard The Uti Possidetis Juris Principle In Contemporary Maritime Delimination", *Centre Of Research In International Law*, 2019, https://nliu-cril.weebly.com/blog/the-need-to-discard-the-uti-possidetis-juris-principlein-contemporary-maritime-delimitation,(25.01.2020).

Symonides, Janusz, "(The Legal), The Legal Status of Islands in the New Law of the Sea": *R.D.I.S.D.P.S.*, Vol. 65. No. 1, 1987, pp. 161-180.

Tanaka, Yoshifumi, "Reflections on the Concept of Proportionality in the Law of Maritime Delimination", *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol. 16, No. 3, 2001, pp. 433-463.

Tanaka, Yoshifumi, *The International Law of the Sea,* Cambridge University Press, 2012, ISBN 978-1-107-00999-8.

Toluner, Sevin, "AET'nin Gümrük Sınırları ve Ege Sorunu, Prof. Sevin Toluner Tarafından Hazırlanan Rapor ve Tartışmalar", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü*, İstanbul, No. 15, 1982.

Toluner, Sevin, *Milletlerarası Hukuk Dersleri Devletin Yetkisi*, Beta Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 1996.

Toluner, Sevin, *Milletlerarası Hukuk Giriş, Kaynaklar*, Ed.(Ayşe N. Tütüncü, Enver Arıkoğlu Vd.), Beta Yayınları, İstanbul, 2017, ISBN 978-605-242-024-9

Topsoy, Fevzi, "1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Kapsamında "Barışçıl Amaçlar", Teriminin Anlamı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergis*i, C.61, S. 1, 2012.

Topsoy, Fevzi, "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında 'Hakkaniyet İlkesi' ve Dağıtıcı Adaletin Sağlanmasındaki Rolü", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol. 13, 2013, pp. 191-203.

Tsioumani, Elsa, "Limits of Continental Shelf-16 th session of the Commission", *Environmental Policy and Law*, 34/4-5, 2005.

Tütüncü, Ayşenur N., "*El Salvador ve Honduras Arasındaki, Kara, Ada ve Deniz Sınırlarına İlişkin Uyuşmazlık", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt. 12, Sayı. 1-2, 1992, ss. 93-101.

Waldock, C.H.M, "The Legal Basis of Claims to Continental Shelf" Transaction of The Grotius Society, *Problems of Public and Private International Law*, Transactions for the Year, Vol. 36, 1950, pp. 122.

Watson, Sarah, "The Bangladesh/Myanmar Maritime Dispute: Lessons For Peaceful Resolution", *Asia Maritime Transparency Initiative*, 2015, https://amti.csis.org/the-bangladeshmyanmar-maritime-dispute-lessons-for-peaceful-resolution/

Weil, Prosper, "Geographic Consideration in Maritime Delimination", International Maritime Boundaries, (Ed). Charney, J.I., Alexander, L.M., Cilt. I, Netherlands, *American Society of International Law*, 1993, ss. 115-130.

Weil, Prosper, The Law of Maritime Delimitation-Reflections, Grotius Publications Limited, Cambridge, 1989.

Wilberforce, R. O., "Some Aspects of the Anglo-Norwegian Fisheries Case", Transactions of the Grotius Society, Problems of Public and Private International Law, *Cambridge University Press*, Vol. 38, 1952, pp. 151-168.

Whiteman, Marjorie M., "Conference on the Law of The Sea: Convention on The Continental Shelf", *The American Journal Of International Law*, Vol. 52, No:4, 1958, pp. 629-659.

Yang, Haijiang, *Jurisdiction of the Coastal State over Foreign Merchant Ships in Internal Waters and the Territorial Sea*, Springer Berlin Heidelberg, Hamburg 2006.

Young, Richard, "The Geneva Convention on the Continental Shelf: A First Impression", *TheAmerican Journal of International Law*, Vol. 52, No. 4. ,1958, pp. 733-738.

Yürür, Pınar, "Border Conflict in Croatia-Slovenia Relations, Piran Bay Issue", *Conflict Areas in the Balkans*, (Ed). Pınar Yürür-Arda Özkan, Lexington Books, London 2020, pp. 143-163.

Zhang, Weibin, "A Review Concerning 2009 Maritime Delimitation in the Black Sea", *China Oceans Law Review*, Vol. 2009, No.2, 2009, pp. 239-255.

Yararlanılan Uluslararası Yargı Kararları

International Court of Justice Fisheries Case (United Kingdom v. Norway, ICJ Reports 1951, No. 5, pp. 116-144, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/5/005-19511218-JUD-01-00-EN.pdf, (17.07.2018).

North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. The Netherlands), ICJ Reports 1969, pp.

4-57, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/52/052-19690220-JUD-01-00-EN.pdf, (08.09.2018).

Fisheries Jurisdiction Case (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Iseland), Merits, Judgment, ICJ Reports 1974,pp. 3-45, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/55/055-19740725-JUD-01-00-EN.pdf, (19.09.2018).

Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey), ICJ Reports 1976, pp. 3-15, https://www.icj-cij.org/en/case/62, (18.09.2018).

Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic (UK, France), Reports of International Arbitral Awards, 30 June 1977, Vol. XVIII, pp. 3-413, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf, (05-10.2019).

Case Concerning the Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya), ICJ Reports 1982, No. 63, pp. 4-80, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/63/063-19820224-JUD-01-00-EN.pdf, (24.06.2018).

Case Concerning Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America), ICJ Reports 1984, No. 67, pp. 4-110, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/67/067-19841012-JUD-01-00-EN.pdf, (22.02.2019).

Case Concerning The Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), ICJ Reports 1985, No.68, pp. 4-49, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/68/068-19850603-JUD-01-00-EN.pdf, (03.04.2018).

Delimitation of the maritime boundary between Guinea and Guinea-Bissau, Reports of International Arbitral Awards, Vol. XIX, 14 February 1985, pp. 149-196, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XIX/149-196.pdf, (20.10.2018).

Case Concerning The Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua Intervening), ICJ Reports 1992, No. 75, pp. 4-271, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/75/075-19920911-JUD-01-00-EN.pdf, (05.07.2019).

Delimitation of maritime areas between Canada and France, Reports of International Arbitral Awards, 10 June 1992, VOL. XXI pp. 265-341, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXI/265-341.pdf, (11.11.2019).

Case Conserning Maritime Delimitation in The Area Between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway), ICJ Reports 1993, No.78, pp. 4-48, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-00-EN.pdf, (12.11.2018).

In the Matter of an Arbitration Pursuant to an Agreement to Arbitrate Dated 3 Oct. 1996, Between The Government of the State of Eritrea and The Government of the Republic of Yemen, Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of the Proceedings (Maritime Delimitation),1999, No. 5, pp. 1-97, https://pcacases.com/web/sendAttach/518, (06.08.2019).

Case Concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions Between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain), ICJ Reports 2001, No. 87, pp. 4-82, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/87/087-20010316-JUD-01-00-EN.pdf, (30.09.2018).

Case Concerning the Land and Maritime Boundary Between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea Intervening), 10 October 2002, ICJ Reports 2002, No.94, pp. 4-159, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/94/094-20021010-JUD-01-00-EN.pdf, (28.07.2019).

Arbitration between Barbados and the Republic of Trinidad and Tobago, relating to the delimitation of the exclusive economic zone and the continental shelf between them, Reports of International Arbitral Awards 2006, Vol. XXVII, pp.147-251, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXVII/147-251.pdf, (17.07.2018).

Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), ICJ Reports 2007, ISBN 978-92-1-071035-0, pp. 4-109, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/120/120-20071008-JUD-01-00-EN.pdf, (08.10.2018).

In The Matter Of An Arbitration Between Guyana and Suriname Award Of The Arbitral Tribunal, 17 September 2007,pp. 1-167, https://pcacases.com/web/sendAttach/902, (21.07.2019).

Case Concerning Maritime Delimitation In The Black Sea (Romania v. Ukraine), ICJ Reports 2009, ISBN 978-92-1-071059-6, pp. 4-77, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/132/132-20090203-JUD-01-00-EN.pdf, (12.12.2019).

Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), ICJ Reports 2012, ISBN 978-92-1-071148-7, pp. 4-100, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/124/124-20121119-JUD-01-00-EN.pdf, (04.05.2018).

Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary Between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal, Judgment, 14 March 2012, No. 16, pp. 5-151, https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf, (30.02.2018)

Case Concerning Maritime Delimitation (Peru v. Chile) ICJ Reports 2014, No: 157, ISBN 978-92-1-071173-9, pp. 5-7, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/137/137-20140127-JUD-01-00-EN.pdf, (01.03.2021).

Arbitration Under Annex VII of United Nations Convention On The Law Of The Sea, Republic of the Philippines V. People's Rpublic of China, Memorial of the Philippines, 30 March 2014, Vol. 1, pp. 1-272, http://www.pcacases.com/pcadocs/Memorial%20of%20the%20Philippines%20Volume%20I.pdf, (11.01.2019).

In The Matter Of The South China Sea Arbitration before An Arbitral Tribunal Constituted Under Annex VII To The 1982 United Nations Convention On The Law Of The Sea, between The Republic Of The Philippines and The People's Republic Of China, Award, 12 July 2016, PCA Case No: 2013–19, pp. 1-479, https://www.pcacases.com/pcadocs/PH-CN%20-%2020160712%20-%20Award.pdf, (11.01.2019).

Final Award in the Matter of an Arbitration under the Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia, 29 June 2017, P.C.A. Case No: 2012-04, pp. 1-33, https://pcacases.com/web/sendAttach/2172, (02.07.2018).

International Court of Justice, Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos, ICJ Reports 2018, ISBN 978-92-1-157332-9, pp. 4-92, http://www.icj-cij.org/files/case-related/157/157-20180202-JUD-01-00-EN.pdf, (19.05.2019)

Yararlanılan Uluslararası Belgeler

American Society of International Law:

www.asil.org.

Separete Opinion of Judge Jimenez de Arechaga, Tunus-Libya Davası 1982, pp. 86-128, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/63/063-19820224-JUD-01-03-EN.pdf, (12.10.2020).

Separete Opinion of Judge Oda, Libya-Malta Davası 1985, pp. 114-161, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/63/063-19820224-JUD-01-03-EN.pdf, (09.08.2020).

Separete Opinion of Judge Schwebel, Grönland-Jan Mayen Davası 1993, pp. 118-129, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-06-EN.pdf, (02.07.2020).

Truman Proclamation, *Policy of the United States With Respect to Naturel Resources of the Subsoil and Sea Bed of the Continental Shelf*, Proclamation 2667 of September 28, 1945, 10 Federal Registrar 12305, https://www.presidency.ucsb.edu/documents/proclamation-2667-policy-the-united-states-with-respect-the-natural-resources-the-subsoil, (10.10.2019).

United Nations, *Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Handbook On the Delimitation Of Maritime Boundaries*, United Nations Publications, Newyork, 2000, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/publicationstexts/Handbook%20on%20the%20delimitation%20of%20maritime%20boundaries_Eng.pdf, (04.05.2020).

United Nations General Assembly Resolution, 1105 (XI) February 21, 1957, *Reproduced in U.N. General Assembly Offical Records*, 12 Series, Suppl. No. 1, https://undocs.org/en/A/RES/1105(XI), (07.07.2020).

United Nations General Assembly Resolution 174 (II) November 21, 1947, https://undocs.org/en/A/RES/174(II), (06.10.2019).

Year Books of the International Law Comission, *First Session including the report of the Commission to the General Assembly* 1949, https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1949_v1.pdf, (05.05.2018).

Year Books of the International Law Comission, 1951, Vol. II., https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1951_v2.pdf, (04.09.2020).

Year Books of the International Law Comission, 1953, Vol II., https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1953_v2.pdf, (11.10.2019).

Year Books of the International Law Comission, 1953, Vol I., https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1953_v1.pdf, (02.09.2019).

İnternet Kaynakları

Birleşmiş Milletler Antlaşması, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, http://denizmevzuat.udhb.gov.tr/dosyam/denizhukuku.pdf

Uluslararası Adalet Divanı internet sayfası,

http://www.icj-cij.org/

Uluslararası Sürekli Hakemlik Mahkemesi internet sayfası,

https://pcacpa.org/

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi internet sayfası:

https://www.itlos.org/

EU top court says it can't rule in Slovenia-Croatia border dispute:

https://www.politico.eu/article/eu-top-court-says-it-cant-rule-in-slovenia-croatia-border-dispute/

EU court will not intervene in Croatia-Slovenia border dispute:

https://www.reuters.com/article/us-croatia-slovenia-border-idUSKBN1ZU105

International court to rule on Slovenia-Croatia border row:

https://fr.reuters.com/article/us-slovenia-croatia-idUSKBN19A1IL

International Tribunal for the Law of the Sea issues judgment in Bangladesh/Myanmar:

https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=7a5228fc-31c4-41bd-8968-6b3ef2dc7957

Slovenia wins battle with Croatia over high seas Access:

https://www.bbc.com/news/world-europe-40449776

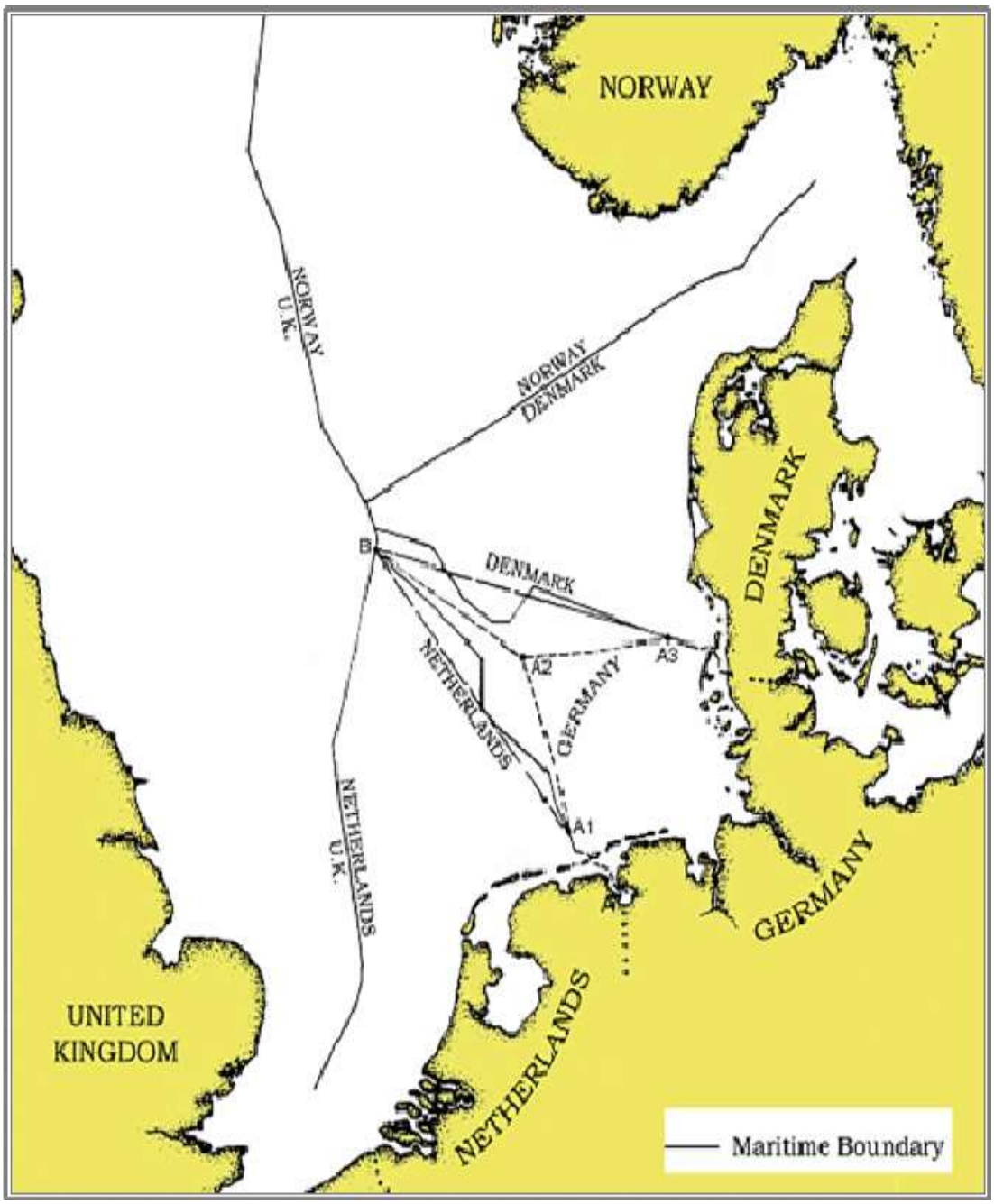
The Bangladesh/Myanmar Maritime Dispute: Lessons For Peaceful Resolution:

https://amti.csis.org/the-bangladeshmyanmar-maritime-dispute-lessons-for-peaceful-resolution/

Why relations between Slovenia and Croatia are all at sea:

https://www.economist.com/the-economist-explains/2018/01/10/why-relations-between-slovenia-and-croatia-are-all-at-sea

EK-1 Kuzey Denizi Kıta Sahanalığı Davaları Kararı

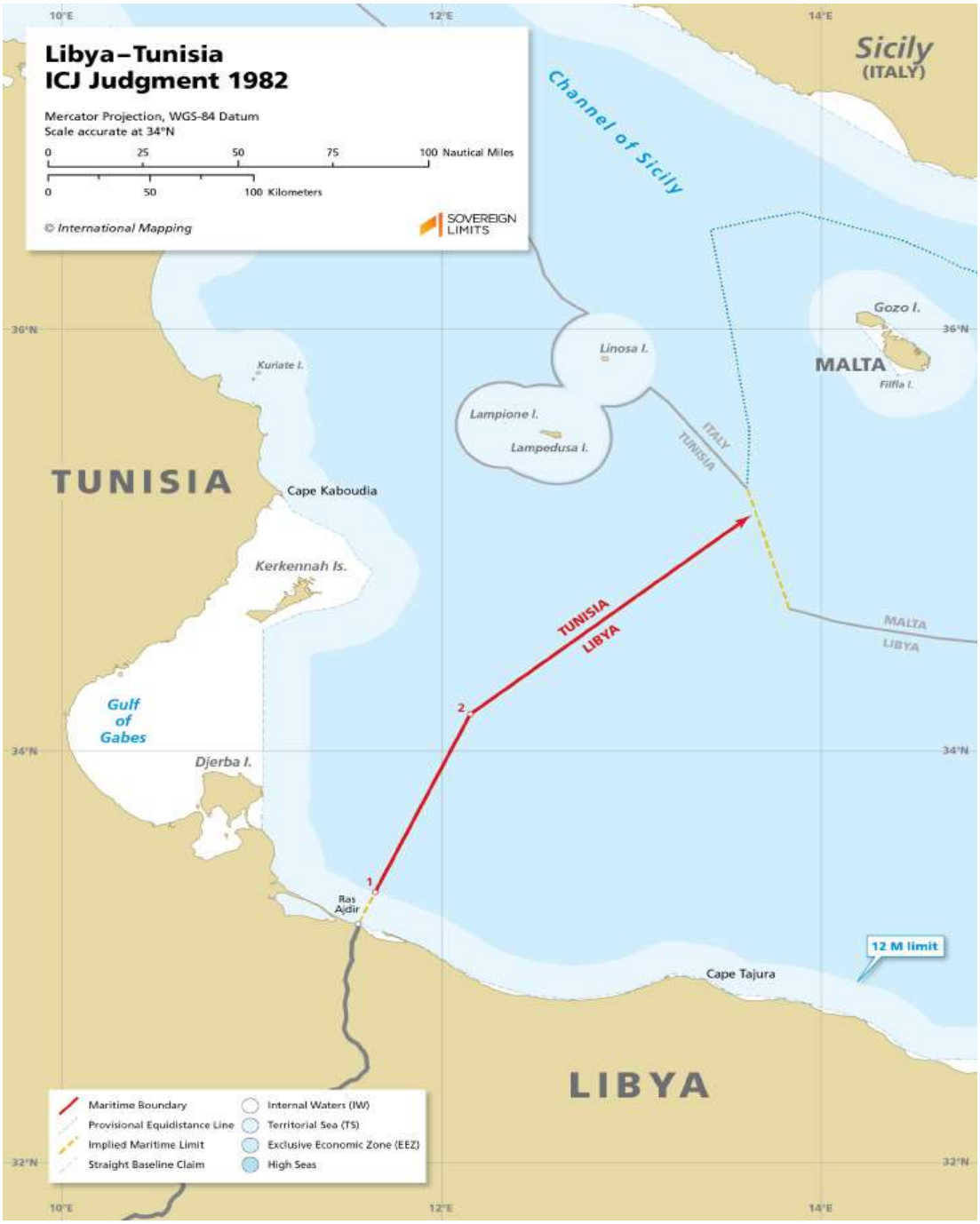
Kaynak: https://www.researchgate.net/figure/1969-North-Sea-case-a-Nuno-Marques-Antunes-Towards-the-delimitation-of-maritime_fig1_320871588

EK-2 Manş Denizi Tahkimi Kararı

Kaynak: https://twitter.com/trintheworld/status/1302305692238393351

EK-3 Tunus-Libya Kararı

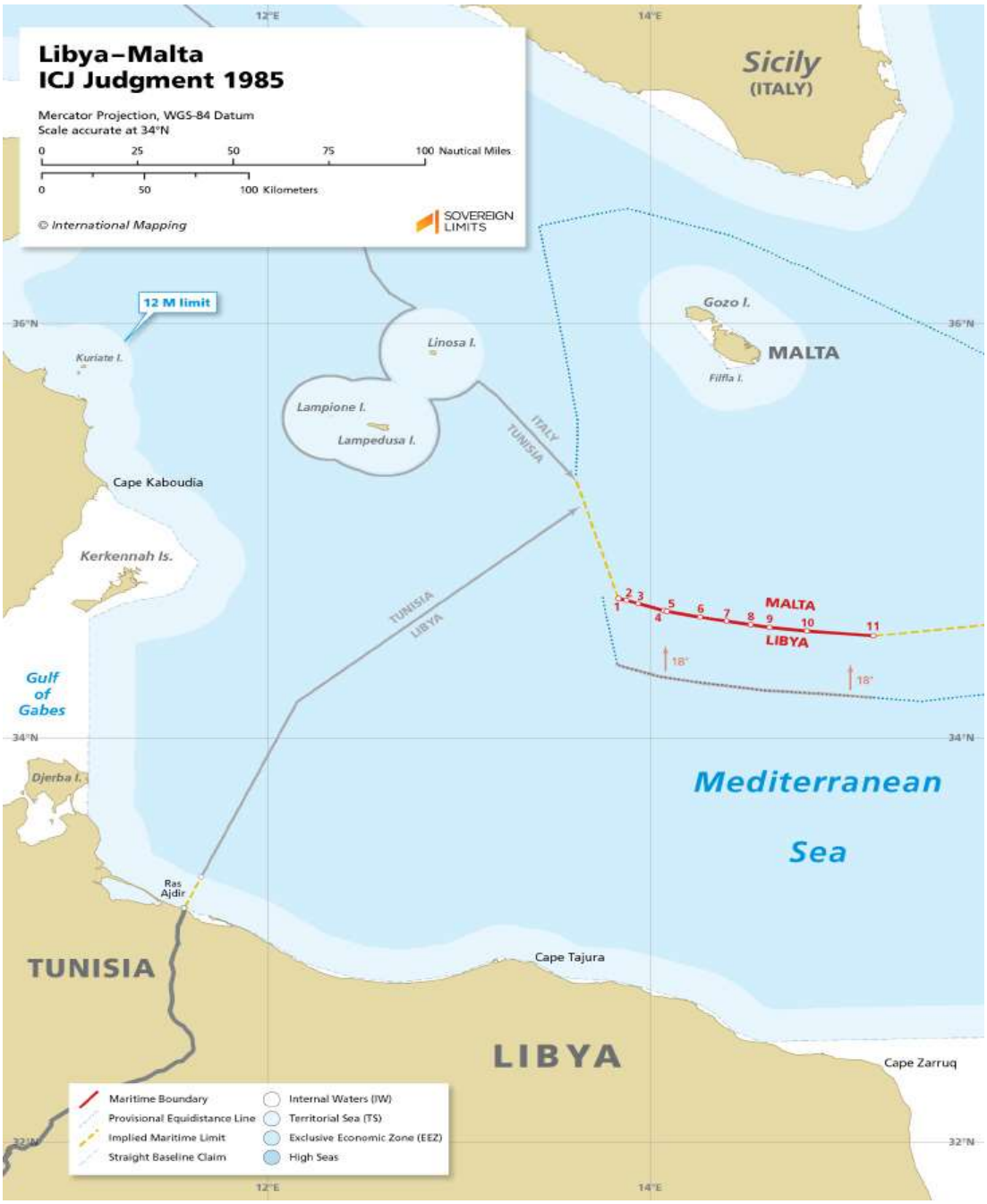
Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/libya-tunisia-maritime

EK-4 Maine Körfezi Davası Kararı

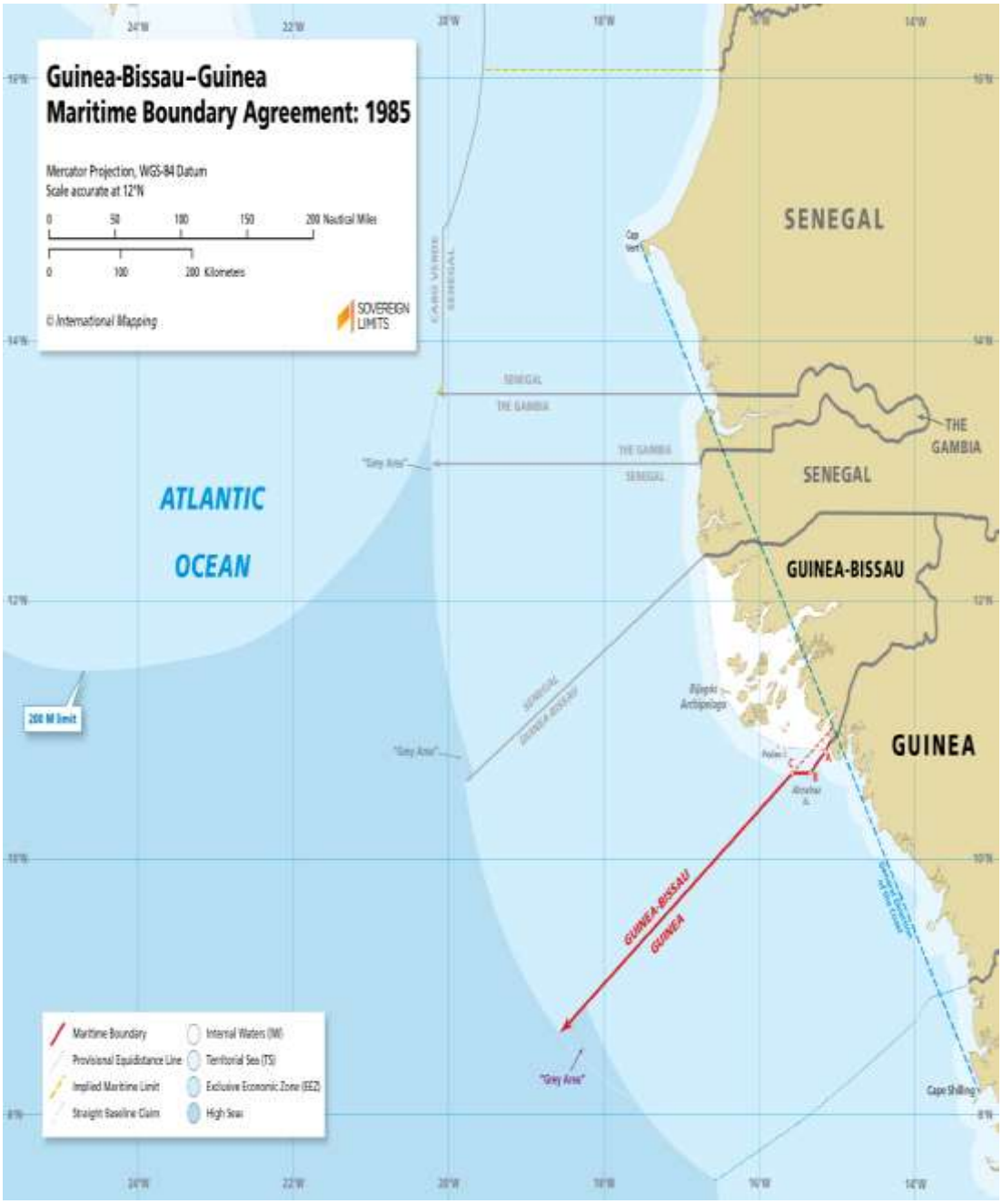
Kaynak:https://sovereignlimits.com/wpcontent/uploads/sites/2/2018/06/CAN_USA_gom_web.png.

EK-5 Libya-Malta Davası Kararı

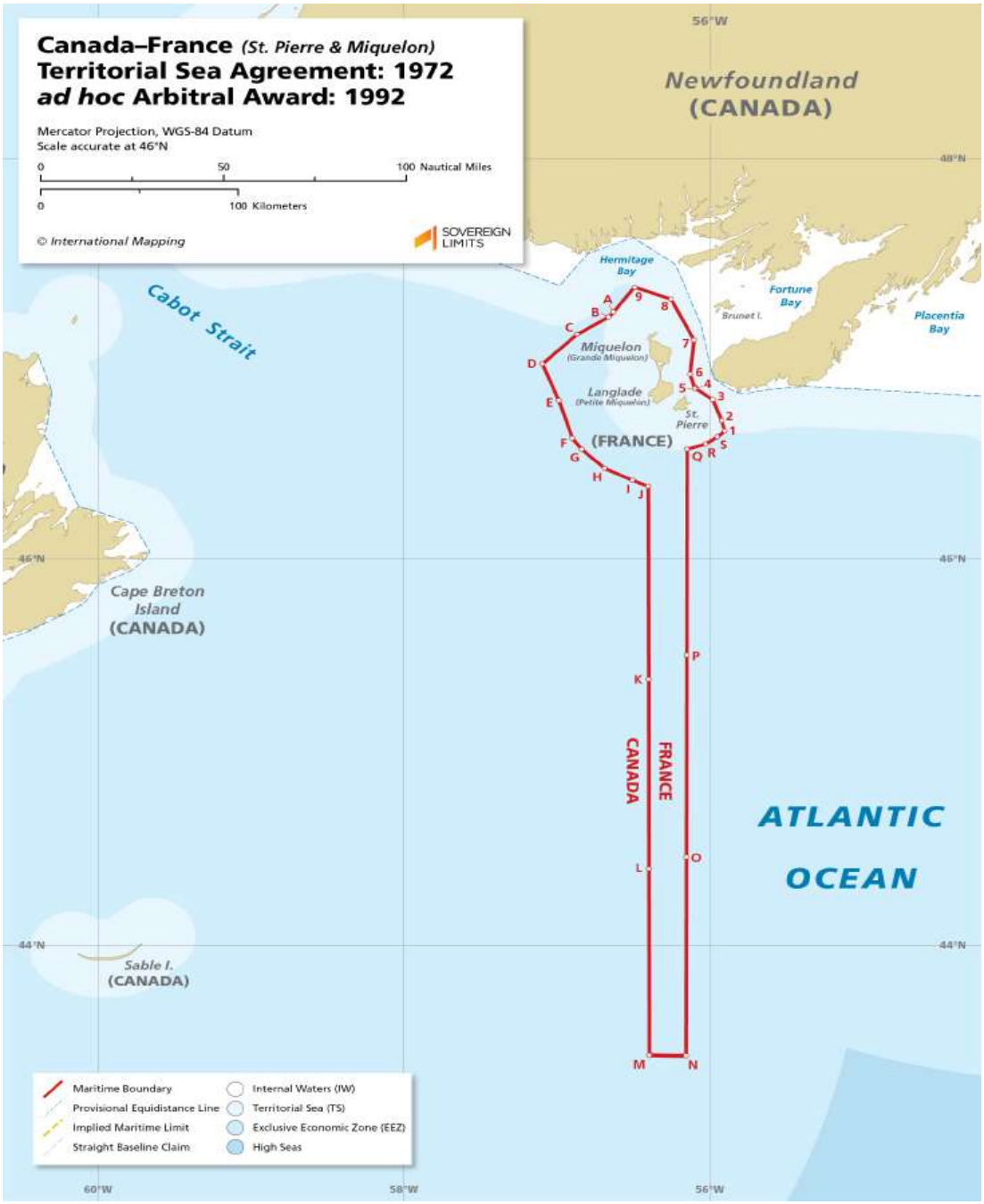
Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/libya-malta-maritime.

EK-6 Gine-Gine Bissau Tahkimi Kararı

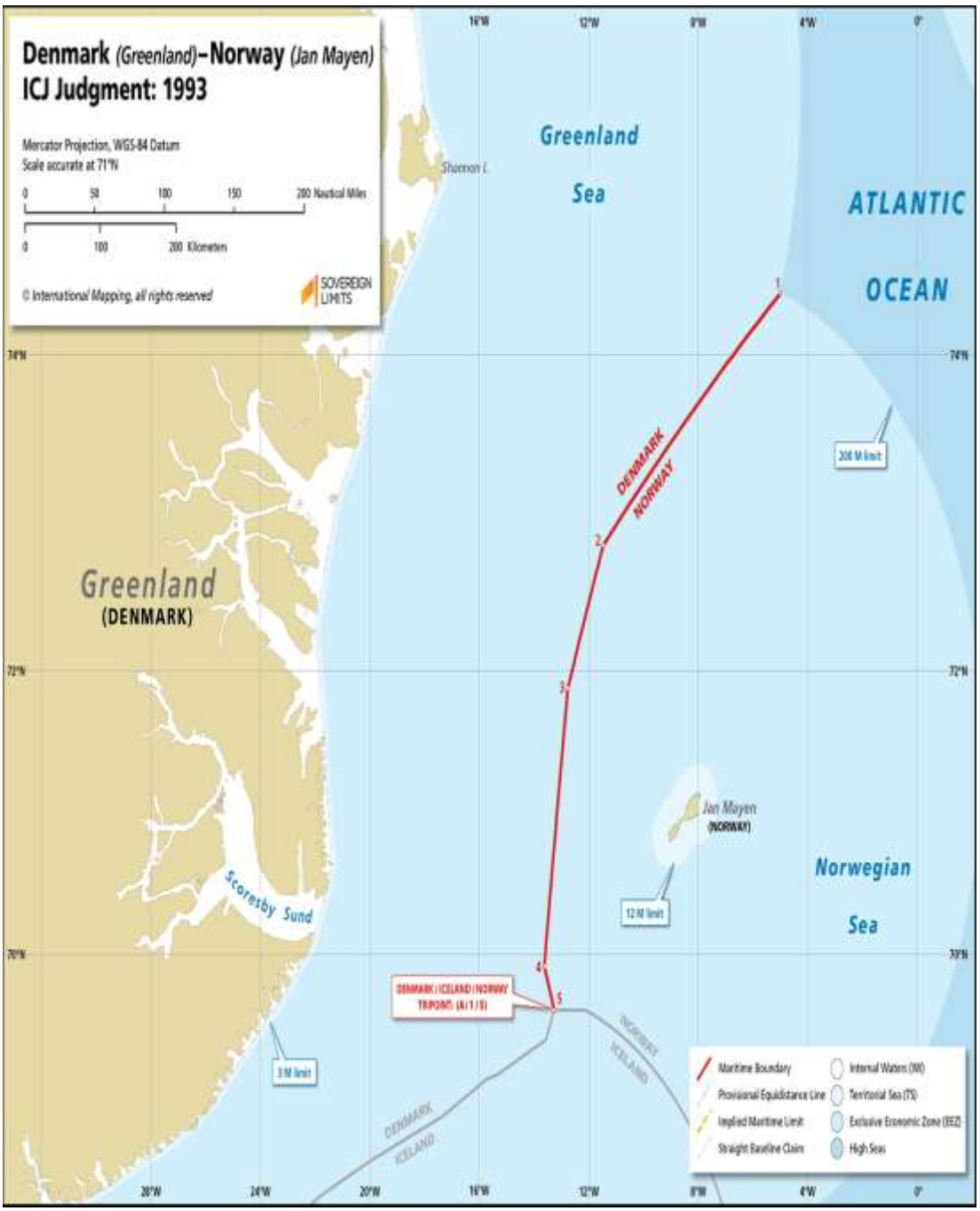
Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/guinea-guinea-bissau-maritime

EK-7 Fransa-Kanada Tahkimi Kararı

Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/canada-france-st-pierre-miquelon

EK-8 Grönland-Jan Mayen Davası Kararı

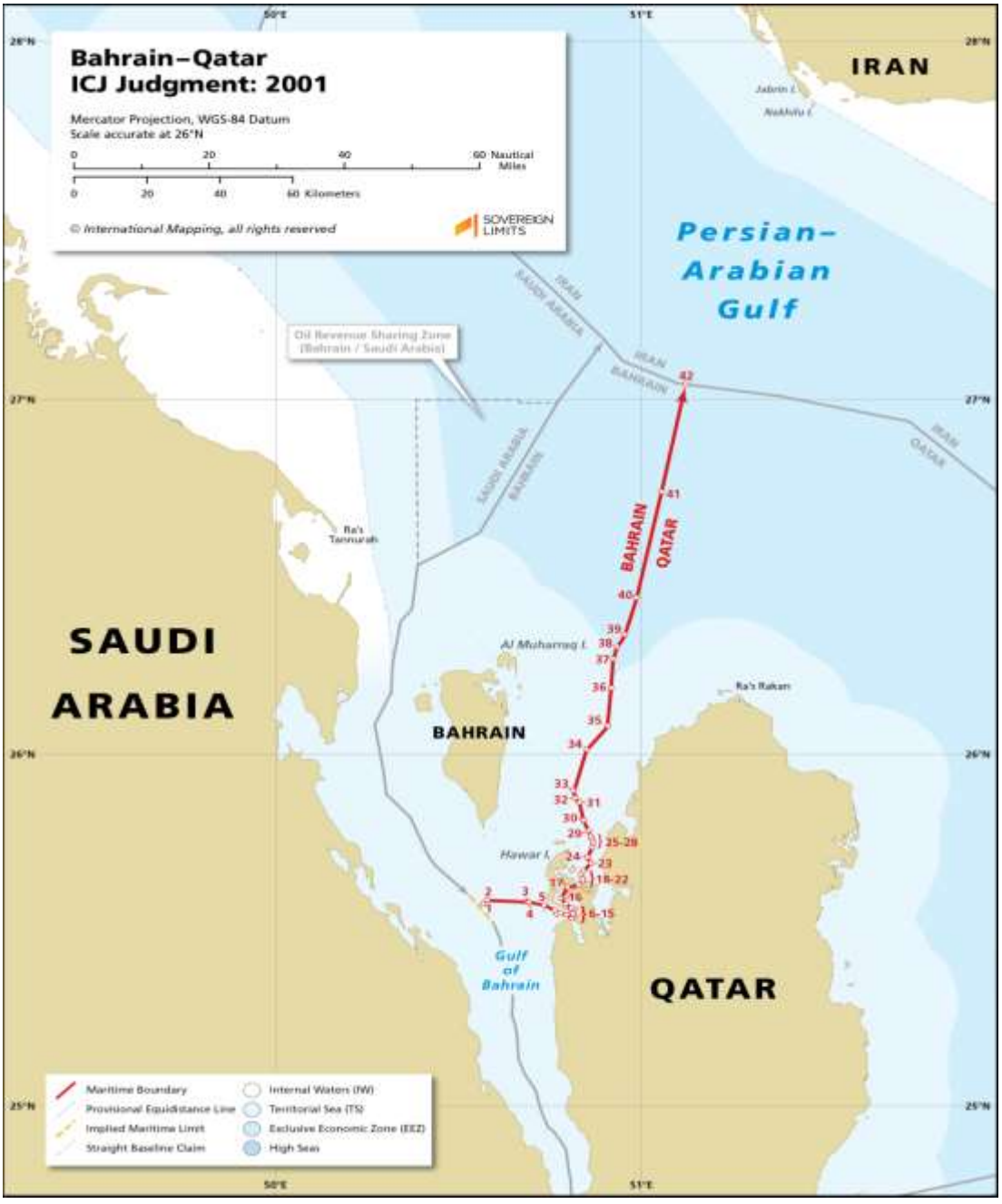
Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/denmark-greenland-norway-jan-mayen

EK-9 Eritre-Yemen Tahkimi Kararı

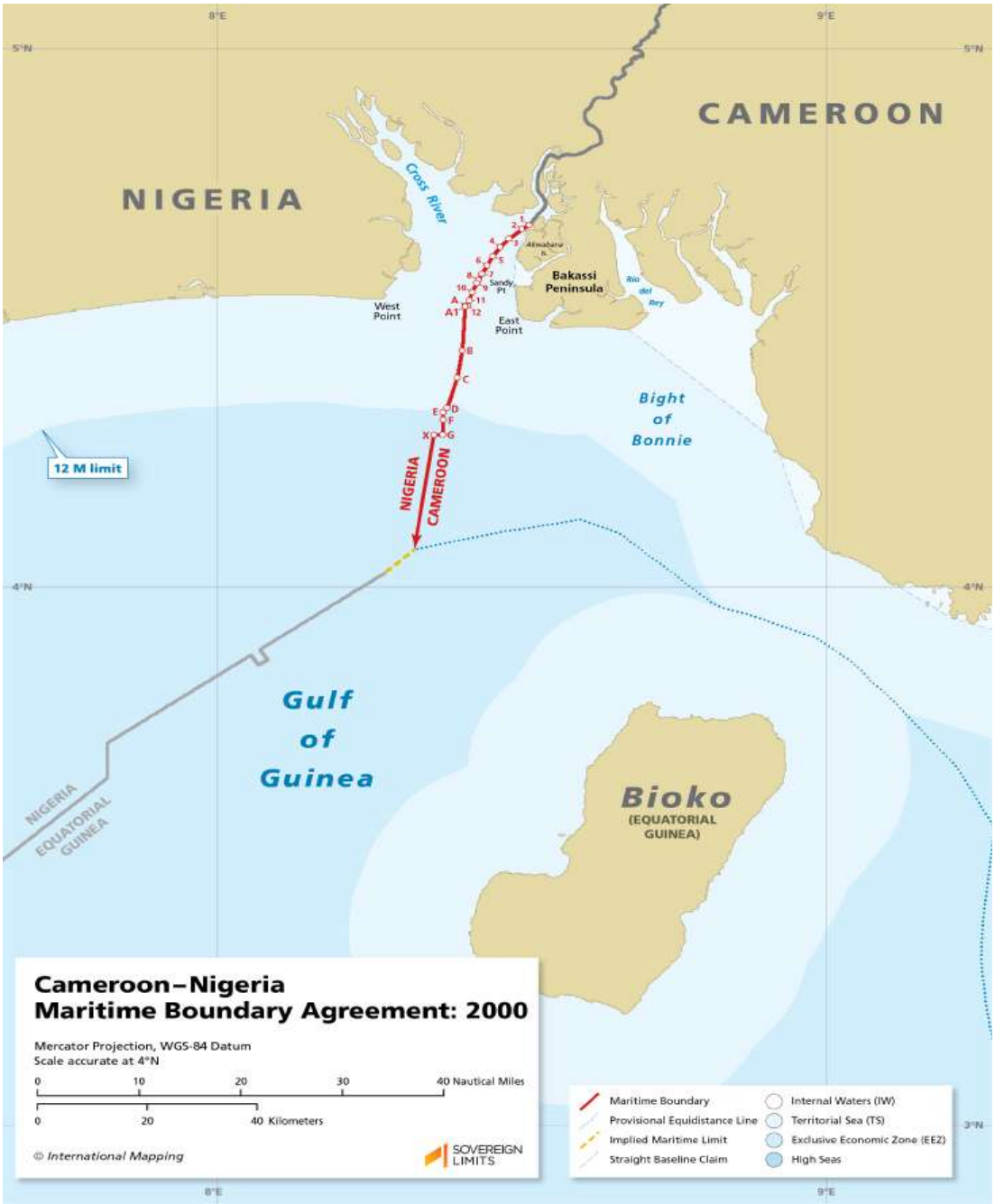
Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/eritrea-yemen

EK-10 Katar-Bahreyn Davası Kararı

Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/bahrain-qatar

EK-11 Kamerun-Nijerya Davası Kararı

Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/cameroon-nigeria-maritime

EK-12 Trinidad/Tobago-Barbados Tahkimi Kararı

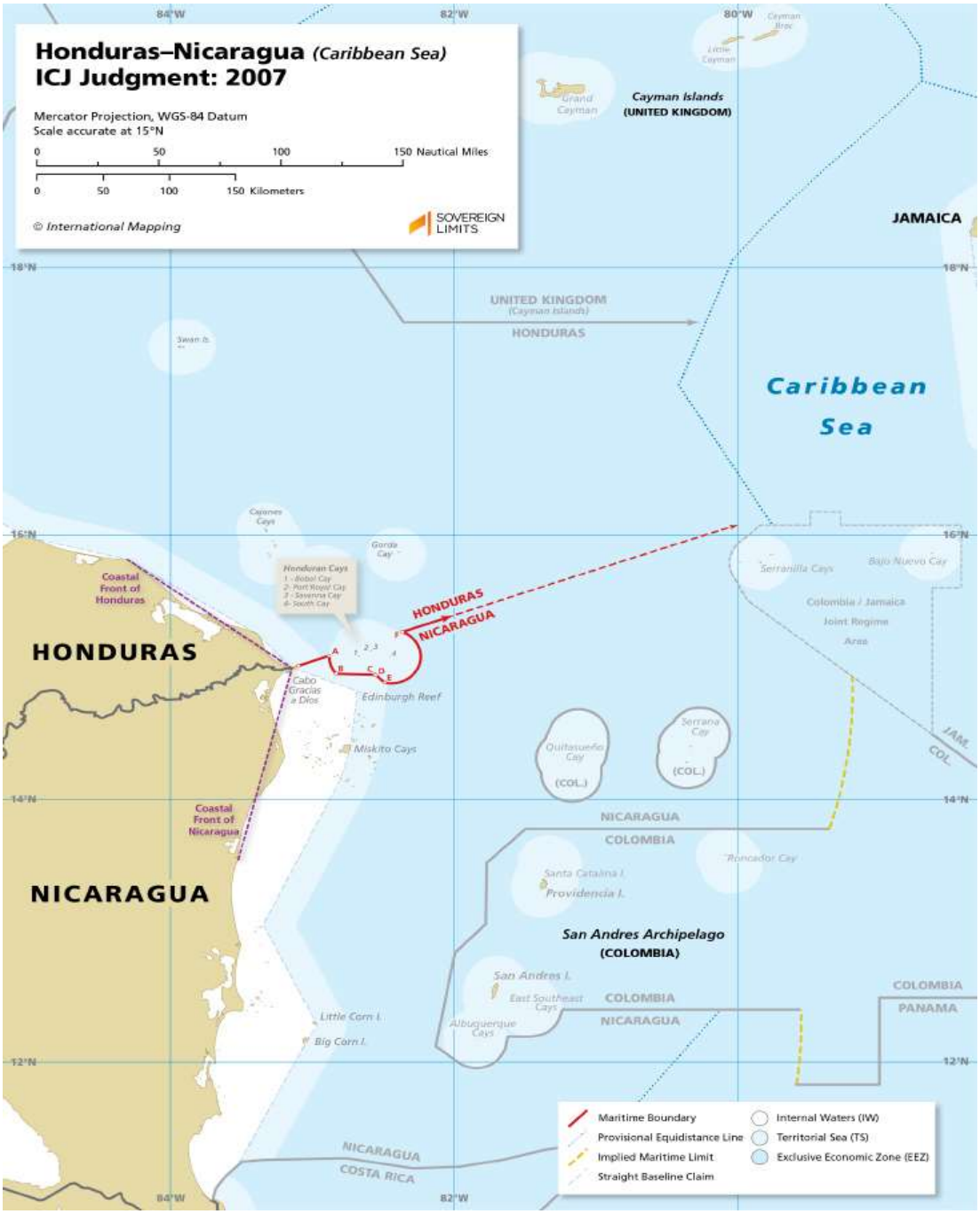
Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/barbados-trinidad-tobago

EK-13 Guyana-Suriname Tahkimi Kararı

Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/guyana-suriname-maritime

EK-14 Nikaragua-Honduras Davası Kararı

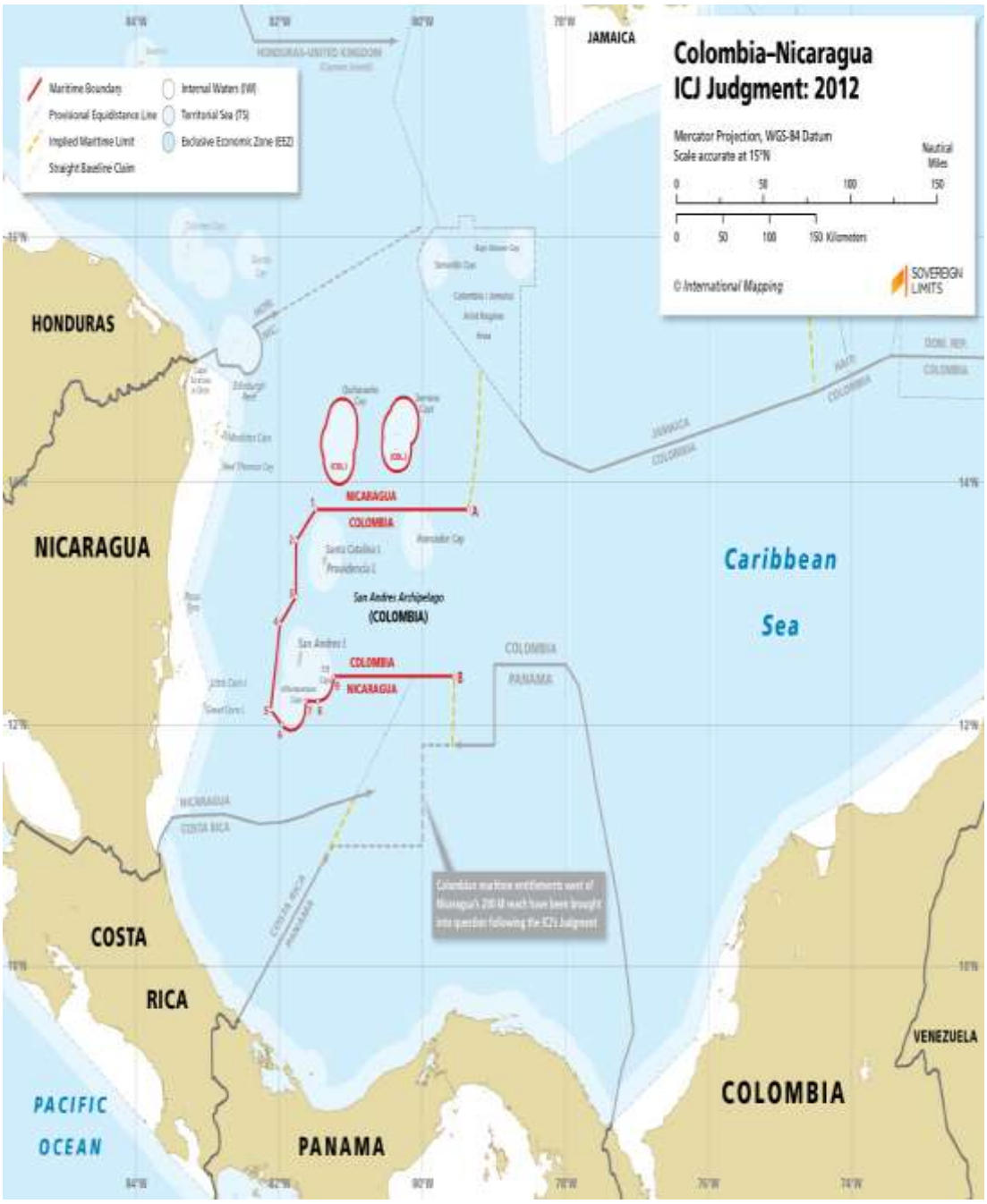
Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/honduras-nicaragua-maritime

EK-15 Romanya-Ukrayna Davası Kararı

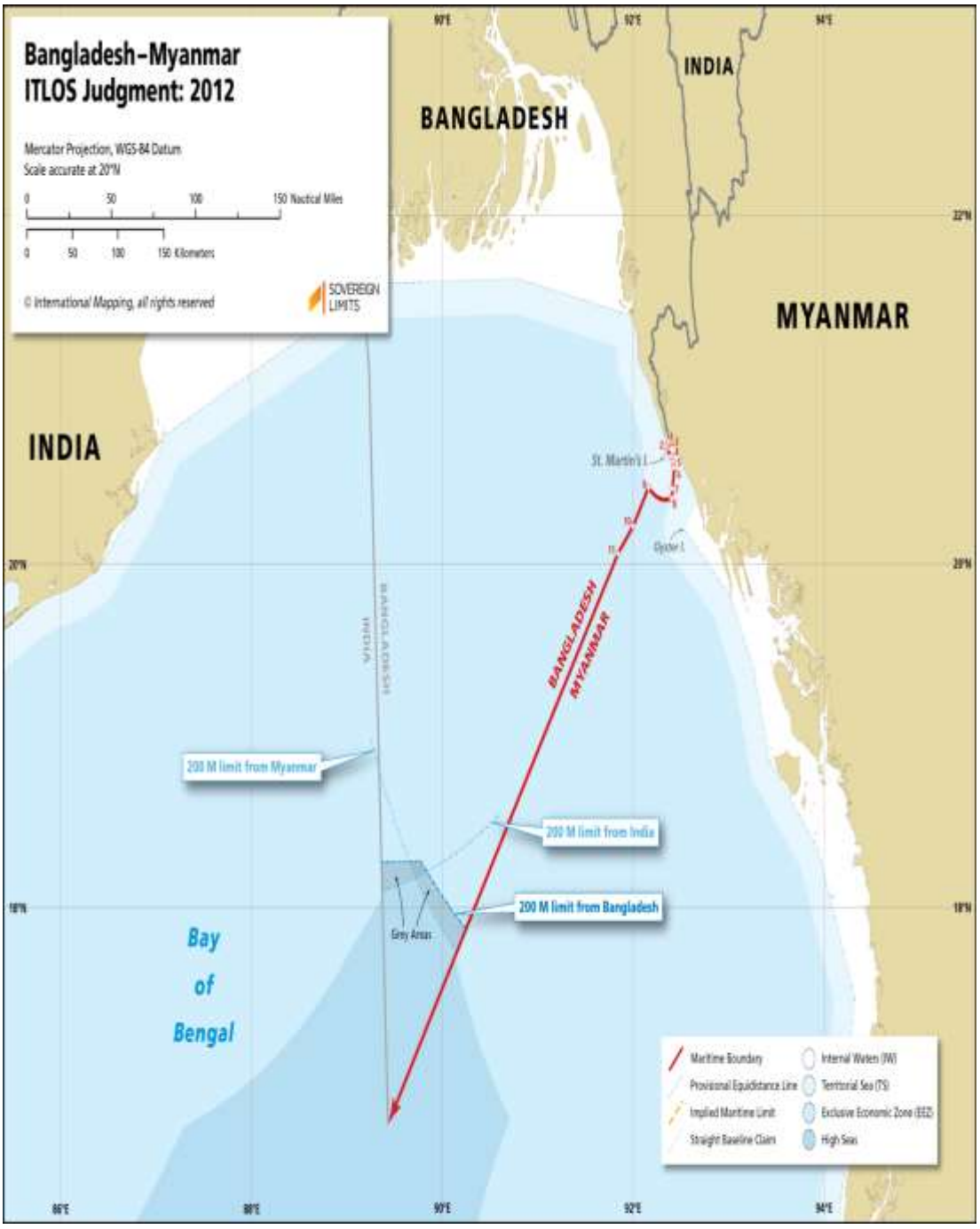
Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/romania-ukraine

EK-16 Nikaragua-Kolombiya Davası Kararı

Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/colombia-nicaragua

EK-17 Bangladeş-Myanmar Davası Kararı

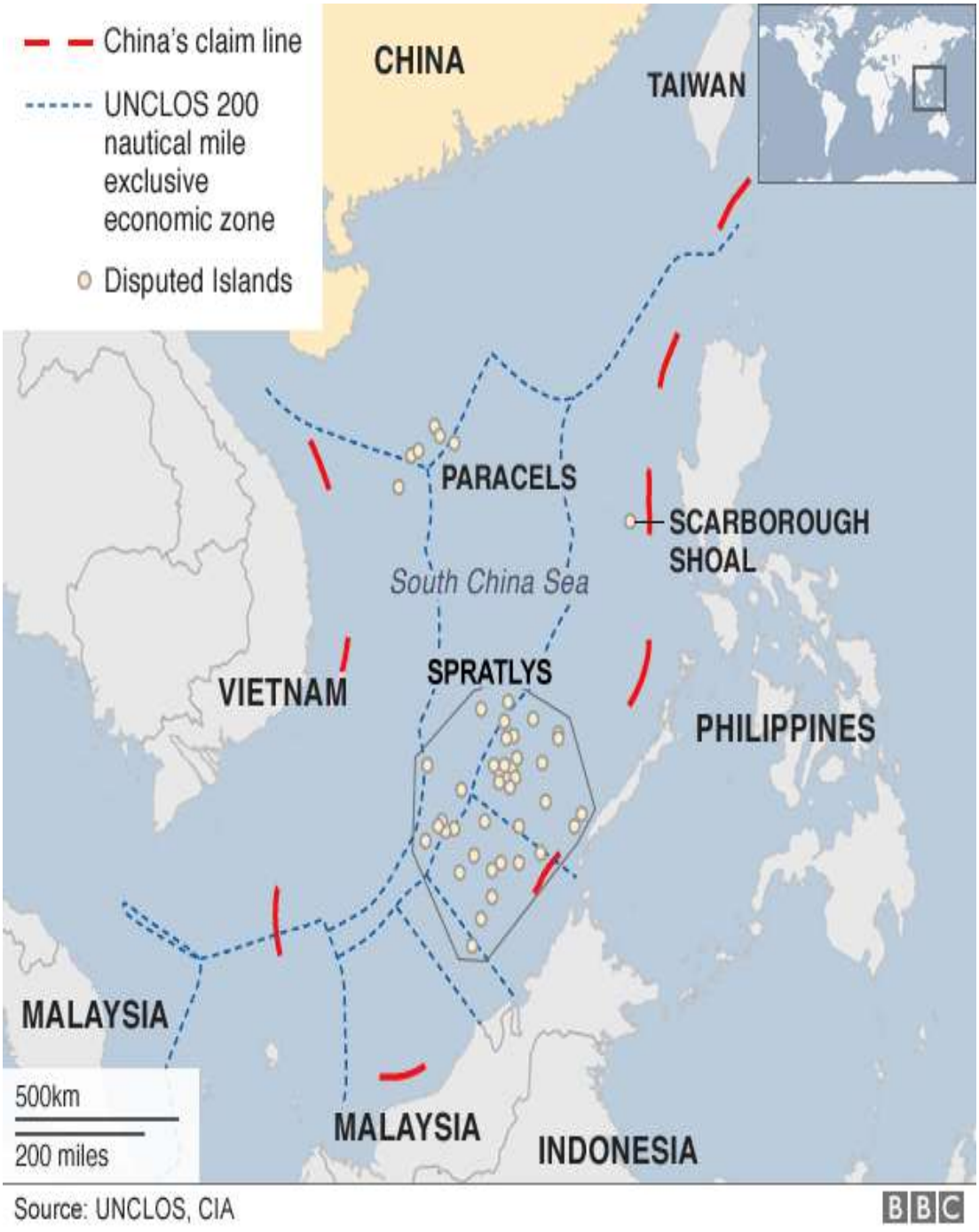
Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/bangladesh-myanmar

EK-18 Peru-Şili Davası Kararı

Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/chile-peru

EK-19 Güney Çin Denizi Tahkimi Uyuşmazlık Alanı

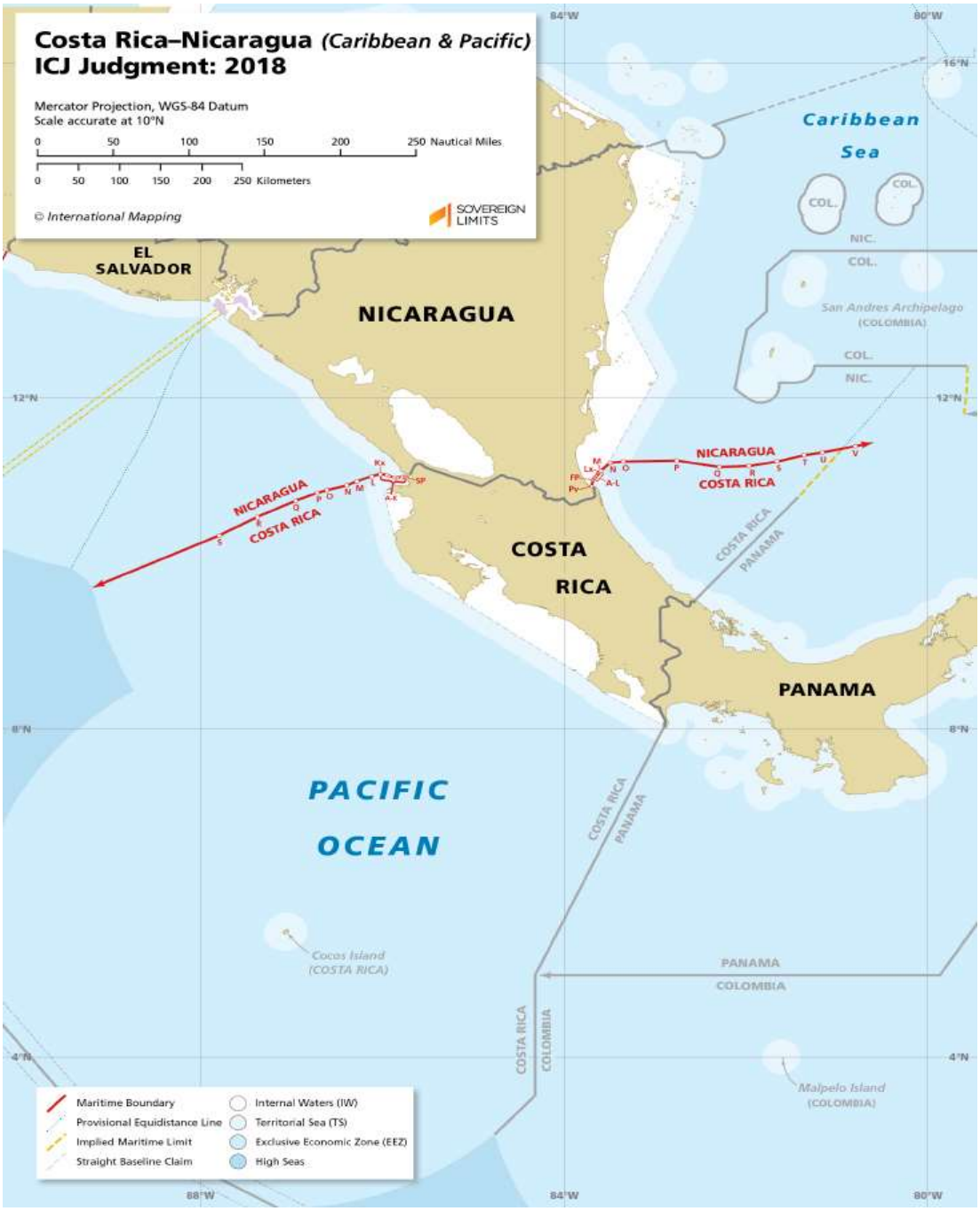
Kaynak: https://www.bbc.com/news/world-us-canada-53397673

EK-20 Piran Körfezi Tahkimi Kararı

Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/croatia-slovenia-maritime

EK-21 Kosta Rika-Nikaragua Davası Kararı

Kaynak: https://sovereignlimits.com/boundaries/costa-rica-nicaragua-2